

Tarja Leblay & Mikael Reuter (toim./red.)

**VALTIONHALLINNON KIELITUTKINNOT
– SPRÅKEXAMINA I REVIDERAD FORM**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

© Opetushallitus/Utbildningsstyrelsen

Taitto/Grafisk formgivning: Kirsti Pohjapelto

ISBN 978-952-13-3150-3 (nid.)

ISBN 978-952-13-3151-0 (pdf)

Paino/Tryck: Hakapaino Oy, Helsinki 2007

SISÄLLYS/INNEHÅLL

Johdanto	7
Inledning	8
Finlands språklagstiftning och kraven på språkkunskaper i stat och kommun <i>Sten Palmgren</i>	9
Kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista ja niiden merkityksestä viransaannin edellytyksenä <i>Paulina Tallroth</i>	16
Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistaminen ja kehittäminen <i>Tarja Leblay</i>	26
Valtionhallinnon kielitutkinnot ennen uudistusta <i>Jarmo Törneblom</i>	34
”Lilla svenska språkprovet”. Hundrade hågkomster av prov i provinsen <i>Margareta Sipinen</i>	40
Tehtävien laadintatyön käynnistäminen <i>Mirja Tarnanen</i>	49
Uppföljning och utvärdering av de nya examina <i>Joanna Anckar & Anders Nygård</i>	58
Erinomaisen tason kielitutkinto – esseestä täsmätehtäviin <i>Aarre Huhtala</i>	63
Uudistettu valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmä julkis- hallinnon työnantajan näkökulmasta <i>Marja Granlund</i>	69
Soveltuuko valtionhallinnon kielitutkinto Suomen kansalaisuutta hakeville maahanmuuttajille? <i>Anni Piikki & Sirpa Rönkkö</i>	76

Valtionhallinnon kielikokeet: joitakin kansainvälisiä vertailuja <i>Sauli Takala</i>	82
Valtionhallinnon kielitutkintojen ja yleisten kielitutkintojen yhtäläisyyksiä ja eroja <i>Tarja Leblay</i>	92
Språkexamen i samband med studierna <i>Ullamaija Fiilin</i>	100
Hur kan språkkunskap inhämtad genom studier och arbete ersätta examina? <i>Mikael Reuter</i>	108
Korkeakoulujen ruotsinopintojen arvioinnin yhtenäistäminen <i>Raija Elsinen & Taina Juurakko-Paavola</i>	113
Liitteet/bilagor	131

KIRJOITTAJAT/FÖRFATTARE

ANCKAR, JOANNA, FL, doktorand i tillämpad språkvetenskap
SOLKI, Jyväskylä universitet och Åbo Akademi
Provkonstruktör och examinator i svenska

ELSINEN, RAIJA, FT, johtaja/lehtori
Joensuun yliopisto, kielikeskus

FIILIN, ULLAMAIJA, FK, lektor i svenska
Helsingfors universitet, medlem av statens språkexaminationsnämnd för svenska
och examinator i svenska

GRANLUND, MARJA, valtiotieteen lisensiaatti, finanssineuvos
Valtiovarainministeriö

HUHTALA, AARRE, FM
Kirkkohallitus
Valtion suomen kielen tutkintolautakunnan puheenjohtaja

JUURAKKO-PAAVOLA, TAINA, FT, Kielikoulutuskeskuksen johtaja
Hämeen ammattikorkeakoulu

LEBLAY, TARJA, FM, ylitarkastaja
Opetushallitus, valtion kielitutkintolautakuntien asiantuntijasihteeri

NYGÅRD, ANDERS, FM, lektor i allmän språkvetenskap
Åbo Akademi
Provkonstruktör och examinator i svenska

PALMGREN, STEN, JL, lagstiftningsråd
Justitieministeriet

PIIKKI, ANNI, FK, suomi toisena kielenä -opettaja
Amiedu
Valtion suomen kielen tutkintolautakunnan jäsen

REUTER, MIKAEL, FD h.c., byråchef
Forskningscentralen för de inhemska språken
Ordförande i statens språkexaminationsnämnd för svenska

RÖNKKÖ, SIRPA, FM, suomen kielen vastuuopettaja
Helsingin aikuisopisto
Valtion suomen kielen tutkintolautakunnan jäsen ja
suomen kielen tutkintojen vastaanottaja

SIPINEN, MARGARETA, FK, lektor
Helsingfors universitet
Examinator i svenska

TAKALA, SAULI, FT, emeritusprofessori, dosentti
Jyväskylän yliopisto

TALLROTH, PAULINA, Dr.jur., hallitusneuvos
Oikeusministeriö

TARNANEN, MIRJA, FT, erikoistutkija
Jyväskylän yliopisto
Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet-, toimintaohje- sekä
testinlaadinta -projektin jäsen

TÖRNEBLOM JARMO, varatuomari, oikeusministeriön hallitusneuvos, eläkkeellä
Valtion kielitutkintolautakuntien entinen sihteeri

JOHDANTO

Kaksikielisyys on aina ollut lähtökohtana julkishallinnon työtehtävissä. Opetushallitus on omalta osaltaan osallistunut kaksikielisuuden edistämiseen muun muassa uudistamalla valtion suomen ja ruotsin kielten tutkintojärjestelmän.

Valtion kielitutkintojärjestelmä siirrettiin Opetushallitukseen vuonna 2002, ja uusien perusteiden mukainen järjestelmä astui voimaan vuonna 2004. Tänä aikana järjestelmä on kokenut sekä rakenteellisen että ideologisen muodonmuutoksen. Tämän julkaisun tavoitteena on antaa tietoa valtionhallinnon kielitutkinnoista, niiden uudistamisesta sekä niihin läheisesti liittyvistä asioista. Julkaisuun on kerätty artikkeleita, joissa tarkastellaan julkishallinnossa tarvittavaa kielitaitoa sekä suomen tai ruotsin kielen kielitaidon osoittamista eri näkökulmista.

Aluksi Sten Palmgren esittelee Suomen kielilainsäädäntöä sekä kunnallisia ja valtiollisia kielitaitovaatimuksia. Paulina Tallroth selvittää viransaantiin liittyviä kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia. Tarja Leblay kertoo artikkelissaan valtionhallinnon kielitutkintojen uudistamiseen liittyvän prosessin eri vaiheita.

Seuraavissa artikkeleissa Jarmo Törneblom ja Margareta Sipilinen palauttavat mieliin muistoja entisen valtion kielitutkintojärjestelmän ajoilta. Mirja Tarnanen kuvaa artikkelissaan uudistetun järjestelmän tehtävien laadintatyön eri vaiheita. Joanna Anckar ja Anders Nygård pohtivat uudistettuun järjestelmään liittyviä seuranta- ja arviointitarpeita.

Aarre Huhtala pohtii valtion kielitutkinnon vanhan täydellisen tason tutkinnon ja nykyisen erinomaisen tason tutkinnon suhdetta. Marja Granlund tuo julkishallinnon työnantajan näkökulman toisen kotimaisen kielen kielitaidon vaatimukseen. Anni Piikki ja Sirpa Rönkkö ottavat artikkelissaan kantaa yhä ajankohtaiseen aiheeseen eli siihen, miten valtionhallinnon kielitutkinto soveltuu Suomen kansalaisuutta hakevien maahanmuuttajien tarpeisiin.

Kielitutkintojärjestelmien tarkastelu ulottuu maamme rajojen ulkopuolelle Sauli Takalan artikkelissa, jossa esitellään muutamien muiden maiden viranomaisia koskevia kielitaitovaatimuksia. Tarja Leblay vertailee toisessa artikkelissaan Suomen valtion kahden kielitutkintojärjestelmän välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja (valtionhallinnon kielitutkinnot ja yleiset kielitutkinnot).

Ullamaija Fiilin tarkastelee artikkelissaan yliopisto-opintojen yhteydessä suoritettavia kielikokeita. Mikael Reuter esittelee vaihtoehtoja, joilla voidaan työn tai opintojen yhteydessä korvata virallisen kielitutkinnon suorittaminen. Lopuksi Raija Elsinen ja Taina Juurakko-Paavola kertovat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteishankkeesta, jonka tarkoituksena oli ruotsin opintoja koskevan arvioinnin yhtenäistäminen.

Valtionhallinnon kielitutkinnoista löytyy tietoa lisäksi Opetushallituksen www-sivuilta osoitteesta www.oph.fi; tutkintopalvelut, valtionhallinnon kielitutkinnot. Sivuilta löytyvät mm. Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet, taitotasokuvaukset sekä eritasoisten tutkintojen suorittamiseen liittyvät yksityiskohtaiset ohjeet.

INLEDNING

Inom den offentliga förvaltningen har målet alltid varit en fungerande tvåspråkighet. Utbildningsstyrelsen har bidragit till att främja vårt lands tvåspråkighet bland annat genom att reformera examenssystemet för de statliga examina i svenska och finska.

Språkexamina för statsförvaltningen överfördes till Utbildningsstyrelsen år 2002, och det nya examenssystemet med nya grunder började tillämpas 2004. Under denna tid har systemet ändrats både till sin struktur och till sin ideologi. Syftet med den här publikationen är att ge upplysningar om språkexamina för statsförvaltningen och belysa både förändringsprocessen och olika omständigheter som hänger samman med examina. Boken innehåller artiklar som ur olika synvinklar behandlar de språkkunskaper som behövs inom den offentliga förvaltningen och olika sätt att visa kunskaper i svenska och finska.

I ett inledande kapitel presenterar Sten Palmgren språklagstiftningen i Finland och kraven på språkkunskap i den statliga och kommunala förvaltningen. Paulina Tallroth redogör för de språkliga behörighetskrav som gäller för olika tjänster. Tarja Leblay skriver om de olika faserna i den process genom vilken examina reformerades.

I de följande artiklarna delger oss Jarmo Törneblom och Margareta Sipinen några minnesbilder av examenssystemet på den gamla tiden. Mirja Tarnanen beskriver hur examensuppgifterna i det nya systemet byggs upp, och Joanna Anckar och Anders Nygård skriver om uppföljning och utvärdering av de nya examina.

Aarre Huhtala jämför i sin artikel den tidigare examen som gällde fullständigt behärskande av språket med den nuvarande examen som gäller utmärkt förmåga att använda språket i tal och skrift. Marja Granlund ser på språkkunskapskraven ur den offentliga arbetsgivarens synvinkel. Anni Piikki och Sirpa Rönkkö tar upp den aktuella frågan om hur väl språkexamen för statsförvaltningen lämpar sig för att mäta den språkkunskap som krävs av invandrare som söker finländskt medborgarskap.

Examenssystemet betraktas ur ett internationellt perspektiv i Sauli Takalas artikel, där han presenterar de språkkunskapskrav som gäller hos myndigheterna i några andra länder. Tarja Leblay visar i sin andra artikel på likheterna och olikheterna mellan de två statliga språkexamenssystemen i Finland (språkexamina för statsförvaltningen och de allmänna språkexamina).

De examina i svenska och finska som avläggs i samband med högskolestudier beskrivs i Ullamaija Fiilins artikel. Mikael Reuter skriver om hur språkkunskap inhämtad genom studier och arbete kan ersätta examina. Boken avslutas med en artikel där Raija Elsinen och Taina Juurakko-Paavola berättar om universitetens och yrkeshögskolornas gemensamma projekt, vars syfte är att förenhetliga bedömningen av dem som genomgått högskolornas kurser i svenska.

Ytterligare uppgifter om språkexamina för statsförvaltningen finns på Utbildningsstyrelsens webbplats på adressen www.oph.fi (svenska); examenstjänster; språkexamina för statsförvaltningen. Där finns bland annat grunderna för språkexamina för statsförvaltningen, beskrivningar av färdighetsnivåerna för de olika betygen och mer detaljerad information om hur man ska gå till väga om man vill avlägga de olika examina.

FINLANDS SPRÅKLAGSTIFTNING OCH KRAVEN PÅ SPRÅKKUNSKAPER I STAT OCH KOMMUN

Några drag i utvecklingen

När språklagen och lagstiftningen om språkexamina för statsförvaltningen kom till på 1920-talet såg den offentliga förvaltningen helt annorlunda ut än vad den gör i dag. Dels var antalet tjänstemän obetydligt jämfört med dagsläget, dels hade kommunerna inte alls samma roll och uppgifter som de har nu. De statstjänstemän som då omfattades av lagstiftningen hade i allmänhet goda eller utmärkta kunskaper i finska och svenska. Också språkförhållandena i landet var annorlunda – språkkartan hade klarare gränser mellan finskt och svenskt.

I dag är bilden en annan. Stats- och kommunalförvaltningen har vuxit enormt, landets svensktalande befolkning bor i allt högre grad som språklig minoritet på tvåspråkiga orter, språkkunskaperna bland dem som söker offentlig anställning varierar och många har svaga kunskaper i svenska. Dessutom upphandlar stat och kommun nuförtiden en del av sina uppgifter på den privata sektorn eller så överför de dem på affärsverk eller bolag.

Redan den första språklagen utgick från principen att myndigheterna skall ha förmåga att på tvåspråkiga orter själva använda finska och svenska. På enspråkiga orter eller enspråkiga ämbetsdistrikt har situationen dock varit annorlunda. Där har myndigheterna vid behov kunnat anlita tolk eller översättning också när det har varit fråga om de inhemska språken.

Utvecklingen har småningom lett till att den gamla språklagen föräldrades – inte bara i lagtekniskt och språkligt avseende utan också i den praktiska tillämpningen. Principen att myndigheterna skall kunna betjäna allmänheten på båda språken i tvåspråkiga distrikt fungerade helt enkelt inte alltid i praktiken. För att råda bot på missförhållandena ändrades lagstiftningen, både språklagen och bestämmelserna om språkkunskapskrav för tjänstemännen, helt och hållet genom nya lagar som trädde i kraft 2004. Ledstjärnan för reformarbetet var att åstadkomma en lagstiftning som kan fungera i praktiken. Principen var att inte utöka eller minska någons språkliga rättigheter utan att i stället fokusera på praktiska lösningar och på att inom den offentliga förvaltningen börja bygga upp strategier för hur den språkliga servicen ordnas.

Den nya språklagstiftningen bygger också på de principer som vuxit fram i den moderna förvaltningsrätten. Principerna om *god förvaltning* innebär att det är myndigheterna som skall bjuda till och aktivt se till att individens språkliga rättigheter tillgodoses. Ingen skall således behöva påminna myndigheten om dess skyldigheter.

Lagstiftningen om språk och språkliga rättigheter

Grundlagen

17 §

Rätt till eget språk och egen kultur

Finlands nationalspråk är finska och svenska.

Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk skall tryggas genom lag. Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.

Samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Bestämmelser om samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna utfärdas genom lag. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp skall tryggas genom lag.

Bestämmelserna i grundlagen bygger på 14 § i Regeringsformen i den lydelse paragrafen fick genom 1995 års reform av kapitlet om grundläggande fri- och rättigheter. Principerna för de språkliga (grundläggande) rättigheterna har varit desamma alltsedan Regeringsformen stiftades 1919 (Se närmare Språklagskommitténs betänkande 2001:3, s. 50 ff).

Att finska och svenska är landets nationalspråk innebär att dessa språk juridiskt sett har en starkare ställning än alla andra språk i landet, något som ibland har uttryckts med att de är samhällsbärande språk (Marika Tandefelt: ”Tänk om...”. Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland. Forskningscentralen för de inhemska språken 2003). Varken grundlagen eller språklagen definierar emellertid närmare vad som avses med nationalspråk. Kännetecknande för ett nationalspråk är åtminstone att språket används i lagstiftningen och av myndigheterna samt att de som talar språket har möjlighet att använda det inte bara i kontakt med myndigheterna utan också i sitt vardagsliv.

Grundlagsbestämmelsen ger uttryck för en princip om språklig jämlikhet och ålägger bl.a. stat och kommun att tillgodose båda språkgruppernas kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder. Redan av grundlagen kan man således härleda en aktiv skyldighet för det allmänna att i sin verksamhet sörja för att individens språkliga rättigheter tillgodoses.

Rätten enligt grundlagen att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få beslut av myndigheterna på detta språk innebär att individen själv får bestämma vilket språk han eller hon vill använda. Eftersom båda språken är nationalspråk, har det också ansetts att myndigheterna – åtminstone på tvåspråkiga ämbetsområden – bör ha beredskap att själva

bemöta allmänheten på båda språken. Utgångspunkten är således att kontakten mellan individ och myndighet skall kunna fungera utan förmedling av tolk eller översättning.

Grundlagen innehåller ett förbehåll enligt vilket rätten att hos domstolar och andra myndigheter använda sitt eget språk skall tryggas ”enligt lag”. Detta har alltsedan regeringsformens tillkomst ansetts innebära att språkliga rättigheter kan begränsas regionalt, förutsatt att jämlikhetsprincipen inte kränks. Således har det ansetts att myndigheterna inom enspråkiga ämbetsdistrikt inte är skyldiga att själva kunna använda något annat än sitt eget språk. Kommunikationen måste då skötas med anlitan av tolk och översättning. Däremot är det klart att individen alltid har grundlagsenlig rätt att i egen sak själv använda sitt eget språk, finska eller svenska, hos domstolar och andra myndigheter.

Språklagen

Grundlagen utgår från att närmare bestämmelser om språkliga rättigheter utfärdas genom (vanlig) lag. Den viktigaste lagen är förstås språklagen (423/2003). Den är en allmän lag men den gäller enbart nationalspråken finska och svenska. Språklagen kompletteras av särskilda bestämmelser i andra lagar, så som rättegångsbalken, förundersökningslagen, folkhälsolagen och lagen om patientens ställning och rättigheter m.fl. Bestämmelserna om rätten att hos myndigheterna använda samiska finns i en separat lag; samiska språklagen (1086/2003).

En av de viktigaste målsättningarna för den nya språklagen var att anpassa den till de nya förhållandena och att åstadkomma modern lagstiftning som också fungerar i praktiken. Språklagen innehåller därför bestämmelser som syftar till att grundlagens krav uppfylls.

Språklagen innehåller minimikraven för myndigheternas skyldigheter. Inget hindrar myndigheterna att ge bättre språklig service än vad lagen förutsätter (2.3 §). För att uppfylla kravet på god förvaltning uppställs målet att vars och ens rätt till rättvis rättegång och god förvaltning skall garanteras oberoende av språket samt att individens språkliga rättigheter förverkligas utan att han eller hon särskilt behöver begära det (2.2 §). Myndigheterna skall alltså aktivt se till att individen får använda sitt eget språk. Detta framgår också av lagens bestämmelser om att myndigheterna i sin verksamhet självmant skall se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken. En tvåspråkig myndighet skall både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken och när myndigheten tar kontakt med enskilda individer skall den använda deras språk (2.3 §).

Grundlagens bestämmelser om individens språkliga rättigheter preciseras närmare i språklagens 10 §, enligt vilken var och en har rätt att använda finska eller svenska i kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter. Myndigheterna skall dessutom ordna möjlighet för den som skall höras att bli hörd på sitt eget språk, finska eller svenska.

Hos enspråkiga kommunala myndigheter används kommunens språk, men myndigheten kan på begäran besluta något annat. Var och en har alltid, också hos enspråkiga kommunala myndigheter, rätt att bli hörd på sitt eget språk och att använda sitt

eget språk i ärenden som väcks av en myndighet och som direkt gäller grundläggande rättigheter för honom eller henne eller någon som är i hans eller hennes vård eller om myndigheten ålägger honom eller henne någon skyldighet. I dessa situationer kan tolk vid behov anlitas.

Den allmänna bestämmelsen i 10 § om individens språkliga rättigheter kompletteras av mer detaljerade bestämmelser om handläggningspråket hos domstolar och andra myndigheter samt om tolkning (3 kap.) och översättning (4 kap.).

Det är värt att lägga märke till att språklagen innehåller en definition av vad som avses med officiella översättningar. Med officiell översättning avses nämligen översättningar till finska eller svenska som har gjorts av en myndighet eller en auktoriserad translator. Det innebär att en översättning som en myndighet själv producerar automatiskt blir officiell, om inte myndigheten uttryckligen antecknar på översättningen att den är inofficiell. Myndigheterna bör minnas och beakta detta när de gör översättningar av officiella handlingar.

Den nya språklagen medförde inte några ändringar av den språkliga indelningen. Kommunerna är fortfarande grundenhet och de indelas i enspråkiga och tvåspråkiga kommuner (5 §). En nyhet var däremot att också myndigheterna numera indelas i enspråkiga och tvåspråkiga (6 §). En statlig myndighet vars ämbetsdistrikt omfattar kommuner med olika språk eller minst en tvåspråkig kommun är tvåspråkig. Således är t.ex. länsstyrelsen i Södra Finlands län tvåspråkig trots att den har sitt säte i det enspråkigt finska Tavastehus. De kommunala myndigheterna är enspråkiga eller tvåspråkiga beroende på kommunens språkliga status.

Regionala och lokala myndigheters språkliga status bestäms enligt språkförhållandena i ämbetsdistriktet. Av särskilda skäl kan enspråkiga enheter eller avdelningar inrättas för den språkliga minoriteten inom ämbetsdistriktet. Språklagen gör det möjligt att ha särskilda förvaltningsgrenar uppdelade på språklig grund. Ett av de viktigaste exemplen är skolförvaltningen. Enligt kommunallagen (365/1995) skall tvåspråkiga kommuner ordna undervisningsförvaltningen så, att det finns separata organ för vardera språkgruppen eller ett gemensamt organ med särskilda sektioner för vardera språkgruppen (16.2 §).

Lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda ("språkkunskapslagen")

Lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003), populärt kallad språkkunskapslagen, gäller i motsats till språklagen inte bara finska och svenska utan även alla andra språk som myndigheterna kan tänkas behöva.

Språkkunskapslagens allmänna bestämmelser om hur myndigheterna skall förvissa sig om att personalen har och upprätthåller tillräckliga språkkunskaper och om hur kraven skall utannonseras när tjänster ledigförklaras gäller både statliga och kommunala myndigheter.

Formella behörighetsvillkor för statsanställda fastställs särskilt genom lag eller förordning. Också för kommunala anställda kan formella behörighetsvillkor fastställas

genom lag eller förordning, men om sådana inte finns, kan behörighetsvillkoren fastställas av kommunen med stöd av kommunallagen.

Det är viktigt att särskilja mellan de i lag eller förordning fastställda formella behörighetsvillkoren och de faktiska krav på språkkunskaper som kan ställas i samband med anställning. (Se närmare avsnittet ”Kielitaitoa koskevistä kelpoisuusvaatimuksista ja eduksi luettavasta kielitaidosta” i Paulina Tallroths artikel i denna bok, s. 18 f.) Om det finns formella behörighetsvillkor, kan endast den som uppfyller dem anställas (om inte dispens beviljas). Däremot är det fullt tänkbart att det i samband med en viss anställning krävs faktiska språkkunskaper utöver de formella kraven. I synnerhet när det gäller kunskaper i främmande språk ställs kraven normalt som faktiska krav och inte i form av formella i lag eller förordning stipulerade behörighetsvillkor.

Fastän språkkunskapslagen bara i begränsad omfattning gäller kommunerna, får man inte glömma att kommunerna har skyldigheter enligt språklagen. Och enligt språkkunskapslagen skall också kommunerna se till att deras anställda har tillräckliga språkkunskaper för att kunna sköta sina uppgifter på det sätt som språklagen förutsätter.

Förvaltningslagen

Enligt 9 § i förvaltningslagen (434/2003) skall myndigheterna använda ett sakligt, klart och begripligt språk. Också den här bestämmelsen har betydelse när man skall bedöma vilka språkkunskaper som behövs på en myndighet. Det är alltså inte tillräckligt att myndigheten bemöter kunderna på deras eget språk utan myndighetens språk skall också vara begripligt. Detta är något som myndigheten bör hålla i minnet t.ex. när den anlitar utomstående översättare. Myndigheten har då ett ansvar för att kvaliteten på översättningarna kontrolleras eller säkerställs på förhand.

I förvaltningslagen finns också bestämmelser om tolkning och översättning. De gäller myndighetens skyldighet att ordna tolkning och översättning i ärenden som kan inledas av en myndighet, i det fall att parten använder något annat språk än finska eller svenska. Romani och teckenspråk nämns uttryckligen i lagen. Dessutom finns där en hänvisning angående tolkning och översättning till samiska. Bestämmelserna om detta finns i samiska språklagen (1086/2003).

Kommunallagen

Grundlagens 17 § och språklagen är också tillämpliga på kommunerna. I kommunallagens 50.2 § finns dessutom en bestämmelse enligt vilken det i tvåspråkiga kommuners förvaltningsstadga skall ingå behövliga bestämmelser om hur invånare som hör till olika språkgrupper skall få service på lika grunder i kommunen.

Till följd av den kommunala självstyrelsen har kommunerna en viss frihet att själva bestämma om vilka språkkunskaper de kräver av sina anställda. Formella behörighetsvillkor kan enligt 6.1 § i lagen om kommunala tjänsteinnehavare (304/2003) uppställas av kommunen, men som det här ovan konstaterades skall också kommunerna

följa de allmänna bestämmelserna i språkkunskapslagen. Enligt språkkunskapslagen är det dessutom möjligt att genom lag föreskriva behörighetsvillkor för kommunalt anställda.

Andra lagar och bestämmelser

Det har redan framgått att språklagen är en allmän lag, som ibland kompletteras av specialbestämmelser i andra lagar. Detta förhållande framgår av 4 § i språklagen, där flera viktiga förvaltningsområden räknas upp. Således finns det bestämmelser om språk bl.a. i lagstiftningen om förundersökning och rättegång, i skollagstiftningen, universitetslagstiftningen och värnpliktslagstiftningen samt i lagstiftning som gäller radio, tv, teatrar och bibliotek. Lagstiftningen om hälso- och sjukvård innehåller hänvisningar till språklagen. I hälso- och sjukvårdslagstiftningen finns dessutom bestämmelser om skyldigheten för kommuner och samkommuner att se till att nordiska medborgare vid behov har möjlighet att använda sitt eget språk, finska, danska, isländska, norska eller svenska när de anlitar social- och hälsovårdstjänster.

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter i viss mån anförtros andra än myndigheter. Detta är möjligt endast med stöd av lag och en överföring får inte äventyra de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Dessutom får uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt inte anförtros andra än myndigheter.

Riksdagens grundlagsutskott har ansett att principerna i de allmänna lagar som reglerar förvaltningen, så som förvaltningslagen och språklagen, måste följas även när verksamhet privatiseras. I språklagen finns dessutom en uttrycklig bestämmelse om myndigheternas skyldighet att försäkra sig om att den språkliga servicen fungerar också när tjänster upphandlas (25 §).

Internationella bestämmelser

Finland har förbundit sig till flera fördrag som innehåller bestämmelser om språkliga rättigheter, så som FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, Europarådskonventionen om mänskliga rättigheter, den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk och Europarådets ramkonvention för skydd för nationella minoriteter samt den nordiska språkkonventionen. Dessutom innehåller EU:s grundfördrag bestämmelser om språken inom EU och särskilda internationella garantier förpliktar Finland att bevara det svenska språket på Åland. En närmare beskrivning av de internationella bestämmelserna finns i kap. 2.3 i Språklagskommitténs betänkande.

Behoven av språkkunskaper inom stat och kommun

Beskrivningen här ovan av språklagstiftningen och de internationella bestämmelser som gäller språkliga rättigheter visar att det finns ett stort behov av språkkunnig perso-

nal hos myndigheterna. Detta behov varierar emellertid från myndighet till myndighet, och även inom myndigheten, beroende på var den är verksam och vilka slags uppgifter den har.

Det är viktigt att inse att språklagen och språkkunskapslagen å ena sidan utgår från att tillräckliga språkkunskaper måste krävas (också i praktiken), men att lagarna å andra sidan tillåter och uppmuntrar till flexibla arrangemang för hur detta skall ske i praktiken. Populärt sagt kan man säga att kraven på språkkunskaper för tjänstemannakåren inte skärps över hela linjen. Däremot fokuserar lagen på att de som i sitt arbete behöver kunskaper i det andra språket (oftast är det fråga om svenska) verkligen har dem och även har en positiv attityd till att använda språket. Även om lagstiftningen fortfarande innehåller bestämmelser om formella språkkunskapskrav i form av examina m.m. är det minst lika viktigt att notera att myndigheterna måste se till att personalen har de faktiska språkkunskaper som behövs. Man kan alltså med fog säga att den nya lagstiftningen inte över hela linjen skärper kraven på språkkunskaper. Däremot skärps kraven på att myndigheterna i praktiken faktiskt skall ge den språkliga service som lagstiftningen förutsätter och att detta skall ske automatiskt.

Det finns en klar koppling mellan språklagen och andra bestämmelser om språkliga rättigheter å ena sidan och språkkunskapslagen å andra sidan. Språkkunskapslagen föreskriver nämligen att myndigheterna måste se till att de anställda har tillräckliga språkkunskaper för att kunna sköta myndighetens uppgifter på det sätt som språklagen och andra lagar förutsätter. Myndigheterna skall därför vid anställning förvissa sig inte bara om att den som anställs har sådan formell behörighet som krävs utan också att han eller hon har sådana faktiska språkkunskaper som behövs.

När tjänster eller andra anställningar ledigförklaras skall det i annonsen nämnas om det finns behörighetsvillkor som gäller språk. Dessutom skall det nämnas vilka slags språkkunskaper som förutsätts i arbetet och vilka som räknas som merit i anställningen. Detta är alltså ett lagstadgat krav på platsannonser och det gäller både statliga och kommunala myndigheter samt universitet, yrkeshögskolor och andra läroinrättningar.

Behovet av språkkunskaper aktualiseras inte bara vid anställning utan myndigheterna har dessutom lagstadgad skyldighet att genom att ordna utbildning och genom andra personalpolitiska åtgärder se till att de anställda har tillräckliga språkkunskaper. Också i själva verksamheten bör myndigheterna se till att personalens språkkunskaper utnyttjas så effektivt som möjligt. Det betyder bl.a. att myndigheten bör se till att den bästa språkkunskapen finns just där den mest behövs.

KIELITAITOA KOSKEVISTA KELPOISUUSVAATIMUKSISTA JA NIIDEN MERKITYKSESTÄ VIRANSAANNIN EDELLYTYKSENÄ

Johdanto

Vuoden 2004 alusta voimaan tulleen kielilain (423/2003) yhteydessä uudistettiin myös kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia ja kielitaidon osoittamista koskevat säännökset.

Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (424/2003, jatkossa *kielitaitolaki*), joka korvasi valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (149/1922), säädetään kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten asettamisesta, valtionhallinnon kielitutkinnoista ja tutkintomenettelystä. Lain nojalla annettiin valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003), joka korvasi suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta annetun asetuksen (442/1987). Asetuksessa säädetään yksityiskohtaisemmin kielitutkinnoista ja kielitaidon eri osoittamistavoista. Uudet säädökset tulivat voimaan 1.1.2004.

Perustuslain 125 §:n 2 momentin mukaan julkisten virkojen yleiset nimitysperusteet ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Tämän lisäksi lailla tai asetuksella voidaan säätää niin sanottuja erityisiä kelpoisuusvaatimuksia, jotka voivat koskea esimerkiksi kansalaisuutta, koulutusta tai kielitaitoa. Kelpoisuusvaatimusten tarkoituksena on varmistaa, että virkaan nimitettävällä on ne tiedot ja taidot, joita viran menestyksellinen hoitaminen edellyttää. Tässä kirjoituksessa käsitellään kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, niiden säätämistä eri virkoja varten ja niiden merkitystä viransaannin edellytyksenä.

Kielitaitolaki

Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettua lakia, jota usein kutsutaan myös *kielitaitolaksi*, voi kuvata eräänlaiseksi kielilain täytäntöönpanoa tukevaksi laiksi: kielilaki täsmentää kansalliskieliamme, suomea ja ruotsia, koskevia kielellisiä perusoikeuksia ja viranomaisten velvollisuuksia huolehtia näiden oikeuksien toteutumisesta. Kielitaitolaissa puolestaan säädetään viranomaisen vastuusta siitä, että sen henkilöstö suoriutuu kielellisten oikeuksien toteuttamisesta. Viranomaisella on esimerkiksi velvollisuus muun muassa koulutusta järjestämällä huolehtia henkilöstönsä kielitaidon ylläpidosta (2 §).

Kielitaitolain tarkoituksena oli korvata kaavamaisiin ratkaisuihin perustuva ja osittain epätarkoituksenmukaiseksikin koettu laki valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta joustavammalla lainsäädännöllä. Uusi lainsäädäntö antaa kullekin viranomaiselle entistä paremmat mahdollisuudet huolehtia kielellisten oikeuksien toteuttamisesta pitäen lähtökohtanaan toiminnan laatua ja henkilöstörakennetta. Uuden lain lähtökohtana on ennen kaikkea kunkin *tehtävän edellyttämä, riittävä kielitaito*. Keskeinen ajatus lain valmistelun yhteydessä oli, että niillä virkamiehillä, jotka tehtävissään tarvitsevat tiettyjä kieliä, olisi näiden kielten riittävä taito (HE 92/2002 vp). Laki ei kuitenkaan edellytä, että samankaan viraston jokaisella virkamiehellä tulisi olla samantasoinen ja yhtä laaja kielitaito: pääasia on, että kussakin virastossa on työtehtävien suorittamiseen riittävä suomen ja ruotsin kielen taito. Kielellisten oikeuksien toteuttamisesta (HE 92/2002 vp) voitaisiin näin ollen huolehtia jakamalla tehtävät eri kieliä hallitsevien virkamiesten kesken.

Keskeinen ajatus kielitaitolain uudistamisen taustalla oli myös se, että virkamiehillä tulee olla tehtäviensä edellyttämä *tosiasiallinen* kielitaito. Näin ollen muodollinen, kielitutkintotodistuksella osoitettava kielitaito ei yksin riitä, jollei virkaa hakeva henkilö tosiasiallisesti hallitse kieltä: kielitutkintotodistus nimittäin jää voimaan myös silloin, kun kyseistä kieltä ei ole käytetty pitkään aikaan ja käytännön kielitaito on heikentynyt. Tällainen muodollinen kielitaito ei riitä kansalaisten kielellisten oikeuksien turvaamiseen. Viranomaisella on tästä syystä lain mukaan velvollisuus jo ennen viran täyttämistä varmistua siitä, että virkaan nimitettävällä on *tehtävien edellyttämä kielitaito* (3 §). Säännös koskee sekä muodollista todistusta kielitaidosta että tämänhetkistä tosiasiallista kielitaitoa, joka voidaan osoittaa esimerkiksi työhaastattelun yhteydessä muun muassa keskustellen tai laatimalla jokin teksti kyseessä olevalla kielellä.

Uusi kielitaitolaki koskee kaikkia julkisyhteisöjen palveluksessa olevia henkilöitä, toisin sanoen virkamiesten lisäksi myös määräaikaisessa virkasuhteessa ja esimerkiksi työsuhteessa toimivia henkilöitä (HE 92/2002 vp). Tämä on muutos vanhaan lainsäädäntöön verrattuna ja se on perusteltu, sillä määräaikaisia virkasuhteita ja muita palvelussuhteita on yhä enemmän. Myös lain nimike kuvastaa muutosta. Jatkossa käytetään käytännön syistä ilmaisua ”virka”, kun tarkoitetaan lain soveltamisalaan kuuluvaa virkaa, virkasuhdetta tai muuta tehtävää.

Kielitaitolain soveltamisala on kumottua lakia laajempi, sillä se koskee valtion viranomaisten lisäksi myös kunnallisia viranomaisia, itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten samoin kuin eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian henkilöstöä.

Lain yleiset säännökset henkilöstön kielitaidon ylläpitovelvollisuudesta ja hakijan kielitaidosta varmistautumisesta (2–4 ja 8 §) koskevat myös yliopistoja, ammattikorkeakouluja ja muita oppilaitoksia, vaikka näillä muuten onkin omat henkilöstön kielitaitoa koskevat säännöksensä.

Toinen merkittävä soveltamisalan laajennus suhteessa kumottuun lakiin on, että uusi laki koskee – kielilaista poiketen – kansalliskielten lisäksi muitakin kieliä.

Kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista ja eduksi luettavasta kielitaidosta

Kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten tarkoituksena on varmistaa, että virkaan nimitettävällä on tehtävien edellyttämä kielitaito. Käytännössä kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia kutsutaan vielä usein ”kielitaitovaatimuksiksi”. Uusi virallinen nimike, joka noudattaa esimerkiksi ilmaisun ”koulutusta koskeva kelpoisuusvaatimus” sanavalintaa, tuo kuitenkin paremmin esille sen, ettei kysymys ole tarpeettomista vaatimuksista vaan nimenomaan virkaan tarvittavasta *kelpoisuudesta*.

Julkisuudessa on esitetty käsityksiä, joiden mukaan kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia olisi korotettu uudella lailla. Tämä käsitys on väärä. Kielitaitolaki sisältää sangen maltillisina pidettävät ja aikaisempaa sääntelyä sisällöltään vastaavat suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset erälle korkeille valtion virkamiehille (6 § 1 mom.). Tämä ryhmä on kuitenkin suhteellisen suppea: muiden virkojen osalta viranomaisten on otettava kantaa kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten mahdolliseen säätämiseen *lailla tai asetuksella* (5 § 1 mom.). Kelpoisuusvaatimukset ovat näin ollen aina muodollisia ja viranomaista sitovia, eikä niitä voida asettaa esimerkiksi viranomaisen työjärjestyksessä tai virkojen tehtävänkuvuissa.

Laissa tehdään selkeä ero yhtäältä kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten ja toisaalta eduksi luettavan kielitaidon välillä. Erottelun taustalla ovat muun muassa kokemukset vanhasta lainsäädännöstä: tasapäinen kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten asettaminen laissa tai hallintoalakohtaisissa asetuksissa ei nimittäin riittänyt takaamaan, että viranomaisissa *käytännössä* oli kielellisten perusoikeuksien toteuttamiseen riittävä suomen ja ruotsin kielen taito (HE 92/2002 vp). Tästä syystä oli tärkeää luoda uusi käytännön kielitaitoon perustuva järjestelmä, jossa mahdolliset kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset asetustasolla voitaisiin *räätälöidä* sopiviksi joko tiettyjä virkatyyppejä ja tarvittaessa yksittäisiä virkojakin varten.

Epättydyttäväksi koettiin myös vanhan lainsäädännön aikana kehittynyt käytäntö, jossa erityisten, esimerkiksi koulutusta koskevien kelpoisuusvaatimusten asettamisesta oltiin pitkälti luovuttu. Sen sijaan viranomaisissa harkittiin tehtäväkohtaisesti, mitä tietoja ja taitoja kuhunkin virkaan käytännössä edellytettäisiin. Seurauksena oli, että viranomaisten virkailmoituksissa esittämät toiveet hakijoiden taustasta ja taidoista koettiin käytännössä kuitenkin sitoviksi – toisin sanoen muodollisia kelpoisuusvaatimuksia vastaaviksi. Ero yhtäältä lain mukaan sitovien kelpoisuusvaatimusten ja toisaalta käytännössä edellytettyjen kykyjen välillä ei ollut selkeä.

Näistä syistä uudella lailla haluttiin selkeyttää muodollisten ja näin ollen työhönotossa sitovien kelpoisuusvaatimusten sekä käytännössä eduksi luettavien ominaisuuksien eroa. Tämä asettaa viranomaiselle työnantajana velvollisuuden selvittää, minkä kielten taitoa ja millä tasolla kuhunkin virkaan tarvitaan, ja onko näistä taidoista säädetty lailla tai asetuksella. Näin parannettiin myös virkaa hakevien henkilöiden oikeusturvaa: uuden lain muotoiluista seuraa, että mahdollisen hakijan tulisi virkailmoitusta lukemalla pystyä ymmärtämään, mitä tietoja ja taitoja tehtävään ehdottomasti edellytetään ja mitkä puolestaan ovat käytännössä eduksi, mutteivät välttämättömiä.

Kelpoisuusvaatimusten säätäminen merkitsee siis, ettei virkaan voida nimittää henkilöä, joka ei täytä näitä vaatimuksia. Kielitaitoa koskeva kelpoisuus on osoitettava lais-

sa ja asetuksessa säädetyn tavoin, pääasiassa esittämällä tutkintotodistus, josta virkaan edellytetty kielitaito ilmenee. Kielitaidon osoittamistavoista säädetään tyhjentävästi suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Viranhakijan on täytettävä kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset samoin kuin muut, esimerkiksi koulutusta koskevat kelpoisuusvaatimukset. Kielitaito on kuitenkin kielitaitolain mukaan poikkeuksellisesti mahdollista osoittaa hakuajan päätyttyä, jollei tämä viivytä asian käsittelyä (8 §).

Valtioneuvosto voi erityisistä syistä myöntää erivapauden kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista (9 §). Erivapaus on luonteeltaan hallintopäätös, joka koskee yksittäistä hakijaa. Erivapautta ei näin ollen voida säätää esimerkiksi tiettyjä henkilöstöryhmiä varten.

Riippumatta siitä, onko virkaa varten säädetty kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, on työnantajan lain mukaan joka tapauksessa ennen viran haettavaksi julistamista, esimerkiksi viran tehtäväkuvassa, määriteltävä virassa tosiasiallisesti tarvittava ja tästä syystä *eduksi luettava kielitaito*. Eduksi voidaan esimerkiksi lukea säädettyä kielitaitoa parempi kielitaito jonkin kielen osalta tai muiden kielten taito. Varsin tavallista onkin, että esimerkiksi englannin kielen tai ylipäätään muiden kuin suomen ja ruotsin kielten taito luetaan eduksi, vaikkei kelpoisuusvaatimuksia olekaan säädetty. Myös eduksi luettavasta kielitaidosta on lain mukaan ilmoitettava virkailmoituksessa (4 §). Eduksi luettava kielitaito ei kuitenkaan kelpoisuusvaatimusten tavoin ole sitova kriteeri nimitysmenettelyssä, vaan virkaan voidaan nimittää myös henkilö, jolla ei ole näitä taitoja, jos hänellä kokonaisuutena arvioiden katsotaan olevan parhaimmat edellytykset viran hoitamiseen.

Koska kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia ei siis ole säädetty kattavasti julkishallinnossa, tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota nimenomaan laajasti eduksi luettavan kielitaidon määrittelyyn ja tästä kielitaidosta ilmoittamiseen. Työnantajalla on tässä määrittelyssä mahdollisuus tehtäväkohtaisesti ja säädettyjä kelpoisuusvaatimuksia joustavammin arvioida jokaiseen virkaan tosiasiallisesti tarvittava kielitaito.

Korkeakoulututkintoa edellyttävät virat

Kielitaitolaissa säädetyn, valtion henkilöstöä koskevan pääsäännön mukaan valtion henkilöstöltä, jolla on *säädettyinä kelpoisuusvaatimuksena korkeakoulututkinto*, edellytetään kaksikielisessä viranomaisessa virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa (6 § 1 mom.). Sovellettuna kaksikieliseen valtion viranomaiseen, jonka virka-alue on koko maa, esimerkiksi kaikkiin ministeriöihin ja muihin keskushallintoviranomaisiin, säännös merkitsee suomen kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä ruotsin kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Yksikielisessä viranomaisessa on kelpoisuusvaatimuksena virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito. Asiallisesti kelpoisuusvaatimukset vastaavat siis kumotun lain säännöksiä.

Ilmaisulla ”korkeakoulututkinto” tarkoitetaan sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulututkintoa ja niin ylempää kuin alempaakin korkeakoulututkintoa.

Korkeakoulututkintoa edellyttävistä viroista puhuttaessa on pidettävä erillään yhtäältä virat, joihin *käytännössä* nimitetään ainoastaan korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä ja toisaalta virat, joihin on *säädetty* kelpoisuusvaatimukseksi korkeakoulututkinto.

Yleinen väärinkäsitys on, että viroissa, joihin valitaan korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö, on virkanimikkeestä ja tehtävänkuvasta riippumatta aina, suoraan lain nojalla, suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia. Siksi on tärkeää ymmärtää, että kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset eivät määräydy suoritetun korkeakoulututkinnon ja siihen sisältyvien kielikokeiden perusteella, vaan kyseessä olevan *viran koulutusta koskevien kelpoisuusvaatimusten perusteella*. Kielitaitolaissa säädetty kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset soveltuvat vain niihin virkoihin, joihin *lailla tai asetuksella on säädetty kelpoisuusvaatimukseksi korkeakoulututkinto* (6 § 1 mom.).

Vaikka siis korkeakoulututkintoon nykyään sisältyykin tietty suomen ja ruotsin kielen taidon osoittaminen opintojen yhteydessä, eivät kaikki korkeakoulututkinnon suorittaneet toimi viroissa, joihin nimenomaan on säädetty korkeakoulututkinto kelpoisuusvaatimukseksi. Jollei korkeakoulututkintoa ole lailla tai asetuksella säädetty viran kelpoisuusvaatimukseksi, ei virka muodollisesti ole korkeakoulututkintoa edellyttävä virka eikä siihen suoraan lain nojalla ole kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksiakaan. Tilanne on oikeudellisesti sama, vaikka eräisiin virkoihin käytännössä aina nimitetään korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä. Tämä onkin käytännössä sangen yleistä. Näissä viroissa ei siksi edelleenkään – niihin valittujen henkilöiden tutkinnosta ja sen yhteydessä osoitetusta kielitaidosta huolimatta – ole kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, ja samoihin virkoihin olisi mahdollista nimittää myös henkilöitä, joilla ei ole korkeakoulututkintoa.

Edellä esitettyä voidaan havainnollistaa esimerkein: lainsäädäntöneuvoksen virkaan on säädetty kelpoisuusvaatimuksena ”korkeakoulututkinto”, joka näin ollen voi olla joko oikeudellinen tutkinto tai muu soveltuva korkeakoulututkinto, kun puolestaan hallitusneuvoksen ja hallitussihteerin virkaan on lain mukaan kelpoisuusvaatimuksena nimenomaan ”oikeustieteen kandidaatin tutkinto”. Näiden virkojen osalta kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset ratkeavat suoraan lain nojalla. Sen sijaan useassa ministeriössä ja keskusvirastossa ylitarkastajan virkanimikkeellä toimivilta henkilöiltä edellytetään *käytännössä* korkeakoulututkintoa, vaikkei heille olekaan säädetty koulutusta koskevaa kelpoisuusvaatimusta. Näin ollen heillä ei myöskään suoraan lain nojalla ole kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, vaikka korkeakoulututkintoon sisältyykin kielitaitoa osoittava kielikoe (HE 92/2002 vp). Tällaisissa tapauksissa on ennen jokaista viran haettavaksi julistamista selvittävä, minkä kielten taitoa, ja millä tasolla, kyseessä oleva virka käytännössä edellyttää. Toisaalta vaikuttaisi kuitenkin luonteeltaan edellyttää käytännössä kaikilta korkeakoulututkinnon suorittaneilta vähintään sellaista kielitaitoa, joka tutkintoon sisältyy.

Edellä selostetusta pääsäännöstä on kuitenkin eräissä tapauksissa mahdollista säätää *poikkeuksia*, joiden seurauksena tiettyihin virkoihin edellytetään pääsääntöä enemmän tai vähemmän kielitaitoa. Poikkeukset ovat sallittuja, jos työtehtävät sitä edellyttävät tai jos eri kielten käyttämistä edellyttävien työtehtävien jako viranomaisessa sen sallii, taikka jos poikkeamiselle on muita erityisen painavia syytä (6 § 3 mom.). Poikkeukset

voivat koskea joko suomen tai ruotsin kieltä. Laissa säädetyistä kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista poikkeaminen edellyttää, että poikkeamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Kysymyksessä on tällöin viranomaisen toiminnan järjestämisestä koskeva sääntely, jolla esimerkiksi säädetään tietyille virkamiehille muiden virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista poikkeavat – korkeammat tai alhaisemmat – kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset. Tämä voi olla perusteltua esimerkiksi, jos joko suomen- tai ruotsinkieliset tehtävät keskitetään tiettyyn yksikköön.

Kelpoisuusvaatimuksista poikkeaminen siitä säätämällä on pidettävä erillään erivapaudesta, joka on yksittäistä henkilöä koskeva hallintopäätös eikä siten koske viranomaisen toiminnan järjestämistapoja. Poikkeuksista säädetäessä on myös aina otettava huomioon, että viranomaisen on kokonaisuudessaan suoriuduttava kielilain mukaisista velvollisuuksistaan ja ettei yksilön kielellisten oikeuksien toteutuminen vaarannu.

Kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten säätämismääräyksistä

Kaikkia virkoja varten ei ole välttämätöntä säätää kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia.

Kielitaitolakiin sisältyy säännös siitä, milloin kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia *aina on säädettävä* (5 § 1 mom. toinen virke). Tämän mukaan suomen ja ruotsin kielten taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista on aina säädettävä, jos henkilöstön tehtäviin kuuluu yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta *merkittävän julkisen vallan käyttöä*. On huomattava, että säännös on riippumaton henkilöstön koulutustasosta ja se koskee näin ollen myös sellaista henkilöstöä, joka ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa. Säännöksen tarkoituksena on tietyissä tilanteissa varmistaa, että henkilöstön kielitaitotarpeet ja osaaminen kartoitetaan erityisellä huolella jo ennen henkilöstön työhönottoa (OM 9/58/2004; Tallroth 2004a).

Tehtävinä, joihin kuuluu yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta merkittävän julkisen vallan käyttöä, on pidettävä esimerkiksi sellaisia tehtäviä, joihin liittyy itsenäiseen harkintaan perustuva oikeus käyttää voimakeinoja tai muuten puuttua merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (HE 92/2002 vp). Tällaisia virkoja ovat muun muassa tuomarinvirat, sillä tuomareiden ratkaisulta saattaa vaikuttaa suoraan yksilön vapauteen. Sama koskee poliisin ja rajavartijan virkoja, sillä heillä on valtuudet voimakeinojen käyttöön ja kiinniotto-oikeutensa nojalla oikeus yksilön vapauteen puuttumiseen (Tallroth 2004a). Säätämismääräys edellyttää nimenomaan *merkittävää julkisen vallan käyttöä*. Esimerkiksi ministeriöiden esittelijävirkoihin ei perinteisesti ole katsottu sisältyvän näin mittavaa julkisen vallan käyttöä.

Laki ei kuitenkaan edes säätämismääräyksiä koskevissa tapauksissa sääntele sitä, *mitä* on säädettävä: kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten tulee aina olla tehtäväkohtaisesti määritellyt, eikä niistä voi säätää yleislaitilla. Näin ollen muun muassa tuomareiden sekä poliisien ja rajavartiolaitoksen virkamiesten kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista onkin säädetty kunkin alan asianomaisessa lainsäädännössä.

Säätämismääräyksiä koskevaa lainkohtaa ei tule tulkita siten, että se edellyttäisi, että merkittävää julkista valtaa tehtävissään käyttäville henkilöille olisi aina säädettävä *sekä suomen että ruotsin kielten taitoa* koskevia kelpoisuusvaatimuksia (OM 9/58/2004).

Jos tehtävien jakaminen henkilöstön kesken on mahdollista siten, että virkamies tehtävissään tarvitsee vain jompaakumpaa kieltä, riittää näin ollen tätä kieltä koskevien kelpoisuusvaatimusten säätäminen. Esimerkiksi poliisivartijat toimivat – toisin kuin poliisit – ainoastaan suljetuissa laitoksissa, ja heidän asiakaskuntansa on siten selkeästi rajattu, ei satunnaisesti valikoituva. Tämä mahdollistaa muun muassa työaika- ja työpaikkajärjestelyjen käyttämisen sen varmistamiseksi, että pidätetty tai säilöön otettu henkilö kulloisessakin tilanteessa tulee ymmärretyksi (OM 9/58/2004). Näin ollen vartijoilta edellytetään joko suomen tai ruotsin kielen – muttei molempien kielten – taitoa.

Kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia säädettäessä on aina keskeistä, riippumatta mistä kielistä tai minkä tasoisesta kielitaidosta on kysymys, että sääntely turvaa niin suomen- kuin ruotsinkielistenkin kielelliset perusoikeudet.

Muut kielet

Suomen ja ruotsin kielen ohella myös muiden kielten taito on yhä enemmän käytännön edellytys useaan valtionhallinnon virkaan. Tämä koskee ennen kaikkea englannin, mutta myös ranskan ja muiden eurooppalaisten kielten taitoa. Kansalliskieliä koskevaa ja niiden merkitystä korostavaa lainsäädäntöä ei tule tulkita esteeksi muiden kielten huomioon ottamiselle. Kielitaitolaki onkin neutraali kaikkien kielten suhteen siten, että sen säännökset henkilöstön kielitaidon ylläpitämisvelvollisuudesta ja riittävästä kielitaidosta varmistautumisesta koskevat myös muita kieliä kuin suomea ja ruotsia.

Tarvittaessa viranomaisten henkilöstölle voidaan kielitaitolain nojalla säätää myös muita kieliä koskevia kelpoisuusvaatimuksia (7 §). Saamen kieltä koskevia kelpoisuusvaatimuksia voidaan saamen kielilain (1086/2003) mukaan säätää lailla tai asetuksella (saamen kielilain 14 § 2 mom.).

Käytännössä muita kuin suomen ja ruotsin kieltä koskevia kelpoisuusvaatimuksia ei juurikaan ole säädetty, vaan muiden kielten taito ilmoitetaan virkailmoituksessa eduskansi. Näiden kielten tosiasiallisesta taidosta voidaan joustavasti varmistautua esimerkiksi työhaastattelun yhteydessä.

Ulkomaalaisten viransaantimahdollisuudet

Ulkomaan kansalaisten määrä Suomessa on kasvanut huomattavasti viimeisten vuosikymmenien aikana. Eräs kielilainsäädäntöä koskevissa yhteyksissä usein ilmenevä kysymys onkin, miten maahan muuttavien, suomea ja ruotsia tai toista näistä kielistä taitamattomien henkilöiden viransaantimahdollisuudet turvataan.

Säädettäessä kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia onkin otettava huomioon perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetty syrjäntäkielto sekä perustuslain 18 §:ssä turvattu oikeus työhön (Tallroth 2004a). Keskeistä tällöin on, ettei kielitaidon puute saa muodostua viransaannin esteeksi, jollei kielitaitoa koskeville kelpoisuusvaatimuksille tai käytännössä edellytettävälle kielitaidolle ole viranhoidon kannalta perusteltua syytä (HE 92/2002 vp; Suviranta 2002; Tallroth 2004b).

Rajoituksen kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten säätämiseksi asetetaan perustuslain säännösten ohella myös Suomen jäsenyys Euroopan unionissa. Yhteisöoikeudellisesta syrjimättömyysperiaatteesta nimittäin seuraa, ettei kansallisessa lainsäädännössä ilman perusteltua syytä saa säätää virkaa varten sellaisia kelpoisuusvaatimuksia, jotka asettavat muiden maiden kansalaiset eriarvoiseen asemaan viranhakutilanteessa. Ylimoitettua kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset – joko suomen tai ruotsin kieltä, molempia taikka muita kieliä koskevat kelpoisuusvaatimukset – ovat näin ollen sekä perustuslain että yhteisöoikeuden vastaisia. Toisaalta korkeatkin kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset ovat lainmukaisia, jos viran hoitaminen edellyttää kielitaitoa tai jos kelpoisuusvaatimuksille muusta syystä arvioidaan olevan perusteltu syy (HE 92/2002 vp; Suviranta 2002; Tallroth 2004b).

Mikäli tiettyä virkaa varten on säädetty kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, ei kielitaidon *osoittaminen* yhteisöoikeudellisesta syrjimättömyysperiaatteesta johtuen saa muodostua ulkomaalaiselle kohtuuttoman vaikeaksi. Kohtuuttoman vaikeana on pidettävä esimerkiksi tilannetta, jossa kielitutkinnon voi suorittaa ainoastaan Suomessa, sillä tämä edellyttäisi käytännössä, että Suomen ulkopuolella asuvan henkilön olisi matkustettava Suomeen yksinomaan suorittaakseen kielitutkinnon (Tallroth 2004b). Muun muassa tästä syystä *kielitaidon osoittamistapoja monipuolistettiin* kielitaitolaissa siten, että kielitaito voidaan osoittaa muullakin tavalla kuin valtionhallinnon kielitutkinnoilla (13–14 §; HE 92/2002 vp). Suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa annettuun valtioneuvoston asetukseen sisältyy muun muassa säännös *yleisten kielitutkintojen rinnastamisesta* valtionhallinnon kielitutkintoihin (13 §). Kielitaitolain mukaan kielitutkintolautakunta voi myös antaa hakijalle *todistuksen vastaavasta kielitaidosta*, jolloin hakijan ei tarvitse osoittaa suomen tai ruotsin kielen erinomaista taitoaan osallistumalla kielitutkintoon (14 §). Tämän säännöksen nojalla esimerkiksi Ruotsissa korkeakoulututkinnon suorittaneen henkilön voi olla mahdollista osoittaa ruotsin kielen taitonsa ruotsalaisten todistustensa perusteella eikä hänen tällöin tarvitse suorittaa yleistä kielitutkintoa tai valtionhallinnon kielitutkintoa Suomessa.

Ulkomaalaisia sijoittuu valtion virkojen ohella usein erilaisiin kunnallisiin tehtäviin. Suomessa on esimerkiksi yhä enemmän ulkomaalaisia lääkäreitä. Kunnallisten viranomaisten henkilöstölle ei ole laissa asetettu kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, vaan niitä voidaan asettaa kuntalain (365/1995) mukaisessa järjestyksessä. Käytännössä tämä merkitsee, että kunnat voivat joko hallinto- tai kielisäännöissään asettaa kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia joko kaikille tai joillekin kunnallisille viranhaltijoille. Jollei kunta kuitenkaan ole asettanut esimerkiksi lääkäreille kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, ei lainsäädäntö estä viransaantimahdollisuuksia lääkäreiltä, jotka eivät mahdollisesti osaa kansalliskieliä. Kunta on kuitenkin aina, lääkäreiden alkuperästä ja yksilöllisestä kielitaidosta riippumatta, velvollinen huolehtimaan terveydenhuoltopalvelujen saatavuudesta terveydenhuoltolainsäädännön edellyttämällä tavalla: terveydenhuoltopalvelut on yksikielisessä kunnassa järjestettävä kunnan kielellä ja kaksikielisessä kunnassa kunnan molemmilla kielillä. Suomea ja ruotsia taitamattomien henkilöiden palkkaamista harkittaessa korostuu siis jälleen *viranomaisen kokonaisvastuu* palvelujen toteuttamisesta näillä kielillä.

Ulkomaalaisia sijoittuu myös erityyppisiin palveluammatteihin, esimerkiksi linja-autonkuljettajiksi. Tällöin ulkomaalaiselta ei edellytetä mittavaa suomen ja ruotsin kielen taitoa, vaan kielitaidon tulee vastata tehtävän tarpeita. Esimerkiksi linja-autonkuljettajan – oli hän suomalainen tai ulkomaalainen – tulee lähinnä pystyä myymään matkalippuja sekä tarvittaessa opastamaan matkustajia. Kirjallisen kielitaidon osoittaminen on sitä vastoin tuskin tarpeellista.

Kielitaitolain säännökset erivapaudesta (9 §) ja poikkeuksien säätämisestä suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista (6 § 3 mom.) vaikuttavat yhtä lailla kansalliskieliä taitamattomien ulkomaalaisten kuin suomalaistenkin viransaantimahdollisuuksiin. Säännöksiä on käsitelty edellä korkeakoulututkintoa edellyttävien virkojen yhteydessä. Esimerkiksi valtiollisen tutkimuslaitoksen sellaisiin tutkijavirkoihin, joihin ei liity asiakaspalvelua, voidaan säätää muista korkeakouluviroista poikkeavat suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset. Tällöin virkaan voidaan nimittää ulkomaalainen tutkija, jolla on esimerkiksi vain jommankumman kielen taito tai muihin virkoihin edellytettyä vähäisempi suomen ja ruotsin kielen taito.

Kansalliskieliä taitamattomien ulkomaalaisten asiantuntemusta ja osaamista voidaan näin ollen hyödyntää ainoastaan, jos henkilö voidaan sijoittaa tehtäviin, joissa hän ei tarvitse näitä kieliä ja jollei viranomaisten suomen- ja ruotsinkielinen toiminta tästä kärsi.

Eräitä virkoja varten on perustuslain 125 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla säädetty laissa kansalaisuusvaatimus. Näihin virkoihin ei voida nimittää ulkomaan kansalaisia. Kansalaisuusvaatimus on kuitenkin nykyisin harvinainen, ja se edellyttää myös yhteisöoikeuden syrjimättömyysperiaatetta noudattaen perusteltua syytä. Tällaisena syynä voitaneen pitää merkittävää kansallista etua. Niin Suomessa kuin useimmissa muissakin Euroopan maissa kansalaisuusvaatimus on säädetty esimerkiksi tasavallan presidentin sekä tuomarin viran kelpoisuusvaatimukseksi.

Tulevaisuudennäkymiä

Uusi kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia ja kielitutkintoja koskeva lainsäädäntö on vielä nuori, ja sen luonteva soveltaminen ja monipuolisten mahdollisuuksien käyttäminen tulee viranomaisissa vielä vaatimaan jonkin aikaa. Vanhan kielilainsäädännön aikana ja muun muassa muiden kielten merkityksen kasvaessa julkishallinnossa kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset jäivät osittain kuolleiksi kirjaimiksi. Uusi lainsäädäntö korostaa muodollisen kielitaidon lisäksi nimenomaan tosiasiallista kielitaitoa. Vaatinee vielä totuttelua, ennen kuin viranomaisissa laajemmin sisäistetään ajatus siitä, että kielitaito muodostaa osan virkakelpoisuutta. Myös kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten ja eduksi luettavan kielitaidon eron sisäistämiseksi tarvittaneen harjoittelua. Edelleen kestää aikansa, ennen kuin julkisyhteisön työnantajat täydessä mittakaavassa soveltavat lain säännöksiä kielitaidon huomioon ottamisesta kaikissa henkilöstösuunnittelun ja -kehittämisen vaiheissa, työhönotosta henkilöstön kielitaidon jatkuvaan ylläpitoon.

Uusien säännösten tullessa tutuiksi avautuu kuitenkin myönteinen tulevaisuuden näkymä niin työnantajille kuin työnhakijoillekin. Kielitaitolaki antaa työnantajalle entistä paremmat mahdollisuudet tehtäväkohtaisesti harkita, minkä kielten taitoa ja millä tasolla kussakin virassa käytännössä tarvitaan – ja sen jälkeen räätälöidä kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset tehtävään sopiviksi. Suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa annettu valtioneuvoston asetus puolestaan antaa virkaa hakeville entistä joustavampia ja monipuolisempia mahdollisuudet osoittaa kielitaitonsa.

Lähteet

- Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi kielilainaksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi 92/2002 vp (HE 92/2002 vp).
- Oikeusministeriön lausunto sisäasiainministeriölle julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 5 §:n 1 momentin toisen virkkeen tulkinnasta (OM 9/58/2004).
- SUVIRANTA, OUTI 2002. Virkamiesten kielitaitovaatimukset ja Euroopan yhteisön oikeus. *Lakimies* 3/2002, s. 335–351. Suomalainen Lakimiesyhdistys ry: Helsinki.
- TALLROTH, PAULINA 2004a. Kielelliset oikeudet osana perusoikeusjärjestelmää – uusi kielilaki perustuslain näkökulmasta. *Oikeustiede – Jurisprudentia XXXVII:2004*, s. 511–545. Suomalainen Lakimiesyhdistys ry, Helsinki.
- TALLROTH, PAULINA 2004b. Språket i internationell rättspraxis. *Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab* 5/2004, s. 368–383.

VALTIONHALLINNON KIELITUTKINTOJÄRJESTELMÄN UUDISTAMINEN JA KEHITTÄMINEN

Tässä artikkelissa luodaan yleiskatsaus valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistamistyöhön. Järjestelmä otettiin uudistetussa muodossaan käyttöön vuonna 2004. Artikkelin lopussa pohditaan tutkintojärjestelmän lähivuosien kehittämishaasteita.

Johdanto

Valtion kielitutkintojärjestelmä perustui vuoden 2003 loppuun asti itsenäisyyden alkua ajoilta peräisin olleeseen kielitaitolakiin (149/1922). Kielitaitolain lisäksi kielitutkintoihin liittyvää toimintaa sääteli vuonna 1987 annettu kielitutkintoasetus (442/1987). Valtion kielitutkintojen suomen ja ruotsin kielen lautakuntien sihteeritehtävät hoiti aiemmin oikeusministeriössä työskennellyt kielitutkintolautakuntien sihteeriksi. Tutkintojärjestelmä siirrettiin vuoden 2002 alusta lähtien Opetushallituksen vastuulle, jolloin myös lautakuntien sihteerin tehtävät siirtyivät Opetushallitukseen virkatyönä tehtäviksi.

Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän lähtökohtana on Suomen kaksikielisyys: suomen ja ruotsin kielet ovat perustuslain mukaan samanarvoisia (731/1999). Kaksikielisuuden periaatteen mukaisesti erityisesti julkishallinnon viranomaisten tulee pystyä antamaan kansalaisille palveluja molemmilla kansalliskielillä eli sekä suomeksi että ruotsiksi. Kansalliskielillä katsotaan olevan erityisasema maassamme puhuttuihin muihin kieliin verrattuna (423/2003).

Kielitutkintojärjestelmää koskevat uudistetut säädökset astuivat voimaan vuoden 2004 alusta. Tällöin otettiin käyttöön myös säädösten pohjalta rakenteellisesti ja sisällöllisesti uudistettu valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmä. Uudistuneen kielitutkintojärjestelmän toimintaa ja rakennetta säätelevät nyt laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003) sekä valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003).

Uudistamiseen johtaneita tekijöitä

Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistaminen oli tarpeen, sillä entisen järjestelmän säädöspohja oli jo vanhentunut. Vanhentuneen säädöspohjan lisäksi vanhaa kielitutkintojärjestelmää arvosteltiin muun muassa siitä, että järjestelmä, sen sisältö ja

toimintakäytänteet eivät olleet riittävän läpinäkyviä. Yleisölle ei tuntunut olevan selvää, miten järjestelmä toimi ja ketkä olivat järjestelmän toimijoita. Yleiseen epätietoisuuteen on varmasti vaikuttanut se, että tutkintojärjestelmästä ei ollut helposti saatavilla tietoa. Lisäksi järjestelmästä näytti puuttuneen systemaattinen kehittämistyö, joka nykyisin kuuluu olennaisena osana kaikkien virallisten kielitutkintojärjestelmien laadun varmistamiseen.

Säädösvalmistelussa esille nousseita kysymyksiä

Opetusministeriön nimittämän työryhmän tehtävänä oli valmistella valtionhallinnon kielitutkintoja koskevat säädösehdotukset. Esityksessä tuli ottaa huomioon uuden perustuslain säädökset, kielilakikomitean mietinnössä (KM 2001:3) esitetyt näkökohdat ja oikeusministeriössä valmisteltavana ollut hallituksen esitys uudeksi kielilainaksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Ministeriön työryhmä työskenteli joulukuusta 2001 kesäkuuhun 2002.

Työryhmä kartoitti aluksi erilaisia tapoja suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamiseen valtionhallinnossa. Pääasiallisesti kielitaidon osoittamistapoja oli ollut neljä: valtion kielitutkinnot, koulusivistys, ylioppilastutkinto ja korkeakouluissa järjestetyt kielikokeet ja kieliopinnot. Työryhmä totesi heti työn alkuvaiheessa asiantuntijoita kuultuaan, että valtion kielitutkintojärjestelmän suurimpia ongelmia olivat arviointityössä esiintyvät erot eri arvioijien ja osittain myös kielitutkintojen käytännön toimeenpanon välillä. Järjestelmän toimintaan liittyvän yhteismitallisuuden tarve, vaihtoehdot kielitaidon osoittamistavat ja kielitutkintojärjestelmän yleinen selkiyttäminen olivat avainlähtökohtina työryhmän työlle.

Uusien tutkintojen rakenne

Työryhmä ehdotti kielitutkintojärjestelmän selkiyttämistä siten, että tutkinnoissa voisi osoittaa joko yhdessä tai erikseen kielen suullista, kirjallista ja ymmärtämisen taitoa erinomaisella, hyvällä ja tyydyttävällä tasolla. Jokaisen taidon tutkinnon tuli koostua kahdesta osakokeesta, jotka molemmat tuli suorittaa hyväksytysti, jotta kyseisen taidon tutkinnosta voisi saada todistuksen. Vanhassa valtion kielitutkintojärjestelmässä käytössä olleet käännöstehtävät päätettiin jättää pois käytöstä. Tämä päätös perustui siihen, että käännöstehtävien käyttö kielitaidon testaukseen oli saanut osakseen paljon kritiikkiä erityisesti kääntämisen ammattilaisten taholta. Ammattilaisten näkemysten mukaan käännöstehtävät eivät sovellu kielen kääntämiseen perehtymättömien kielenkäyttäjien kielitaidon testaamiseen, koska kääntämistä voidaan pitää siihen erikoistuneiden ammattilaisten työnä.

KIELITAIKON OSOITTAMINEN MUULLA TAVALLA KUIN VALTIONHALLINNON KIELITUTKINNOLLA

Koulusivistyksen, ylioppilastutkinnon ja korkeakouluissa suoritettujen kielikokeiden ja kieliopintojen käyttäminen kielitaidon osoittamiseen

Työryhmässä päätettiin säilyttää koulusivistys sekä korkeakouluissa suoritettavat kielikokeet ja -opinnot keskeisinä kielitaidon osoittamisen keinoina. Nykyisin enemmistö korkeakouluopiskelijoista osoittaakin korkeakouluopintojensa yhteydessä toisen kotimaisen kielen taidon tyydyttävän hallinnan, joka yleensä vaaditaan kaksikielisissä kunnissa valtion virkoihin. Tällöin erillistä valtionhallinnon kielitutkintoa ei tarvitse suorittaa. Poikkeuksena ovat ulkomailla korkeakoulututkintonsa suorittaneet henkilöt, joilta joissakin tapauksissa puuttuu virallinen näyttö sekä oman äidinkielenä erinomaisen tason että toisen kotimaisen kielen tyydyttävän tason hallinnasta.

Vanhassa järjestelmässä erinomaisen kielitaidon (silloisen täydellisen kielitaidon) pystyi osoittamaan vielä nykyisissäkin säädöksissä säilytetyllä samalla kielellä saadun koulusivistyksen ja korkeakoulussa suoritettujen kypsyysnäytteen yhdistelmällä. Työryhmä halusi kuitenkin laajentaa ylioppilastutkinnon käyttöä erinomaisen kielitaidon osoittamiskeinona, ja siten uudistetussa kielitutkintojärjestelmässä erinomaista kielitaitoa voi osoittaa suorittamalla asianomaisella kielellä ylioppilastutkinnon, johon sisältyy äidinkielen koe vähintään arvosanalla magna cum laude approbatur tai suomi/ruotsi toisena kielenä -koe vähintään arvosanalla eximia cum laude approbatur.

Hyvän ja tyydyttävän suullisen ja kirjallisen taidon osoittamista koskevat kohdat pysyivät pääosin ennallaan myös työryhmän ehdotuksessa (asetus 481/2003 §16–17). Ymmärtämisen taidon osoittamiseen opintojen avulla työryhmä sen sijaan ehdotti seuraavia muutoksia: suomen tai ruotsin kielen hyvän ymmärtämisen taidon voi saavuttaa suorittamalla ylioppilastutkinnon, johon sisältyy vähintään arvosana eximia cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen pitkän oppimäärän kokeessa (A-kieli). Tyydyttävän kielen ymmärtämisen pystyy osoittamaan suorittamalla ylioppilastutkinnon, johon sisältyy vähintään arvosana cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen pitkän oppimäärän kokeessa (A-kieli) tai vähintään arvosana eximia cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen keskipitkässä oppimäärässä (B-kieli). Lisätietoja kielitaidon osoittamisesta muulla tavalla kuin valtionhallinnon kielitutkinnolla löytyy M. Reuterin tässä julkaisussa olevasta artikkelista.

Yleiset kielitutkinnot

Jo lähes kymmenen vuotta oli käyty keskustelua siitä, pitäisikö Suomen valtion toisen virallisen kielitutkintojärjestelmän, yleisten kielitutkintojen, suomen ja ruotsin kielen testien suoritukset voida rinnastaa valtionhallinnon kielitutkintojen suorituksiin. Työryhmä otti asiaan alusta lähtien myönteisen kannan, ja siten asetuksen 481/2003 13 §:ssä määritellään, miten yleisissä kielitutkinnoissa suoritettujen osakokeiden tasoarviot

rinnastuvat valtionhallinnon kielitutkintojen suorituksiin. Lisätietoa aiheesta on Tarja Leblayn toisessa tämän julkaisun artikkelissa.

Muita työryhmän käsittelemiä kysymyksiä

Työryhmän työskentelyn aikana nousi esille monia kysymyksiä. Työryhmä pohti muun muassa sitä, miksi Suomessa on kaksi erillistä virallista kielitutkintojärjestelmää: yleiset kielitutkinnot ja valtionhallinnon kielitutkinnot. Ilmaan heitettiin ajatus siitä, voisiko hyvin ja vakiintuneesti toimiva yleisten kielitutkintojen järjestelmä korvata valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän. Tässä yhteydessä käytiin keskustelua muun muassa siitä, millä tavalla valtionhallinnossa tarvittava kielitaito eroaa tietyn kielen niin sanotun yleiskielen taidosta. Yleisissä kielitutkinnoissahan arvioidaan funktionaalista yleiskielitaitoa. Työryhmä totesi, että valtaosa kielitaidosta on niin kutsutusti yleistä ja että eri aloja edustavien henkilöiden tulee hankkia itselleen kyseisellä alalla tarvittava alakohtainen kielitaito joko opintojensa yhteydessä tai muulla tavalla. Tiukka alakohdaisuus kielitaidon arvioinnissa ei työryhmän mielestä ollut toteutettavissa valtionhallinnon tutkintojärjestelmän toiminnan puitteissa.

Yleisten kielitutkintojen heikkoutena pidettiin sitä, että niitä voi suorittaa suhteellisen harvoin, mikä koettiin ongelmalliseksi esimerkiksi nopeita toimia vaativissa viranhakutilanteissa. Työryhmässä korostettiin, että valtionhallinnon kielitutkinnot on ensisijaisesti tarkoitettu julkishallinnon virkoihin edellytettävän suomen tai ruotsin kielen kielitaidon osoittamiseksi, ja siksi tutkintojärjestelmän on pystyttävä vastaamaan mahdollisimman nopeasti ja joustavasti kielitodistuksia tarvitsevien henkilöiden tarpeisiin.

Tutkinnon suorittajan oikeusturvan takaaminen on välttämätöntä nykyisissä tutkintojärjestelmissä. Työryhmän työhön kuului automaattisesti tämän asian selvittäminen. Tutkinnon suorittajalla on oltava oikeus toisaalta saada tietoa tutkintosuoritukseensa sovelletuista arvosteluperusteista, ja toisaalta hänellä on oltava mahdollisuus ilmaista tyytymättömyytensä saamaansa arvosanaan joko valittamalla tai suorittamalla tutkinnon uudelleen. Työryhmässä keskusteltiin kiistanalaisen suorituksen uudelleen arvioinnin mahdollisuudesta, mutta ongelmaksi havaittiin valtionhallinnon kielitutkintojen toimeenpanon hajautuneisuus. Puhumisen kokeen pakollista nauhoittamista, mikä olisi mahdollistanut kiistanalaisen suorituksen uudelleen arvioinnin, pidettiin hankalana vaihtoehtona yksittäisen tutkintosuoritusten vastaanottajan kannalta. Lopulta päädyttiin ratkaisuun, jonka mukaan tutkintosuoritusten vastaanottajan päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Sen sijaan tutkinnon vastaanottajan arviointiin tyytymätön voi seitsemän päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan ilmoittautua suorittamaan tutkinnon maksutta kielitutkintolautakunnalle. Kielitutkintolautakunnan päätökseen tyytymätön voi edelleen hakea muutosta valittamalla hallintolainkäytönlain (586/1996) mukaisesti.

Kehittämistyön toteuttaminen

Opetushallituksen tehtäviin kuuluu uudistetun valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän ylläpitäminen, kehittäminen ja toimeenpanon valvonta. Opetushallituksen yhteydessä toimivat tutkintojen toimeenpanon toteuttamiseksi suomen ja ruotsin kielen kielitutkintolautakunnat ja eri puolille Suomea nimitetyt tutkintosuoritusten vastaanottajat (entiset apujäsenet).

Järjestelmän kehittämistyö aloitettiin järjestelmän pohjan rakentamisesta, eli Opetushallitus nimitti työryhmän valmistelemaan tutkintojärjestelmän perusteita. Työryhmä koostui valtionhallinnon edustajista, kielitaidon arvioinnin asiantuntijoista, molempien kielten kielitutkintolautakuntien jäsenistä ja apujäsenistä sekä opetushallinnon edustajista. Työryhmä laati asianmukaiset perusteet loppuvuoden 2002 ja alkukevään 2003 aikana.

Perustetyöryhmän tärkeimmät linjaukset

Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet on velvoittavana noudatettava Opetushallituksen määräys, jonka varaan koko kielitutkintotoiminta perustuu. Perusteiden tulee sisältää kaikki tarvittava tieto järjestelmästä yleiskuvan haluavalle. Perusteet eivät sisällä yksityiskohtaisia toimintaohjeita tai muitakaan käytännön tutkintosuoritusten vastaanottoa tai tutkintojen suorittamista koskevia tarkempia ohjeita. Perusteille on siksi tunnusomaista tietynlainen yleisluontoisuus.

Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteiden laatimisessa haluttiin käyttää hyväksi jo olemassa olevaa yleisistä kielitutkinnoista saatua tietoa ja kokemusta kielitaidon arvioinnista, tutkintojärjestelmän sisällöstä ja käytännteistä. Perusteiden valmistelun lähtökohtana pidettiin sitä, että tutkintojärjestelmässä arvioidaan yleiskieltä, mutta samalla kuitenkin otetaan huomioon julkishallinnossa tarvittavan kielitaidon erityispiirteet. Erityispiirteiden huomioon ottaminen toteutuu perusteista löytyvien aihealuiden, kielenkäyttöfunktioiden ja viime kädessä käytettävien tehtävien kautta. Tehtävät ovat työelämään liittyviä, mutta eivät tiukasti ammattialakohtaisia, mikä mahdollistaa samojen tehtävien käytön eri aloja edustavien kokelaiden kielitaidon testauksessa.

Tutkintojärjestelmän uudistamisen yhteydessä todettiin, että oli tarpeellista nojautua uuteen käsitykseen kielitaidosta ja sen arvioinnista. Perusteiden sisältöä laadittaessa nousivat esille muun muassa sellaiset käsitteet kuin kohderyhmän määrittely, funktionaalisuus, viestin välittyminen ja viestinnällisyys, arvioitavat taidot, vaadittavan osaamisen kuvaaminen ja taitotasojattelu.

Työryhmän ei tarvinnut ottaa perusteissa kantaa tutkintojen rakenteeseen eikä hyväksytyistä suorituksista annettaviin arvosanoihin, koska nämä asiat oli jo määriteltäytutkintojärjestelmää koskevissa säädöksissä. Työryhmä laati eri osakokeisiin ja eri tasoille kielitaidon tasokuvaukset. Lisäksi tehtiin päätös siitä, että erinomaisen tason testi on erillinen, kun taas tyydyttävää ja hyvää kielitaitoa testataan yhteisellä testillä, jonka rakenteen suunnittelussa otetaan huomioon molempien taitotasojen vaatimukset.

Valtionhallinnon kielitutkintojen aihealueiksi valittiin yhteiskunta ja hallinto, oma työ ja koulutus sekä sosiaalinen vuorovaikutus. Perusteissa todetaan lisäksi, että vaikka tutkinnot perustuvat samoihin aihealueisiin, niiden yksittäiset aiheet voivat vaihdella tutkinnon suorittajan toimialan ja tutkintokerran mukaan. Kielenkäyttötarkoituksia on tutkintojärjestelmässä käytössä kuusi:

1. asiatietojen kysyminen ja antaminen
2. oman ja/tai työyhteisön suhtautumisen ja kannan ilmaiseminen
3. perusteleva, opastava ja taivutteleva
4. asioiden suunnittelu ja hoitaminen
5. sosiaalisten normien ja käytänteiden mukainen kielenkäyttö
6. vuorovaikutuksen ylläpitoa ja laatua säätelevien ilmausten käyttö.

Tutkintosuoritusten vastaanottajille laaditut toimintaohjeet

Tutkintosuoritusten vastaanottajille laaditut yksityiskohtaiset tehtävien laadinta-, arviointi- ja vastaanottamisohjeet olivat toisen Opetushallituksen työryhmän vastuualueena. Jatkuvuuden ja kokonaisnäemyksen takaamiseksi työryhmään nimitettiin joitakin henkilöitä, jotka olivat kuuluneet Opetusministeriön tutkintojärjestelmän säädöksiä valmistelleeseen ja Opetushallituksen perusteita laatineeseen työryhmään.

Toimintaohjeita laatineen ryhmän työ keskittyi enemmän konkreettisiin kysymyksiin kuin järjestelmän perusteita laatineen työryhmän työ. Toimintaohjeissa kuvataan yksityiskohtaisesti valtionhallinnon kielitutkintojen rakennetta, eri osataitojen tehtäviä ja eri osataitojen testeissä käytettäviä tehtävätyyppejä, suoritusten pisteittämistä, tietyn taidon osakokeen lopullisen arvion määräytymistä, tietyn taidon tutkinnon lopullisen arvion määräytymistä kahden osakokeen tulosten pohjalta ja muita tutkintojen vastaanottamiseen liittyviä käytännön toimintaohjeita (mm. todistusten kirjoittaminen, palautteen antaminen suorittajalle ja tulosten rekisteröinti).

Suurimpia työryhmän töitä oli esimerkkitehtävien laatiminen. Niiden pohjalta koottiin esitestauksen ja analyysien jälkeen ensimmäiset koepaketit. Työryhmän tehtävä oli hyvin vaativa, sillä täysin uudistettavan järjestelmän kehittämisajankäyttö oli varsin kireä. Erityisesti puheen ymmärtämisen materiaalien laatiminen osoittautui aikaa vieväksi ja erikoisosaamista vaativaksi työksi. Myös valtionhallinnolle tyyppillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstien kartoittaminen vei oman aikansa. Testitehtävien laatimiseen osallistuivat kaikki ryhmän jäsenet, ja lisäksi tehtävistä antoivat palautetta erilliset kommentoijat.

Tutkintosuoritusten vastaanottajien koulutus

Opetushallitus nimitti uudet kielitutkintolautakunnan jäsenet ja tutkintosuoritusten vastaanottajat syksyn 2003 aikana. Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmässä toimimisen edellytyksenä on perehtyneisyys suomen tai ruotsin kielen opetukseen tai kielen arviointiin sekä osallistuminen Opetushallituksen järjestämään arviointikoulu-

tukseen. Arviointikoulutus toteutettiin kahtena kaksipäiväisenä jaksona marras-joulukuussa 2003.

Koulutus koettiin erittäin hyödylliseksi, etenkin kun tämänkaltaista laajempaa yhteistä koulutusta ei ollut aiemmin valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän puitteissa säännöllisesti järjestetty. Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmässä järjestetään nykyisin jatkuvaa koulutusta tutkintojen laadun ja yhteismitallisuuden varmistamiseksi. Koulutuksen tarkoituksena on kehittää tutkintotoiminnassa mukana olevien henkilöiden kielitaidon arvioinnin ammattitaitoa ja edistää yleistä kielitaidon arviointiin liittyvää tietotaitoa.

Tulevaisuuden kehittämishaasteita

Uudistettu valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmä on nyt toiminut kolmisen vuotta, minä aikana on päästy työssä liikkeelle ja saatu vakiinnutettua järjestelmän tiettyjä käytänteitä. Näiden ensimmäisten vuosien aikana on jo saatu palautetta sekä järjestelmän toimivista käytänteistä että sen puutteista ja vielä kehittämistyötä vaativista seikoista. Kolme vuotta on kuitenkin hyvin lyhyt aika virallisen tutkintojärjestelmän elinkaaressa.

Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän suurimpia haasteita on sen hajautetun toimeenpanon hallinta. Koska tyydyttävän/hyvän tason tutkintoja otetaan vastaan ympäri Suomea, suoritusten arvioinnin yhteismitallisuuden varmistaminen ja tutkintotilaisuuksien toimintatapojen yhtenäistäminen on vaativa tehtävä. Jatkuva sähköpostitse tapahtuva yhteydenpito ja ohjeistus sekä säännöllinen koulutuspäivien järjestäminen toimivat käytänteitä yhtenäistävästi. Muuta laadunvarmennusta edustavat muun muassa osioanalyysien tekeminen, testien laadintaan ja arviointiin liittyvien dokumenttien päivitys ja kehittäminen sekä myöhemmässä vaiheessa tehtäväpankin käyttöönotto.

Uuden lainsäädännön tarjoama mahdollisuus osoittaa julkishallinnossa tarvittavaa kielitaitoa monella eri tavalla asettaa haasteita näiden eri tapojen yhteismitallisuudelle. Toisaalta tulee myös miettiä sitä, miten nykyinen järjestelmä on onnistunut ottamaan huomioon julkishallinnossa tällä hetkellä vallitsevat kielitaitotarpeet ja vastaamaan niihin. Kun tarkoituksena on, että julkishallinnon piirissä työskentelevillä henkilöillä tulisi olla työtehtävien kannalta toimiva kielitaito, on toki todettava, että valtionhallinnon kielitutkinto ei pysty vastaamaan kaikkien alojen vaatimuksiin. Tiukasti tiettyyn alaan liittyvä kielitaito on edelleen hankittava joko kyseisen alan opintojen tai työssä oppimisen kautta.

Koko kehittämistyön ytimenä ovat tutkintojärjestelmän asiakkaat eli valtionhallinnon kielitutkintojen suorittajat, joiden elämään tutkinto voi vaikuttaa merkittävästi. Oman haasteensa tutkintojärjestelmän toimintaan antavat maahanmuuttajat, jotka tarvitsevat suomen tai ruotsin kielen taidon todistusta Suomen kansalaisuuden hakemista varten. Maahanmuuttajien myötä valtionhallinnon kielitutkintojen asiakasryhmä on muuttunut suuresti. Järjestelmän tutkinnot on kuitenkin suunniteltu suomalaisen kielitutkinnon suorittajan toisen kotimaisen kielen taidon osoittamiseen, ja vuosien kokemus on osoittanut, että valtionhallinnon kielitutkinto ei ole paras mahdollinen

tutkinto Suomen kansalaisuutta hakeville maahanmuuttajille, vaikka kansalaisuuslaki mahdollistaakin sen käytön suomen tai ruotsin kielen taidon osoittamiseen tässä tarkoituksessa. (Lisätietoa aiheesta on A. Piikin & S. Rönkön tämän julkaisun artikkelissa sekä T. Leblayn toisessa tämän julkaisun artikkelissa.)

Tässä vaiheessa on hyvä pysähtyä miettimään varsinaisten käytännön kehittämistoi-
mien lisäksi myös tutkintojärjestelmän tulevaisuutta. Tutkintojärjestelmän tulevaisuus
on tietenkin riippuvainen sen tarpeesta tulevina vuosina. Tällä hetkellä tilanne on se,
että valtaosa nuorten ikäluokkien edustajista saa toisen kotimaisen kielen taitonsa osoi-
tettua korkeakouluopintojensa yhteydessä. Siksi onkin selvää, että valtionhallinnon
kielitutkintojärjestelmän olemassaolon tarvetta ja toimintaperiaatteita tulee tarkasti
pohtia myöhemmässä vaiheessa. Suorittajamäärien vähenemiseen liittyy myös se, että
tietyt erityisalojen korkeakoulut, joista ennen tuli suuria määriä suorittajia valtion-
hallinnon kielitutkintoihin, pystyvät nyt tarjoamaan opiskelijoilleen mahdollisuuden
toisen kotimaisen kielen kielitaidon osoittamiseen opintojen yhteydessä (mm. Maan-
puolustuskorkeakoulu ja Humanistinen ammattikorkeakoulu syksystä 2006 lähtien).

Suorittajamäärien pienenemisestä huolimatta on syytä korostaa, että vaikka tutkin-
tojärjestelmän tarve voi tulevaisuudessa vähentyä, tutkintojärjestelmän olemassaoloai-
kana ei voida ajatella, että järjestelmää ei tarvitse kehittää, koska myöhemmin järjestel-
mässä voi tapahtua muutoksia.

Lopuksi on hyvä muistaa, että mikään tutkintojärjestelmä ei ole koskaan täysin val-
mis. Tutkintojärjestelmiä tulee aina kehittää niiden käyttötarkoituksen, kohdeyleisön
ja monien muiden seikkojen mukaan, jotka tutkintotoimintaan vaikuttavat.

Lähteet

- Asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta (442/1987)
Hallintolainkäyttölaki (586/1996)
Kansalaisuuslaki (359/2003)
Kielilaki (423/2003)
Kielilakikomitean mietintö (KM 2001:3)
Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003)
Laki valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta (149/1922)
Opetushallitus 2001. Yleisten kielitutkintojen perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
Opetushallitus 2003. Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet. Helsinki:
Opetushallitus.
Perustuslaki (731/1999)
Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtion-
hallinnossa (481/2003)

VALTIONHALLINNON KIELITUTKINNOT ENNEN UUDISTUSTA

Johdanto

Tutkinnot suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamiseksi perustuivat 1920-luvun alussa säädettyyn lakiin valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta (149/1922) eli kielitaitolakiin. Valtion virkaan voitiin nimittää vain sellainen henkilö, joka täytti kielitaitolaissa edellytetyt kielelliset kelpoisuusvaatimukset. Siitä, miten nämä kelpoisuusvaatimukset tuli todeta, säädettiin suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamiseksi suoritettavista tutkinnoista annetulla asetuksella (313/1922).

Vuoden 1919 hallitusmuodon mukaan tasavallan kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Suomen kansalaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja hallintoviranomaisessa omassa asiassaan omaa äidinkieltään suomea tai ruotsia oli turvattava lailla siten, että suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeus järjestetään samanlaisten perusteiden mukaan.

Kielilaki vuodelta 1922 koski tuomioistuuja ja muita valtion viranomaisia sekä kuntien ja muiden itsehallintoalueiden viranomaisia. Kielilain perusteella toimitetun kielellisen jaotuksen mukaan maa jakaantui yksikielisiin ja kaksikielisiin virka- tai itsehallintoalueisiin. Yksikieliset alueet olivat joko suomenkielisiä tai ruotsinkielisiä alueen asukkaiden kielen mukaan. Kaksikieliset alueet olivat asukkaiden kielen mukaan enemmistöltään joko suomenkielisiä taikka ruotsinkielisiä.

Virkamiehiltä vaadittavasta suomen ja ruotsin kielen taidosta säädettiin kielitaitolaissa ja sen täytäntöönpanoasetuksessa. Kielitaitolaissa viitattiin kielilakiin ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston päätökseen kielellisestä jaotuksesta. Erikielisillä alueilla virkamiesten kielellinen kelpoisuus oli erilainen.

Kielitaitolaki koski kaikkia valtion virkamiehiä. Kielitaitolaissa edellytettiin valtion virkamiehiltä parempaa kielitaitoa kuin aikaisemmin. Silloisten kokemusten mukaan valtion virkamiesten kielitaito etenkin suomen kielessä oli huono. Kielitaitolaissa säädettiin kuntien virkamiehistä ainoastaan kaupunkien raastuvanoikeuksien ja maistraattien jäseniltä vaadittavasta kielitaidosta. Muutoin kunnan ja muun itsehallintoyhdyskunnan tuli pitää huolta siitä, että sen palveluksessa olevilla on sellainen kielitaito, että asiakirjat voitiin antaa ja muut palvelut suorittaa kielilaisissa edellytetyin tavoin.

Kielitaidon osalta valtion virat oli jaettu niihin, joihin voitiin nimittää vain ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut, ja niihin, joihin nimitettävältä tällaista tutkintoa ei edellytetty.

Kielitaito, jota eri virkoihin eri kielissä vaadittiin, oli jaettu neljään eri asteeseen:

1. kielen täydellinen hallitseminen
2. kielen suullinen ja kirjallinen taito
3. kielen suullinen taito
4. kielen ymmärtäminen.

Virkoihin, joihin oli kelpoisuusvaatimuksena ylempi korkeakoulututkinto, edellytettiin virkamieheltä virka-alueen asukkaiden enemmistön kielen täydellistä hallitsemista. Toisessa kielessä edellytettiin kaksikielisellä alueella tämän kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa ja yksikielisellä alueella tämän kielen ymmärtämistä. Tuomarilta edellytettiin yksikieliselläkin virka-alueella toisen kielen suullista taitoa.

Niihin virkoihin, joissa kelpoisuusvaatimuksena ei ollut ylempi korkeakoulututkinto, asetetun kielitaidon vaatimukset määriteltiin asetuksella. Kelpoisuusvaatimukset olivat hyvä suullinen ja kirjallinen taito virka-alueen asukkaiden enemmistön kielessä sekä toisen kielen ymmärtäminen, jos virka-alue oli yksikielinen. Jos virka-alue oli kaksikielinen, vaatimuksena oli ensimmäisen kielen hyvä ja toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Kielitutkintolautakunnat

Kielitutkintolautakunnista ja kielitaidon osoittamisesta säädettiin edellä mainitulla tutkintoasetuksella eli suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamiseksi suoritettavista tutkinnoista annetulla asetuksella.

Tutkintoja toimeenpanemaan asetettiin kaksi tutkintolautakuntaa, toinen suomen kielessä ja toinen ruotsin kielessä suoritettavia tutkintoja varten.

Kummassakin lautakunnassa tuli olla kolme vakinaista jäsentä. Niistä yhden tuli olla kielenopetukseen perehtynyt ja yhden lainoppinut. Lisäksi lautakunnissa tuli olla tarpeellinen määrä kielenopetukseen perehtyneitä apujäseniä eri osissa maata.

Vakinaiset jäsenet ja apujäsenet määräsi opetusministeriö, ja apujäsenet valittiin vakinaisten jäsenten esityksestä. Lisäksi lautakunnissa tuli olla apujäseniä eri ammattialoilta. Nämä osallistuivat tutkintosuoritusten arvostelemiseen tutkittaessa lautakunnassa suomen tai ruotsin kielen täydellistä hallitsemista.

Suomen kielessä suoritettavia tutkintoja varten asetetun tutkintolautakunnan aloittaessa toimintansa siihen määrättiin vakinaisiksi jäseniksi vanhempi yliopistonlehtori Knut Cannelin sekä professorit E.N. Setälä ja Antti Tulenheimo.

Lautakunnan vakinaisina jäseninä ovat eri aikoina toimineet valtiokalenterin tietojen mukaan hallintoneuvos, sittemmin korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Eino Johannes Ahla, hänen veljensä oikeusneuvos Väinö Ahla, professori Aarne Armas Anttila, professori Ruben Erik Nirvi, professori Matti Sadeniemi, varatuomari, lääketieteen ja kirurgian tohtori Ilkka Raivio, filosofian maisterit Eija-Riitta Grönros, Esko Koivusalo, Eero Lemola, Anneli Räikkälä, Aarre Huhtala, Sari Maamies ja oikeustieteen tohtori, sittemmin professori Heikki E.S. Mattila.

Valtion kielitutkintolautakunnat järjestivät vielä 1980-luvulla ns. suuren kielitutkinnon Säätytalolla. Viimeinen tutkinto siellä oli vuonna 1989. Kuvassa vasemmalta Peter Slotte, Mikael Reuter, Anneli Räikkälä, Eero Lemola, Lars Granlund, Ilkka Raivio ja lautakuntien sihteeri Jarmo Törneblom.

Kielenopetukseen perehtyneiksi apujäseniksi eli kielimiehiksi, joiksi heitä silloin kutsuttiin, oli Helsinkiin määrätty lähinnä yliopistonlehtoreita ja muihin kaupunkeihin oppikoulujen lehtoreita. Eri ammattialoilta oleviksi apujäseniksi määrättiin muun muassa Helsingin yliopiston eri tiedekuntien professoreita, kenraalimajuri, jääkärimajuri, postihallituksen sihteeri, apteekkari, tullikontrollööri, lääkintöhallituksen asessori ja metsäneuvos.

Ruotsin kielessä suoritettavia tutkintoja varten asetetun lautakunnan vakinaisiksi jäseniksi määrättiin lautakunnan aloittaessa toimintansa hallintoneuvos Filip Grönvall, professori Knut Hugo Pipping ja kouluneuvos Ralf Eino Saxén. Kielimiehiksi määrättiin Helsinkiin yliopiston professoreita ja lehtoreita sekä muualle Suomeen oppikoulujen lehtoreita.

Ruotsin kielen lautakunnan vakinaisina jäseninä ovat myös toimineet professori Torsten Evert Karsten, filosofian tohtori Väinö Solstrand, kanslianeuvos Ivar Valdemar Grundstroem, oikeusneuvos Harald Brunou, filosofian lisensiaatti Hugo Ragnar Holmerus, kouluneuvos Martti Mikander, filosofian maisteri Einar Eugén Strandberg, professori Åke Ragnar Granlund, hänen poikansa hallitusneuvos Lars Granlund, kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ruotsin kielen toimiston toimistopäällikkö Mikael Reuter sekä filosofian tohtori Peter Slotte samasta toimistosta.

Eri ammattialoilta määrättiin apujäseniksi muun muassa tullihallituksen johtaja, postihallituksen johtaja, jääkärimajuri, eversti, metsäinsinööri, lääninmaanmittausinsinööri ja maatalousneuvos.

Vakinaisista jäsenistä ja apujäsenistä monet toimivat lautakunnassa useita kymmeniä vuosia.

Kielitutkintolautakuntien pitkäaikaisina sihteereinä toimivat oikeusministeriön virkamiehet Yrjö Orkamo ja Jarmo Törneblom, Orkamo ilmeisesti jo lautakuntien perustamisesta vuoden 1969 loppuun ja hänen jälkeensä Jarmo Törneblom lähes kielitutkintojärjestelmän uudistamiseen saakka.

Kielitutkintolautakuntien sihteerin tehtäviin kuului tutkintojen järjestäminen käytännössä. Tämä tarkoitti myös ilmoittautumisten vastaanottamista, neuvontaa, tutkintotehtävien laatimista, tutkintojen valvomista sekä tutkintotodistusten kirjoittamista. Silloin kun vakinainen oikeustieteellisen koulutuksen saanut lakimiesjäsen ei ollut paikalla, myös osallistumista lainoppineena apujäsenenä tutkintosuoritusten arvostelemiseen.

Lautakunnat ottivat ilmeisesti jo 1960-luvulla nimikseen valtion kielitutkintolautakunta ja statens språkexamensnämnd.

Miten kielitaito todettiin

Virkaan valittavalta vaadittava suomen tai ruotsin kielen täydellinen hallinta todettiin pääsääntöisesti siitä, oliko asianomainen saanut koulusivistyksensä ja suorittanut yliopisto- tai korkeakoulututkintoonsa kuuluvan kypsyysnäytteen samalla kielellä, siis molemmat joko suomeksi tai ruotsiksi.

Jos asianomainen oli saanut koulusivistyksensä toisella kielellä kuin millä hän oli suorittanut ylempään korkeakoulututkintoon kuuluvan kypsyysnäytteen, hänellä tutkintoasetuksen säännösten mukaisesti oli ainoastaan hyvä suullinen ja kirjallinen taito kummassakin kielessä. Osoittaakseen, että hän hallitsi jommankumman kielen tai molemmat kielet täydellisesti, hänen tuli hyväksytysti suorittaa tutkinto tässä tai molemmissa kielissä kielitutkintolautakunnalle.

Kielitutkintoja olivat

1. tutkinto, joka koski suomen tai ruotsin kielen täydellistä hallitsemista
2. tutkinto, joka koski suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa
3. tutkinto, joka koski suomen tai ruotsin kielen suullista taitoa
4. tutkinto, joka koski kykyä ymmärtää suomen tai ruotsin kieltä.

Tutkinto, joka koski suomen tai ruotsin kielen täydellistä hallitsemista, oli siis suoritettava tutkintolautakunnalle.

Alemmat kielitutkinnot suoritettiin lautakunnan vakinaiselle jäsenelle tai apujäsenelle. Jos tällainen tutkinto suoritettiin sellaista virkaa varten, johon kelpoisuusehtona oli oikeustieteellinen tutkinto, se oli suoritettava lautakunnan lainoppineelle jäsenelle tai apujäsenelle. Jos tutkittava ei tyytynyt lautakunnan jäsenen tai apujäsenen päätökseen, hänellä oli oikeus suorittaa tutkinto lautakunnalle.

Tutkinnoissa, joka koski suomen tai ruotsin kielen täydellistä hallitsemista, tutkittavan oli osoitettava, että hän osaa ilman apuneuvoja tätä kieltä samassa määrin kuin henkilö, joka on saanut koulusivistyksensä ja suorittanut korkeakoulun kypsyysnäytteen tällä kielellä.

Lautakunta voi antaa todistuksen kielen täydellisestä hallitsemisesta tutkintoa toimeenpanematta henkilölle, joka hyväksyttävän selvityksen mukaan kirjallisessa toiminnassa tai aikaisemmassa virkatoiminnassa oli osoittanut täydellisesti hallitsevansa kielen. Todistus annettiin lähinnä niille, jotka olivat saaneet virkaan erivapauden, kun heiltä puuttui kelpoisuusvaatimukseen kuuluva korkeakoulututkinto. Erivapautta ei voitu antaa kielellisestä kelpoisuusvaatimuksesta, koska siitä oli säädetty laissa, siis kielilaisissa.

Tutkinnossa, joka koski suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa, tutkittavan oli osoitettava, että hän ymmärtää puhetta ja kirjoitusta tällä kielellä, osaa käyttää sitä suullisesti sekä pystyy sillä laatimaan asiakirjoja ja tekemään esityksiä. Hyväksytystä tutkinnosta annettiin arvosana hyvä tai tyydyttävä.

Tutkinnossa, joka koski suomen tai ruotsin kielen suullista taitoa, tutkittavan oli osoitettava, että hän ymmärtää puhetta ja kirjoitusta tällä kielellä ja osaa käyttää sitä suullisesti. Hyväksytystä tutkinnosta annettiin arvosana hyvä, tyydyttävä tai välttävä. Vuonna 1987 säännöksiä muutettiin siten, että lautakunnan vakinainen jäsen voi antaa suullisen, mutta ei kirjallisen, taidon tutkinnosta myös arvosanan erinomaisen. Apujäsenillä tällaista oikeutta ei ollut.

Tutkinnossa, joka koski kykyä ymmärtää suomen tai ruotsin kieltä, tutkittavan oli osoitettava, että hän ymmärtää puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Hyväksytystä tutkinnosta annettiin arvosana hyvä tai tyydyttävä.

Suomen tai ruotsin kielen täydellistä hallintaa osoittava tutkinto eli *iso kielitutkinto* suoritettiin tutkintolautakunnalle. *Pieni kielitutkinto* eli tutkinto, jolla osoitettiin kielen suullinen ja kirjallinen taito, suullinen taito tai ymmärtäminen, suoritettiin tutkintolautakunnan jäsenelle tai apujäsenelle.

Alun perin lautakunnan tuli olla kokoonpanoltaan sellainen, että siinä on yksi kielenopetukseen perehtynyt, yksi tutkintoa suorittavan ammattialaan perehtynyt ja yksi lainoppinut jäsen. Lautakunta oli kuitenkin päätösvaltainen kahden jäsenen läsnä ollessa, jos he olivat päätöksestä yksimielisiä. Ainakin 1960-luvulla luovuttiin käytännön syistä vaatimuksesta, että läsnä tuli aina olla tutkittavan ammattialaan perehtynyt jäsen, ja sittemmin kumottiin säännös siitä, että tutkintolautakuntaan oli määrättävä myös eri ammattialoilta olevia apujäseniä. Näillä ei ollut riittävää kokemusta siitä, minkä tasoista kielitaitoa tutkinnon hyväksyttävä suorittaminen edellyttää.

Lautakunta oli kaksijäsenisenä päätösvaltainen kielen täydellistä hallintaa koskevan tutkinnon hyväksymisestä tai hylkäämisestä, jos jäsenet olivat päätöksestä yksimielisiä. Muutoin lautakunta oli päätösvaltainen kolmijäsenisenä.

Käsiteltäessä tutkinnon hyväksymistä lautakunnassa tuli aina olla läsnä kielenopetukseen perehtynyt jäsen ja, jos tutkittava oli suorittanut oikeustieteellisen tutkinnon, myös oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut jäsen. Yhden läsnä olevista jäsenistä tuli aina olla vakinainen jäsen.

Lautakunnalla oli oikeus tarvittaessa kutsua asiantuntijaksi tutkittavan ammattialaan perehtynyt henkilö. Tätä oikeutta ei käytetty enää sen jälkeen kun eri ammattialoja edustavista apujäsenistä oli luovuttu.

Virkaan nimitettävältä edellytettiin tutkintolautakunnan apujäsenen antamaa todistusta suomen kielen tai ruotsin kielen tyydyttävästä suullisesta ja kirjallisesta taidosta. Tuota todistusta ei vuoden 1987 kesäkuun jälkeen enää vaadittu kaikilta. Todistukse-

si riitti, että korkeakoulun perustutkinnoissa on suoritettuna toisen kotimaisen kielen koe, joka pätevöittää toimimaan kaksikielisen alueen virkamiehenä. Kokeen oli oltava vaadittavasta kielitaidosta annetun lain asianomaisen säännöksen mukainen. Vuonna 1995 tällainen säännös ulotettiin koskemaan myös ammattikorkeakoulussa suoritettua kielikoetta. Vastaava säännös koski jo vuodesta 1923 alkaen Helsingin yliopiston lainopillista tiedekuntaa, joskin säännös oli myöhemmin menettänyt merkityksensä.

Ison kielitutkinnon arvosteluperusteista

Suomen ja ruotsin kielen täydellisen hallinnan tutkinnoissa annettiin yleensä kaksi ainekirjoituksen aihetta ja käännöstehtävä maan toisesta kielestä, jos tutkittava tätä osasi, siihen kieleen, jonka tutkintoon hän osallistui. Mikäli tutkittava suoritti hyväksyttävästi kirjalliset osiot, hän joutui vielä osallistumaan suulliseen haastatteluun. Useimmille tämä oli pelkkä muodollisuus. Siinä hylättiin vain rajatapaukset, jos kävi ilmi, että kielitaito on huonompi kuin kirjallisten osioiden perusteella saattoi olettaa. Mikäli tutkittava ei suorittanut kaikkia kolmea osiota hyväksyttävästi, hän joutui uusimaan kaikki osiot. Tutkintoja järjestettiin kuukausittain, joskus kaksi-kolmekin kertaa kuukaudessa. Heinäkuussa tutkintoja järjestettiin vain kiireellisissä tapauksissa.

Kielen täydellisen hallinnan tutkinnon arvosteluperusteet olivat kummankin lautakunnan olemassaolon aikana muuttuneet yleensä vain siinä määrin, mitä edellytti kielen ja kielitaidon kehittyminen aikaa myöten. Suomen kielen hallitseminenhan väestössämme lisääntyi ja ruotsin kielen hallitseminen heikentyi. Hylkäämiseen riitti yleensä muutama paha kielivirhe tai sillä tavalla kirjoitettu virke, josta tarkoitus ei lukijalle mitenkään selvinnyt tai selvisi päinvastaisena kuin kirjoittaja oli tarkoittanut. Pieniä virheitä sallittiin useita, jos kirjoitus muutoin oli hyvä ja osoitti kielen rakenteen ymmärtämistä. Arvosteluperusteita ja -menettelyä eräiltä osin kuvanee lautakunnan vakinaisen jäsenen lausahdus, kun hän lopetti kirjallisen tehtävän lukemisen: “Mätää kananmunaa ei tarvitse syödä kokonaan havaitakseen, että se on mätä”.

Kielitutkinnon osallistujat ovat vuosien myötä muuttuneet. Tutkintoon osallistuneiden koulutuspohja laajeni jatkuvasti, ja yhä enemmän tutkintoihin osallistui ulkomailta opiskelleita, joille ei voitu antaa käännöstehtävää ruotsin kielestä, he kun eivät ruotsia osanneet. Useimmilla Suomessa ylioppilastutkinnon suorittaneilla ja ulkomailta opiskelleilla henkilöillä ei virkaa Suomesta hakiessaan ollut tietoa siitä, että he eivät säännösten mukaan hallitse täydellisesti äidinkieltään, jolla myös ylioppilastutkinto oli suoritettu.

Suomen kielen täydellisen hallinnan tutkintoon osallistui noin 5–15, joskus jopa yli 30 henkilöä kerralla ja vastaavaan ruotsin kielen tutkintoon 2–6 henkilöä. Kiireellisissä tapauksissa järjestettiin myös ylimääräinen tutkinto, jottei viranhaku päättyisi puuttuvaan kielitodistukseen.

”LILLA SVENSKA SPRÅKPROVET”. HUNDRADE HÅGKOMSTER AV PROV I PROVINSEN

Det har runnit vattenfraktioner av många olika kvaliteter i Kymmene älv sedan jag inledde min bana som adjungerad medlem av Statens språkexaminationsnämnd år 1974.

DET GAMLA SPRÅKPROVET

Bakgrunden till värvet som examinator

År 1971 inrättade Kouvola stad ett språkinstitut med en avdelning för översättning mellan finska och svenska. Institutionens tillkomst väckte stor uppmärksamhet i hela landsändan. Språkinstitutet ställdes därför ofta inför frågan var ”lilla svenska språkprovet” eller ”tjänstemannasvenskan” kunde avläggas. Kouvola var sätet för länsstyrelsen i Kymmene län, vilket också bidrog till att det förväntades att alla byråkratiska angelägenheter skulle få sin lösning i residensstaden, också språkproven.

Instruktioner till den nya examinatoren

På 1970-talet var justitieministeriet huvudman för statens språkexaminationsnämnd. Strävan var att det skulle finnas adjungerade medlemmar på olika håll i landet för att underlätta tjänstemännens möjligheter att avlägga språkprov i svenska. Det blev en utmaning för en ung språklärare att börja hålla språkprov. Efter att ha kontaktat justitieministeriet med beskrivning av de färdigheter som kunde ge kompetens att bedöma kunskaperna i svenska kom ett förordnande. Anvisningarna från justitieministeriet skänkte frihet till den nya examinatoren.

Språklagen av år 1922 (148/1922) innehåller ingen information om hur en statstjänsteman ådagalägger ”att han innehar god förmåga att i tal och skrift använda flertalets av inbyggarna i ämbetsdistriktet språk”. Lika litet anvisades om hur tjänstemännens förmåga att i tal och skrift använda landets andra språk i tvåspråkiga ämbetsdistrikt skulle kontrolleras. Om ämbetsdistriktet var enspråkigt, fordrades förmåga att förstå landets andra språk, men om ämbetsdistriktet var tvåspråkigt krävdes nöjaktig förmåga att i tal och skrift använda landets andra språk (Förordning om verkställighet av lagen angående den språkkunskap, som skall av statstjänsteman fordras)(312/1922).

Det gällde således att konstatera hurdana kunskaper i svenska examinanderna hade, var de goda eller nöjaktiga. Inga betygsskalor eller betygskriterier fanns. Den som hade sysslat med undervisning och utvärdering av vuxenstuderande hade en viss erfarenhet av vad man kunde förvänta sig. Var examinatorn dessutom finlandssvensk kunde hon eller han föreställa sig hur examinanden kunde klara av en verklig situation med en språkfrände.

Först år 1987 anvisades att ”i examen som gäller förmåga att använda finska eller svenska i tal och skrift skall examinanden visa att han förstår språket i tal och skrift, att han kan använda det i tal och att han på det förmår avfatta skrivelser och göra framställningar. Godkänd examen bedöms med vitsordet god eller nöjaktig. I examen som gäller förmåga att använda finska eller svenska i tal skall examinanden visa att han förstår språket i tal och skrift och att han kan använda det i tal. Godkänd examen bedöms med vitsordet god, nöjaktig eller hjälplig. I examen som gäller förmåga att förstå finska eller svenska skall examinanden visa att han förstår språket i tal och skrift. Godkänd examen bedöms med vitsordet god eller nöjaktig.” (Förordning om ådagaläggande av kunskap i finska och svenska språken) (442/1987).

Kännedomen om språkraven

På 1970-talet visste folk inte värst mycket om språkproven. Många tjänstemän visste att det var säkrast att ha ett språkbetyg om man sökte en tjänst där det kunde förväntas flera sökande. Att vara formellt behörig gav trygghet och man kunde åberopa att ansökan var fullständig. Senare tillkom en bestämmelse att en ansökan kunde kompletteras senare med ett språkprov.

Ibland kom kravet på ett språkintyg som en stor och oangenäm överraskning. Den sökande hade redan blivit vald till en tjänst och måste komplettera sin ansökan. Då tyckte han att det gällde att övertyga examinatorn om att han aldrig hade behövt svenska och att alla nog kunde finska och att detta faktiskt bara var en formalitet. – ”Behövde man faktiskt personligen inställa sig för att avlägga ett prov, då det gick att klara saken per telefon?” Det kunde också vara en orolig mamma som ringde för sitt barn som hade svårt att tala svenska, men som absolut behövde betyget. Ofta inspirerade kravet att komplettera ansökningen trots allt till flitiga språkstudier, som visade sig vara berikande.

Språkraven i ett tvåspråkigt län

Kymmene län var tvåspråkigt, eftersom det fanns en tvåspråkig kommun i länet. Detta innebar att en stor del av dessa statens tjänstemän åtminstone skulle förstå svenska. I fråga om en tjänst eller en befattning som förutsatte en examen från universitet eller högskola skulle de valda uppvisa minst nöjaktig förmåga att använda svenska i tal och skrift. Numera hör det gamla Kymmene län till Södra Finlands län, som också är tvåspråkigt.

Kouvola är en järnvägsknut med en stor personal. Arbetsgivaren Statens järnvägar förutsatte att tjänstemännen skulle förstå svenska. För många järnvägstjänstemän ställdes kravet ”nöjaktiga kunskaper i tal och skrift”. Posten ställde också liknande krav. I fråga om Statens järnvägar och Posten Finland kunde språkraven kännas besvärliga, eftersom tjänstemännens grundutbildning inte gav den språkfärdighet som förutsattes. Efter att Posten blev ett aktiebolag år 1994 och senare ett publikt aktiebolag 2001 har strömmen av examinander från postfunktionerna sinat.

De tvåspråkiga kommunerna längs sydkusten krävde också språkbetyg av sina anställda. I vissa kommuner betalades ett språktillägg som ökade motivationen att avlägga språkprov. Språkraven varierade från kommun till kommun.

En del folkhögskolor och handelsinstitut ville att de utexaminerade skulle ha ett officiellt språkbetyg och många föräldrar uppmanade sina abiturienter att ta språkbetyg samtidigt med studentexamen.

På 1980-talet kom helt nya kategorier examinander. Många universitet och högskolor vidgade studentrekryteringen och de fast anställda skulle uppvisa minst nöjaktiga kunskaper att använda svenska i tal och skrift. De läkare som ville specialisera sig på universitetssjukhusen i Helsingfors måste kunna tala och skriva svenska. Försvarsmakten fordrade språkkunskaper av dem som kunde komma i kontakt med de svenskspråkiga. Detta gällde ofta personal i högre tjänsteställning.

Benämningen ”tjänstemannasvenska” är träffande för provet. Näringslivet kunde visserligen räkna ett språkprov som en merit om det var fråga om en person med en udda utbildning. De allmänna proven som utbildningsstyrelsen skapade i början av 90-talet fyllde ett verkligt behov.

I början av det nya millenniet omorganiserades räddningsväsendet och nödcentraler inrättades. Sydöstra Finlands nödcentralskrets är delvis tvåspråkig på grund av de tvåspråkiga områdena. Nödcentralen placerades i det enspråkiga Kouvola och personalen rekryterades närmast bland folk som arbetat med motsvarande uppgifter i lokala larmcentraler och nödcentraler. Språkkunskaperna utgjorde ett stort problem för de äldre och framkallade irriterade telefonsamtal från olika håll. Det var faktiskt nödvändigt att förklara att en människa i nöd inte nödvändigtvis klarar av att framföra sitt ärende på ett främmande språk och att nödcentralen också skall fungera på svenska.

Information om språkproven

Det går inte att tala om marknadsföring av de gamla språkproven. Då en tjänst skulle tillsättas nämndes språkravet i utlysningen, men de sökande till tjänsten fick i allmänhet själva ta reda på hur språkbetyg kunde införskaffas. Det kom många förfrågningar till språkinstitutet, senare översättarutbildningen, länsstyrelsen, magistraten och till och med polisen. Ett fåtal kunde söka informationen i Finlands statskalender. Oftast gick informationen från mun till mun på arbetsplatserna eller i bekantskapskretsen.

En av de viktiga frågorna vid den första kontakten med examinanden gällde förberedelserna inför provet. Språkproven arrangeras för samhällets aktiviteter och inlärningen skall helst ske under en längre period. Ett råd var att ställa in radion på en svensk radiostation exempelvis i bilen och lyssna regelbundet. De svenska nyheterna

och aktualitetsprogrammen i radio och TV intresserar de finskspråkiga överraskande mycket. En dagstidning är synnerligen nyttig då man vill förkovra sitt språk. Den centrala ords-katten och de grammatiska strukturerna återkommer i allt man hör och ser. Språket skall ge en upplevelse och den skall vara lustfylld ibland. Skolans svenska är ett språk för barn och ungdom. Språket i vuxenlivet innehåller ämnesområden som inte är aktuella i skolåldern och som inte intresserar. Skolsvenskan är inte nog för att man ska lyckas i språkprovet.

Provpraxis

De gamla språkproven arrangerades i allmänhet hemma hos examinatoren. Examinanden anvisades en avskild plats där han i lugn och ro kunde samla sig och sätta upp den skriftliga uppgiften för provet. Många av de gamla examinatorerna var lärare. Det var inte vanligt på 70- och 80-talet att lärarna hade egna arbetsrum på läroinrättningarna och därför hade man en arbetsplats i hemmet. Denna kunde användas för språkproven.

Under de första åren på 70-talet var proven inte så många och de arrangerades enligt examinandernas önskemål, vanligtvis på kvällen. I takt med att provens antal ökade blev det nödvändigt att förlägga proven till kontorstid. Ett animerat samtal om det nödvändiga att freda morsdagsmorgonen i en småbarnsfamilj blev det avgörande steget för mig att övergå till kontorstid.

Prov i privathem medförde etiska svårigheter. Det är obehagligt att vara otrevlig mot någon som gästar ens hem. Ett underkännande är en tråkig handling som lever kvar i hemmet. Detta problem fick sin eleganta lösning av professor Åke Granlund som länge var ordinarie ledamot i språkexaminationsnämnden. ”Tala svenska i telefon då folk anmäler sig”, rådde han novisen. ”Om man inte kan tala svenska i egen sak, är det svårt att sköta andras angelägenheter.”

Då telefonen ringde och någon frågade om språkintyg, ställdes de inför frågan om de själva skulle ha betyget. Om tentanden ringde själv blev umgängesspråket svenska. Var det någon som inte ville börja tala svenska så oväntat, så gick det bra att förbereda sig litet först och så ringa igen. Det hände att det inte kom ett senare samtal. Var det någon som ringde för någon annans räkning fick huvudmannen ringa personligen senare.

All information om provet, hur man kunde förbereda sig, hur provet försiggick och var det arrangerades gavs på svenska. Om det var någon som bara skulle ha betyg över att förstå svenska, fungerade telefonsamtalet utmärkt som en del av provet. Examinanden svarade på finska och visade att han förstod. Kom examinandem i rätt tid till rätt plats kunde han vara rätt säker på att klara provet.

Många examinander uttryckte sin lättnad över att proven arrangerades diskret. Att skaffa sig språkintyg betydde i allmänhet att man sökte en ny tjänst. Alla ville inte att saken skulle bli känd. En förlängd lunchtimme behövde inte alltid en förklaring.

Provens utformning

Då examinanden infunnit sig vid rätt tid på rätt plats skulle han först få slappna av och vänja sig vid examinatorns sätt att tala. Small talk på svenska utan krav att examinanden behövde vara mångordig.

Småningom övergick samtalet till examinandens arbete med syftet att ta fram en relevant skrivuppgift för provet. En postfunktionär kunde få skriva ett meddelande om att postpaketen avhämtas följande vecka på en ny adress och en kultursekreterare kunde få skriva till den svenskspråkiga ordföranden för kulturnämnden och motivera behovet av ett teaterbesök på orten. Assistenten på tekniska högskolan kunde få beskriva programmet för höstens nya föreläsningsserie. Läkaren som skulle specialisera sig på universitetssjukhuset fick skriva lättfattliga instruktioner till gamla och döva fru Agda Karlsson exempelvis om en höftoperation.

Examinanderna fick använda ordbok. En ordbok är ett ypperligt hjälpmedel i handen på en person som behärskar språket men stjälpes ofta en mindre språkkunnig skribent.

Det fanns inga instruktioner om bruket av hjälpmedel i provet. Erfarenheter av provarbete visade att bruket av ordbok inte påverkade resultatet då det var fråga om att skriva texter i det egna arbetet. Skrivuppgiften fick ta ungefär en timme i anspråk. Längre tid förbättrar inte resultatet i nämnvärd grad om språkfärdigheten är bristfällig.

Proven inleddes med en liten diskussion med syftet att definiera en skrivuppgift som berörde examinandens yrke eller studieområde. Finländare är något reserverade på sitt modersmål och på ett annat språk är fenomenet verkligen påtagligt. Examinanderna inledde språkprovet med att skriva och finna sig tillrätta i situationen. Då den muntliga delen på ungefär tjugo minuter blev aktuell vannlade sig examinanderna om att informera om sitt yrkesområde. Talsituationen som en del av ett språkprov kunde bli en sekundär sak för examinanden under samtalets gång och det viktiga var att han kunde förmedla information om sitt område. Många tog med eget material som diskuterades. En engagerad diskussion förbättrade oftast prestationen.

Deltagarna i språkproven kom från samhällets alla sektorer och skänkte examinatorn en massiv information om samhället under tre decennier. De muntliga proven gav en färdighet i att diskutera nästan vad som helst med vem som helst. De muntliga proven i folkhögskolorna och olika institut kunde däremot vara bekymmersamma, då alla examinander hade samma utbildning och livserfarenhet. Det var inte värt att tala om familjens hundar eller hästar om det inte var fråga om en examinand inom branschen. Ingen av deltagarna i de muntliga proven har varit obehaglig eller aggressiv, tvärtom. Det har varit en berikande upplevelse att få träffa så många olika människor från så många olika områden.

Bedömning av språkproven

De flesta examinander som under 80- och 90-talet kom för att avlägga ”lilla språkprovet” hade en studentexamen med en gedigen svensk språkutbildning. Examinanderna

inledde i regel med att beklaga sig att de inte använt svenska på år eller årtionden och att de bara behövde betyg på att de förstår svenska. Då provet inleddes på svenska och examinandan klarade av att göra rätt för sig på svenska var det en självklarhet att åtminstone försöka förmå honom att delta i provet för muntliga och skriftliga färdigheter. Lösen för betyget var densamma.

Den överväldigande majoriteten av provdeltagarna fick vitsordet nöjaktiga kunskaper, men ett inte föraktligt antal examinander erövrade vitsordet goda kunskaper. Goda kunskaper kunde man få om det inte förelåg störande och upprepade fel som störde kommunikationen. Ett betyg med vitsordet utmärkta kunskaper, som också kunde definieras som fullständig förmåga att använda språket, fick man bara genom att uppvisa sina färdigheter inför språkexaminationsnämnden i Helsingfors. Detta innebar att en adjungerad medlem av examensnämnden kunde tolerera en del fel och klumpigheter och ge vitsordet goda kunskaper.

I takt med att samhället utvecklade nya kommunikationer blev den muntliga kontakten människor emellan allt viktigare. I telefon är det viktigt att ge datum och siffror korrekt. Sex uttalas inte som sju, eller sjutton. Datum och månader skall också förmedlas på rätt sätt. Lantbruksdeklarationen skall lämnas in i februari och inte i november. Gick det så att examinandan var bättre på muntlig färdighet än på skriftlig kändes det riktigt att låta den muntliga delen väga tyngre i det slutliga vitsordet. Ibland var diskrepansen mellan muntliga och skriftliga färdigheter så påfallande, att detta måste skrivas in i betyget.

För min del blev proven i att uppvisa förmåga att förstå svenska rätt få i och med att jag uppmuntrade dem som själva kunde tala att åtminstone delta i provet för muntliga färdigheter.

Språkproven mäter språkkunskaper, men också examinandans kommunikativa förmåga. En serviceinriktad person med en anspråkslös språkkunskap kan klara ett möte människor emellan där en mera formbunden person med en bättre teoretisk kunskap kan få svårigheter. Detta visade sig många gånger i de muntliga proven. Livserfarenhet och ålder spelade en stor roll. Man kunde märka att yngre personer inte förmådde omsätta sina kunskaper i praktiken. Det är inte lätt att säga om undervisningen förr präglade de studerande starkare så att kunskaperna ligger kvar i decennier eller om det är livserfarenheten som gör att de äldre examinanderna gör bättre ifrån sig.

Kommentarer efter provet

”Tänk att jag klarade det” var en vanlig kommentar. Många examinander har varit förvånade över sin prestation och tyckt att de ska fortsätta med att förbättra svenskan. Om detta verkligen skedde är det en lycklig sak.

Lilla språkprovet hörde till de billigaste språkproven i Finland. Lösen för provet vid övergången till de nya språkproven var 80 mk, dvs. drygt 13 euro. Klarade examinandan sig inte, betalade han inte heller lösen för ett betyg. Priset påverkade också provets trovärdighet. Det kändes något genant ibland att motivera priset för en tjänsteman som insåg att prissättningen varken stod i relation till arbetsinsatsen eller kompetensen

att bedöma prestationen. Examinatorns ekonomiska behållning av arbetet blev blygsam eftersom en del av den anspråkslösa inkomsten gick till beskattaren.

DET NYA PROVET

Lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) trädde i kraft 1.1.2004. Samtidigt upphävdes den gamla lagen av år 1922 som innehöll bestämmelser om statstjänstemännens språkkunskaper (149/1922). Det gamla systemet med ordinarie och adjungerade medlemmar av examensnämnderna upphörde och ett nytt system med en examensnämnd för finska språket och en för svenska språket trädde i kraft. Utbildningsstyrelsen förordnade examinatorerna och arrangerade utbildning för dessa. Det är en välkommen reform för alla parter.

Reform och utveckling

Reformen av språkexamensarrangemangen rättade till många av olägenheterna med det gamla provet. Numera finns ingående information om provet på finska och svenska i digital form för examinanderna. Sökmotorerna finner utbildningsstyrelsens sidor med flera sökord. Webbsidorna upptar kontaktuppgifterna till alla examinatorer i den form de velat ge dessa. De flesta som frågar efter provet har i dag tillgång till webbinformation.

Det nya provet respekterar också examinatorernas yrkeskompetens och tidsanvändning. Betygsskrivningen och rapporteringen är numera mycket arbetsdrygare än i fråga om det gamla provet.

Registreringen av de gamla språkprovspredstationerna byggde på rapportering. Medlemmarna i examensnämnden skulle sända ett kontrollkort till justitieministeriet med alla uppgifter om prestationen. Korten skulle rekvireras från Statens tryckericentral. Efter att Oy Edita Ab tagit över funktionerna efter Tryckericentralen Ab försvann både blanketterna för språkprovet och kontrollkortet ur sortimentet. Samtidigt försvann också fribrevsrättigheten. Examinatorerna koncentrerade rapporteringen till ett fåtal gånger per år. Det är möjligt att alla prestationer inte kom till justitieministeriets kännedom.

De nya språkproven är lika för alla provdeltagare och ger utbildning och noggranna bedömningskriterier till examinatorerna. Examinatorns personlighet och språkbruk är inte avgörande, utan bara en del av provet. En examinand som inte klarat ett delprov kan kontakta vilken examinator som helst och komplettera sitt prov. Antalet prov är så stort att risken för att samma provserie återkommer är liten. Däremot kan proven för skriftlig och muntlig produktion troligen aldrig formaliseras så att de kan bedömas helt mekaniskt. De nya proven skänker också examinatorerna en helt ny säkerhet.

Språkprovet mäter i dag fyra olika funktioner, förmågan att förstå tal och att förstå text, att kommunicera muntligt och att producera text. Alla delproven bedöms och får ett vitsord. Det gamla provet gav ett gemensamt vitsord för förmågan att förstå tal och skrift och ett gemensamt vitsord för muntlig och skriftlig färdighet. Det nya provet

är ett finare instrument och språkfärdigheten mäts exaktare än tidigare och kan också uttryckas klarare i de nya betygen. Beskrivningen av provet på fransidan av de nya språkbetygen är en tjänst till den som skall bedöma informationen i betyget.

Examinatorernas årliga utbildningsdagar är en ny serviceform. De nya proven orsakar många frågor som kan lösas på olika sätt. Ett allmänt forum där erfarenheter och frågor diskuteras är en garanti för att provet utvecklas och blir ett gott instrument. Utbildningsstyrelsen har också satsat på att utbilda examinatorerna i god förvaltning och administration.

De personer som i dag kommer på språkprov i svenska är sådana som inte har avlagt ett språkprov i samband med sin utbildning vid yrkeshögskolor eller universitet. Det finns utbildningar som antar sökande med examen från grundskola eller yrkesskola och som inte har en utbyggd undervisning i svenska. För dessa examinander är dagens nya reviderade svenska språkprov oftast övermäktiga.

SPRÅKKUNSKAPERNA UNDER TRE ÅRTIENDEN

Under de tre årtienden jag fungerat som examinator har kunskaperna i svenska förändrats rätt mycket.

På 70-talet var det vanligt att folk skrev bättre än vad de talade. Undervisningsmetoderna betonade de skriftliga kunskaperna. Grammatiken präglades in genom skriftliga övningar och ords-katten befästes. Lärarna talade inte alltid svenska obehindrat. Elev-erna läste högt ur böcker och dramatiserade i bästa fall en färdig dialog. Då examinanderna kom till språkproven beklagade de ofta att de hade glömt all svenska och att de inte kände sig tillfreds med sina språkkunskaper. Många berättade att de aldrig talat svenska och minst av allt med en svenskspråkig. Språkprovet visade att situationen faktiskt inte var så dålig som examinanden påstått. De gamla automatiserade konstruktionerna låg kvar någonstans i medvetandet och examinanden kunde skriva ut en text som antingen var nöjaktig eller till och med god.

De muntliga proven var däremot en stöttesten för folk från den gamla skolan. Det är svårt att forma satser, om man inte vet hur man ska börja. Vissa enkla inledningar ger kraft att ta sig vidare. Speciellt medelålders examinander förmådde trots allt överföra den skriftliga färdigheten till en muntlig form. Det var förvånande många som i en akut situation mot sin egen utsago presterade svenska till sin egen och också examinatorns stora överraskning och belåtenhet. Examinanden kunde göra sig förstådd på svenska och sköta en dialog om ett fackämne.

Övergången till grundskolan år 1968 förde med sig en ny språkundervisning för hela folket. Alla skolbarn skulle läsa svenska, vilket inte var fallet tidigare. Folkskolan och det gamla läroverket med mellanskola och gymnasium hade delat befolkningen i fråga om språkkunskaper. Det var sällsynt att examinander med folkskoleutbildning klarade "lilla svenska språkprovet". Personer med mellanskolans kunskaper i svenska hade stora svårigheter med provet, men en påbyggnadsutbildning med språkundervisning gav större möjligheter att klara det.

Grundskolans ambitiösa mål var att ge alla likvärdiga möjligheter att skaffa sig utbildning. Grundskolan fick elever från familjer som inte hade en lästradition. De träki-

ga rutinerna att lära in grammatikregler och plugga främmande ord och uttryck kändes ofta motbjudande. Det lustfyllda elementet i språkundervisningen fick inte plats och nyttan av det inlärdas kändes främmande. Många fick en aversion för språk i allmänhet och svenska i synnerhet. Småningom började dessa fenomen synas i språkproven. Speciellt de unga männen som hade behövt språket i kontakterna med den svenska befolkningsgruppen, exempelvis i brandkåren, polisen, sjöbevakningen och försvarsmakten motiverade sina dåliga kunskaper med att alla finlandssvenskar kan finska.

Språkundervisningen i grundskolan satsade allt mer på att eleverna skulle förstå och kommunicera. Automatiseringen av reglerna och ordskatten var inte lika effektiv som tidigare. Läroböckerna kunde innehålla övningar som egentligen inte krävde kunskaper i svenska. Det kom examinander med några inlärdas fraser utan innehåll. ”Ingen aning” kunde någon kommentera vilken fråga som helst. Sådana ordkarga examinander utgör dock ett undantag i den stora skaran provdeltagare.

Finländarnas språkkunskaper är generellt sett bättre än tidigare. Ofta lyssnar jag stolt på mina landsmän när de talar främmande språk. De som behärskar flera språk brukar också kunna svenska. Många höga tjänstemän uppträder elegant på svenska och väcker respekt. Språkkunskaperna på gräsrotsnivå kunde vara bättre, vilket också syns i språkprovsprestationerna. De nya språkproven omfattar dagliga situationer för en vuxen människa och ställer inte övermäktiga krav.

TEHTÄVIEN LAADINTATYÖN KÄYNNISTÄMINEN

Matkalla kohti laadukkaampaa arviointia

Hyvä testijärjestelmä pyrkii luotettavaan, toistettavaan, uskottavaan ja eettiseen arviointiin. Arvioinnin luotettavuus eli validius edellyttää, että tehtävien taustalla oleva kielitaitokäsitys kuvataan mahdollisimman konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti. Kielitaitokäsityksen ja tehtävien välisen yhteyden tulisi olla mahdollisimman suora ja ilmeinen. Arvioinnin toistettavuus testikerrasta toiseen voi toteutua puolestaan silloin, kun tehtävät laaditaan ja esitellään sitä silmällä pitäen. Arviointia voidaan pitää uskottavana, jos se pystyy tarjoamaan osuvaa ja tarkoituksenmukaista palautetta kielitaidosta sekä testin suorittajalle että testituloksia hyödyntäville tahoille, kuten työnantajille. Mikäli arviointi ei ole luotettavaa, toistettavaa ja uskottavaa, se ei voi olla eettistä. Hyvän arvioinnin periaatteet eivät ole vain mittaamisen periaatteita vaan myös sosiaalisia arvoja, koska niiden merkitys ja valta ulottuvat myös niihin tilanteisiin, joissa tehdään arviointiin liittyviä ratkaisuja ja päätöksiä. (Ks. myös esim. Messick 1994; AERA 1999.)

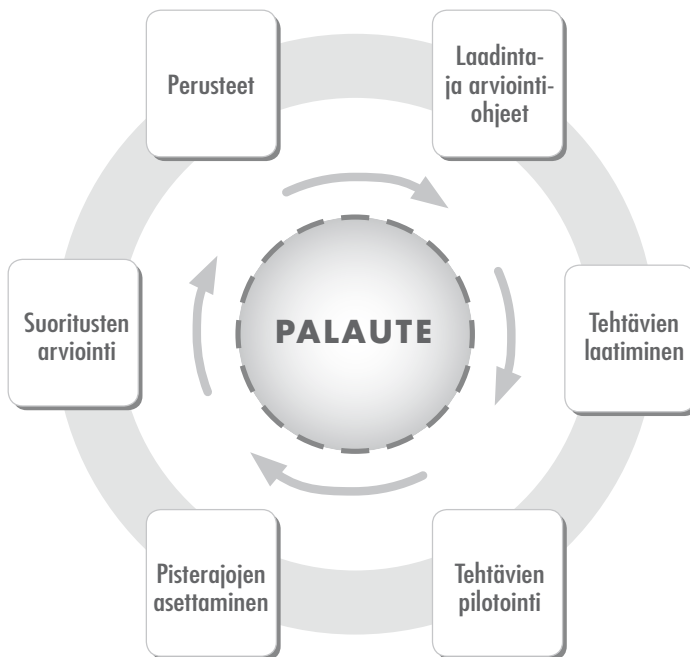
Valtionhallinnon kielitutkintojen arviointia voidaan pitää high-stakes-tyyppisenä arviointina, koska sillä on yksilön kannalta merkittäviä seurauksia, esimerkiksi työtä tai kansalaisuutta haettaessa (McNamara 2000). Koska kokeen tuloksella on merkittävät seuraukset yksilölle, lisääntyy testijärjestelmässä mukana olevien vastuu siitä, että kehitystyössä pyritään tietoisesti ja systemaattisesti laadukkaaseen arviointiin. Laadukkaan arvioinnin tavoittelu on jatkuvaa, sillä testijärjestelmät eivät tule koskaan valmiiksi. Neuvottelu kielitaitokäsityksestä, tehtävien toimivuudesta, arvioinnin johdon- ja yhdenmukaisuudesta sekä testin tarjoaman palautteen tarkoituksenmukaisuudesta on olennainen osa kehitystyötä.

Valtionhallinnon kielitutkinnoissa kielitaitokäsitys on kirjattu tutkinnon perusteisiin, joissa esitellään kielitaidon osa-alueet, kielenkäyttötarkoitukset, aihealueet sekä kielitaidon hallinnan tasoa kuvaavat asteikot (Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet 2003). Valtionhallinnon kielitutkintojen arviointijärjestelmän suunnittelemisen ensimmäisiä askeleita oli perusteiden laatiminen, jotta tutkinnon kehittäjillä, tehtävien laatijoilla ja arvioijilla olisi mahdollisimman yhdenmukainen käsitys arvioitavasta kielitaidosta ja osaamisen tasoista. Perusteet tarjoavat tietoa myös tutkinnon suorittajille. Tehtävien laadintaa varten on kuitenkin oltava omat, perusteita yksityiskohtaisemmat ohjeensa. Laadintaohjeiden tehtävänä on ilmaista, miksi testissä arvioidaan tiettyjä taitoja, miksi taitoja arvioidaan tietyillä tavoilla ja miksi testin sisältö ja rakenne on tietyn-

lainen. Tehtävien laadintaohjeet ovatkin hyvin keskeinen asiakirja testijärjestelmässä, sillä ne ohjaavat pitkälti testien sisältöjä ja niiden laatua.

Laadinta- ja arviointiohjeet tutkinnon suunnan näyttäjinä

Perusteiden jälkeen laadittiin kielitutkintojen laadinta- ja arviointiohjeiden luonnos, jotta tehtävien laatiminen saattoi käynnistyä. Kuvion 1 mukaiset prosessin vaiheet eivät suinkaan ole staattisia, vaan eri vaiheet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yhdestä vaiheesta tullut palaute voi aiheuttaa muutoksia yhteen tai useampaan muuhun vaiheeseen. Esimerkiksi pilotointivaiheessa voi jokin tehtävätyyppi osoittautua toimimattomaksi, minkä vuoksi sen ohjeistusta laadintaohjeissa muutetaan. Valtionhallinnon kielitutkintojen kehittämistyö on käynyt ja käy edelleen kuvion 1 mukaisia kehitysvaiheita läpi, koska jokaisen uuden koe- tai tehtäväversion laatiminen alkaa perusteista.

Kuvio 1. Valtionhallinnon kielitutkintojen kehittämissivaiheet

Laadinta- ja arviointiohjeiden lähtökohtana ovat tutkinnon perusteet, ja ne ohjeistavat nimensä mukaisesti tehtävien laatimista ja tutkintosuoritusten arviointia. Niiden tehtävänä on kuvata kattavasti arvioitavia taitoja ja testin sisältöä, jotta tutkintojen eri testiversiot olisivat mahdollisimman yhdenmukaisesti laadittuja ja tutkinnon suorittajat saisivat johdonmukaisesti palautetta kielitaidostaan (ks. myös Davidson & Lynch 2002; Weir 2005). Valtionhallinnon kielitutkintojen laadinta- ja arviointiohjeet ovat

yhteiset ruotsin ja suomen kielen tutkinnoille, mikä osaltaan varmistaa kielten välisen vertailtavuuden toteutumista.

Koska valtionhallinnon kielitutkintoja ei laadita varsinaisesti alakohtaisesti, tutkinnon perusteissa sekä laadinta- ja arviointiohjeissa otetaan kantaa siihen, mitä valtionhallinnon työtehtävissä tarvittavalla kielitaidolla tarkoitetaan. Puheenaiheet vaihtelevat aloittain – terveydenhuoltoalalla keskustellaan eri asioista kuin metsä- ja maatalousalalla – joten työntekijän on tunnettava esimerkiksi oman alansa sanastoa. Alojen sisällä kielitaidon tarve vaihtelee työtehtävien mukaan: vahtimestarin työtehtäviin kuuluvassa asiakaspalvelussa kielitaitovaatimukset ovat toisenlaiset kuin neuvottelevan virkamiehen julkisissa esiintymisissä, vaikka molempien työtehtävät kuuluisivat samaan hallinnonalaan. Tämän vuoksi sekä tutkinnon perusteiden että laadinta- ja arviointiohjeiden lähtökohtana on kielenkäyttötarkoitusten ja kielenkäyttötilanteiden vaihtelu tutkintotasoin, ei aikaisemman käytänteen mukaisesti hallinnonala.

Tutkintojen aihealueet ovat laajoja, minkä vuoksi kuhunkin tekstin ja puheen ymmärtämisen tutkintoon pyritään sisällyttämään mahdollisimman monen hallinnonalan tekstejä ja kielenkäyttötilanteita, mutta kuitenkin niin, että niiden ymmärtäminen ei edellytä erityistä tietyn alan ammattiterminologian hallintaa. Alakohtaisuus korostuu enemmän tuottamistehtävissä eli puhumisen ja kirjoittamisen kokeissa, joissa tutkinnon suorittaja voi kirjoittaa esimerkiksi omaan työyhteisöönsä liittyvän sähköpostiviestin tai perustella mielipiteensä jostakin ilmiöstä suhteessa oman ammattialansa kehitykseen tai tulevaisuuden näkymiin.

Laadinta- ja arviointiohjeissa määritellään monia tutkintojen sisältöön, arviointiin ja järjestämiseen liittyviä asioita. Tutkinnon sisältöön liittyvissä ohjeissa käsitellään muun muassa tutkintojen ajallisia kestoja tutkintotasoin ja kokeittain, tehtävien suorittamisharjoitusten muotoilemista, eri taitojen (puhuminen, puheen ja tekstin ymmärtäminen, kirjoittaminen) määrittelyä, käytettävien tehtävätyyppien erityispiirteitä sekä kunkin kokeen osiomääriä. Arviointiohjeet koskevat osioiden pisteittämisohjeiden soveltamista, puhumisen ja kirjoittamisen arviointikriteereitä ja niiden soveltamista sekä tutkintokohtaisten arvioiden määräytymistä kokeiden tulosten perusteella. Tutkinnon järjestämiseen liittyvät ohjeet käsittelevät esimerkiksi puhumisen kokeen järjestämistä sekä tutkintoon osallistuvan ohjeita.

Valtionhallinnon kielitutkintojen laadinta- ja arviointiohjeet palvelevat kahdenlaista käyttötarkoitusta: ne antavat ohjeita tehtävien laatimiseen sekä tutkintojen arvioimiseen ja järjestämiseen. Monissa testisysteemeissä nämä kolme tehtävää pidetään selvästi erillään, mutta Valtionhallinnon kielitutkinnoissa tutkinnon vastaanottajat ja arvioijat ovat samoja henkilöitä. Muutamat arvioija-vastaanottajista muodostavat laatijatiimit. Koska ohjeet ovat yhteiset kaikille, myös tutkinnon vastaanottajat ja arvioijat ovat hyvin perillä periaatteista, joiden mukaan tehtävät on laadittu. Koska valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintosuorituksia ei kaksoisarvioida eikä puhumisen kokeita nauhoiteta, yhdenmukainen käsitys tutkinnon perusteista ja arvioitavasta kielitaidosta on erityisen tärkeä.

Jotta laadintaohjeet yhdenmukaistaisivat tehtävien laadintaa, niiden tulee olla riittävän konkreettiset ja yksityiskohtaiset. Niiden haasteena on rajata luonteeltaan laaja ja kompleksinen ilmiö mitattavaksi taidoksi. Ohjeissa on siis konkretisoitava työelämän kielitaito sellaiseksi, että testiteoriaa tuntematonkin laatija pystyy laatimaan tutkinnon

kielitaitokäsityksen mukaisia, testiteorian periaatteita noudattavia ja huonon tehtävän ominaisuuksia välttäviä tehtäviä. Valtionhallinnon kielitutkintojen laadinta- ja arviointiohjeet mukailevat yleisiä testinlaadintaohjeiden periaatteita (ks. myös Bachman & Palmer 1996; Alderson ym. 1995; Davidson & Lynch 2002) määrittellen ja ohjeistaen seuraavia asioita:

- testin tarkoituksen määritteleminen
- tutkintotasojen konkretisointi
  - Koska valtionhallinnon kielitutkinnot on taitotasotesti, lähtökohtana ovat tutkintotasojen kuvaukset, joiden avulla voidaan jakaa yhdenmukainen käsitys siitä, millaista taitoa kullakin tasolla edellytetään.
- tutkinnon taitojen määrittely
  - Ohjeissa määritellään kukin taito: millaisista osataidoista ja strategioista se koostuu.
- kunkin kokeen suorittamisajat eri tutkintotasoilla
  - Testeissä suorittamisajat ovat yksi taidon indikaattori, niin myös valtionhallinnon kielitutkinnossa, jonka eri kokeiden suorittamisajat on suhteutettu osioiden määrään ja niiden vaikeustasoon.
- tekstilajit ja diskurssityypit, joita kokeissa käytetään
  - Tekstilajien ja diskurssityyppien määrittely konkretisoi edelleen taitokäsitystä ja ohjeistaa, mistä tekstilajeista ja diskurssityypeistä tehtäviä laaditaan.
- tekstien (kirjoitetut ja puhutut) valinnassa huomioitavia seikkoja
  - Ohjeissa määritellään, mitä seikkoja (esim. autenttisuus, konteksti, maailmantieto, vaikeustaso ja pituus) tekstien valinnassa on huomioitava.
- tehtävyytät
  - Laadintaohjeet antavat ohjeet siitä, mitkä tehtävyytät ovat tutkinnossa mahdollisia. Testikontekstissa on tarkoituksenmukaista käyttää vain arvioinnin luotettavuutta tukevia tehtävyytyyppejä. Tutkinnon suorittajan näkökulmasta on hyvä minimoida yhden tehtävyytän liian suuri vaikutus suoritukseen ja toisaalta taas välttää liian monen erilaisen tehtävyytän kuormittavaa vaikutusta.
- ohjeiden antaminen
  - Tehtävänantoja koskevissa ohjeissa pyydetään sisällyttämään tehtävänantoihin tietyt asiat, jotta ne olisivat suorittajan näkökulmasta mahdollisimman yksiselitteiset. Arvioinnin näkökulmasta hyvät ohjeet tekevät suorituksista sisällöltään ja laajuudeltaan vertailukelpoisempia ja siksi helpompia arvioida.
- tekstin ja puheen ymmärtämisen kokeiden pisteitysohjeet
  - Pisteitysohjeissa kehoitetaan kuvaamaan pisteityksen periaatteet yksityiskohtaisesti arvioinnin johdon- ja yhdenmukaisuuden varmistamiseksi.
- puhumisen ja kirjoittamisen arviointikriteerit
  - Ohjeissa kuvataan kirjoittamisen ja puhumisen arviointikriteerit tutkintotasoittain sekä annetaan ohjeita niiden soveltamiseen.
- tutkintokohtaisten arvioiden määräytyminen kokeiden tulosten perusteella
  - Koska kukin tutkinto koostuu kahdesta kokeesta, jotka arvioidaan erikseen, ohjeistus koskee tutkintokohtaisten arvioiden määräytymistä kokeiden tulosten perusteella.

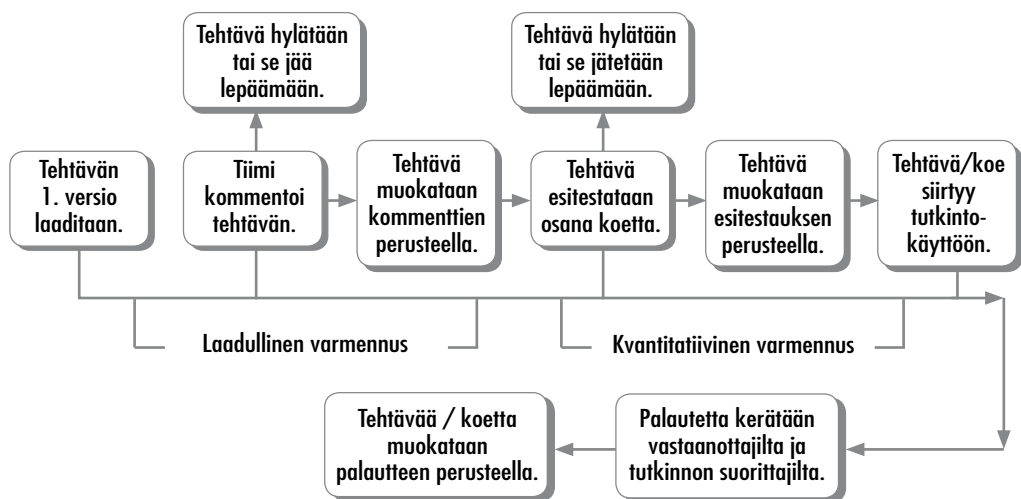
- maamerkkien käyttötarkoitus
  - Tehtävien laatijat ovat koonneet arvioinnin tueksi maamerkkisuorituksia, jotka ovat tyypillisiä esimerkkisuorituksia kultakin tutkintotasolta.
- ohjeita haastattelun järjestämiseen ja haastattelijana toimimiseen
  - Tutkinnon vastaanottajat järjestävät myös puhumisen kokeen haastattelun, joten ohjeilla pyritään yhdenmukaistamaan haastattelun olosuhteita, kulkua ja sisältöä eri vastaanottajien välillä.
- tutkintoon osallistuvan ohjeet
  - Tutkintoon osallistuvan ohjeissa kerrotaan esimerkiksi tutkinnon sisällöstä, ilmoittautumisesta, tutkintomaksuista, tutkintotilaisuudesta, kokeiden kestosta ja todistuksen saamisesta. Koska tutkinnon arvioijat ovat myös tutkinnon vastaanottajia, on tärkeää, että he välittävät mahdollisimman yhdenmukaista informaatiota tutkinnosta.

Laadintaohjeet eivät tule koskaan valmiiksi, kuten ei itse tutkintojärjestelmäkään. Laadintaohjeita päivitetään sitä mukaa, kun tutkintoprosessin eri vaiheista saadaan palautetta (ks. kuvio 1). Jos laadintaohjeet on laadittu hyvin ja tehtävien laatijat tukeutuvat niihin tarkoituksenmukaisella tavalla, on myös todennäköisempää, että tutkinnoissa arvioidaan sellaista kielitaitoa, mitä on tarkoituskkin arvioida ja tutkinto suoritetaan molemmissa kielissä ja eri puolilla Suomea samoin periaattein. Tällöin myös tutkintotuloksista tehtävät päätelmät vastaavat paremmin käyttötarkoitustaan.

Tehtävien laatimisen ja esitestaamisen taipaleella

Valtionhallinnon kielitutkintojen ruotsin ja suomen kielen laatijatiimeihin kuuluu 5–7 laatijaa, jotka ovat ruotsin ja suomen kielen lehtoreita ja/tai tutkijoita. Monilla laatijoilla on jo ennestään kokemusta testitehtävien tai oppimateriaalien tai molempien laadinnasta. Laatijatiimit tekevät ensin tehtävät ja kokoavat niistä kokeen. Sitten koe esitestataan, minkä jälkeen ymmärtämisen kokeissa kokeille määritellään koekohtaiset pisterajat. Näin ollen tutkintojen vastaanottajat saavat käyttöönsä esitestatun koepaketin arviointiohjeineen. Vaikka kokeet esitestataan, vastaanottajien antama palaute kokeiden toimivuudesta on tarpeen. Vastaanottajien antaman palautteen perusteella kokeiden tehtäviä ja niiden osioita voidaan muokata edelleen. Palautetta hyödynnetään myös uusien tehtävien laatimisessa ja kokeiden koostamisessa.

Laatijatiimit jakavat laatimisvastuun keskenään sen jälkeen, kun Opetushallitus on esittänyt heille tilauksen. Laatijat voivat jakaa tehtävien laatimisvastuuta eri tavoin: osa laatijoista voi esimerkiksi keskittyä tekstin ymmärtämisen ja kirjoittamisen tehtävien laadintaan ja osa taas puheen ymmärtämisen ja puhumisen tehtävien tekemiseen. Tehtävien ja niihin kuuluvien osioiden laadinta sekä tehtävistä koottavan kokeen koostaminen seuraa kuvion 2 mukaista prosessia. Laadintaprosessissa on kaksi arvioinnin laatua kontrolloivaa vaihetta: laadullisessa vaiheessa tehtävää kommentoi laatijatiimi, ja kvantitatiivisessa vaiheessa tehtävän toimivuutta arvioidaan tilastollisin keinoin.

Kuvio 2. Tehtävälunnonkseen testitehtäväksi

Kun laatija saa tehtävälunnon tai -lunnot valmiiksi, hän antaa ne muulle tiimille kommentoitavaksi. Tehtävään liittyvät kommentit käsitellään yleensä yhdessä keskustellen. Jos kommentit ovat kriittisiä, esimerkiksi teksti on liian helppo tai vaikea tai tekstin teema ei ole sopiva tai liian moni tekstiin liittyvä osio on toimimaton, tehtävä voidaan jättää käyttämättä tai se jätetään lepäämään mahdollista myöhempää käyttöä varten. Jos kommentit osoittavat, että tehtävä vaikuttaa toimivalta, laatija muokkaa tehtävää ehdotusten mukaisesti. Laatijan vastuulla on pohtia, mitkä kommentteista ovat tarkoituksenmukaisia ja mitkä eivät välttämättä paranna tehtävän toimivuutta.

Kun tehtävät on kommentoitu, laatijat koostavat niistä kokeet. Kokeen koostamisessa on periaatteena, että koe sisältää vaihtelevasti eri tehtävyytyyppejä ja tekstilajeja, jotka on määritelty laadintaohjeissa. Myös kunkin kokeen tehtävien tai osioiden määrän tulee täyttää minimivaatimukset. Kokeen koostamisvaiheessa laatijatiimi ottaa kantaa siihen, miten osuvasti koe sisältää eri vaikeustasoisia tekstejä, tehtäviä ja osioita. Varsinkin tyydyttävän ja hyvän tason kokeissa taitotasoskaala on laaja: kokeessa pitäisi olla riittävästi tehtäviä tai osioita molempien tasojen taidon osoittamiseen ja niiden pitäisi olla kyllin osuvia tasojen välisen eron tekemiseksi. Erinomaisella tasolla haasteena on puolestaan se, minkä tasoiset tehtävät arvioivat osuvimmin erinomaisen tason kynnyksen ylittämistä. Kielitaitohan voi olla kynnyksestä parempi, mutta tutkinnon ei tarvitse ottaa siihen kantaa.

Kootut kokeet esitellään ryhmällä, jonka kielitaito vastaa mahdollisimman hyvin esitettävän kokeen taitotasoa. Mitä parempi tieto esitettävän ryhmän kielitaidosta on käytössä, sitä osuvammin tutkinnon vaikeustasoa voi arvioida myös laadullisesta näkökulmasta. Esitellään jälkeen puhumisen ja kirjoittamisen suoritukset arvioidaan tutkinnon kriteereihin nojaten. Samassa yhteydessä arvioidaan tehtävien vaikeustasoa ja toimivuutta suhteessa suorittajien kielitaidon tasoon. Mikäli tehtävä vaikuttaa esimerkiksi liian vaikealta tai helpolta, sitä muokataan tai se poistetaan kokeesta ko-

konaan ja korvataan uudella tehtävällä. Tässä vaiheessa kiinnitetään erityistä huomiota myös siihen, miten esitestattavat ovat ymmärtäneet tehtävänannot.

Puheen ja tekstin ymmärtämisen kokeiden tehtävät analysoidaan tilastollisin menetelmin. Osioanalyysissa tarkastellaan osioiden erottelukykyä ja vaikeustasoparametreja. Mikäli koe erottelee riittävän johdonmukaisesti hyvin ja huonosti suoriutuvat ja sen vaikeustaso vastaa tutkintotasoa, kokeelle voidaan asettaa pisterajat. Pisterajat asetetaan koekohtaisesti, koska jokainen koe koostuu erilaisista tehtävistä. Kokeiden välisen vertailtavuuden vuoksi kokeissa on eri koeversioiden välisiä linkkitehtäviä. Tutkintotasojen jatkumoa varmistetaan vastaavasti tutkintotasoja yhdistävillä linkkitehtävillä.

Laatimisprosessin kvantitatiivisessa vaiheessa tarkastellaan myös puheen ja tekstin ymmärtämisen kokeiden yksittäisten osioiden toimivuutta. Esimerkiksi jos jonkin monivalintaosion yhtä vaihtoehtoa ei ole valittu lainkaan, vaihtoehtoa muokataan houkuttelevammaksi. Jos jossakin osiossa lähes kaikki esitestaukseen osallistuneet ovat valinneet väärän vaihtoehdon, on syytä tarkistaa, onko vaihtoehto todellakin tekstin mukaan epäosi. Avokysymyksissä haasteena on laatia sellaiset arviointiohjeet, että esimerkiksi kahden pisteen vastauksissa on mahdollista antaa yhden pisteen vastaus. Tällaisen avokysymyksen avulla on siis mahdollista arvioida lukijan tai kuuntelijan osittaista ymmärtämistä.

Kun esitestauksen jälkeen tehtävät ja osiot on analysoitu ja muokkausta vaativat tehtävät editoitu, koe viimeistellään käyttöä varten. Vihkot editoidaan standardien mukaisiksi ja oikoluetaan. Vaikka tämän jälkeen koe on valmis käytettäväksi, se ei tarkoita sitä, ettei koetta enää voitaisi tai ettei sitä tarvitsisi muokata edelleen. Vastaanottajien ja tutkinnon suorittajien palaute käytössä olevista kokeista on laadunvarmistuksen viimeinen lenkki. Heidän antamastaan palautteesta voi tulla ilmi esimerkiksi tehtävänannon epäselvyys tai jonkin osion moniselitteisyys, ja koetta voidaan tarvittaessa muokata.

Testiarvioinnille on tyypillistä, että testin eri versiot eivät ole aina yhtä onnistuneita, vaikka niiden laadinnassa pyritäänkin tasalaatuisuuteen. Tasalaatuisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että laadun varmistuksen avulla jokainen koe täyttää tietyt kriteerit. Laadulliset kriteerit edellyttävät, että kukin koe on aihepiireiltään, kielenkäyttötarkoituksiltaan, tehtävätyypeiltään ja tekstilajeiltaan riittävän monipuolinen siten, ettei mikään hallinnon ala tai kielenkäyttötarkoitus tule painottuneeksi liikaa tai jääneeksi kokonaan pois, jos se on valtionhallinnon kielenkäytön näkökulmasta keskeinen. Kvantitatiivisella varmistuksella pyritään puolestaan siihen, että esitestatut koeversiot ovat vaikeustasoltaan tarkoitukseen sopivia ja niiden erottelukyky on riittävä.

Yksi hyvä koeversio ei siis tarkoita sitä, että tutkintojärjestelmä olisi sinänsä valmis tai koeversio monistettavissa uusiksi kokeiksi. Onnistunut koeversio kartuttaa laatijoiden kokemusta ja opettaa heitä näkemään, minkä tyyppiset tehtävät, tekstilajit tai ohjeet näyttäisivät toimivan. Jokaisen uuden tehtävän ja osion tai tekstin etsintä on uusi alku: laatijan on palautettava mieleensä tutkinnon taustalla oleva kielitaitokäsitys, arvioinnin tarkoitus ja testitehtävien laadinnan periaatteet. Tämän vuoksi laadintaohjeiden olemassaolo on välttämätöntä.

Katsaus tulevaisuuden haasteisiin

Valtionhallinnon kielitutkintojen matka kohti hyviä testikäytänteitä jatkuu, mikä tarkoittaa myös tehtävien laadinnan kehittämistä. Tehtävien laadinnassa on kiinnitettävä huomiota esimerkiksi laatijoiden kouluttamiseen ja ohjauksen kohdentamiseen laadun kannalta olennaisiin seikkoihin. Laadinnan kehittäminen edellyttää myös tutkintosuoritusten kvantitatiivista ja kvalitatiivista analysointia, jotta tehtäviä koskevaa evidenssiä olisi riittävästi niiden laadun arviointiin. Vaikka validius ei ole itse tehtävissä vaan niistä tehtävissä tulkinnoissa, päätelmiä validiudesta ei voi tehdä pelkästään tehtävien perusteella, vaan luotettavuutta on arvioitava myös tutkinnon käyttötarkoituksen kannalta. Tehtävät eivät voi olla luotettavia, jos ne eivät pysty ennustamaan ja osuvasti arvioimaan sitä, miten henkilön kielitaito riittää hänen selviytymisensä työtehtävistään. Luotettavuuden varmistamiseksi myös tutkinnon suorittajilta tulisi kerätä palautetta systemaattisesti.

Tutkintosuoritusten kvantitatiivinen analysointi on olennaista myös osiopankin rakentamisen kannalta. Koska esitestauksissa suorittajamäärät ovat käytännön syistä pieniä, tarvitaan lisäevidenssiä tehtävien toimivuudesta varsinaisilla tutkintokerroilla. Osiopankin rakentamisella voitaisiin varmistaa, että testitehtävinä käytettäisiin nykyistä varmemmin oikeantasoisia ja hyvin erottelevia tehtäviä.

Tehtävien toimivuuden lisäksi tutkintotoiminnalla on monia muita haasteita. Vaikka tehtävät toimisivat, reliabiliuden kriteeri ei täyty, jos tehtäviä ei arvioida johdon- ja yhdenmukaisesti. Arvioijien koulutuksen tulisi olla jatkuvaa ja standardoitujen testijärjestelmien mukaista. Valtionhallinnon kielitutkinnoissa on myös tasavertaisuuden haaste, koska tutkintoja vastaanotetaan hyvin erityyppisissä olosuhteissa ja eri aikoina. Nykyinen tutkinto on entiseen tutkintoon verrattuna tasavertaisempi tehtävien osalta, mutta ovatko myös testausolosuhteet tasavertaiset? Tutkintotilaisuuden järjestämisen ja arvioinnin yhdenmukaisuuden nykyistä systemaattisempi varmistaminen tulevaisuudessa tukisivat myös tutkintosuorituksista tehtävien tulkintojen validiutta ja reliabiliutta.

Valtionhallinnon kielitutkintojen, kuten kaikkien testijärjestelmien, arvioinnin tavoitteena ja vaatimuksena on luotettavuus, uskottavuus ja eettisyys. Tutkinnon kehittäjien ja kehitystyössä mukana olevien on kysyttävä itseltään aika ajoin: Miten osuvasti suomen kielen tekstin ymmärtämisen koe mittaa työtehtävissä vaadittavaa kielitaitoa?, Kuinka yhdenmukaista ruotsin kielen testien arviointi eri puolilla Suomea on?, Ovatko suomen ja ruotsin tutkintojen kokeet vertailukelpoisia?, Miksi kollegani puhui haastattelussa paljon vähemmän kuin minä?, Mikä tutkinnon laadussa kaipaa kiipeimmin kehittämistä? Koska kysymyksiin ei voi vastata tyhjentävästi ja koska hyvän arvioinnin kriteerit täytyvät aina vain osittain, kysymysten esittäminen ja niihin vastaaminen on jatkuva haaste – ja kaikeksi onneksi mielenkiintoinen.

Lähteet

AERA (American Educational Research Association), APA (the American Psychological Association) & NCME (the National Council on Measurement in Educa-

- tion) 1999. Standards for educational and psychological testing. Washington D.C: American Educational Research Association.
- ALDERSON, C., CLAPHAM, C. & WALL, D. 1997. Language test construction and evaluation. Cambridge: Cambridge University Press.
- BACHMAN, L. F. & PALMER, A. S. 1996. Language testing in Practice. Oxford: Oxford University Press.
- DAVIDSON, F. & LYNCH, B. 2002. Testcraft. A teacher's guide to writing and using language test specifications. New Haven: Yale University Press.
- MCNAMARA, T. 2000. Language Testing. Oxford: Oxford University Press.
- MESSICK, S. 1994. The interplay of evidence and consequences in the validation of performance assessments. *Educational Research* 23, 2, 13–23.
- Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet 2003. Helsinki: Opetushallitus.
- WEIR, C. J. 2005. Language testing and validation. An evidence-based approach. Hampshire: Palgrave MacMillan.

Joanna Anckar

Doktorand i tillämpad språkvetenskap
SOLKI, Jyväskylä universitet och Åbo Akademi

Anders Nygård

Lektor i allmän språkvetenskap
Åbo Akademi

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING AV DE NYA EXAMINA

Allmänt

Ett testbatteri har god validitet om resultatet av testtagarnas performans i testet entydigt kan sättas i relation till de kriterier som ligger till grund för testet. När det gäller språkexamina för statsförvaltningen (nedan sfs) finns kriterierna klart formulerade, om ock i tämligen allmänna ordalag.

Ett av argumenten för att frånga det tidigare, och onekligen i vissa avseenden smidigare, examenssystemet var svårigheten att inom dess ramar och med hjälp av systemets mycket viktiga formulerade bedömningskriterier uppnå något som ens tillnärmelsevis kunde definieras som konsekvent behandling av testtagarna. Med andra ord var provets reliabilitet föga tillfredsställande.

Det nya systemets klara uppdelning i prov som uttryckligen mäter språkförståelse (läsförståelse, hörförståelse) och prov som uttryckligen mäter produktiva färdigheter (skriva, tala) samt möjligheten att testa enbart skriftliga eller enbart muntliga färdigheter innebär en förändring till det bättre. Det tidigare systemet medgav teoretiskt en differentierad bedömning, men också i bästa fall (dvs. då språkförmågan hos testpersonen var idealiskt integrativ, dvs. jämnad genom alla färdigheter) vilade denna på rätt så osäker grund.

Men det är givet att klarare kriterier och färdighetsdifferentierade uppgiftshelheter inte ensamma erbjuder några som helst garantier för att ett test på ett tillfredsställande sätt uppfyller avnämarnas förväntningar. Vägen från kriterierna till arbetsgivarens erfarenhet av vad ”nöjaktig förmåga att förstå” eller ”god förmåga i tal” på examensbetyget innebär i daglig arbetspraxis är lång och kantad med en rad hållplatser, som var och en bidrar med värdefull återkoppling i och för utvärderingen av examina. Testproducenterna bör bemöda sig om att visa på entydiga bevis för validitet, reliabilitet och meningsfullhet hos testen och icke minst hos testresultaten (jfr Alderson, s. 197). Alla stadier av testningsprocessen kan förse producenterna med värdefulla insikter.

Vi skall i det följande kort karakterisera föreliggande möjligheter till uppföljning och utvärdering och vill samtidigt peka på några av svårigheterna i systemet.

Provkonstruktionen

Erfarenheterna av provkonstruktion inom det nya systemet är endast ett drygt år gamla, men å andra sidan är den testteoretiska grunden väldokumenterad. Det är också skäl att minnas att en del av problemen med enskilda testuppgifter, hela test eller testbatterier typiskt uppdragas först efter en tids användning (jfr Alderson, s. 218)

Själva provkonstruktionsprocessen kan ske på en rad olika sätt. För närvarande arbetar den svenska gruppen så, att olika konstruktörer har huvudansvaret för olika delprov, men alla förutsätts ta ställning till och föreslå (motiverade) förändringar till alla föreliggande versioner. Processen är något tungrodd men har den fördelen att fel och inkonsekvenser, onödigt svåra/lätta formuleringar, bristfälliga anvisningar etc. under resans gång så långt som möjligt gallras bort. Dessutom tillåter en mer utdragen tidtabell även mer omfattande pilottestning. Konstruktörmötena har utöver den viktiga finslipningsfunktionen såväl en brainstormingfunktion som en retrospektiv funktion, i och med att samtliga konstruktörer även verkar som examinatoreer. Speciellt lärorikt är det att analysera fram orsakerna till att ett eller annat test förefaller fungera mindre bra. Detta betyder samtidigt att konstruktionsarbetet hela tiden lever och utvecklas.

Testtagarna

Heterogeniteten hos testtagarna innebär en speciell utmaning för provkonstruktörerna. Testtagarna representerar inte endast förbluffande olika språkliga färdighetsnivåer, de har också mycket olika utbildnings- och yrkesbakgrund och ofta som en konsekvens av detta olika språkbehov och testmotivation, för att inte tala om testerfarenhet. Vi kan inte här i detalj gå in på alla konsekvenser av heterogeniteten, men det torde stå klart för var och en att omnipotenta teman – textinnehåll och språkliga tillämpningsområden som är lika välbekanta för alla deltagare – är sällsynta, om sådana alls existerar. Examina kommer att representera en besvärlig hybridform av typiskt fackspråksinriktad mätning som ändå skall grunda sig på teman och texter av en allmängiltig natur. Rent konkret gäller det att t.ex. för närvårdare inom åldringsvården och personer på höga förvaltningsposter finna testinnehåll där bägge parternas språkförmåga mäts på ett jämförbart och rättvist sätt.

Det är också klart att erfarenhet av formell språktestning med mer eller mindre naturliga och mer eller mindre kommunikativa uppgifter spelar in: det kan t.ex. vara så att yngre testtagare favoriseras gentemot äldre som inte under sin skolgång har utsatts för något liknande. För konstruktörerna gäller det att aldrig ta något för givet: hellre en övertydlig instruktion för många än en för få.

Men också en annan dimension av heterogeniteten hos testdeltagarna har visat sig vara ett problem. I princip skall det vara möjligt att få separat intyg över t.ex. förmåga att använda språket i tal, eller över förmåga att förstå. Det kan ändå inte förnekas att de typiska testuppgifterna i hörförståelse försätter både viss förmåga att förstå skrivet språk och viss förmåga att uttrycka sig skriftligt på det testade språket. Språkförmågan hos en grupp elever på en språkkurs är nuförtiden typiskt integrativ: man har lärt sig och övat alla färdigheter för att få dem mer eller mindre jämnstarka. Men till sfs kom-

mer testtagare med mycket skiftande inlärningshistoria: de som huvudsakligen lärt sig i naturlig muntlig kommunikation kan vara mycket främmande för skriftspråket, medan mognare testtagare kanske aldrig fick öva tal eller hörförståelse under sin skoltid.

Uppgifter där testtagaren förutsätts nyttja andra färdigheter än den som testresultatet definierar kräver därför extra noggranna överväganden. Man kan jämföra med situationen i studentexamen, där deltagarna förutom att de utgör en synnerligen homogen grupp dessutom uttryckligen får endast ett resultat som är relevant, nämligen en uppskattning av deras integrativa språkförmåga.

Testtagarnas omedelbara reaktioner utgör naturligtvis en central och positiv faktor i uppföljningen och utvärderingen. Spontana kommentarer till testaspekter som just teman och anvisningar gäller det att vara lyhörd för. Ett införande av frågeformulär i anslutning till dels varje testtillfälle och dels varje deltest som en rutinmässig del av testningsproceduren skulle onekligen utgöra en värdefull komponent för utvecklings- och utvärderingsarbetet. Förutom en profilering av testtagarna enligt dimensioner sådana som utbildning, ålder, yrke, erfarenhet av språkstudier etc. skulle reaktioner till instruktioner, textinnehåll, testformat, tidsanvändning osv. vara värdefull information för konstruktörerna, dels för att förklara föreliggande testresultat och inte minst för att ge basinformation för framtida testkonstruktion (jfr Alderson, s. 221, Weir, s. 260f).

För närvarande finns det ingen systematisk kontakt mellan provorganisationen och den undervisning som på olika håll bedrivs där man bl. a. som mål har att deltagarna skall klara sfs. Inte heller går det att peka på läromedel eller material för självstudier som kunde rekommenderas speciellt för presumtiva testtagare. Ur en synvinkel kan man hoppas att washback-effekten småningom fyller dessa tomrum, men ur en annan synvinkel skall naturligtvis varken undervisning eller läromedel gå efter ”learn to the test”-principen. Egentligen sitter testkonstruktörer och kursarrangörer i samma ranka båt: den svåra balansgången mellan allmänt och fackspecifikt. En kurs i svenska för vårdpersonal skall givetvis syssla med ”vårdsvenska” och läraren skall kunna lita på att sfs är tillräckligt väl avvägt för att framgångsrika kursdeltagare skall bli framgångsrika testtagare.

Examinatorerna

Det nya systemet ledde till en viss förnyelse inom examinatorkåren, huvudsakligen på grund av att flera mångåriga examinatorer inte kände sig motiverade att sätta sig in i det nya examinationssystemet, där inte endast den testteoretiska grunden förnyades utan där även de praktiska provarrangemangen radikalt förändrades.

Nya examinatorer och nya provtyper med större krav på explicita bedömningsgrunder för naturligt med sig ett behov av utbildning. Två utbildningstillfällen har redan ordnats för examinatorerna och den allmänna uppfattningen är att det finns gott om angelägna teman för framtida utbildning.

Huvudvikten har förståeligt nog legat på bedömningsproblem i anslutning till de prov där bedömningens subjektivitet blir en risk för provets reliabilitetsnivå, nämligen skriftlig och muntlig produktion. Utbildningen har säkert bidragit till att minska såväl olikheter mellan examinatorerna som inkonsekvenser i enskilda examinatorers

bedömning. För konstruktörerna har diskussioner och kommentarer kring provuppgifterna och uppgifternas roll i att säkerställa respektive försvåra en riktig bedömning varit mycket värdefulla. Det är att hoppas att vi inom en snar framtid skall få i gång ett livligare utbyte av kommentarer till provuppgifter och bedömningsskalor, i synnerhet från examinatorerna till konstruktörerna, även under perioden mellan utbildnings-tillfällena. De ovan nämnda frågeformulären till testtagarna kunde även tjäna detta syfte. Nackdelen är förstås att än mer tid måste anslås för en testhelhet som redan i sin nuvarande form uppfattas som alltför tidskrävande.

Ett ytterligare steg i riktning mot bättre prov kunde man ta genom att systematiskt samla upp något mer detaljerade provresultat från alla examinatorer än vad som nu är fallet. En anteckning om vilken eller vilka provversioner examinander 001..002..003 (namnen får inte bokföras i detta sammanhang!) testats med och vilka de exakta poängresultaten (i läs- och hörförståelse) eller vitsorden (i skriftlig och muntlig produktion) har blivit, gärna med tilläggen ”+” och ”-” ifall det är befogat. Uppföljning i form av mer omfattande teststatistiska analyser skulle utan tvivel klargöra många frågor kring reliabilitet och validitet. Åtminstone skulle misstänkt inkonsekventhet i delprovets svårighetsnivåer tydligt framträda och finjusteringar av poängsättning och poängskalor behöver inte längre göras så mycket på känn.

Att kräva ännu noggrannare rapportering av examinatorerna faller på en krass praktisk detalj: arbetsbördan kan knappast ökas från den nuvarande. Det är inte endast själva testprocessen som kräver mycket tid och möda: åtminstone under det första året av nya examina har minst lika mycket tid gått åt till informations- och upplysningsverksamhet. Trots att Utbildningsstyrelsen informerar om provet på sina hemsidor, har många examinander mängder med frågor. Och inte sällan tar examinander som av en eller annan anledning misslyckats i något delprov kontakt för att få ytterligare information, som t.ex. kommentarer till själva provuppgifterna.

Avnämarna

Det var givetvis ingen tillfällighet att reformen av språkproven och den nya språkklagen tidsmässigt sammanföll. Utsagda krav på service på modersmålet bör automatiskt leda till att statliga och kommunala myndigheter ser över situationen inom sin egen sektor. Åtminstone teoretiskt fanns det en risk för ett kraftigt ökat behov av språkexamina. I praktiken ökade behovet något men inte radikalt, delvis beroende på att en del myndigheter reagerat mycket långsamt. Det tidigare systemet hade förmodligen utan problem administrativt klarat av en anstormning, men frågan är om inte protesterna mot alltför stor variation i bedömningen – sådan misstro fanns redan före den nya språkklagen – ändå hade kört systemet i sank.

Men det är inte den förbättrade reliabiliteten som i det långa loppet blir det nya systemets viktigaste egenskap. Det är de enkla och lagom pragmatiskt formulerade kravnivådefinitionerna som ur avnämarnas synvinkel borde spela den viktigaste rollen. Det är minsann inte bara arbetsgivare som har svårt att konkretisera begrepp som ”god förmåga” och ”nöjaktig förmåga” och att dessutom sätta dem i relation till vad en el-

ler annan yrkeskategori skall förutsättas klara av på ett annat språk. Nu finns nivåerna utskrivna i relativt lätt begripliga termer.

Många myndigheter har som sagt rätt långsamt kommit igång med arbetet att se över språkkraven för sina anställda. Man är kanske inte ens medveten om att man ingalunda måste ha "god förmåga" för att klara av sina arbetsuppgifter bra utan "nöjaktig förmåga" kan vara en helt tillräcklig grund. Samtidigt har en del myndigheter mycket motvilligt insett att en situation helt utan språkkrav inte är förenlig med språklagen.

På några håll (bl.a. i Åbo) har man arrangerat informations- och diskussionstillfällen för myndigheter och näringslivet kring den nya språklagen och språkproven. Erfarenheterna av sådana seminarier är mycket positiva, åtminstone vad informationsutbytet beträffar. Arbetsgivarna har fått komma med såväl dubier som önskemål och representanter för provorganisationen har för sin del kunnat skingra en del av de dimmoln som tydligen ännu ligger över språkprovsystemet. I framtiden skulle man givetvis hoppas på en ännu livligare dialog. Sist och slutligen finns språkproven inte till för sin egen skull. De finns till och utvecklas för att inom sin begränsade sektor säkerställa att samhället fungerar som det skall.

Avgörande för hur bra sfs fungerar är förstås i slutändan arbetsgivarnas erfarenheter av hur tillförlitlig information examensbetyget ger: klarar sig en arbetstagare som bedömts ha "god förmåga" i svenska i svenskspråkiga arbetssituationer eller inte? Har någon ett intyg med "nöjaktig förmåga" utan att vare sig förstå något eller kunna uttrycka sig begripligt på svenska? Sådan information bör naturligtvis också småningom samlas in för att testsystemets användbarhet skall kunna utvärderas (jfr Bachman, s. 235, Alderson, s. 221).

Sammanfattning

Språkexamenssystemet är ett omfattande pusselspel där lagar och förordningar, kommunala och statliga arbetsgivare, individer och arbetstagare, examinatorer och provkonstruktörer alla representerar varsin bit som skall falla på plats för att helheten skall fungera. Ur uppföljningssynvinkel är det väsentligt att man beaktar det bidrag var och en bit kan ge för att utvärdera verkställda examina på ett meningsfullt och ändamålsenligt sätt. Därför kan man också betrakta det som en självfallenhet att behövliga resurser tillhandshålls utvecklings- och konstruktionsarbetet för att examina skall kunna verkställas med garanterad kvalitet i slutprodukterna.

Referenser

- ALDERSON, J.C, C. CLAPHAM & D. WALL, 1995 (2004): Language Test Construction and Evaluation. Cambridge: Cambridge University Press.
- BACHMAN, L.F & A.S. PALMER, 1996: Language Testing in Practice. Oxford: Oxford University Press.
- WEIR, C.J., 2005: Language Testing and Validation. An Evidence-Based Approach. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

ERINOMAISEN TASON KIELITUTKINTO – ESSEESTÄ TÄSMÄTEHTÄVIIN

Valtionhallinnon kielitutkinnon ylimmän tason kokeeseen ilmoittautuvat ovat viime vuosina joskus kysyneet, onko tutkintoa helpotettu. Vuoden 1987 kielitutkintoasetuksessa, joka oli voimassa vuoteen 2003 saakka, puhutaan näet täydellisestä kielitaidosta. Asteikon ylimpänä oli ”tutkinto, joka koskee suomen tai ruotsin kielen täydellistä hallitsemista”.

Ei tämä tutkinto helpottunut ole. Adjektiivin muutos johtuu kahdesta asiasta, joista toinen on lähinnä tekninen, toinen yleisluonteisempi. Heti uuden asetuksen ensimmäisessä pykälässä todetaan: ”Hyväksytysti suoritetusta tutkinnosta annetaan arvosana erinomainen, hyvä tai tyydyttävä.” ”Täydellinen” ei tähän asteikkoon sopisi. Osansa lienee myös yleisellä ajattelutavan muutoksella. Täydellisyyden vaatimus kuvasteli menneiltä vuosikymmeniltä ja -sadoilta periytynyttä autoritaarisuutta. Aiemmassa asetuksessa tätä vaatimusta selvennettiin niin, että tutkinnon suorittajan piti osata kieltä ”samassa määrin kuin henkilö, joka on saanut koulusivistyksensä ja suorittanut korkeakoulun kypsyysnäytteen tällä kielellä”. Uuden asetuksen sanamuoto ei ole yhtä ehdoton, erinomainen taito riittää. Käytännössä se toki riitti ennen uutta asetustakin - tutkinto on muuttunut, mutta hyväksyttävyyden kriteerit ovat pysyneet jokseenkin entisellään.

Mainittakoon vielä eräästä uudistuksesta. Vuoden 1987 asetuksen mukaan yhden tutkintolautakunnan jäsenistä tuli olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut. Kohtalainen osa tutkinnon suorittajista on näet nuoria juristeja, jotka tarvitsevat todistuksen esimerkiksi tuomioistuinharjoittelua varten. Vuoden 2003 asetuksessa ei tällaista ehtoa enää ole; on katsottu, että äidinkielen tuntijoiden valmiudet riittävät myös oikeusoppineiden kielitaidon testaamiseen. Vuonna 2005 tultiin korkealla tasolla perässä: oikeusministeriksi nimitettiin ensimmäisen kerran muun kuin oikeustieteellisen tutkinnon suorittanut henkilö. Valtionhallinnon kielitutkinnosta vastaava viranomaisena on myös muuttunut. Ennen tutkinnot järjesti oikeusministeriö, vuoden 2002 alusta niiden toimeenpano on kuulunut Opetushallitukselle.

TUTKINNON RAKENNE

Vanhan asetuksen aikaan, ja vielä jonkin aikaa sen jälkeenkin, ylimmän tason kielitutkinto koostui kolmesta osasta. Kirjallinen osa käsitti käännöstehtävän ja esseesion, ja näiden jälkeen oli vuorossa keskustelu, jos tutkittava oli selvinnyt kirjallisesta kokeesta.

Nykyisin tutkinto on alemman tason tutkintojen tavoin neliosainen. Osiot ovat puheen ymmärtäminen, puhuminen, tekstin ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Käytännön vaikeuksien tähden vasta nyt ollaan pääsemässä ensiksi mainittuun osakokeeseen, joka edellyttää kielistudion tai vastaavan laitteiston käyttöä. Puheen ymmärtämistä on tähän saakka testattu keskustelun yhteydessä.

Puheen ymmärtäminen

Puheen ymmärtämisen osiossa tutkittava kuuntelee äänitettä ja merkitsee vastauksensa lomakkeeseen. Näin tästä kielitaidon alueesta saadaan kuva aiempaa eritellymmin. Haittapuolena on se, että koulutushistorian nykyisessä vaiheessa tutkittavat eivät lähde samalta viivalta. Vastavalmistunut maisteri, joka on koulussa tottunut kuullunymmärtämiskokeisiin, on paremmassa asemassa kuin 50-60-vuotias virkamies, joka joutuu tällaiseen tilanteeseen ensi kertaa elämässään. Tutkintoa valvova Opetushallituksen edustaja toki antaa ennakko-ohjeita parhaansa mukaan, mutta kokemusta tämä valmennus ei korvaa. Vastaavassa asemassa ovat usein alemman tason kielitutkintoa suorittavat maahanmuuttajat. Tilanteen outous voi vaikuttaa mielialaan ja haitata myös muista osioista selviytymistä.

Erinomaisen tason tutkinto ei kuitenkaan välttämättä kaadu siihen, että puheen ymmärtäminen lievästi epäonnistuu, jos tutkinnon suorittajan kokemattomuus on ilmeistä ja hän suoriutuu keskusteluosuudesta hyvin. Eihän keskustelussa pelkkää puheen tuottamista tarkastella, kyllä siinä puheen ymmärtäminenkin tulee ainakin jossain määrin ilmi.

Puhuminen

Maamme ruotsinkieliset selviävät puhumisen osakokeesta yleensä hyvin; onhan melkoinen osa heistä pienestä pitäen kaksikielisiä. Lautakunta osaa kyllä arvioida, missä määrin jännitys vaikuttaa suoritukseen. Melko harvat enää kovin selvästi jännittävät-kään. Tutkinnon valvoja juttelee keskusteluun tulevien kanssa, ja puheosuus vielä aloitetaan esittäytymisjaksolla, jonka aikana kokeen suorittaja saa tuntuman tilanteeseen ja yleensä pääsee pahimmista paineistaan. Toisessa osassa sitten keskitytään tietyn aihealueen asioihin. Mihinkään erityistietämystä vaativaan alaan kysymykset eivät liity; yleissivistyksellä tulee hyvin toimeen.

Kymmenen-kahdenkymmenen vuoden takaiseen aikaan nähden tilanne on sikäli muuttunut, että tutkintoon tulee entistä enemmän muualta Suomeen siirtyneitä. Enin osa suorittaa vain hyvän tai tyydyttävän tason tutkinnon, mutta on myös niitä, jotka esimerkiksi virkaa hakiessaan tarvitsevat todistuksen erinomaisesta kielitaidosta. Edes pitkä oleskelu Suomessa ei aina riitä, vaan puheessa kuuluu transferenssi: kieleen tunkee mukaan äidinkieli tai esimerkiksi hyvin hallittu englanti. Äänneiden laatu ei yleensä pahasti häiritse – olisi kohtuutonta vaatia, että Virosta tulleet ääntävät suomalaisen pehmeästi b-, d- ja g-äänneet, kun he ovat koko ikänsä ääntäneet ne kovempina. Pahempaa on, että äidinkielen rakenteita tulee puheeseen samaan tapaan kuin kirjoituk-

seen. Esimerkiksi luokanopettajilta vaaditaan erinomaisen kielitaidon tutkinto, koska peruskoulun ja varsinkin sen alimpien luokkien oppilaat ovat kielellisen ilmaisunsa kehityksen kannalta herkässä vaiheessa, eikä heidän kielitajunsa saa tärvääntyä opettajan kielitaidon vajavaisuuden takia.

Tekstin ymmärtäminen

Miksi käännöstehtävästä siirryttiin tekstin ymmärtämistä testaavaan tehtävään? Tähänkin oli kaksi erilaista syytä. Ensinnäkin asiaan vaikutti yksinkertaisesti se, että tutkinnon suorittajille piti hankkia omakielinen teksti suomennettavaksi. Toisinaan esimerkiksi puolalainen tai hollantilainen tutkittava ilmoitti, että englanninkielinenkin teksti käy, mutta periaatteessa tekstin olisi pitänyt olla äidinkielinen. Maahanmuuttajien määrän jatkuvasti kasvaessa tilanne olisi ajan mittaan muuttunut ongelmalliseksi. Mistä olisi löytynyt jokaisen tutkintoa suorittavan äidinkieltä taitava henkilö hakemaan sopiva teksti? Ja miten tutkintolautakunta olisi sitten vailla kyseisen kielen taitoa selvinnyt käännöksen arvioinnista?

Tärkeämpi syy muutokseen oli kuitenkin se, että käännöstehtävän ei katsottu riittävästi vastaavan tutkinnon tarpeita. Kääntäminen on keskeinen kielenkäytön alue vain pienelle osalle tutkinnon suorittajista, eikä sen katsota osoittavan yleistä kielitaitoa yhtä hyvin kuin tekstin ymmärtämisen osakoe. Kääntämisessäkin on toki kyse tekstin ymmärtämisestä, mutta se edellyttää melko paljon myös erityisvalmiuksia. Painotettakoon vielä sitä, että teksti oli käännettävä omasta kielestä vieraaseen, ei toisin päin. Tutkinto kariutuikin useammin käännös- kuin esseesuuteen.

Tekstin ymmärtämisen koe on neliosainen. Jokaisessa osassa on oma, noin sivun mittainen tekstinsä, jonka ymmärtämistä testataan oikein/väärin- ja monivalintakysymyksillä (A, B, C vai D) sekä kysymyksillä, joihin pitää kirjoittaa lyhyt vapaamuotoinen vastaus. Melko moni on epäonnistunut tässä tehtävässä. Kyseessä on valtionhallinnon kielitutkinto, ja niinpä tekstit valitaan hallinnon alueelta. Hallinnon käsite on väljä – se ulottuu vaalilaista valkoselkätikan suojeluun – mutta tekstit ovat osoittautuneet kohtalaisen haasteellisiksi.

Toisinaan, kun tutkittavan oma ammattiala on ollut kaukana varsinaisesta valtionhallinnosta eikä tietämys ole ulottunut hallintoon saakka, tutkinnon suorittajalle on ehdotettu uutta yritystä yleisen kielitutkinnon puolella. Siellä tehtävät ovat yleisluonteisempia eivätkä samalla tavoin edellytä esimerkiksi maamme valtiollisen tai kunnallisen järjestelmän tuntemista. Kun valtionhallinnon kielitutkintojen aihealueiksi on mainittu yhteiskunta ja hallinto, oma työ ja koulutus sekä sosiaalinen vuorovaikutus, yleisen kielitutkinnon runsaampaan luetteloon kuuluvat muun muassa koti ja asuminen, jokapäiväinen elämä ja matkustaminen. Ylimmän, kuudennen tason tutkinto on toki selvitetävä, jos haluaa saada yleisten kielitutkintojen ylimmän tason tutkintotodistuksen, joka vastaa valtionhallinnon kielitutkintojen erinomaista tasoa tietyin edellytyksin (481/2003, 13 §, yleisten kielitutkintojen rinnastaminen valtionhallinnon kielitutkintoihin).

Kirjoittaminen

Kirjoittamisen osakoe on kokenut tuntevan muutoksen. Entisessä esseetehtävässä piti laatia noin kolmen sivun mittainen kirjoitelma annetusta aiheesta. Nyt tehtävä on eriytetty kolmeen osaan. Aiemmin tutkinnon suorittaja oli tutulla pohjalla, sillä esseen aihe oli hänen omalta alaltaan. Nyt hänet pannaan suoriutumaan tehtävistä, jotka yleensä eivät liity hänen ammattiinsa tai opintoihinsa.

Onko tämä epäreilua? Moni viranhakija varmaan haluaisi osoittaa tutkinnossa myös perehtyneisyyttään omaan alaansa. Tehtävien aiheet ja vaatimukset pysyvät kuitenkin yleisen kansalaistaidon piirissä. Tutkinnon suorittajalta edellytetään, että hän pystyy laatimaan esimerkiksi pöytäkirjan, valituskirjelmän tai sanomalehdessä julkaistavan vastineen. Tilanne taustoitetaan enintään puolen sivun mittaisella tekstillä: kokouksessa käsiteltiin tällaisia ja tällaisia asioita, valitukseen antavat aiheen tällaiset ja tällaiset epäkohdat.

Kirjoittamistilanne on siis tiukasti rajattu. Tämä on saanut jotkut tutkinnon suorittajat protestoimaan: kuinka parikymppinen poikamies osaa kirjoittaa perhepolitiikasta tai vanhustenhuollosta? Aiheet ovat kuitenkin yleisluonteisia, sellaisia, että sanomalehtiä ja televisiota seuraava ei voi välttyä kohtaamasta niitä. Kielitutkintolautakunnat eivät ole minkä tahansa erityisalan asiantuntijoita eivätkä siksi voi räätälöidä testejä kullekin ammattialalle erikseen. Tilanne on samantapainen kuin aiemmin käytetyssä käännöstehtävässä: aina ei ole yhteistä kieltä eikä kontekstia.

Omien tietojen riittävydestä ei tarvitse olla huolissaan. Ei kirjoitelmia tietämättömyyden takia ole hylätty. Joku on innoissaan etäännytynyt aiheesta, joku unohtanut, mitä pöytäkirjalta vaaditaan, joku jäljentänyt liikaa oheistekstiä - tällaista sattuu, mutta aihepiiriin outouteen ei ole kompastuttu.

Kielitutkinnossa tutkitaan ennen muuta kieltä. Aiempi esseetehtävä oli sikäli turvallinen, että kirjoittaja pääsi operoimaan tuntemallaan alueella ja pystyi näin myös hyvin valmistautumaan tutkintoon. Nyt tilanne on epävarmempi: kirjoittaja ei etukäteen tiedä, mistä aiheesta tehtävät ovat - valtionhallinto-käsitähän ei tässä paljon auta - ja samoin ovat salassa tehtävien muotopiirteet. Tilanne tulee raakana eteen, ja arvioinnin kannalta näin on hyvä. Kohtalaisen spontaani kielen tuottaminen antaa aiempaa selemmän kuvan taitotasosta.

Valtaosa tutkintoon osallistuvista suoriutuu tutkinnosta hyväksyttävästi. Monethan ovat kaksikielisiä tai ainakin osittain suomenkielisessä ympäristössä kasvaneita. Suoritusprosenttia pitää korkeana myös ilmoittautumismenettely. Tutkintoon tähtäävät käyvät pitkiäkin keskusteluja ilmoittautumisia vastaanottavien Opetushallituksen virkamiesten kanssa. Verkkosivuilta saa toki tietoa asioista, mutta moni haluaa selvittää itselleen tutkinnon yksityiskohtia. Keskustelun edetessä voi nousta esiin seikkoja, jotka saavat kokeeseen mielivän harkitsemaan osallistumisestaan uudelleen. Jos alkaa tuntua siltä, että taidot eivät riitä tälle tasolle, henkilölle saatetaan suositella ilmoittautumista alemman tason tutkintoon.

Mitä sitten vaaditaan, että erinomaisen tason tutkinnon kirjallisen osan suorittaisi hyväksytysti? Virallisten arviointikriteerien mukaan ”rakenteiden hallinta on systemaattista, vaikka tekstissä voi esiintyä muutamia epäluonteivia muotoja”, ja sanaston käyttö on ”tarkkaa, varioivaa ja luonteavaa”. Näin siis virallisesti, entä käytännössä? Jot-

kut ovat kysyneet, kuinka monta pahaa kielivirhettä suorituksessa saa olla. Samaa ovat monet kysyneet ylioppilastutkintolautakunnan sensoreilta, kun mielessä ovat kajastaneet vieraiden kielten kokeiden käytänteet. Vastauskin on sama: ei arvostelu ole niin kaavamaisista. Pitää nähdä metsä puilta.

On kuitenkin virheitä ja virheitä. Erinomaisen tason tutkinnossa suoritusta vievät selvästi alaspäin virheet, joita synnynnäinen suomen kielen käyttäjä ei tekisi. Vanhassa, vähemmän hienovaraisessa alan kielessä on puhuttu raskaista tai törkeistä kielivirheistä, nyt puhutaan kielenvastaisuuksista.

Nimenomaan rakennevirheet paljastavat, että suomen kieli ei vielä ole hallinnassa. Syntyperäinen suomenkielinen ei kirjoittaisi näin:

- olen hakenut osastopäällikön viran (po. virkaa)
- asiat tulisivat olla kunnossa (po. asioiden tulisi olla)
- kokousta aloitettiin kello 10 (po. kokous, ainakin pöytäkirjassa)
- olen hyvä luoda ihmissuhteita (po. luomaan)
- kaavamuutoksen on hylättävä (po. kaavamuutos)
- toiseen hakijaan poiketen (po. toisesta hakijasta).

Edellä esitetyn kaltaiset virheet ovat melko yleisiä. Ne pistävät tekstistä siinä määrin silmään, että pilaisivat muuten ansiokkaankin asiakirjan. Alemman tason suoritusta ne eivät välttämättä kaada, mutta erinomaisen tason tutkinnossa tällaiset rakenneseikat tulisi hallita. Eräs yleisohje on hyvä pitää mielessä: jos epärii, jos ei esimerkiksi tiedä, missä sijamuodossa objektin tulee olla, on syytä miettiä, millä tavoin voisi sanoa asian toisin. Ylioppilastutkinnossa on kyllä monesti havaittu, että kokelaat noudattavat tätä periaatetta liiankin tarkkaan ja kirjoittavat lyhyitä, töksähteleviä päälauseita perä perään. Ei tule pahoja syntaksivirheitä, mutta ei liioin pisteitä. Kielitutkinnossakin on syytä pitää mielessä, että lautakunta arvostaa kielen luontevuutta.

Pienempiin virheisiin kuuluu esimerkiksi subjektin ja predikaatin inkongruenssi: muutokset johtaa (po. johtavat) siihen, että - -. Alemman tason tutkinnoissa tämä on hyvin yleinen ilmiö; se kertoo siitä, että kielitaito on hankittu enimmäkseen puhumalla ja kuuntelemalla. Komparaatio horjuu usein, ajetaan suurimmalla eikä suuremmalla nopeudella, eikä suomelle ominaista suffiksia muisteta: meidän hallitus, meidän eläkejärjestelmä. Samoin ovat toisinaan vokaalien ja konsonanttien pituudet vinksin vonksin: sivuttaa (po. sivuuttaa), kursi (po. kurssi) ja niin edelleen. Tällaiset virheet saattavat tuntua vähäpätöisiltä, mutta kun niitä on suorituksessa pitkin matkaa, ne kertovat vääjäämättä siitä, että suomen kieli ei ole hallinnassa. Muistettakoon vielä, että virka, jota tutkinnon suorittajalla on aikomus hakea, saattaa olla saarnavirka tai pienten lasten opettajan virka. Silloin hakijan kielitaidolla on suurempi merkitys hänen kielellisen ilmaisunsa vastaanottajille kuin hänelle itselleen.

Lopuksi

Vuoden 2003 kielitutkintoasetus pohjautuu valmistelutyöhön, jonka opetusministeriön joulukuussa 2001 nimittämä työryhmä suoritti. Työryhmä toteaa muistiossaan

Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistaminen (OPM 25:2002), että tutkinnoissa keskeisenä ongelmana olivat ”suuret erot sekä kielitaidon osoittamisjärjestelmän eri keinojen että niiden toimeenpanon välillä”. Tutkintoihin ei tuolloin liittynyt mitään ”yhteismitallisuutta parantavaa ohjaavaa menettelyä tai välinettä, kuten esimerkiksi tutkintojen perusteita ja toimeenpano-ohjeita tai arviointikoulutusta”.

Tilanne on nyt olennaisesti toisenlainen. Hyvän ja tyydyttävän tason tutkintoja on yhdenmukaistettu, ja erinomaisen tason tutkinto on nivelletty kokonaisjärjestelmään aiempaa paremmin. Entistä monipuolisempi tutkinto antaa selvemmän kuvan ilmaisuaitaidoista ja näin myös takaa paremmin tutkinnon suorittajan oikeusturvan. Kehittämisen varaa toki edelleen on, mutta tästä on hyvä jatkaa.

UUDISTETTU VALTIONHALLINNON KIELITUTKINTO- JÄRJESTELMÄ JULKISHALLINNON TYÖNANTAJAN NÄKÖKULMASTA

HALLINNON KIELITAITOTARPEET

Valtionhallinnon kielitutkintoja koskeva lainsäädäntö uudistettiin uuden kielilain tullessa voimaan. Tavoitteena oli, että kielitaitotodistukset vastaisivat aikaisempaa paremmin henkilön todellista kielitaitoa. Lain mukaan koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla tuli huolehtia siitä, että henkilöstöllä oli riittävä kielitaito, jotta uusi kielilaki voisi toteutua myös käytännössä.

Kielilain peruslähtökohtana on, että kaksikielisissä viranomaisissa on pystyttävä kohtaamaan asiakas hänen omalla kielellään suomeksi tai ruotsiksi. Viranomaisen tehtävänä on järjestää toiminnot ja työnkulut niin, että omakielinen asiointi voi toteutua. Tämä ei merkitse sitä, että kaikkien virkailijoiden olisi osattava kumpaakin kansalliskieltä. Hallinnon näkökulmasta uusi kielilaki tarjoaa mahdollisuuksia tehokkaampaan toimintaan ja joustavampaan palveluun. Kielitaitoresurssit voidaan sijoittaa niihin tilanteisiin ja prosessin osiin, joissa kielitaitoa todella tarvitaan ja joissa kielitaidon merkitys ammattitaidon osatekijänä korostuu.

On selvää, että asiointi on tehokkaampaa silloin, kun vuorovaikutus asiakkaan ja asiaa hoitavan virkamiehen kesken voi sujua asiakkaan kielellä ja joustavasti. Samanaikaisesti uuden kielilain ja valtionhallinnon henkilöstön kielitaitoa koskevan lain kanssa tuli voimaan uusi hallintolaki. Uuden hallintolain tarkoituksena on taata hyvän hallinnon ja oikeusturvan toteutuminen. Asiointi viranomaisessa on järjestettävä hallinnon asiakkaan kannalta mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Viranomaisten on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Näitä hallintolain säännöksiä lienee mahdoton toteuttaa, elleivät viranomainen ja asioiva kansalainen kommunikoi samalla kielellä.

Maamme ruotsinkielisen vähemmistön palvelemisen ja heidän huomioon ottamisensa lisäksi ruotsin kieli on hallinnossa tarpeen muistakin syistä. Vaikka virallisella pohjoismaisella yhteistyöllä ei ehkä enää ole sitä poliittista painoarvoa, joka sillä oli Suomen liittyessä aikanaan Pohjoismaiden neuvostoon ja Pohjoismaiden ministerineuvostoon, on vakiintuneella jokapäiväisellä viranomaisten välisellä pohjoismaisella yhteydenpidolla ja tietojenvaihdoilla kuitenkin edelleen suuri merkitys käytännön hallinto- ja valmistelutyössä.

Pohjoismainen yhteydenpito on nykyisin varsin yleistä myös valmistauduttaessa kansainvälisten ja hallitustenvälisten yhteistyöelinten kokouksiin. Niillä suomalaisilla,

jotka pystyvät kommunikoimaan skandinaavisia kieliä puhuvien ja niillä kirjoittavien virkaveljiensä ja -sisartensa kanssa, on yleensä myös mahdollisuus vaikuttaa heidän valmisteluunsa ja hyödyntää heidän tietojaan. Pohjoismainen yhteistyö monipuolistaa näin Suomen kansallista valmistautumista laajemmissa kansainvälisissä yhteyksissä.

Kielinäkökulma julkisten toimintojen johtamisessa ja organisoinnissa

Valtiovarainministeriö asetti vuonna 2003 työryhmän selvittämään, miten uuden kielilain täytäntöönpanoa voidaan edistää muun muassa kehittämällä hallinnon ohjausjärjestelmiä sekä henkilöstöpolitiikkaa ja palkkausjärjestelmiä. Hankkeen yhteydessä selvitettiin nykyisiä ja kehitteillä olevia käytäntöjä erällä hallinnonaloilla. Esimerkkeinä olivat muun muassa verohallinto, tullihallinto, TE-keskukset, poliisi, kuluttajavirasto, museovirasto, lääninhallitukset ja kunnat sekä kaksi sairaalaa. Ulkomaalaisvirastoa käytettiin esimerkkinä siitä, miten useiden eri kieliryhmien ja monikulttuurisuuden vaatimuksiin voidaan vastata.

Hankkeessa tehtyjen selvitysten ja kokeilujen perusteella työryhmä katsoi (Asiointi omalla kielellä, Uuden kielilain täytäntöönpanon tukihankkeen loppuraportti, Valtiovarainministeriö, työryhmämuistioita 15a/2004), että seuraaviin tekijöihin olisi kiinnitettävä erityistä huomiota, kun kansalaisten asiointia heidän omalla kielellään pyritään parantamaan:

Arvojen välittyminen ja strateginen suunnittelu

Kielinäkökulma on otettava huomioon koko toimintaa ohjaavassa strategisessa suunnittelussa ja sen pohjana olevassa arvojen määrittelyssä. Sujuva vuorovaikutus kansalaisten ja sidosryhmien kanssa on osa organisaation palvelukykyä ja vaikuttaa myönteisesti myös kustannustehokkuuteen. Kielinäkökulma on näin otettava huomioon ministeriöiden ja virastojen välisissä sekä hallinnonalojen sisäisissä tulossopimuksissa, johtamissopimuksissa sekä johdon ja henkilöstön välisissä tulos- ja kehittämiskeskusteluissa. Esimerkiksi valtiovarainministeriön hallinnonalalla on ministeriön ja sen alaisen virastojen välisiin tulossopimuksiin sisällytetty omakielisen asioinnin turvaamiseen liittyviä tavoitteita.

Johtajuus

Johtamissignaaleilla ja johtajan henkilökohtaisella esimerkillä on suuri merkitys ymmärtämysten edistämässä asiakkaan kielellä tapahtuvaa palvelua kohtaan. Johtajien asenne vaikuttaa myös siihen, miten monikulttuurisuus pystytään näkemään organisaation rikkautena ja voimavarana. Kielitaito on yksi organisaation voimavaroista, ja sitä voidaan hyödyntää ja kasvattaa muun muassa rohkaisemalla virkailijoita puhumaan omaa kieltään esimerkiksi sisäisissä kokouksissa ja kehitys- ja tulossopimustilaisuuksissa.

esimiestensä kanssa. Kun esimiehet haluavat itse käyttää ja kykenevät käyttämään toimialueen vähemmistökieltä, voi henkilöstökin rohkaistua samaan.

Henkilöstösuunnittelu ja palkitseminen

Henkilöstön tarvitsema kielitaito on otettava huomioon toimintastrategiasta johdetussa henkilöstöstrategiassa. Toimintastrategian ja henkilöstöstrategian pohjalta voidaan tehdä tarveanalyysjä ja osaamiskartoituksia rekrytointien suunnittelemista varten. Uusien palkkausjärjestelmien osatekijöitä ovat tehtävän vaativuus ja työntekijän suoriutuminen tehtävässään. Myös kielitaidon pitäisi vaikuttaa palkkaan. Se edistäisi kielitaitoisen henkilöstön rekrytoimista ja työntekijöiden pysymistä palveluksessa.

Toiminnan organisointi

Työ ja työnkulut sekä opastus on varsin helppo järjestää niin, että omalla kielellä tapahtuvalle asiointille on luontevat edellytykset. Etulinjan palvelutehtävät ja opastus on järjestettävä niin, että asiakas löytää helposti omaa kieltään puhuvan virkailijan. Työvuorot pitäisi suunnitella niin, että paikalla on aina tarpeellisen kielitaidon omaavia virkailijoita. Tästä on hyvät kokemukset muun muassa tullihallinnossa, jossa toiminnan luonteen vuoksi on käytettävä muitakin kieliä kuin kansalliskieliä.

Ruotsinkielistä palvelutoimintaa ja erityisesti puhelinpalvelua voidaan myös eriyttää ja keskittää omiin yksiköihinsä. Erityisesti näin on hallinnonaloilla, jotka ovat maantieteellisesti kattavia ja joilla on suuret asiakaspalveluvolyymit. Esimerkkinä mainittakoon verohallinto, joka on keskittänyt ruotsinkielistä puhelinpalveluaan Länsi-Suomeen, paikkakunnille, joilla ruotsin kielellä on vahva asema. Ruotsin kielellä ja muilla tarvittavilla kielillä annettavaa palvelua voidaan tehostaa myös hallinnonalan sisäisellä tai hallinnonalojen rajat ylittävällä verkostotyöskentelyllä.

Tarpeiden arviointi ja tulosten seuranta

Jotta omakielinen asiointi olisi aina toimivaa, on asiakkaiden tarpeita ja asiakastyytyväisyyttä seurattava jatkuvasti. Kyselyjen ja muun seurannan tulosten perusteella omakielisen asiointin toimivuutta voidaan kehittää ministeriöiden ja hallinnonalojen keskeisissä ja edelleen keskushallinnon ja sen ohjauksessa olevien hallintoyksiköiden välisissä tulosneuvotteluissa. Edelleen kielinäkökulma voidaan ottaa esille tulos- ja kehityskeskusteluissa eri hallinnontasoilla.

Kieliteknologian hyödyntäminen

Vuonna 2005 valtionhallinnossa ruotsin kielen käännöstyötä tehtiin arviolta noin 90 henkilötyövuotta. Tämän lisäksi tilattiin ruotsin kielen käännöksiä ostopalveluna noin

45 000 sivua (Ruotsinkielisten hallintopalveluiden kokoaminen ja alueellistaminen, Sisäasiainministeriön julkaisuja 22/2005). Useissa virastoissa kääntäjät toimivat varsin yksin, ilman kollegiaalista tukea. Heidän sekä heikommalla kotimaisella kielellään työskentelevien virkamiesten työtä voidaan tukea hyödyntämällä kieliteknologian sovellutuksia. Jo nyt yleisessä käytössä olevia sovellutuksia ovat oikolukuohjelmat, termipankit ja sähköiset sanakirjat.

Kehittyneempiä apuvälineitä ovat käännösmuistit eli tietokannat, joihin tallennetaan lauseita yhdessä käännettyjen vastinlauseiden kanssa. Käännösmuisteja on toistaiseksi lähinnä kääntäjien käytössä. Ne voivat kuitenkin oikein ja asiantuntevasti muokattuina tarjota apuvälineen myös virkamiehille, jotka käyttävät työssään useampaa kieltä.

Hallinnon on viestittävä kielitaidon merkityksestä koulutusjärjestelmälle

Julkinen hallinto voi jossakin määrin kehittää henkilöstönsä kielitaitoa koulutuksen ja työssä oppimisen kautta. Perusvalmiudet syntyvät kuitenkin koulutuksessa. Hallinnon tulisi erilaisten foorumien kautta vahvistaa yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Koulutusjärjestelmän eri tasoille on välitettävä tietoa siitä, millainen käytännön kielitaito valtionhallinnon palveluksessa on tarpeen. Suuri osa valtionhallinnon viranomaisista on edelleen kaksikielisiä, ja niiden palvelukseen tarvitaan henkilöstöä, joka osaa kumpaakin kansalliskieltä edes tyydyttävästi. Uusi laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta edellyttää myös, että kielitaitotodistuksia annetaan aikaisempaa kriittisemmin ja henkilön todellisuudessa osoittaman kielitaidon mukaisesti.

ONKO MIKÄÄN MUUTTUNUT?

Tällä hetkellä kielilainsäädännön toteutumisessa ja uuden kielitutkintojärjestelmän toimivuudessa ovat ongelmina seuraavat asiat:

Tarvekartoitusten ja arvioinnin puute

Julkishallinnolla on edelleenkin varsin vähän tietoa siitä, mitä eri kieliryhmiin kuuluvat henkilöt todellisuudessa tarvitsevat ja odottavat palvelulta. Tarvekartoituksia tehdään vähän, palautetta ei kerätä juuri lainkaan. Objektiivista tietoa siitä, miten kansalaiset haluavat ja miten he voivat käyttää äidinkieltään eri asiointitilanteissa, on niukalti. Tilannetta vaikeuttaa myös se, että on ihmisiä, jotka ovat tottuneet käyttämään eri kieliä eri elämänalueilla ja jotka tekevät oma-aloitteisesti priorisointeja sen suhteen, pitävätkö kieltä vai jotakin muuta asiantuntemuksen ja kommunikoinnin osa-alueetta asiansa hoitamisen kannalta tärkeimpänä.

Rekrytointia ei suunnitella ja kohdenneta

Koska asiakkaiden tarpeita ei ole kartoitettu, ei tiedetä, millä tavalla toiminnot tulisi järjestää, jotta eri kieliryhmiä voitaisiin palvella tarkoituksenmukaisesti. Henkilöstösuunnitteluun, eri tehtävien vaatimaan kielitaitoon ja tämän perusteella tapahtuvaan rekrytointiin ei kiinnitetä juurikaan huomiota.

Työpaikkailmoitukset julkaistaan rutiininomaisesti suomeksi ja ruotsiksi, siis samalla tavalla kuin ennen uuden kielilainsäädännön voimaantuloa. Ruotsiksi ilmoitus julkaistaan usein vain työnantajan verkkosivuilla, joihin suomenkielisessä ilmoituksessa viitataan. Kielitaitovaatimus esitetään tavallisesti muodossa ”valtion virkamieheltä vaadittava suomen ja ruotsin taito” tai esimerkiksi ”täydellinen suomen kielen taito ja tyydyttävä tai hyvä ruotsin kielen suullinen ja kirjallinen taito”. Rekrytointia suunniteltaessa ja ilmoitusta laadittaessa ei ole ajateltu enempää kuin ennenkään sitä, mikälainen kansalliskielten taito organisaation eri tehtäviin valittavilla henkilöillä pitäisi olla, jotta kielilain vaatimuksia pystyttäisiin toteuttamaan.

Uuden kielitutkintojärjestelmän vaikuttavuus

Uusi kielitutkintojärjestelmä on ollut toiminnassa kolmisen vuotta, joten sen toimivuutta on vielä vaikea arvioida. Tutkintojärjestelmän uudistamista perusteltiin muun muassa sillä, että oli ilmennyt tarvetta arvioida todellista kielitaitoa paremmin ja monipuolisemmin kuin mihin vanhan järjestelmän puitteissa kyettiin. Keskitetysti laadittujen testien avulla pyrittiin yhdenmukaistamaan testausta ja parantamaan sen laatua. Todelliset hyödyt niin testattavien kuin hallinnon tarpeidenkin kannalta näkyvät vasta pidemmän ajan kuluttua.

Vuosien 2004–2005 aikana uuden kielilain mukaisia tutkintoja on suoritettu varsin vähän. Todistuksen erinomaisesta suomen kielen kirjallisesta ja suullisesta taidosta on saanut vuosina 2004–2005 yhteensä runsaat 200 henkilöä ja vastaavasti ruotsin kielen erinomaisesta kirjallisesta ja suullisesta taidosta noin 100 henkilöä. Vaikka valtionhallinnossa ei toistaiseksi ole tehty selvityksiä siitä, mitä uudet kielitaitotodistukset käytännössä kertovat työskentelykielen hallinnasta, voi erinomaista kielitaitoa osoittavan todistuksen haltijan lähtökohtaisesti katsoa pystyvän työskentelemään vaivattomasti kyseisellä kielellä.

Huomattavasti ongelmallisempi on hyvää ja tyydyttävää kansalliskielen taitoa osoittavien kielitaitotodistusten tilanne. Suullista, kirjallista tai ymmärtämisen taitoa osoittavia todistuksia on sekä vuonna 2004 että vuonna 2005 annettu yli 3 500. Ilmeisesti samojen henkilöiden suullisessa ja kirjallisessa kielitaidossa suorittamat tutkinnot näkyvät luvuissa erikseen.

Joka tapauksessa on ilmeisesti joitakin kymmeniä henkilöitä vuosittain, jotka suorittavat hyvää tai tyydyttävää taitoa osoittavan tutkinnon jollakin osa-alueella – puhumisessa, kirjoittamisessa tai ymmärtämisessä. Olisi mielenkiintoista saada tietää näiden henkilöiden tutkinnon suorittamisen motivaatio. Yritetäänkö pala palalta saada kokoon tarpeellista kielitaitoa osoittava todistusarsenaali? Tarvitaanko tutkintotodistusta jonkin tietyn, toimenkuvaltaan erittäin rajatun viran tai toimen hakemiseen? Viime-

mainitussa tapauksessa ollaan kestävässä tilanteessa nykyisessä toimenkuvien muuttuvassa maailmassa, jossa tavoitteena on mahdollistaa hallinnon joustavuus ja henkilöstön liikkuvuus.

Kerran saatu kielitutkintotodistus pysyy voimassa, vaikka sen haltijan todellinen kielitaito ruostuisi elämäntilanteissa ja työtehtävissä, joissa sille ei ole käyttöä. Uusittu kielitutkintojärjestelmä ei tuo ratkaisua tähän ongelmaan. Yksi toisella kansalliskielellä tuleva puhelinoito tai kirje yksikköön, jossa usealla virkamiehillä on pari vuosikymmentä sitten suoritettu vanhan kielitutkintojärjestelmän aikainen todistus hyvästä kyseisen kielen kirjallisesta ja suullisesta taidosta, voi pahimmillaan johtaa sekasortoon, jossa kansalaiselle lyödään luuri korvaan tai unohdetaan kirje odottamaan vastausta, kunnes aika hoitaa sen. Toivottavasti uuden tutkintojärjestelmän pyrkimykset yhtenäisyyteen sekä työnantajien kasvava ymmärrys hyödyntää kielitaitovoimavaroja tuovat parannusta tilanteeseen.

Kielikylypyjä, virkamiesvaihtoa kielialueiden kesken ja Pohjoismaissa sekä kohdenettuja kertaosapintoja voisi pitää uralla etenemisen edellytyksinä hallinnonaloilla, joilla palvelu kummallakin kansalliskielellä on välttämätöntä. Kielitutkintoa kevyemmät uusintatodistukset voisivat mitata pitkään ammatissa toimineiden kielitaitoa ja olisivat ehkä avuksi myös niille rekrytoijille, joiden oma kielitaito ei riitä työhönottotilanteissa toteamaan hakijan todellista kielitaitoa.

HAASTEET

Tukeeko kielitutkintojärjestelmä kaksikielisen hallinnon säilymistä?

Kielitutkintojärjestelmä on viime vuosina kehittynyt vastaamaan niitä vaatimuksia, joita kielitaidolle voidaan käytännön työelämässä kohtuudella asettaa. Tutkinnon rakenteen muututtua kenellekään ei enää anneta käännettäväksi maaseudun pirttielämää 1800-luvulla kuvannutta sanomalehtitekstiä, kuten tämän artikkelin kirjoittajalle niin sanotussa suuressa kielikokeessa 25 vuotta sitten. Kehittämisen varaa tutkinnoissa on kuitenkin varmasti edelleen.

Ensimmäisenä ratkaistava ongelma on mielestäni se, että erityisesti hallintoruotsiin ei kiinnitetä huomiota. Hallintoruotsia täytyisi vaalia, jotta sen taitoa voitaisiin myös testata, ja sen opettamiseen ja opettajien koulutukseen tulisi panostaa myös muissa yhteyksissä nykyistä enemmän. Julkisessa hallinnossa käytetään – niin hyvässä kuin pahassakin – sanoja ja termejä, joille ei arkikielessä ole vastineita. Hallinnollisten prosessien ja hallinnon organisaatorakenteiden käsitteellistäminen edellyttävät omia ilmaisujaan, jotka eivät välttämättä avaudu arkikieltä käyttäville. Hallinnon pitäisi välittää omia kielitaitotarpeitaan koulutus- ja tutkintojärjestelmälle. Samalla koulutusjärjestelmän olisi hyödyllistä pyrkiä sisällyttämään erityisesti opettajien koulutukseen hallintojärjestelmää ja hallintokieltä sisältäviä osioita.

Puhutun kielen monimuotoisuus

Kielitutkintojärjestelmän ei voi edellyttää vastaavan kaikkiin niihin tarpeisiin, joita virkamiehellä saattaa olla puhutun kielen ymmärtämisen suhteen. Suomen kielessä ainakin eräät Lounais-Suomen ja Savon murteet saattavat olla vaikeita äidinkieleltään suomalaisellekin. Vastaavasti ruotsin kielessä esiintyy murteita, joita ulkopuolisen on vaikea ymmärtää. Mutta kuinka äidinkieleltään suomenkielinen virkamies voi varautua puhelinsoittoon ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta, esimerkiksi Närpiöstä, Maalahdelta tai Vöyriltä, joilla kaikilla puhutaan omaa, ensi kuulemalta varsin vähän nykyruotsia muistuttavaa murrettaan. Tähän ei tietenkään ole helppoa ratkaisua. Joskus ehkä auttaisi tieto siitä, että tällaisiakin murteita on olemassa ja että kaikki puhuttu kieli ei ole yhtä vaikeata.

Perinteisesti suomalaisen virkamiehen, joka on suorittanut kielitutkinnon ruotsin kielessä, on oletettu pystyvän kommunikoidaan myös riikinruotsalaisten kollegojensa kanssa. Kun kiinnostus ruotsin kieleen on jonkin verran hiipunut, ei tämäkään ole enää itsestään selvää. Tosiasia on myös, että ruotsin kieltä käytetään Ruotsissa eri tavoin kuin Suomessa ja kovin eri tavoin kuin nykyiselle virkamieskunnalle on koulussa opetettu. Vaikka englannin kielen käyttöä pohjoismaisen yhteistyön kielenä perustellaan yleensä sillä, että tanskan kieltä on vaikea ymmärtää, on useilla meistä suuria vaikeuksia tasaveroisessa kommunikoinnissa Tukholman hallintokortteleissa puhuttavaa ruotsia käyttävien kollegoidemme kanssa.

Jos suomalaisia virkamiehiä halutaan rohkaista työskentelyyn ruotsin kielellä, olisi ensiarvoisen tärkeää, että heille opetettaisiin ja heiltä vaadittaisiin kieltä, jolla he tulevat toimeen myös naapurimaassamme. Myös keskeisten työpaikan arkeen liittyvien puhekielisten ilmaisujen hallitseminen on tärkeitä. Olisi hyödyllistä ja itsetuntoa nostattavaa tuntea sana ”fika” ja ”käka”, kun puhelinkeskus kertoo synn etsimämme henkilön satunnaiseen poissaoloon työpöydän äärestä.

Anni Piikki

Suomi toisena kielenä -opettaja
Amiedu

Sirpa Rönkkö

Suomen kielen vastuupettaja
Helsingin aikuisopisto

SOVELTUUKO VALTIONHALLINNON KIELITUTKINTO SUOMEN KANSALAISUUTTA HAKEVILLE MAAHANMUUTTAJILLE?

Uusi kansalaisuuslaki ja sen vaatimukset

Ennen vuoden 2003 kesäkuuta Suomen kansalaisuutta hakevan tuli lain mukaan osoittaa tyydyttävää suomen tai ruotsin kielen taitoa. Se voitiin todeta joko valtion kielitutkinnolla tai jollakin muulla tavalla. Vanhan kansalaisuuslain mukaan Suomen kansalaisuutta hakevalta vaadittiin tyydyttävää taitoa puhumisessa ja puheen ymmärtämisessä; kirjallista kielitaitoa ei erikseen mainittu. Kielitodistuksen saattoi kirjoittaa kuka hyvänsä suomen kielen opettaja. Käytäntö oli joustava, hallinnollisesti varsin kevyt ja taloudellisesti edullinen. Se oli kieltämättä myös avoin, niin että kielitaidon arviointiin sovellettiin varsin vaihtelevia kriteerejä. Vähäisellään kielitaidolla saattoi saada todistuksen tyydyttävästä kielitaidosta, koska kirjallista taitoa ei välttämättä lainkaan testattu. Tämän artikkelin valtionhallinnon suomen kielen tutkintoa käsittelevät kommentit koskevat soveltuvin osin myös ruotsin kielen tutkintoa.

Uusi kansalaisuuslaki (359/2003) tuli voimaan 1. kesäkuuta 2003, ja elokuussa 2004 tuli voimaan valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta (799/2004). Suomen kansalaisuutta hakevilta vaaditaan nykyisin sekä suullista että kirjallista tyydyttävän tason kielitaitoa. Kansalaisuutta hakeva voi osoittaa taitonsa esimerkiksi valtionhallinnon tyydyttävän ja hyvän taidon tutkinnossa tai yleisessä kielitutkinnossa, jossa on saavutettava vähintään yleistaitotaso 3.

Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet tulivat voimaan vuoden 2004 alusta, samoin kuin tutkintojärjestelmää koskevat säädökset. Yleisen kielitutkinnon taitotasoasteikon muutos oli tullut voimaan jo vuonna 2002, jolloin siirryttiin yhdeksänportaisesta asteikosta kuusiportaiseen asteikkoon. Yleinen kielitutkinto voidaan suorittaa joko perustasolla (tasot 1–2), keskitasolla (tasot 3–4) tai ylimmällä tasolla (tasot 5–6).

Useimmissa Euroopan maissa edellytetään nykyisin kansalaisuutta hakevilta jonkin tasoista maan kielen taitoa. Se, minkä tasoinen kielitaitovaatimus on tarkoituksenmukainen ja miten kielitaitoa tulisi mitata, onkin sitten toinen kysymys. Vanhan kansalaisuuslain edellyttämä kielitaidon taso on ehkä ollut lähempänä yleisten kielitutkintojen perus- kuin keskitasoa – ainakin kirjallisen kielitaidon edellyttäminen on tiukentanut kielitaitovaatimusta huomattavasti.

Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteiden uudistus ja yleisten kielitutkintojen taitotasosteikon muutos osuivat samaan ajankohtaan kansalaisuuslain nopean muuttamisen kanssa. Näiden uudistusten yhteisvaikutus lienee yllättänyt kaikki osapuolet. Toiminnan kustannukset ja sen vaatima byrokratia ovat moninkertaistuneet niin Suomen valtion kuin kansalaisuuden hakijoidenkin kannalta tarkasteltuina.

Toista kansalaisuuslaissa erikseen mainittua tutkintoa, yleistä kielitutkintoa ja sen keskitasoa, järjestetään nykyään kolmesti vuodessa, aiemmin kahdesti. Toinen laissa mainittu tutkinto, valtionhallinnon kielitutkinto, ei nykyisessä muodossaan sovellu uuden kohderyhmän, Suomen kansalaisuutta hakevien tarpeisiin.

Valtionhallinnon kielitutkinto on tutkintona sopimaton aikuisina maahan muuttaneiden tarvitseman käytännön yleiskielitaidon mittariksi. Verrattuna yleiseen kielitutkintoon valtionhallinnon kielitutkinto on sisällöllisesti ja aihepiireiltään rajatumpi: se on valtion ja kunnan tarpeisiin suunniteltu ja soveltuu vain tietyille kohderyhmälle.

Hyvän/tyydyttävän taidon tutkinnosta yleensä

Valtionhallinnon kielitutkintojen arviointiasteikko perustuu Euroopan neuvoston kehittämän eurooppalaisen viitekehyksen kuusiportaiseen taitotasosteikkoon (suom. 2003). Tyydyttävä kielitaito vastaa tällä asteikolla tasoa B1 ja hyvä kielitaito tasoa B2–C1. Myös tutkinnon pohjana oleva käsitys kielitaidosta kuvastaa samoja yleiseurooppalaisia periaatteita: kielen käyttö tilanteessa on arvioinnin tärkein kriteeri. Arvioinnin kohteena on siis ennen kaikkea toiminnallinen kielitaito.

Valtionhallinnon kielitutkinto on tarkoitettu lähinnä julkishallinnon palveluksessa työskenteleville virkamiehille, jotka haluavat osoittaa työssä tai muutoin hankkimaansa toisen kotimaisen kielen taitoa. Tutkinnossa painottuvia aihealueita ovat työ, yhteiskunta ja hallinto. Kielen funktioista keskeisimpiä ovat asiatietojen antaminen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen säätely. Tutkinnossa simuloidaan julkishallinnon työtehtäviä, kuten asiakaspalvelua, asiakirjojen käsittelyä, erilaisia valmistelutöitä, neuvotteluja ja muita julkisia kielenkäyttötilanteita.

Kaikki valtionhallinnon kielitutkinnon aihepiirit eivät maahanmuuttajien kannalta ole kovinkaan keskeisiä. Kansalaisuuden hakijan tavoitteena on kielellinen selviytyminen uudessa kotimaassa ja yhteiskuntaan integroituminen. Viranomaisasiointi tuki tulee varmasti tutuksi, mutta yleensä tiskin toiselta puolelta katsottuna.

Aktiivisen toimijan rooli näissä yhteyksissä edellyttää jo niin syvällistä yhteiskunnan ja sen hallintomekanismien tuntemusta, että sitä on melko kohtuutonta vaatia maahan aikuisena muuttaneelta.

Tutkinnon sisällöt

Valtionhallinnon hyvän ja tyydyttävän tason kielitutkinto koostuu neljästä eri osakkeesta: tekstin ymmärtäminen (45 min), kirjoittaminen (60 min), puheen ymmärtäminen (noin 20 min) ja puhuminen (20 min).

Osalle valtionhallinnon kielitutkintoon osallistuvista maahanmuuttajista osiot tuottavat ylitsepääsemättömiä vaikeuksia. Kirjoittamisen osatutkinnossa asioimiskirjoitustehtävät ovat osalle liian vaikeita, koska läheskään kaikilla ei ole kokemusta asioimiskirjoittamisesta. Käytännössä tekstilajit ovat monelle testiin tulijalle tuntemattomia. Tekstin ymmärtämisen osakokeessa tekstit ovat aihepiireiltään usein liian vaikeita. Aikarajat ovat kauttaaltaan kohtuuttoman tiukat silloin, kun osallistujan funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito ei latinalaisella kirjaimistolla ole länsimaisen toisen asteen koulutuksen tai korkeakoulututkinnon suorittaneen henkilön tasoa. Puheen ymmärtämisen osakoe on vaikea niille, joilla on vaikeuksia kirjoittamisessa, sillä vastaukset on tuotettava kirjallisesti eikä suullisesti. Se, että puheen ymmärtämisen osio toteutetaan kielistudiossa nauhalta tai levytä kuunneltuna, vaikeuttaa osaltaan heikosti koulutettujen ja iäkkäiden ihmisten suoritusta. Myös tutkinnon suullinen osa vaatii nopeaa lukutaitoa ja teknisiä valmiuksia.

Periaatteessa valtionhallinnon kielitutkinnon tyydyttävä taso ja yleisen kielitutkinnon taso 3 vastaavat toisiaan: kumpikin tutkinto linkittyy tasolle B1 eurooppalaisessa viitekehyksessä. Valtionhallinnon kielitutkinnon erottaa yleisestä kielitutkinnosta se, että sen mittaama kielitaito sijoittuu sekä funktioiltaan että aihealueiltaan tietylle erikoisalueelle. Tavoitteena on valtion virkamiehen työssään tarvitsema kielitaito, joka vanhastaan on painottunut kirjalliseen ilmaisuun (ns. asioimiskirjoittamiseen, määräykseen, ohjeisiin, lakitekstin tulkintaan, kirjalliseen asiakaspalveluun). Uudistuksen jälkeen tutkinto on monipuolistunut: puheen ymmärtämistä ja tuottamistakin testataan entistä tarkemmin, mutta sehän ei vaatimustasoa laske.

Valtionhallinnon kielitutkinnot on alun perin suunniteltu testaamaan toisen kotimaisen kielen taitoa. Tutkinnon laadinnassa ei ole kiinnitetty mitään huomiota kulttuurisensitiivisyyteen, vaan siinä oletetaan, että tutkinnon suorittajan kulttuuritausta on syntyperäisen suomalaisen. Tutkinnon ensisijaisena kohderyhmänä ovat toisen kotimaisen kielen taitoaan osoittamaan tulleet suomalaiset, eivät maahanmuuttajat.

Valtionhallinnon kielitutkinnossa (tyydyttävä ja hyvä taso) mitataan eurooppalaisen viitekehyksen tasoja B1–C1. Tästä seuraa, että tutkinnossa on automaattisesti jonkin verran vaikeampi osoittaa heikkoa tyydyttävää kielitaitoa, koska tehtävien on ulottuttava pitemmälle asteikon yläpäähän. Alkuperäisessä kohderyhmässä tyydyttävän ja hyvän taidon raja on tärkeä, ja se on kyettävä todentamaan luotettavasti. Valtionhallinnon kielitutkintoa ei ole tarkoitettu käytettäväksi tyydyttävän taidon kynnystestinä, kuten nyt usein tehdään. Valtionhallinnon kielitutkinnon hyvän ja tyydyttävän taidon testin käyttö kynnystestinä on jo johtanut siihen, että samat henkilöt käyvät yrittämässä tutkinnon suorittamista useaan kertaan lyhyin väliajoin. Tämä rasittaa tutkinnon vastaanottajia ja systeemiä ja tulee kalliiksi niin kansalaisuuden anojille kuin viranomaisillekin.

Tutkintona valtionhallinnon kielitutkinto on yleistä kielitutkintoa suppeampi, mikä sekin asettaa suorittajalle suurempia vaatimuksia: koska tehtäviä on vähän, virheisiin ei ole varaa. Valtionhallinnon kielitutkinnossa täytyy jokainen neljästä osakokeesta suorittaa vähintään tyydyttävästi, sillä jonkun osakokeen hyvä suorittaminen ei kompensoi epäonnistumista jossakin toisessa osakokeessa. Yleisessä kielitutkinnossa taas voi yhdessä tai kahdessa osakokeessa epäonnistumisesta huolimatta saada yleistasoarvioksi tason 3.

Osallistuneiden määrät

Suomen kielen yleiseen keskitason kielitutkintoon on osallistunut syksyn 2003 ja vuoden 2006 tammikuun välisenä aikana yhteensä 6 182 testattavaa.

Kaavio:

Yleiset kielitutkinnot

Yleisarvosanajakaumat syksy 2003 – tammikuu 2006

suomi – keskitaso

SYKSY 03 – TAMMIKUU 06	FREKVENSSSI	%
< 3	951	15,4
3	3943	63,8
4	1184	19,1
ei voida arvostella	104	1,7
Yhteensä	6182	100,0

Taulukosta nähdään, että suurin osa yleiseen kielitutkintoon osallistuneista on läpäissyt tutkinnon: tason 3 on saavuttanut yhteensä 63,8 % ja 19,1 % osallistuneista on saavuttanut tason 4. Vain 15,4 % on jäänyt alle tason 3. Lisäksi on 1,7 % niitä, joita ei ole voitu arvostella. Keskitason tutkinnossa epäonnistuneita on siis yhteensä 17,1 %.

Siitä, kuinka moni on osallistunut valtionhallinnon kielitutkintoon vuosina 2004–2006 ja kuinka moni on läpäissyt tutkinnon, ei ole tätä artikkelia kirjoitettaessa saatavissa tilastotietoa. Pääkaupunkiseudun vastaanottajien arvion mukaan vajaa 50 prosenttia selviytyi koko tutkinnosta, toisin sanoen sai arvion tyydyttävä tai hyvä sekä suullisesta että kirjallisesta kielitaidosta, joihin sisältyvät ymmärtämistäidot. Kuinka moni heistä sitten on ollut kansalaisuutta hakeva maahanmuuttaja? Voitaneen sanoa, että valtionhallinnon kielitutkintoon osallistuneista valtaosa, ainakin 80 prosenttia, on ollut Suomen kansalaisuutta hakevia maahanmuuttajia. Hylättyjen määrä on siis huomattavan suuri ja olisi vielä suurempi, elleivät tutkinnon vastaanottajat olisi parhaansa mukaan suorittaneet ennakkokarsintaa ja ohjanneet tulijoita yleiseen kielitutkintoon. Eri osakokeiden hyväksymis- tai hylkäämisprosentteista ei valtionhallinnon kielitutkinnon osalta myöskään vielä ole saatavissa tietoja. Sormituntumalta ja uusintasuoritusten perusteella vaikuttaa vahvasti siltä, että vaikeimpia osakokeita ovat tekstin- ja puheen ymmärtäminen. Mainittujen osakokeiden arviointi perustuu täysin pisteitykseen, kun taas tuottamistaitojen arviointi on kriteerivitteistä eli perustuu ennalta määriteltäviin taitotasokuvauksiin.

Voidaan tietenkin kysyä, kuinka paljon arvioijien oma osuus vaikuttaa arvioinnin ankaruuteen tai lempyyteen. Toisaalta tulos on samansuuntainen kuin yleisistä kielitutkinnoista taannoin tehdyssä tutkimuksessa, jossa todettiin, että tutkintoon osallistujien tuottamistaidot olivat – ehkä yllättäen – paremmat kuin heidän ymmärtämistaitonsa (Pälli & Latomaa 1997).

Tulos saattaisi selittyä sillä, että suomea toisena kielenä aikuisiässä oppineiden maahanmuuttajien suomen kieli ainakin varhaisvaiheessaan painottuu tuottamiseen. Se on tyypillistä selviytymiskielitaitoa, jonka avulla pystytään hoitamaan omat henkilökohtaiset asiat ja tulemaan toimeen uudessa maassa. Sanaston ja rakenteiden tuntemus ei kuitenkaan vielä riitä suurempien kokonaisuuksien hahmottamiseen sen enempää suullisesti kuin kirjallisestikaan.

Kekä tulevat valtionhallinnon kielitutkintoon?

Nykyään suurin osa tutkintoon tulijoista on henkilöitä, jotka hakevat Suomen kansalaisuutta. Vain pieni vähemmistö hakee todistusta työnhakua tai opiskelua varten tai saadakseen kielitaitolisän työpaikallaan.

Osalle maahanmuuttajista valtionhallinnon kielitutkinto sopii: esimerkiksi niille, jotka työskentelevät suomen kielellä sekä suullisesti että kirjallisesti ja joilla on kokemusta asioimiskirjoittamisesta. Tyydyttävän arvion saamiseksi vaaditaan tutkintoon osallistuvilta jo varsin hyvää ja sujuvaa suomen kielen käytännön taitoa. Suurelta osalta maahanmuuttajista tällainen taito puuttuu. He toimivat usein ammateissa, joissa ei vaadita erityisiä kirjallisia taitoja. Tällaisia ammatteja ovat esimerkiksi linja-auton kuljettaja, siivooja ja ravintolatyöntekijä. Palvelualoilla toimivat eivät useinkaan ole harjaantuneet sellaisiin kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen tehtäviin, joita tutkinto edellyttää.

On muitakin maahanmuuttajaryhmiä, joiden edustajien on vaikea läpäistä tutkinto. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi työttömät, kotiäidit, seniorit, nuoret ja vailla ammattikoulutusta olevat. Osalle maahanmuuttajista suomen kielen taito on jäänyt perustasolle tai suullisen viestinnän minimitasolle syystä tai toisesta. Syynä voi olla maahanmuuttajan taustakoulutuksen puutteellisuus. Jos on heikko tai olematon koulutus kotimaasta, on vaikea osoittaa kielen hallintaa sellaisella tasolla, jota Suomen kansalaisuuden saaminen edellyttää. Valtionhallinnon kielitutkinto ei sovellu työelämän ulkopuolella oleville, eikä edes suorittavassa työssä vaadita kaikkia siinä edellytettyjä kielellisiä taitoja.

Monet ovat ajautuneet osallistumaan valtionhallinnon kielitutkintoon, kun yleisiä kielitutkintoja järjestävien oppilaitosten suorittajakiintiö on ollut täynnä tai kun yleisten kielitutkintojen suorittamismahdollisuus on ollut liian myöhään. Ulkomaalaisvirasto on kielitodistuksen puuttuessa pyytänyt hakijaa täydentämään kansalaisuushakemustaan ja antanut suhteellisen lyhyitä aikoja kielitaitotodistuksen hankkimiseen (yleensä kuukauden ja erillisestä pyynnöstä lisäkuukauden). Tämä on tosin siirtymävaiheen ongelma, joka poistunee aikanaan.

Päätelmät

Suurimmalle osalle Suomen kansalaisuutta hakevista maahanmuuttajista valtionhallinnon kielitutkinto on liian vaikea. Herääkin kysymys, mitä päämäärää nykyinen tilanne palvelee. Välillä tuntuu kohtuuttomalta, että jonkun kansalaisuushakemus hylätään

kielitaitovaatimuksen perusteella, vaikka hän on toiminut esimerkiksi linja-auton kuljettajana useita vuosia, puhuu ja ymmärtää tyydyttävästi ja kirjoittaakin välttävästi suomen kieltä, on vuosia ollut veronmaksaja ja asettunut pysyvästi asumaan Suomeen eli täyttää valtaosan kansalaisuuden saamisen monista edellytyksistä.

Kansalaisuutta hakevista maahanmuuttajista merkittävä osa on pakolaisia, joiden opiskelutaidot ja kirjalliset valmiudet ovat niin heikot, että he eivät missään tapauksessa tule selviytymään valtionhallinnon kielitutkinnosta, tuskin yleisen kielitutkinnonkaan vaatimuksista. Tuntuu ristiriitaiselta, että alun perin humanitäärisin perustein Suomeen valittuja henkilöitä estetään näin saamasta täysiä kansalaisoikeuksia maassa, jossa heille on kuitenkin myönnetty turvapaikka.

Tyydyttävä kielitaito voidaan määritellä monella tavalla – nykyisen käytännön rima on melko korkealla. Olisi kenties syytä uudelleen harkita, onko nykyinen kielitaitovaatimus kansalaisuuden anojille kohtuullinen. Aiempi kielitaitovaatimus sijoittui käytännössä noin eurooppalaisen viitekehysten tasolle A2. Sellaisen kielitaidon osoittamiseen ei tarvita kovin monimutkaista testiä. Tarjolla tehtävään olisivat jo sekä yleisen kielitutkinnon perustason testi että inkerinsuomalaisille paluumuuttajille tarkoitettu kielitutkinto (IPAKI), jos erillisen kansalaisuustestin luomiseen ei haluta ryhtyä.

Ennen kaikkea olisi päästävä eroon siitä viranomaistahoillakin yhä vallitsevasta käsityksestä, että valtionhallinnon kielitutkinto on ensisijainen kielitaidon osoittamisen väline kansalaisuuden hakijalle. Tämä harhaluulo aiheuttaa edelleen ongelmia sekä poliisille ja ulkomaalaisvirastolle että tutkinnon vastaanottajille. Laissa, asetuksessa ja kielitutkintolautakuntien 9.5.2005 ulkomaalaisviraston käyttöön antamassa yleislauseunnossa on mainittu useita muita tapoja vaadittavan suomen kielen taidon osoittamiseksi: yleinen kielitutkinto, peruskoulun päättötodistus, ammatillinen perustutkinto jne. Kaikki ne soveltuvat keskivertomaahanmuuttajalle huomattavasti paremmin kuin valtionhallinnon kielitutkinto.

Lähteet

Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. WSOY.

Inkeriläisten paluumuuttajien kielitutkinnon (IPAKI) perusteet 2003. Opetushallitus. PÄLLI, PEKKA & LATOMAA, SIRKKU 1997. Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen taito. Opetushallitus.

Suomen ja ruotsin kielten kielitutkintolautakuntien Ulkomaalaisviraston käyttöön antama yleislauseunto 9/104/2005. Opetushallitus.

Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet 2003. Opetushallitus.

Yleisten kielitutkintojen perusteet 2001. Opetushallitus.

Lait ja asetukset

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 424/2003.

Laki kansalaisuudesta 359/2003.

Asetus kansalaisuudesta 799/2004.

Sauli Takala

Emeritusprofessori, dosentti
Jyväskylän yliopisto

VALTIONHALLINNON KIELIKOKEET: JOITAKIN KANSAINVÄLISIÄ VERTAILUJA

Johdanto

Tämän artikkelin tarkoituksena on kuvata joidenkin maiden noudattamia käytänteitä virkamiesten kielitaitovaatimusten asettamisessa ja kielitaidon testaamisessa. Katsauksen tavoitteena on antaa vertailupohjaa maamme käytänteille ja niiden arvioinnille.

Artikkeli perustuu pääosin materiaaliin, joka on ollut saatavilla asianomaisten viranomaisten verkkosivuilla. Hyödyllistä lisäinformaatiota saatiin niistä vastauksista, joita useat EALTA-testausjärjestön¹⁾ jäsenet lähettivät sen keskustelulistalla esittämäni kyselyyn. Kerroin, mihin tarkoitukseen olin keräämässä tietoa, ja pyysin vihjeitä lähteistä ja myös omia kommentteja. Pyysin ilmoittamaan myös, mikäli vastaajan kotimaassa ei ole olemassa valtion virkamiehiä koskevia kielitaitovaatimuksia tai -kokeita. Sain nopeasti varsin suuren määrän vastauksia.

Vastauksista käy ilmi, että virkamiesten kielitaitovaatimukset ja -kokeet eivät ole kovin yleisiä. Ymmärrettävästi niitä on pääasiassa maissa, joissa on useampi kuin yksi virallinen kieli. Joskus kielitaitoedellytykset koskevat varsinaisia vieraita kieliä, ja niiden osaaminen todetaan usein maan koulutusjärjestelmän antaman kielikoulutuksen ja sen tutkintojärjestelmän sisällön tai kansainvälisesti tunnustettujen kielikokeiden perusteella.

Eri maiden välillä on eräs ilmeinen ero valtionhallinnon rekrytointijärjestelmässä. Monissa maissa (esimerkiksi Euroopassa) rekrytointi tapahtuu koulutuksen ja työkokemuksen perusteella. Toisissa maissa (erityisesti Aasiassa) on erikseen valtionhallinnon yleisiä valintakokeita, joihin tyypillisesti sisältyy myös kielitaitokoe. Karsinnan jälkeen voi olla myös koeaika ja sen osana vaatimus osallistua erityisille valtionhallinnon kursseille.

Esittelen erilaisia käytänteitä maanosittain ja maittain ja lopuksi esitän lyhyen yhteenvedon ja kommentin. Esitys alkaa eurooppalaisilla mailla, ja niitä seuraavat Kanada ja Aasian maat.

---

1. European Association for Language Testing and Assessment

EUROOPPA

Luxemburg

Luxemburgissa keskushallinnon tai aluehallinnon palveluksessa olevan virkamiehen tulee osata kolmea virallista kieltä: luxemburgia, ranskaa ja saksaa. Hänen tulee suorittaa tutkinto näissä kaikissa. Virkamiesuralle hakeutuvalla tulee olla tarvittava tutkinto, ja ylemmissä viroissa (terveydenhoito, laki, opetus, poliisi) on lisäksi läpäistävä esivalinta. Jos hakijalla ei ole luxemburgilaista keskiasteen päättötutkintoa tai jos hakijalla on ulkomainen yliopistotutkinto, esivalinta koostuu kyseisten kielten suullisista tutkinnoista.

Kaikki virkamiesten kielitutkinnot ovat kirjallisia, ja niiden sisällöt ovat alakohtaisia. Kaikilla tutkinnoilla on sama malli: käänнос luxemburgista saksaan tai ranskaan, kirjoitelma ajankohtaisesta aiheesta ranskaksi ja saksaksi. Joihinkin korkeampiin virkoihin (tekniikka, opetusala, informatiikka jne.) vaaditaan myös englannin kielen taitoa, jota testataan kirjoitelman avulla.

Paikallishallinnossa virkamiehillä tulee olla tarvittava luxemburgilainen koulututkinto. Kun hakija aloittaa harjoittelun, hänen tulee osallistua julkishallintoon valmistavan INAP-oppilaitoksen koulutukseen ja läpäistä tutkinto viidessä osiossa, joista yksi on nimeltään ”hallintokielet” (luxemburgin kieli, ranska, saksa ja englanti).

Koska tutkinnot esikarsintaa lukuun ottamatta ovat kirjallisia, tutkintoihin valmistautuminen painottuu kirjalliseen harjoitteluun. Tätä on kritisoitu, sillä väestöstä lähes puolet on ulkomaalaisia ja suullinen vuorovaikutus on siksi hyvin yleistä ja tarpeellista. Tutkintoja on kritisoitu myös siitä, että niiden heijastusvaikutus koulujen kieltenopetukseen ei ole paras mahdollinen.

Belgia

Brysselissä virkamiehen tulee sekä valtionhallinnon että kunnallisissa viroissa osoittaa kielitaitonsa molemmissa virallisissa kielissä (lisätietoa on osoitteessa www.selor.be). Flaaminkieliselle alueelle työhön haluava virkamies, jonka äidinkieli ei ole flaamin kieli tai joka ei ole opiskellut flaaminkielisellä alueella, tarvitsee SELORin todistuksen flaamin kielen taidostaan.

Sveitsi

Sveitsin perustuslain mukaan maan kansalliset kielet ovat saksa, ranska, italia ja retoromania. Liittohallituksen toiminnassa virallisia kieliä ovat kolme ensin mainittua. Retoromania on virallinen kieli, kun asioidaan sitä puhuvien kanssa.

Kantonit määrittelevät omat viralliset kielensä. Kielellisten ryhmien välisen harmonian säilyttämiseksi kantonien tulee kunnioittaa kielten perinteellistä alueellista jakautumaa ja ottaa huomioon alkuperäiset kielelliset vähemmistöt. Kantoneita veloitetaan myös rohkaisemaan kielellisten yhteisöjen välistä ymmärtämystä ja vuorovaikutusta. Liittohallituksen tulee tukea monikielisiä kantoneita niiden erityisten tehtävien hoitamisessa. Lisäksi liittohallituksen tulee tukea Grisonsin ja Ticinon kantonien toimenpiteitä retoromanian ja italian ylläpitämisessä ja edistämässä.

Virkamiesten kielitaidosta todetaan, että kaikkien virkamiesten tulee ymmärtää ainakin toista virkakieltä (passiivinen tekstin ja puheen ymmärtämistaito), jota tarvitaan viran hoitamiseksi. Ylemmissä viroissa edellytetään tavallisesti myös hyvää aktiivista kielitaitoa ja, mikäli mahdollista, kolmannen hallintokielen passiivista hallintaa. Jo-kaisessa virassa tarvittava kielitaito todetaan tunnustetulla, standardisoidulla arviointitavalla.

Käytännössä asioiminen viranomaisissa tapahtunee varsin usein siten, että kukin henkilö puhuu omaa kieltään, koska tavallisesti tällainen ”sekakommunikaatio” toimii hyvin.

Mitään spesifiä tutkintoa ei valtionhallinnossa ole.

Saksa

Liittohallituksen luonteen vuoksi järjestelmät voivat vaihdella osavaltioista toiseen.

Baijerin osavaltiossa valtionhallinnossa on neljä virkamiesluokkaa: yksinkertainen virka, johon voi päästä peruskoulutuksen perusteella; keskitason virka, johon vaaditaan keskitason koulutus ja pääsykoe; korkeampi virka, johon vaaditaan ylioppilastutkinto ja pääsyttutkinto sekä korkea virka, johon vaaditaan yliopistotutkinto.

Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung on vastuussa pääsykokeista, joissa testataan osittain yleistietoutta ja osittain saksan kielen hallintaa. Esimerkin vuoksi mainittakoon, että korkeampaan virkaan oikeuttavaan pääsyttutkintoon otti vuonna 2004 osaa noin 6000 hakijaa. Selvästi suurin osa hakijoista on Saksan kansalaisia, joten kielitestin tarkoituksena ei ole testata viestintäkykyä vaan kielen rakenteen hallintaa ja osallistujan kirjallisia valmiuksia.

Viro

Viron itsenäistymisen jälkeen maassa alettiin valmistella uutta kielilakia, johon sisältyi myös laki virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta. Lain muokkaaminen kesti useita vuosia. Euroopan neuvoston komissio osallistui tähän prosessiin, ja kielilaki valmistui vähän ennen vuosituhannen vaihdetta.

Virossa on määritelty erilaisiin virkoihin vaadittava viron kielen taito. Se on korkeammilla virkamiehillä noin tasoa C1, mutta testaustaso lienee käytännössä lähempänä tasoa B1+ yleiskielen osalta. Suullisessa osassa testataan muun muassa ammatillisen sanaston hallintaa.

KANADA

Kanadan virallisia kieliä koskeva laki (Official Languages Act, 1988) heijastaa perustuslaissa tunnustettuja kielellisiä oikeuksia. Lain keskeisiä tavoitteita ovat seuraavat:

- taata, että englannin ja ranskan asemaa virallisina kielinä kunnioitetaan ja että niillä on yhtäläinen asema ja yhtäläiset oikeudet ja etuoikeudet liittohallituksen instituutioissa

- tukea englannin- ja ranskankielisten vähemmistöyhteisöjen kehittymistä ja rohkais- ta sekä englannin että ranskan kielen hyväksyntää ja käyttöä kanadalaisessa yhteiskunnassa
- määritellä liittohallituksen instituutioiden velvollisuudet virallisia kieliä koskevissa kysymyksissä.

Virallisten kielten käyttö näkyy parlamentin toiminnassa, laeissa ja virallisissa asiakirjoissa, oikeusistuimissa ja liittohallituksen instituutioiden palvelussa. Kansalaisilla on oikeus kommunikoida ja saada palveluja valitsemallaan virallisella kielellä. Palveluja on tarjottava molemmilla kielillä kaikissa liittohallituksen keskusvirastoissa ja pääkaupunkiseudulla. Tämä koskee myös liittohallituksen virastoja maan niissä osissa, joissa on huomattavaa kysyntää toisen virallisen kielen käyttöön.

Liittohallituksen palveluksessa olevat virkamiehet voivat käyttää virallisesti todetuilla alueilla valitsemaansa kieltä. Heidän tulee kuitenkin valita toimintakielensä ensisijaisesti sen mukaan, millä kielellä kansalainen haluaa viestiä.

Kanadassa on virallisten kielten asiamies (Commissioner of Official Languages), jonka velvollisuutena on varmistaa, että liittohallituksen instituutiot toimivat lain hengessä, tutkia valitukset ja toimia aloitteellisesti. Hän raportoi säännöllisesti parlamentille lain toteutumisesta. Kanadassa on myös parlamentin oma virallisten kielten komitea (Parliamentary Committee on Official Languages), joka seuraa ja valvoo virallisten kielten asemaa.

Kanadan tilastokeskuksen selvityksen mukaan noin 17 prosenttia kanadalaisista on kaksikielisiä.

Kanadassa astui huhtikuussa 2004 voimaan uusi säädös kaksikielisten virkojen täyttämisestä, mikä edellyttää, että kaksikieliseen virkaan nimitetty henkilö sitoutuu hankkimaan kaksikielisyystaidon kahden vuoden kuluessa. Tämä on merkinnyt jopa kahden vuoden jonotuslistaa liittovaltion hallinnonalan kouluun (Canada School of Public Service). Uudistus on herättänyt julkisuudessa jonkin verran arvostelua.

Vain 3 prosenttia hallinnonalan koulun uusista opiskelijoista opiskelee englantia ja loput ranskaa. Vuosittainen käyttökustannusbudjetti on lähes 20 miljoonaa dollaria. Kielitaidon kehittämistä varten on kuusi keskusta, ja kielikoulutuksessa on käytössä parisensataa oppimismateriaalia mukaan lukien erilainen verkkomateriaali.

Julkishallinnossa on kolme kielitaidon tasoa: A, B ja C. Korkeimman C-tason saavuttaminen maksaa arvion mukaan hieman yli 20 000 dollaria koulutettavaa kohti ja vaatii lähes 2 300 koulutustuntia. Alla esimerkkinä A-, B- ja C-tason kirjoittamista koskevat kuvaukset. Tekstin ymmärtämistä ja suullista vuorovaikutusta koskevat kuvaukset ovat liitteessä 5.

KIRJOITTAMINEN	
Taso A	Kyky kirjoittaa vain hyvin rajoitetusti informaatiota; kyky kirjoittaa irrallisia sanoja ja fraaseja, yksinkertaisia lauseita tai kysymyksiä tutuista aiheista käyttäen aikaa, paikkaa tai henkilöön liittyviä sanoja.
Taso B	Kyky kirjoittaa lyhyitä kuvailevia ja asiatekstejä; kyky kirjoittaa työhön liittyvistä selkeistä asioista hallitun riittävän hyvin tarvittavan kieliopin ja sanaston.
Taso C	Kyky kirjoittaa selityksiä ja kuvauksia erilaisissa epävirallisissa ja virallisissa työhön liittyvissä tilanteissa; kyky kirjoittaa tekstejä, joissa kehitellään ja esitetään ajatuksia johdonmukaisesti; kyky kirjoittaa tekstejä, joissa sanasto, kielioppi ja oikeinkirjoitus ovat tavallisesti asianmukaisia ja edellyttävät vain vähän korjauksia.

Kirjoittamisen koe

On hieman yllättävää, että kirjoittamisen koe on sama kaikille ja koostuu pelkästään 55:stä monivalintatehtävästä, joista kustakin saa pisteen. Taitotaso määräytyy summapistemäärän mukaan. C-tason pistemäärän saaneiden ei tarvitse enää jatkossa osallistua kirjoittamisen kokeeseen.

Kirjoittamisen koe kestää puolitoista tuntia. Kirjoittamista testataan mm. seuraavilla tehtävyytyypeillä: 1) käännösvastineen valitseminen, 2) lause, jossa sanoja tai ilmaisuja on alleviivattu, 3) aukotettu teksti, jossa numeroiduille aukoilta annetaan tekstin lopussa vaihtoehdot. Esimerkkejä kirjoittamisen kokeessa käytettävistä koetehtävistä on liitteessä 6.

Tekstin ymmärtämisen koe

Koe testaa kaikkia kolmea tasoa, joita vaaditaan keskushallinnon kaksikielisissä viroissa. Se koostuu 65:stä monivalintatehtävästä, joista kukin vastaa yhtä pistettä.

Saavutettava taso määräytyy summapistemäärän mukaan. Jos kokeen suorittaja saa vähintään pistemäärän 59, hänen ei tarvitse jatkossa enää osallistua tekstin ymmärtämisen kokeeseen.

Tekstin ymmärtämisen koe kestää noin kaksi tuntia. Tehtävät esitetään nousevassa vaikeusjärjestyksessä. Esimerkkejä tekstin ymmärtämisen kokeessa käytettävistä koetehtävistä on liitteessä 7.

Tekstin ymmärtämisen koe koostuu kahdentyyppisistä tehtävistä: 1) tekstiä seuraa vaillinainen lause, joka tulee täydentää oikealla vaihtoehdolla (vaihtoehto viittaa luetun tekstin sisältöön), 2) tekstiä seuraa tehtävä, jossa on neljä vaihtoehtoa. Kokelaan tulee valita vaihtoehdoista se, joka parhaiten kuvaa kyseessä olevan tekstin sisältöä.

Suullisen vuorovaikutuksen koe

Koe kestää noin 30 minuuttia, ja se äänitetään. Tehtävät ovat viestinnällisiä: muun muassa kysymysten tekemistä, tapahtumien kertomista, selitysten antamista ja mielipiteiden esittämistä ja perustelemista. Vaikka spesifit aiheet vaihtelevat, ne liittyvät työtehtäviin. A-tasolla aiheet ovat melko yksinkertaisia ja koskevat muun muassa työaikoja, toimistomenettelyjä ja rutiininomaisia työtehtäviä. Tasoilla B ja C aiheet ovat vaativampia (projekteja, ongelmia, omaa työtä koskevia kysymyksiä). Koe testaa kielitaitoa, ei tiedon tai ajatusten tasoa. Koska koe on luottamuksellinen, voi tuoda esille myös omia näkemyksiä, ei vain virallista linjaa.

Tulosten lisäksi kokeen suorittaja saa palautelomakkeen, johon arvostelija merkitsee rastilla arvionsa. Tämän perusteella henkilö voi saada vihjeitä siitä, miten pääsisi seuraavalle taitotasolle. Palaute ei koske spesifisiä kielellisiä puutteita vaan vuorovaikutusta.

Ohjeissa kehoitetaan olemaan välittämättä virheistä, käyttämään tarvittaessa kiertoilmaisuja ja jatkamaan keskustelua. Kokelas voi myös halutessaan korjata ilmaisujaan, mutta tämän ei tulisi häiritä keskustelun kulkua. Henkilön tulee myös ilmoittaa, mikäli hän ei henkilökohtaisista syistä mielellään käsittelisi jotakin aihetta. Häntä kehoitetaan olemaan huolettu, jos testin jotkut osat tuntuvat vaikeilta, sillä testaaja haluaa niiden avulla vain antaa tilaisuuden osoittaa myös vaativaa kielitaitoa. Kokeen suorittajaa kehoitetaan vastaamaan mahdollisimman täydellisesti, jotta arvostelija saa riittävän hyvän näytteen arviointia varten (vastauksen elaborointi, laajempi selittäminen, ajatuksen kehittäminen).

Esimerkkejä suullisen vuorovaikutuksen kokeessa käytettävistä koetehtävistä on liitteessä 8.

Virkamiehille on tarjolla koulutusohjelmia. Programme de base du français au travail (PBFT) on tarkoitettu ranskan kielessä alkeistasolle (A) ja keskitasolle (B). Materiaalin tarkoituksena on auttaa opiskelijaa saavuttamaan kielitaito, jonka avulla hän selviytyy jokapäiväisistä työtehtävistä ranskaksi.

Ylemmän C-tason ranskan kielen koulutusohjelma (Programme de français langue seconde – Niveau C [PFL2 – C]) antaa valmiudet, joiden avulla selviytyy vaivattomasti ranskan kielellä erilaisissa vaativissa työtilanteissa.

Edellä kuvattuja testejä on arvosteltu muun muassa siksi, että noin puolet B- ja C-tason suullisen kokeen suorittajista hylätään ja että testeissä painotetaan liikaa kielioppia toiminnallisen kielitaidon kustannuksella.

Kanadassa on myös kiinnitetty paljon huomiota ammattitaitoisten maahanmuuttajien kielitaidon arviointiin (asetus tuli voimaan 28.6.2002). Osittain tähän tarkoitukseen on kehitetty ”kanadalainen maamerkitö” (Canadian Language Benchmarks / Standards linguistiques canadiens), mikä on käytännössä tutunomainen taitotasosteikko.

Hakijoiden tulee itse arvioida kielitaidon tasonsa hyväksi, kohtalaiseksi tai perustoiseksi ohjeiden mukaan (www.cic.gc.ca). Heidän on myös esitettävä hyväksytty kielitaitokoe, joita ovat IELTS (International English Language Testing System), CELPIP (Canadian International Language Proficiency Index Program, ranskan kieli) ja TEF (Test d'évaluation de français) (<http://www.cic.gc.ca/english/skilled>).

Myös Kanadan ulkoministeriöllä on käytössä omat kielitaitoasteikot. Lukemisen osalta skaala on seuraava: 5: koulutetun syntyperäisen taitotaso, 4+: korkeampi ammatillinen taitotaso plus, 4: korkeampi ammatillinen taitotaso, 3+: ammatillinen yleistaitotaso plus, 3: ammatillinen yleistaitotaso, 2+: rajallinen ammatillinen taitotaso plus, 2: rajallinen ammatillinen taitotaso, 1+: alkeistaitotaso plus, 1: alkeistaitotaso, 0+: ulkoa opittujen fraasien hallinnan taso, 0: ei osaa kieltä.

Tason 3 (ammatillinen yleistaitotaso) taitotasomäärittely on seuraava:

Puhumisessa ja puheen ymmärtämisessä (suullisessa vuorovaikutuksessa) ja kirjoittamisessa on samantasoinen asteikko. Tasolla 2/2+ pystytään viestimään jokapäiväisessä ja sosiaalisessa kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa rutiininomaisesti ja vaivattomasti. Taso 3 ja sen ylemmät taitotasot edellyttävät paljon parempaa ja monipuolisempaa kielen hallintaa kuin mitä käytetään jokapäiväisessä viestinnässä.

Lopuksi on paikallaan todeta, että Kanada on monessa suhteessa maa, jonka kielipoliittikkaa ja sen toteuttamismuotoja kannattaa seurata aktiivisesti.

AASIA

Intia

Intiassa perustuslain artikkeli 315 määrää, että Union Public Service Commission (UPSC) toimii hallituksen neuvonantajana kaikissa virkamiehiä koskevissa asioissa. Valtion virkamieheksi rekrytoidaan virkamiestutkinnon (ja mahdollisesti muiden tutkintojen) kautta. Tutkinnon läpäiseminen antaa kelpoisuuden 28:aan eri alaan, joista arvostetuin on Indian Administrative Service. Listan lopussa on Pondicherry Police Service, Group B.

Virkamiestutkinto jakautuu alustavaan ja päätutkintoon. Alustava tutkinto on kesäkuussa, ja se toimii karsintakokeena. Se koostuu kahdesta kokeesta, joissa on monivalintatehtäviä. Toinen koe käsittelee yleisaiheita, ja toisen kokeen aihealueen saa kokelas valita itse.

Jos hakija läpäisee karsintakokeen, hän voi osallistua pääkokeeseen marraskuussa. Kokeessa on yhdeksän osaa, joista 5 on pakollista ja 4 valinnaista. Pakollinen osa sisältää hakijan valitseman intialaisen kielen (yhden kahdeksasta) kokeen, englannin kielen kokeen ja kirjoitelmakokeen ja kaksi yleisiä aiheita käsittelevää koetta. Valinnaisessa osassa on kaksi koetta, joiden aiheet hakija on valinnut.

Karsintakokeen katsotaan edustavan alemmaa yliopistotutkintotasoa ja pääkokeen maisterin tasoa.

Pääkokeen jälkeen on haastattelu, jossa arvioidaan hakijan persoonallisuutta ja soveltuvuutta.

Hyväksytyistä valitaan kokelaat kahden vuoden koeajalle, ja he osallistuvat neljän kuukauden kurssille (Lal Bahadur National Academy of Administration, Mussourie).

Osa osallistuu myös erikoistumiskursseille. Niissä on tarpeen mukaan kielen jatko-opintoja (kansallinen kieli, sijoitusmaan kieli).

Etelä-Korea

Etelä-Koreassa on vuodesta 1966 järjestetty virkamiesten valintakoe. Sen katsotaan osaltaan edesauttaneen lahjakkaiden henkilöiden rekrytoimista valtionhallintoon ja näin myös tukeneen tuntuvasti maan nopeaa ja voimakasta taloudellista kehitystä.

Viimeaikaista tarvetta uudistaa tutkintoa perusteltiin useammilla syillä. Ylempien virkamiesten (taso 5) valintakoe testasi lähinnä vain muistitietoa ja yksinkertaista ymmärtämistä. Sovellustaitoa ja kykyä hahmottaa ja ratkaista ongelmia ei testattu. Kritisoitiin myös sitä, että hakijat joutuivat pönttämään suuren määrän pinnallista tietoa yli kymmeneltä eri alalta. Nämä saattoivat olla kovin teoreettisia ja mahdollisen viran kannalta irrelevantteja. Tämän pelättiin estävän monien lahjakkaiden kandidaattien osallistumista tutkintoon. Kolmas kritiikin aihe koski tutkinnon muotoa. Se koostui kahdesta osasta, ja jos hakija epäonnistui jälkimmäisessä osassa, hänen ei tarvinnut seuraavalla kerralla suorittaa ensimmäistä osaa uudelleen. Tätä käytettiin joskus pidentämään valmistautumisaikaa, ja sen katsottiin yleisesti aiheuttavan turhia kustannuksia ja vaikeuttavan urasuunnitelmien muutosta.

Kielikoe testasi vain lukemista ja kielioppia. Käytännön kielitaitoa ei testata (mm. puhetaito, neuvottelutaito konkreettisesti kansainvälisessä viestintätilanteessa). Tutkinnossa on havaittu myös koululaitoksen kielenopetuksen tuntuvat puutteet.

Suunnitelmissa onkin ollut valintakokeen (myös sen kielikokeen) tuntuva uudistaminen.

Ensimmäisellä kierroksella käytetään julkishallinnon soveltavuustestiä Public Service Aptitude Test (PSAT). Se koostuu kolmesta osasta: kielellinen ja looginen päättely, aineiston tulkintakoe ja tilanneharkintaa vaativa päättelykoe. Koetta on ryhdytty soveltamaan viime vuosina, ja sen painotus ensimmäisen kierroksen tuloksissa on kohonnut vuosien varrella ratkaisevaksi.

Toisella kierroksella on vähennetty tutkintoaineita ja lisätty käytännöllistä ja oman alan erikoistiedon testausta. Myös valinnaisuutta on lisätty. Hylätty koe on nykyään suoritettava kokonaan uudelleen.

Virkamiesura on ollut hyvin houkutteleva, ja osa yliopisto-opiskelijoista on opiskelunsa loppuvaiheessa laiminlyönyt varsinaisia opintojaan ja keskittynyt virkamieskokeeseen valmentautumiseen. Valmentautuminen on voinut olla hyvin totaalista ja vaatia lähes kaiken opiskelijan ajan. Tämän ongelman vähentämiseksi valintakokeessa pyritään palkitsemaan täysimittaisesta yliopisto-opiskelusta.

Englannin kielen taitoa testataan nykyisin virallisesti tunnustetuilla testeillä. Päästökseen vanhemman virkamiehen virkaan on suoritettava hyväksyttävästi jokin seuraavista testeistä:

TOEFL (Test of English as a Foreign Language)

TOEIC (Test of English for International Communication)

TEPS (Test of English Proficiency developed by Seoul National University)

G-TELP (General Test of English Language Proficiency, developed by San Diego State University)

FLEX (Foreign Language Efficiency Examination, developed by Hankuk University of Foreign Studies)
PBT
CBT

Hongkong

Hongkongissa on muutama vuosi sitten ryhdytty tehostamaan virkamiesten kielitaitoa nostamalla kielitaitovaatimuksia.

Hallituksen tavoitteena on ylläpitää valtionhallintoa, jonka henkilökunta osaa lukea ja kirjoittaa kahdella kielellä (englanti, kiina) ja on muissa suhteissa kolmikielistä (kantoninkiina, putonghua ja englanti).

Vuodesta 1995 lähtien kielitaitovaatimus (tavallisesti kiina ja englanti) on ollut yksi virkamiesuralle pääsyn ennakkovaatimus. Vuoden 2000 jälkeen hallinnollisten osastojen esimiehet ovat määritelleet sisäänpääsyvaatimukset, ja ne viittaavat akateemisiin tai ammatillisiin tutkintoihin (diplomi, tutkinto, ammattikunnan jäsenyys jne.).

Jos virka edellyttää vähintään viiden aineen hyväksytyä suorittamista kansallisessa tutkinnossa (Hong Kong Certificate of Education Examination [HKCEE]), alin vaadittava taso on arvosana E kiinan ja englannin kielessä (oppimäärä B).

Perustutkintovaatimusten lisäksi korkeamman viran hakija voi joutua suorittamaan yleisen rekrytointikokeen, jossa on kaksi osaa: 1) kolmituntinen koe, jonka monivaihtakokeessa testataan kiinan ja englannin kielen hallintaa ja jonka kolmas osa on soveltuvuudesta sekä 2) kirjallinen ongelmanratkaisutesti.

Rekrytointikokeen lisäksi joissakin viroissa voi olla myös täydentävä kielitaitotesti.

YHTEENVETO

Tämän artikkelin tarkoituksena on esittää valikoiva katsaus valtion virkamiesten kielitaidon arvioinnista eräissä muissa maissa. Vaikka aiheesta löytyy informaatiota viranomaisten verkkosivuilta, sen löytäminen vei yllättävän paljon aikaa. Tässä suhteessa oli suurta apua äskettäin perustetun eurooppalaisen kielitaidon arviointijärjestön (EALTA) jäsenistölle lähettämästäni kyselystä. Lisäinformaatiota on saatavissa eri maiden viranomaisten verkkosivuilta.

Selvityksen perusteella käytänteet näyttävät jakautuvan seuraavasti:

- Ei ole mitään erityismääräyksiä virkamiesten kielitaidosta. Kielitaitovaatimusten katsotaan tulevan täytetyiksi hankitun koulutustason perusteella.
- Mahdollisten kielitaitovaatimusten ja kielitaidon ansioksi lukemisen näytöt perustuvat tunnustettujen kansainvälisten kielitutkintojen suorittamiseen.
- Valtion virkamiesten kielitaitovaatimusten toteutumisen arvioinnissa on oma arviointijärjestelmä.

Tämä selvitys viittaa siihen, että oman järjestelmämme kehittämisessä lienee eniten hyötyä Kanadan kielipolitiikan ja kielitaidon arvioinnin laajamittaisesta kehitystyöstä.

On myös todennäköistä, että maamme äskettäin uudistetut valtionhallinnon kieliko-
keet ovat kansainvälisessä katsannossa varsin modernit.

VALTIONHALLINNON KIELITUTKINTOJEN JA YLEISTEN KIELITUTKINTOJEN YHTÄLÄISYYKSIÄ JA EROJA

Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastellaan aluksi valtionhallinnon kielitutkintojen ja yleisten kielitutkintojen tutkintojärjestelmien taustaa sekä niiden lähtökohtia. Artikkelissa pohditaan lisäksi tutkintojärjestelmien välisiä samankaltaisuuksia ja toisaalta niiden eroja. Artikkelin pääasiallisena tavoitteena on valottaa sitä, miksi Suomessa on kaksi virallista kielitutkintojärjestelmää.

Kielitutkintojärjestelmien taustaa

Valtionhallinnon kielitutkinnot ja yleiset kielitutkinnot ovat molemmat Suomen valtion kansallisia kielitutkintojärjestelmiä. Molemmilla tutkintojärjestelmillä on virallinen asema, sillä niiden olemassaoloa ja toimintaa säätelevät laki ja asetus. Vaikka valtionhallinnon ja yleiset kielitutkinnot ovatkin suomalaisia järjestelmiä, ne perustuvat laajaan kansainväliseen yhteistyöhön kielitaidon arvioinnin alalla. Järjestelmien tutkintoja kehitetään jatkuvasti osallistumalla kansainväliseen kielitutkintojärjestelmien kehittämis-yhteistyöhön.

Toisinaan kuulee kysyttävän, miksi Suomen valtiolla on kaksi erillistä kielitutkintojärjestelmää. Kahden rinnakkaisen tutkintojärjestelmän olemassaolo voidaan pitkälti selittää Suomen kaksikielisuudella. Suomi on kaksikielinen maa, ja tämä edellyttää tietynlaisista kielellisistä valmiuksista huolehtimista erityisesti julkishallinnon piirissä. Molemmilla tutkintojärjestelmillä on omat erityispiirteensä. Valtionhallinnon kielitutkinnoissa arvioidaan kansalliskieliemme suomen ja ruotsin kielen sellaista taitoa, jota vaaditaan valtion tai muun julkishallinnon työtehtävissä. Yleiset kielitutkinnot on yleiskieltä mittaava monikielinen tutkintojärjestelmä, jonka todistuksia käytetään sekä työ- että harrastustoiminnassa tarvittavan kielitaidon osoittamiseen.

Valtionhallinnon kielitutkinnot

Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän historia ulottuu pitkälle edellisen vuosisadan puolelle. Järjestelmän säädöksiä uudistettiin tämän vuosisadan alussa, ja vuonna 2004 se otettiin uudistetussa muodossaan käyttöön. Järjestelmän taustalla on val-

tion kielitutkintojärjestelmä, joka alun perin pohjautui vuoden 1922 lainsäädäntöön (149/1922).

Nykyisessä järjestelmässä, kuten sen edeltäjässäänkin, erinomaisen tason tutkintoja vastaanottavat kielitutkintolautakunnat. Tämän tason tutkintoihin viitattiin aiemmin kielen täydellisenä hallintana. Molempien kielten, suomen ja ruotsin, lautakuntien jäsenmäärä on nostettu entisestä kolmesta nykyiseen viiteen jäseneseen.

Hyvän ja tyydyttävän tason tutkintoja ottavat vastaan yksittäiset tutkintosuoritusten vastaanottajat. Aikaisemmin tämän ryhmän jäsenistä käytettiin nimitystä apujäsen.

Opetushallitus sai 2000-luvun alkupuolella tehtäväkseen vanhentuneena pidetyn järjestelmän uudistamisen. Uudistustyölle antoi suunnan opetusministeriön muistio, joka käsitteli valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistamista (Opetusministeriön työryhmien muistioita 25:2002). Uudistamisen taustalla oli erityisesti ajatus järjestelmän selkiyttämistä ja laadun parantamisesta, ja sen tarkoituksena oli myös laajentaa ihmisten mahdollisuuksia osoittaa kielitaitonsa opinnoilla. (Lisätietoja uudistamisesta on Tarja Leblayn toisessa tämän julkaisun artikkelissa.)

Yleiset kielitutkinnot

Yleisten kielitutkintojen historia ulottuu hieman yli 10 vuoden päähän. Järjestelmän perustana on aikuisten kielitaitotutkinto, jonka kehittämistyö käynnistettiin 1990-luvun alussa, jolloin aikuisväestön kielitaidon mittaamista varten tarvittiin uusi luotettava ja yhteismitallinen väline. Aikuisten kielitaidon merkitys alkoi kasvaa muun muassa Euroopan unioniin liittymisen myötä: ihmisillä oli entistä enemmän mahdollisuuksia työskennellä ja opiskella ulkomailla. Myös maahanmuutto Suomeen yleistyi 1990-luvulla. Lisäksi työpaikoilla tarvittiin välinettä, jolla voitaisiin arvioida luotettavasti eri työtehtävissä tarvittava kielitaito. Lukuisten eri oppilaitosten ja oppimäärien kieliopin-toja koskevien todistusten kirjavuus ja monitulkintaisuus herättivät keskustelun kielitodistusten yhdenmukaistamisen tarpeesta.

Tutkinnon kehittämiseen vaikutti suuresti Euroopan neuvostossa jo vuosikymmeniä aiemmin aloitettu työ kielikoulutuksen modernisoimiseksi (esimerkiksi Threshold-dokumentit ja yleisen eurooppalaisen kielten viitekehyksen aikaisemmat versiot). Yleisten kielitutkintojen järjestelmä luotiin pitäen silmällä sitä, että se toimisi tietynlaisena yhteisenä viitekehyksenä sekä julkisessa (viralliset tutkintotodistukset, kielten opetuksen suunnittelu, kielitaidon arviointi työpaikoilla, oppimateriaalin valmistaminen) että yksityisessä käytössä (esim. oman kielenoppimisen kehittyminen).

Tutkinnon kehittäminen annettiin tehtäväksi Opetushallitukselle, joka on alusta alkaen vastannut tutkintojärjestelmän ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, joka on erikoistunut kielitaidon arviointiin, on koko järjestelmän olemassaoloajan vastannut tutkintojen käytännön toimeenpanotyöstä sekä järjestelmän sisällöllisestä kehittämisestä.

Yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunta on ollut olemassa järjestelmän alkua ajoista lähtien. Nykyisessä toimikunnassa voi olla enintään yhdeksän jäsentä, ja sen jäsenten tulee edustaa ainakin kielen opetuksen, kielitaidon testauksen ja työmarkkinoilla tarvittavan kielitaidon asiantuntemusta (1163/2004, 1 §).

Yleiset kielitutkinnot mittaavat toiminnallista yleiskielitaitoa, ja ne ovat kielitaidon hankkimistavasta riippumattomia. Tämä tarkoittaa, että järjestelmän tutkinnoilla arvioidaan erilaisissa käytännön tilanteissa tarvittavaa kielitaitoa, joka on voitu hankkia lukuisilla eri tavoilla, esimerkiksi kieltä opiskelemalla, asumalla maassa, jossa kyseistä kieltä puhutaan tai vaikkapa harrastustoiminnan kautta. Arvioinnin kohteena on siten se, miten suorittaja tietynlaisista kielenkäyttötilanteista selviytyy. Yleiskielitaito viittaa siihen, että järjestelmän testeissä ei käytetä eikä edellytetä minkään tietyn erityisalan sanastoa. Koska taidon hankkimistapaa ei ole määritelty, yleisiä kielitutkintoja onkin verrattu Opetushallituksen hallinnoimiin näyttötutkintoihin.

Yleiset kielitutkinnot on kansainvälisestikin katsottuna merkittävä kielitutkintojärjestelmä, sillä se on monikielinen lakiin ja asetukseen perustuva järjestelmä. Järjestelmän monikielisyyden lähtökohtana on ollut se, että on haluttu tarjota vieraiden kielten opiskelijoille mahdollisuus suorittaa kielitutkinto ja saada siten virallinen todistus kielitaidostaan. Muissa maissa kielitutkintojärjestelmät testaavat yleensä oman maansa kieltä, eli englantilaiset englannin kieltä, saksalaiset saksan kieltä jne. Suomen valtio onkin osoittanut huomattavaa avarakatseisuutta päättäessään tarjota kielten opiskelijoiden käyttöön kotimaisen kielitutkintojärjestelmän ja näin tukea kansalaistensa pyrkimyksiä monikielisyyttä kohden.

MITÄ SAMANKALTAISUUKSIA JA EROJA TUTKINTOJÄRJESTELMISSÄ ON?

Tutkintojen käyttötarkoitus

Suurimpia eroja valtionhallinnon ja yleisten kielitutkintojen välillä on niiden käyttötarkoitus. Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän tarkoitus on arvioida julkishallinnon työtehtävissä tarvittavaa suomen tai ruotsin kielen taitoa. Suomen kaksikielisyydestä johtuu, että entisellä valtion kielitutkinnoilla ja nykyisellä valtionhallinnon kielitutkinnoilla on aina ollut suora yhteys julkishallinnon työtehtäviin ja niissä tarvittavan kielitaidon osoittamiseen.

Yleisten kielitutkintojen todistuksia on perinteisesti käytetty esimerkiksi tietyssä työtehtävässä tarvittavan kielitaidon osoittamiseen. Myös oman harrastuspohjaisen kielen oppimisen tavoitteen asettelussa ja tavoitteen saavuttamisen seurannassa yleisillä kielitutkinnoilla on ollut merkittävä rooli. Yleiset kielitutkinnot testaavat yleiskieltä ja soveltuvat siten hyvin kaikenlaisille kielenoppijoille.

Viimeisten kolmen vuoden aikana tutkintojärjestelmät ja niiden käyttötarkoitukset ovat kuitenkin lähentyneet toisiaan. Vuoden 2003 kesäkuussa voimaan astunut uusi kansalaisuuslaki (359/2003) edellyttää Suomen kansalaisuutta hakevilta ihmisiltä virallista näyttöä suomen tai ruotsin kielen tyydyttävän tasoisesta suullisesta ja kirjallisesta hallinnasta. Tähän tarkoitukseen soveltuvat kansalaisuuslain mukaan sekä valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintotodistus (tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito) että yleisten kielitutkintojen tutkintotodistus (yleistaitotaso 3, keskitaso).

Tutkintojen rinnastamismahdollisuus

Valtioneuvoston asetuksessa suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003; 13 §) säädetään yleisten kielitutkintojen suomen ja ruotsin kielen tutkintojen rinnastamisesta valtionhallinnon kielitutkintoihin. Rinnastusmahdollisuus on lisävaihtoehto niille henkilöille, joilla jo on yleisten kielitutkintojen todistus tai joiden pitäisi osoittaa suomen tai ruotsin kielen taitonsa esimerkiksi viranhakutilanteissa, mutta jotka eivät, syystä tai toisesta, halua osallistua valtionhallinnon kielitutkintoon. Onhan olemassa henkilöitä, joiden olisi osoitettava kielitaitonsa virallisella kielitutkitodistuksella, mutta joilla ei esimerkiksi ole minkäänlaista kokemusta julkishallinnon kielenkäyttötilanteista ja jotka eivät tästä syystä halua mennä suorittamaan valtionhallinnon kielitutkintoa. Heille yllä mainitussa asetuksessa säädetty rinnastamismahdollisuus voi olla suureksikin hyödyksi.

Yleisten kielitutkintojen osakokeiden rinnastamiset valtionhallinnon kielitutkintoihin tehdään seuraavasti:

YLEISET KIELITUTKINNOT	VALTIONHALLINNON KIELITUTKINNOT
Puhuminen ja puheen ymmärtäminen	Suullinen taito
Kirjoittaminen ja tekstin ymmärtäminen	Kirjallinen taito
Puheen ymmärtäminen ja tekstin ymmärtäminen	Ymmärtämisen taito

Yleisten kielitutkintojen osakokeiden ja valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän tutkintojen välillä tasot rinnastuvat seuraavasti:

yleisten kielitutkintojen taso 6   valtionhallinnon kielitutkintojen erinomainen taso

yleisten kielitutkintojen tasot 5 ja 4   valtionhallinnon kielitutkintojen hyvä taso

yleisten kielitutkintojen taso 3   valtionhallinnon kielitutkintojen tyydyttävä taso

Esimerkki: Jos henkilöllä on yleisten kielitutkintojen todistus keskitasolta ja hänen pitää osoittaa suullista hyvää taitoa joko suomen tai ruotsin kielessä, henkilöllä tulee olla yleisten kielitutkintojen todistuksessa vähintään taitotaso 4 sekä puhumisen että puheen ymmärtämisen osakokeissa.

Tutkintojen rakenne

Valtionhallinnon kielitutkintojen rakenne on erilainen kuin yleisten kielitutkintojen. Yhtäläisyyksiäkin eri osakokeiden väliltä toki löytyy. Valtionhallinnon kielitutkinto-

järjestelmässä on kolmenlaisia suomen ja ruotsin kielen tutkintoja kolmella eri tasolla. Jokainen tutkinto koostuu kahdesta eri osakokeesta, jotka on molemmat suoritettava hyväksytysti, jotta koko tutkinto olisi hyväksytty.

Valtionhallinnon kielitutkinnoissa on nykyisin osasuoritusmahdollisuus: järjestelmän tutkinnot (suullisen, kirjallisen ja ymmärtämisen taidon tutkinnot) voidaan suorittaa joko yhdessä tai erikseen. Jos toinen tietyn taidon tutkintoon kuuluvista osakoikeista on suoritettu hyväksytysti ja toinen osakoe on hylätty, tutkinnon suorittaja voi kolmen vuoden kuluessa suorittaa uudelleen ainoastaan hylätyksi tulleen osakokeen.

TUTKINTO	OSAKOKEET		TASOT
Suullinen taito	puheen ymmärtäminen	puhuminen	erinomainen hyvä tydyttävä
Kirjallinen taito	tekstin ymmärtäminen	kirjoittaminen	erinomainen hyvä tydyttävä
Ymmärtämisen taito	puheen ymmärtäminen	tekstin ymmärtäminen	erinomainen hyvä tydyttävä

Yleisen kielitutkinnon kaikki osakokeet suoritetaan samalla kertaa – sitä ei siis voi suorittaa osissa. Yleisiä kielitutkintoja voi suorittaa perus-, keski- ja ylimmällä tasolla¹.

Yleisten kielitutkintojen osakokeita on viisi:

OSAKOE	TASO
Puheen ymmärtäminen	perus-, keski- ja ylin taso
Tekstin ymmärtäminen	perus-, keski- ja ylin taso
Puhuminen	perus-, keski- ja ylin taso
Kirjoittaminen	perus-, keski- ja ylin taso
Rakenteet ja sanasto	perus-, keski- ja ylin taso

1. Italian kielessä yleisiä kielitutkintoja voi suorittaa toistaiseksi perus- ja keskitasolla.

Tutkintojen suorittaminen

Tutkintojen suorittaminen on tutkintojärjestelmissä järjestetty eri tavoilla. Valtionhallinnon kielitutkintojen hyvän ja tyydyttävän tason tutkintoja ottavat vastaan yksittäiset tutkintosuoritusten vastaanottajat. Vastaanottajat toimivat virkavastuulla itsenäisesti ja voivat ottaa tutkintoja vastaan sopimuksen mukaan. Usein vastaanottajat kuitenkin toimivat yhteistyössä toistensa kanssa esimerkiksi kokoamalla yhteen tietyn määrän halukkaita kielitutkinnon suorittajia.

Kielitutkintolautakuntien vastaanottamia erinomaisen tason tutkintoja voi tällä hetkellä suorittaa Opetushallituksen tiloissa kerran kuussa 11 kertaa vuodessa.

Yleisiä kielitutkintoja voi suorittaa vain tiettyinä ennalta määrättyinä testipäivinä Opetushallituksen kanssa järjestämissopimuksen tehneissä oppilaitoksissa. Tietyn kielien tutkinnot järjestetään kaikkialla samanlaisina samana päivänä.

Molemmissa tutkintojärjestelmissä tutkintojen vastaanottotehtävissä toimivat tahot (järjestävät oppilaitokset, yksittäiset tutkintosuoritusten vastaanottajat ja lautakunnat) saavat Opetushallitukselta koulutusta, opastusta ja neuvontaa työnsä hoitamiseksi ja ammattitaitonsa kehittämiseksi.

Tutkintojen arviointi

Tutkintosuoritusten arviointi on kriteeriviitteistä sekä valtionhallinnon että yleisissä kielitutkinnoissa. Kriteeriviitteisyys tarkoittaa sitä, että testiin osallistuneiden suoritusta verrataan ennalta määriteltäviin taitotasokuvauksiin kielitaidosta. Niitä ei verrata toisten osallistujien suorituksiin, eikä arvosanoja anneta vertailun pohjalta.

Arvioinnin kriteeriviitteisyys on tutkintojärjestelmille yhteistä, mutta tutkintosuoritusten arviointi tapahtuu järjestelmissä käytännössä eri lailla. Valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintosuoritusten vastaanottajat toimivat sekä tutkinnon järjestäjän että tutkinnon arvioijan roolissa. Työ tehdään yksityiskohtaisia valmiita arviointiohjeita noudattaen. Valtionhallinnon kielitutkintojen tutkintosuoritusten vastaanottaja joutuu kuitenkin toimimaan työssään yksin ja hyvin itsenäisesti. Tästä syystä Opetushallituksen järjestämä jokavuotinen koulutus on ensiarvoisen tärkeää. Yleisillä kielitutkinnoilla on erilliset arvioijat, jotka eivät vastaa tutkintojen järjestämisestä. Yleisten kielitutkintojen arviointi on nk. keskitettyä arviointia. Keskitetyssä arvioinnissa arvioijat kokoontuvat tutkintopäivien jälkeen arviointitapaamisiin, joissa ensin haetaan yhteistä linjaa suoritusten arviointiin, minkä jälkeen suoritukset arvioidaan paikan päällä.

Todistus

Tutkintojärjestelmien todistukset eivät ole samanlaiset. Valtionhallinnon kielitutkinnoissa annetaan todistus tyydyttävältä, hyvältä tai erinomaiselta tasolta suullisesta, kirjallisesta tai ymmärtämisen taidosta.

Erinomaisen tason tutkintotodistus toimii joko–tai-periaatteella: joko suorittajan kielitaito ylittää erinomaiselle tasolle, jolloin hän saa todistuksen kyseiseltä tasolta, tai sitten testissä osoitettu kielitaito ei riitä erinomaiseen tasoon. Hyvän ja tyydyttävän tason kielitaitoa mitataan samalla testillä. Tämä tarkoittaa sitä, että osallistuja saa hyväksytystä suorituksestaan joko arvosanan tyydyttävä tai hyvä sen mukaan, miten hän on testissä onnistunut. Mikäli suoritus on hylätty, tutkintoon osallistunut saa hylkäämistä koskevan päätöksen.

Yleisten kielitutkintojen todistuksessa on tutkinnon suorittajan kielitaidon profiili, joka on laadittu kaikista osakokeista annetuista tasoarvioista sekä niiden pohjalta muodostuvasta yleistasoarviosta. Käytössä on taitotasot 1–6.

Mikäli jokin yleisten kielitutkintojen osakoe on jäänyt suorittamatta, se on suoritettu vaillinaisesti tai henkilön suoritusta ei jostain muusta syystä voida arvioida, merkitään todistukseen *ei voida arvioida*. Tällaisessa tapauksessa suorittaja ei saa myöskään yleistasoarviota.

Yleisestä kielitutkinnosta voi saada todistuksen vain siltä tasolta, jonka testiin on osallistunut. Esimerkiksi keskitasolla voi saada tasoarvioiden 3 ja 4 lisäksi myös tasoarvion *alle 3*. Tällöin osallistujan suorituksessa on voinut olla joitakin osakokeita (tai vaikka kaikki osakokeet), joiden tasoarvio on jäänyt vaadittavan alarajan eli tason 3 alapuolelle. Siten osakokeiden tasoarvioiden pohjalta matemaattisesti laskettavaksi yleistasoarvioksi voi tulla *alle 3*. Järjestelmä ei kuitenkaan voi tässä esimerkkitapauksessa antaa todistusta tasoa 3 alemmalta tasolta (= tasot 2 ja 1), sillä keskitason testiin osallistuneen henkilön kielitaito on testattu keskitasolle tarkoitettulla testipaketilla. Paketin sisältämien tehtävien voidaan taata testaavan vain keskitason kielen osaamista, ja näin ollen todistusta ei voida myöskään antaa miltään muulta kuin keskitasolta (964/2004, 9 §).

Kummankaan tutkintojärjestelmän todistusten voimassaoloaikaa ei ole rajoitettu millään tavalla.

Lopuksi

Yleisten kielitutkintojen ja valtionhallinnon kielitutkintojen sisällöt ja käytännöt ovat melko erilaiset. Molempia järjestelmiä tunnutaan ainakin toistaiseksi tarvittavan. Yleiset kielitutkinnot palvelevat perinteisen suomalaisen aikuisoppijan lisäksi Suomen kansalaisuutta hakevien ihmisten suurta joukkoa. Yleisten kielitutkintojen yleiskieliset testit soveltuvat erittäin hyvin Suomen kansalaisuutta hakevien maahanmuuttajien tarpeisiin, sillä reilut 80 % heistä onnistuu saavuttamaan tavoittelemansa taitotason 3.

Valtionhallinnon kielitutkinnon suorittaminen on joustava ja nopea tapa osoittaa suomen tai ruotsin kielen taito esimerkiksi viranhakutilanteissa. Kaksikielisessä maassa tämänkaltaisen järjestelmä puoltaa paikkaansa. Ainahan voimme toivoa, että itse kukin huolehtisi mahdollisesti tulevaisuudessa tarvittavista kielitaitoa osoittavista dokumenteista jo hyvissä ajoin ennen kuin niitä edes tarvitaan. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että ihmiset joutuvat joissakin tapauksissa osoittamaan kielitaitonsa hyvinkin lyhyellä varoitusaajalla. Tulevaisuudessa tosin on hyvin todennäköistä, että valtionhallinnon kielitutkintojen suorittajamäärät tulevat laskemaan, koska nuoremman ikäluokan

edustajilla on jo korkeakoulututkintonsa yhteydessä suoritettuna nk. virkamieskielen koe, eivätkä he siten tule tarvitsemaan erillistä kielitodistusta toisen kotimaisen kielen hallinnasta. Erinomaisen taidon tutkinnon tarve luultavasti säilyy tulevaisuudessakin lähes samankaltaisena kuin nykyisin.

Valtionhallinnon kielitutkintojen käyttö Suomen kansalaisuutta hakevien maahanmuuttajien kielitaidon osoittamiseen on osoittautunut melko huonoksi vaihtoehdoksi. Suhteellisen harvalla maahanmuuttajalla on kokemusta julkishallinnon työtehtävissä vaadittavista kielenkäyttötilanteista, ja tämä näkyy ikävällä tavalla: hylkäämismäärät ovat suuret. Eri ryhmiä koskevia säädöksiä laadittaessa olisikin aina syytä pitää tarkasti mielessä, että tutkinnot on laadittu tiettyyn tarkoitukseen ja että jos niitä käytetään johonkin muuhun tarkoitukseen, tulos saattaa olla kaikkea muuta kuin toivottava. Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmä on tarkoitettu julkishallinnon tarpeisiin, ja siksi sitä ei tulisi käyttää muuhun tarkoitukseen.

Kustannustehokkuus korostuu nykyisin myös julkishallinnossa, ja tästä syystä kielitutkintojärjestelmienkin kustannuksia seurataan tarkasti. Kaikki kielitutkintojärjestelmät ovat lisäksi suoraan yhteydessä kielen opetuksessa tapahtuviin muutoksiin ja trendeihin. Jos jonkin kielen opiskelu vähenee huomattavasti tietyn ajan kuluessa, on selvää, että kyseisen kielen tutkintojen tarve vähenee samassa suhteessa.

Suomella on ollut kansainvälisesti hyvä maine kielikoulutukseen liittyvissä asioissa. Ulkomailla kuulee usein positiivisia kommentteja suomalaisten hyvästä kielitaidosta ja yleensäkin suomalaisen koulujärjestelmän tuottamista hyvistä tuloksista. Näissä yhteyksissä Suomen valtio saa kiitosta myös mm. virallisten kielitutkintojärjestelmien ylläpidosta ja sitä kautta kaksi- ja monikielisyyden tukemisesta. Tällä hetkellä olemassa oleviin tutkintojärjestelmiin voi lähivuosina olla tulossa muutoksia. Millaisia, se jää nähtäväksi.

Lähteet

Kansalaisuuslaki (359/2003)

Kielilaki (423/2003)

Kielilakikomitean mietintö (KM 2001:3)

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003)

Laki valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta (149/1922)

Laki yleisistä kielitutkinnoista (964/2004)

Opetusministeriön työryhmien muistioita 25:2002. Opetusministeriö 2002

Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet. Helsinki: Opetushallitus 2003

Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003)

Valtioneuvoston asetus yleisistä kielitutkinnoista (1163/2004)

Yleisten kielitutkintojen perusteet. Helsinki: Opetushallitus 2001

SPRÅKEXAMEN I SAMBAND MED STUDIERNÄ

Den språkliga behörighet som krävs av anställda inom den offentliga sektorn kan uppnås antingen genom studier eller genom att avlägga språkexamen för statsförvaltningen eller allmän språkexamen.

Största delen av språkexamina i svenska och finska för statsförvaltningen som gäller nöjaktig och god förmåga i tal och skrift avläggs i samband med universitets- och yrkeshögskoleexamina. I förordningen om universitetsexamina (794/2004, 6§) står att den studerande för lägre eller högre högskoleexamen ska visa

1. sådana kunskaper i finska och svenska som enligt 6 § 1 mom. i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) krävs av statsanställda vid tvåspråkiga myndigheter, och som är nödvändiga med tanke på det egna området, samt
2. sådana kunskaper i minst ett främmande språk som gör det möjligt att följa utvecklingen inom det egna området och vara verksam i en internationell omgivning.

I förordningen om universitetsexamina betonas alltså språkkunskaper inom det egna specialområdet, vilket gör det möjligt att i högskolorna ordna undervisningen och utvärderingen på ett sätt som bäst tillgodoser de studerandes behov. Språkkunskaper i det andra inhemska språket som krävs i högskoleexamina gäller alltid muntlig och skriftlig förmåga, och därför ordnas det inga kurser eller prov enbart i förmågan att förstå finska eller svenska språket. Undervisningen och utvärderingen sköts av språkcentrens och yrkeshögskolornas svensklärare. Största delen av undervisningen och utvärderingen i det andra inhemska språket gäller svenska språket, men det ordnas åtminstone vid Helsingfors universitet också en del undervisning i det andra inhemska språket finska. I denna artikel diskuterar jag i första hand det andra inhemska språket svenska.

Det tredje sättet att visa kunskaper som krävs av offentligt anställda utgörs av de allmänna språkexamina. Dessa examina mäter dock språkfärdigheter för privata kommunikativa syften inom mycket allmänna temaområden. Avsikten är att erbjuda vem som helst en möjlighet att testa sina språkkunskaper oberoende av utbildning. De allmänna språkexamina, speciellt i svenska, har en marginell betydelse inom statsförvaltningen bl.a. därför att de ordnas rätt sällan.

Principen vid universiteten och i yrkeshögskolorna är att varken de allmänna språkexamina eller språkexamina för statsförvaltningen automatiskt ersätter studierna och utvärderingen i det andra inhemska språket inom det egna fackområdet. Orsaken är att språkcentren har egna, väldigt långt differentierade undervisningsplaner och målsätt-

ningar för studerande inom de olika studieämnena. Det är inte heller ändamålsenligt att hänvisa studenter till avgiftsbelagda examina utanför högskolan samtidigt som de har rätt till undervisning och utvärdering i den egna högskolan. Däremot godkänns språkstudierna i en annan högskola eller fakultet då den studerande byter universitet eller studieämne. I vissa fall kan det krävas att man kompletterar språkstudierna med terminologi inom det egna fackområdet om de nya studierna avviker avsevärt från de tidigare.

På många högskolor övergick man år 2004 till samma utvärderingssystem med separata betyg för muntlig och skriftlig förmåga som togs i bruk i de statliga språkexamina. Tyvärr har universitetsadministrationen ännu inte lyckats förenhetliga texten i examensbetygen i alla fakulteter och högskolor utan informationen om språkkunskaperna varierar från fall till fall. Minst information ger raden där det står att den studerande avlagt de språkliga prov som krävs i lagen om språkkunskaper (424/2003). Ibland nämns ett sammanslaget betyg, god eller nöjaktig förmåga i tal och skrift, bara några få fakulteter registrerar separat god eller nöjaktig förmåga i tal och god eller nöjaktig förmåga i skrift. Tidigare utfärdades det högskolebetyg där inte ens lagrummet för språkkraven nämndes, många har därför varit tvungna att förnya språkprovet eftersom arbetsgivaren inte har godkänt examensbetyget som språkexamen. Det är beklagligt att studenterna och arbetsgivarna inte får adekvat information om språkkunskaperna trots att studenterna har lagt ner tid och arbete på studier och lärarna på utvärderingen. Eftersom språkkunskaperna numera oftast visas i samband med studierna ställs studenterna dessutom i en sämre ställning än alla de som avlägger språkexamina för examinatorerna. Bristfällig information om språkkunskaperna i högskoleexamen ointetgör i praktiken det stora arbete som lades ner då grunderna för förmåga i tal och skrift omarbetades samt examen i förmåga i tal och examen i förmåga i skrift skildes åt. Det vore önskvärt att Undervisningsministeriet fäste högskolornas uppmärksamhet vid texten i examensbetyget så att det klart skulle framgå av alla högskolebetyg på vilken nivå den studerandes kunskaper i tal och skrift ligger.

I följande tabell ses sammanlänkningsen av statens språkexamina, språkexamina på språkcentren, Europarådets färdighetsnivåer (CEF) och allmänna språkexamina.

Tabell 1. Jämställande av språkexamina

SPRÅKEXAMINA FÖR STATS- FÖRVALNINGEN	UNIVERSITET OCH YRKES- HÖGSKOLOR	CEF	ALLMÄNNA SPRÅKEXAMINA
Förmåga i tal Förmåga i skrift			
utmärkt	-	C2	6
god	god C1, B2	C1, B2	5, 4
nöjaktig	nöjaktig B1	B1	3

Kommunikativa syften och temaområden i språkexamina

I språkexamina för statsförvaltningen bedöms examinandens förmåga att använda språket i olika situationer och för olika kommunikativa syften som är vanliga i offentlig förvaltning. Sådana är till exempel att begära och ge upplysningar, att uttrycka sin egen och/eller arbetsplatsens uppfattning, att göra upp planer, att vägleda, motivera och övertala. I utvärderingen beaktas förmågan att använda språket enligt gängse sociala normer och på ett sätt som får kommunikationen att fungera. Alla dessa är sådana kommunikativa kunskaper som behövs i all vuxen professionell kommunikation och hör således till målen på svenskkurserna på språkcentren.

Temaområdena inom de statliga examina representerar likaså arbetsfältet inom den offentliga sektorn: samhällsfrågor t.ex. social trygghet, rättssäkerhet, näringsliv, eget arbete och egen utbildning samt möten, förhandlingar, kundtjänst osv. Också mycket av detta är relevant i de flesta akademiska yrken. Fördelen med ämnesspecifik svenskundervisning och testning är att undervisningen på språkcentret kan fokuseras på temaområden som är skraddarsydda för studenterna.

Det viktigaste temaområdet är naturligtvis studenternas eget fackområde, dess specialterminologi och specifika språkbruk. Gemensamma akademiska kommunikativa syften är t.ex. att läsa kurslitteratur, följa föreläsningar, hålla föredrag och inledningar, skriva sammanfattningar, att popularisera vetenskap samt att delta i studentutbyte.

Högskolornas studieämnen varierar enormt mycket ända från yrkeshögskolans kosmetologutbildning till universitetets juristexamen. Det är ytterst viktigt att hålla detta i minnet då man utarbetar gemensamma kriterier för och beskrivningar av språkfärdighetsnivåerna för högskolornas behov.

Testinnehållet och testningsättet kan alltså inte följa precis samma mönster i olika högskolor utan måste anpassas till respektive vetenskapsgren eller fackområde. I utvärderingen tillämpas dock gemensamma kriterier och språkfärdighetsnivåer som baserar sig på kriterierna och beskrivningen av språkfärdighetsnivåerna i de statliga språkexamina. Däremot är det temaområdet och dess specifika språkbruk som varierar från fall till fall.

Högskolornas resurser

I de nya examina som trädde i kraft 1.8.2005 ingår alla språk- och kommunikationsstudierna i kandidatexamen. På tre år ska den studerande alltså klara av studierna i sitt huvudämne samt kommunikationsstudierna i modersmålet, andra inhemska språket och ett främmande språk som nästan alltid är engelska. Studierna i svenska placeras ungefär på tredje eller fjärde terminen. Med tanke på vår målsättning är lösningen inte idealisk, för en ganska ung student behärskar ännu inte så väl sitt fackområde och har kanske svårt att se sig som en blivande tjänsteman vilket gör det svårare att nå målet för studierna i svenska.

Målet för svenskundervisningen är detsamma vid alla universitet, fakulteter och yrkeshögskolor trots att resurserna varierar rätt mycket. Antalet studiepoäng är 2–6, en poäng motsvaras av 27 timmars arbete. Undervisningens omfattning varierar också från

12–16 timmar per poäng. Ju mindre förhandskunskaper man har desto svårare är det att studera på egen hand, därför fördelas arbetet på svenskkurserna ofta jämnt mellan 50 procent klassundervisning och 50 procent hemarbete. Som kortast kan klassundervisningen vara 24 timmar och som längst nästan 100 timmar, oftast är omfånget drygt 40 timmar.

Resultaten återspeglar naturligtvis resurserna. Behovet av förberedande undervisning är störst i fakulteter som anslagit minst resurser. Där når studenterna vanligen nått och jämnt tröskelnivån B 1, nöjaktig förmåga. Inom fakulteter där kursen är längre har studenterna bättre möjlighet att nå nivå B 2, god förmåga.

Språkcentret vid Helsingfors universitet

Språkcentret vid Helsingfors universitet får här tjäna som exempel på ett typiskt språkcenter när det gäller målsättning, undervisning och arbetssätt. Bilden är snarlik i de flesta språkcentren, men Helsingfors universitet har kanske möjlighet att erbjuda flera olika kurser eftersom universitetet är stort och har många fakulteter.

Fakultets specifika kurser i svenska 3–5 p

Målsättning

Det viktigaste målet för svenskundervisningen är att ge studenterna möjlighet att uppnå en fungerande språkkunskap inom det egna fackområdet på den nivå som krävs av offentligt anställda enligt lagen 424/2003 och förordningen 481/2003.

Vi syftar till att studenten efter en genomförd kurs i det andra inhemska språket känner sig säker och motiverad att bygga vidare på sina språkfärdigheter i arbetslivet enligt principen om livslångt lärande.

Studier och examination

Studierna i svenska består vanligen av en språkkurs som avslutas med ett muntligt och ett skriftligt prov. Studenter som förkovrat sig speciellt i muntlig färdighet efter gymnasiet och studenter som har läst lång kurs i svenska (A-svenska) i skolan kan utan språkkurs klara av ett tredelat nivåprov där deras kunskaper i fackspråk, grundläggande grammatiska strukturer samt skriftlig och muntlig färdighet testas. Majoriteten av studenterna deltar dock i någon/några av följande kurser.

Repetitions- och stödkurser 2 p

Utgångsnivån på fakultetskurserna är B 1 som motsvarar gymnasiekurs och studentexamen i svenska med betyget magna cum laude approbatur (B-svenska). Har man

lägre färdighetsnivå blir det mycket svårt att nå fungerande språkkunskap inom det egna fackområdet under en kort kurs. Att studentexamen i svenska blivit frivillig har sin tur medfört att allt flera kommer till högskolorna med betydligt svagare kunskaper än tidigare. Därtill har antalet icke-studenter ökat även på universitetet. Dessa nya utmaningar har lett till att det måste ordnas allt flera stödkurser. Målet för stödkurserna är att komplettera gymnasiekursen och att förbereda studenten för fakultetskursen. På stödkurserna behandlas grammatik och ordförråd samt diskuteras och görs skrivövningar. Vi ordnar även repetitionskurser i form av webbaserade självstudiekurser (www.kielikeskus.helsinki.fi/spraknat).

För att hjälpa studenterna att bedöma sin utgångsnivå har det producerats material som finns på webben för att testa sin språkfärdighetsnivå. Ett sådant testprogram är Dialang. Andra stödformer är lärartutor, lärarnas mottagningar och klinikkurser.

Universitetet har naturligtvis inte resurser att utöka stödundervisningen. Det måste finnas andra sätt att lappa den allmänbildande skolans arbete så att gymnasiets mål, att ge högskolebehörighet, även nås i svenska.

Fakultetsspecifika kurser 3–5 p

De flesta kurser är s.k. fakultetsspecifika kurser där tyngdpunkten ligger på fackspråket. Studenten får lära sig att använda terminologin inom respektive specialområde såväl muntligt som skriftligt med hjälp av ett kursmaterial som behandlar olika teman inom disciplinen. Språkcentret vid Helsingfors universitet ordnar kurser för ca 30 olika studieinriktningar.

I början av varje kurs formulerar kursdeltagarna sina inlärningsmål. Då poängteras även studenternas egen insats i processen. Eftersom fungerande talfärdighet är ett av de viktigaste målen som studenterna själva enligt kursutvärderingarna har för kursen fäster vi mycket vikt vid muntliga övningar.

Kurserna avslutas med muntliga och skriftliga prov som bedöms separat med betyget god förmåga (B2) eller nöjaktig förmåga (B1).

Avancerad svenska

De avancerade kurserna ger studenten möjlighet att fortsätta utveckla sina språkkunskaper och fördjupa sig i någon specifik färdighet. Studenten kan bland annat lära känna svenskspråkig skönlitteratur, diskutera aktuella frågor i det svenska samhället, studera EU-terminologi, fördjupa kunskaperna i grammatik eller lära sig grunderna i danska. Kursernas omfattning varierar från 2 sp till studiehelheten Nordiska språk och kulturer på 15–25 sp. Studiehelheten kan ingå som ett s.k. litet biämne i kandidat- eller magisterexamen i flera fakulteter.

Material och metoder

Motivationen är a och o i all inlärnin. Studenterna har gett positiv feedback på kursmaterialet som upplevs som skraddarsytt och aktuellt. Kursmaterialet består för det mesta av opublicerade kompendier som lärarna uppdaterar kontinuerligt. Många lärare har också publicerat undervisningsmaterial på Internet och skrivit läroböcker.

Vi försöker anpassa undervisningen efter studenternas individuella behov. Att beakta olika behov är speciellt utmanande i heterogena grupper men upplevs av både studenterna och lärarna som mycket centralt. Likaså är det viktigt att få arbeta i en atmosfär där alla får känna sig fria och får uppmuntran. Av kursutvärderingarna framgår att studenterna upplever stämningen på kurserna som ytterst positiv.

En del av kurserna ordnas som intensivkurser, självstudiekurser och nätkurser. Dessutom förekommer kurser där språkstudierna integreras med en kurs eller ett seminarium på den egna institutionen. Det är möjligt i många fakulteter vid Helsingfors universitet som har 27 svenskspråkiga professurer. På kursen samarbetar språkläraren med lektorn eller professorn i ämnet. Integrerade kurser ordnades förra läsåret t.ex. i tillämpad kemi och mikrobiologi, praktisk filosofi och skogsekologi.

Utvärdering av undervisningen

Kontinuerlig utveckling och bedömning av det egna arbetet ingår som naturliga delar i vårt arbete. Under de senaste åren har tyngdpunkten legat på utvärderingsutbildning. Vi har försökt att skapa oss en gemensam uppfattning om vad testning av språk för specifika syften innebär. Vi har studerat den nya språklagen och grunderna för språkexamina för statsförvaltningen och har genom övningar försökt förvissa oss om att ”min nöjaktig också är din nöjaktig”. Vi har deltagit i Koru-projektet (se närmare Raija Elsinen och Taina Juurakko-Paavola i denna publikation) och fört vidare kunskaperna till de kolleger som inte deltagit, vi har också bekantat oss med Europarådets språkfärdighetsnivåer (CEF).

Gymnasiet och studentexamen

Resurserna i grundskolan och gymnasiet

Det första språket, A-språket som börjar i grundskolans tredje klass, är numera till övervägande del engelska. Bara ca 1,5 procent av åldersklassen har valt svenska som sitt A-språk. Något fler väljer dock svenska som ett frivilligt A 2-språk senare i grundskolan och ännu i gymnasiet byter en del studenter från B-svenska till A-svenska. Sålunda studerade nästan 8 procent av åldersklassen svenska som A-språk i gymnasiet år 2004. I praktiken är det dock B-svenskan, som börjar i grundskolans sjunde klass, som är den lärokurs som nästan alla studenter har läst.

Timfördelningen i grundskolan och gymnasiet

Timresursen i A-språket är dubbelt så stor som i B-språket. A-språket är praktiskt taget alltid engelska, B-språket svenska. Tabellen visar resursfördelningen.

Tabell 2. Timfördelningen i grundskolan och gymnasiet

	GRUNDSKOLA	GYMNASIUM	SAMMANLAGT
A-språk, engelska	608 t	394 t + (76 t valbara)	812–888 h
B-språk, svenska	204 t	190 t + (76 t valbara)	394–470 h

Målsättning i svenska enligt färdighetsnivåerna (CEF)

Målet för gymnasiekursen i B-svenska sattes vid nivå B1.1 i tal och skrift, och något högre, vid B 1.2, i de receptiva färdigheterna hör- och läsförståelse. Trots att studentexamen inte innehåller ett talprov ingår förmågan att tala givetvis i gymnasiets läroplan och målsättning.

Tabell 3. Målsättning i svenska i gymnasiet

		HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
Avlagd gymnasiekurs	B-svenska	B1.2	B1.1	B1.2	B1.1

Studentexamen i B-svenska, betygsfördelning enligt färdighetsnivåerna (CEF)

Resultaten i studentexamen visar att gymnasiets mål, en fungerande grundfärdighet (B 1) nås av knappa 40 procent av abiturienterna medan ca 60 procent bara uppnår nybörjarnivån (A 2). Enligt Sauli Takalas utredning 2005 når några procent färdighetsnivån B2 och ungefär lika många kommer inte högre än till A 1. Resultaten i svenska har stadigt försämrats och studentexamensnämnden har sänkt gränsen för godkänt mer än någonsin tidigare. Med tanke på timresursen är det inte så överraskande. Med ca 400 timmar kan man inte vänta sig mycket mera. Vid Helsingfors universitet har vi redan för många år sedan konstaterat att cum laude approbatur eller lägre i studentexamen inte ger en solid utgångspunkt för studier på fakultetskursen i svenska. Därför hänvisas studenter med låga betyg till stödundervisning. Behovet av stödundervisning kommer säkert att öka ytterligare då många abiturienter väljer att inte delta i studentexamen i svenska. Det här är redan ett problem eftersom stödundervisning på universitetsnivå inte upplevs som speciellt ändamålsenligt för någon, universiteten lider av resursbrist inte minst då den nya examen ska avläggas på en kortare tid en förut.

Redan nu kan man konstatera att allt fler abiturienter låter bli att delta i studentexamen i svenska. Enligt tidningsuppgifter har deltagarprocenten sjunkit till 60 i Ranua där man redan i flera år har experimenterat med en examen i vilken bara modersmålet är obligatoriskt.

Allt flera låter bli att satsa på studierna i svenska i gymnasiet och att välja valbara kurser i svenska; allt detta resulterar i svagare språkkunskaper. Även de som deltar i studentexamen förbereder sig sämre än i studentexamen i engelska, man går upp i provet med färre avlagda kurser och hoppas bli godkänd. Också det sänker nivån i studentexamen. Det kan inte vara en överraskning att satsningen korrelerar med resultatet.

Inlärningsresultaten i grundskolan är inte heller så goda som de kunde vara. En bidragande orsak är tidpunkten då studierna i svenska inleds. B-språket studeras under årskurserna 7–9 då eleverna är 14–16 år gamla. Under den intensivaste puberteten är ungdomarna betydligt mera intresserade av helt andra saker än de första stegen i ett nytt språk med en hel del böjningsändelser och grammatiska regler. Det är ljusår till fortsatta studier och arbetslivet. Det språkliga klimatet i samhället uppmuntrar inte heller speciellt till studier i det andra inhemska språket. Mycket vore vunnet om skolornas studiehandledare visste mera om språkkraven i högskoleexamina. Det tycks bli en överraskning för många att man ska läsa språk fast man egentligen vill studera matematik vid universitet. En bristfälligt inhämtad skolkurs i svenska kan försvåra mångas fortsatta studier avsevärt.

I dessa nytto- och effektivitetstänkandets dagar kan det inte ligga i någons intresse att skolans resurser inte utnyttjas bättre än nu. Med välinriktad information om språkkraven i högskoleexamina och i de flesta andra fortsatta studier kunde man kanske uppmuntra åtminstone gymnasisterna att studera effektivare.

HUR KAN SPRÅKKUNSKAP INHÄMTAD GENOM STUDIER OCH ARBETE ERSÄTTA EXAMINA?

Enligt lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) kan de kunskaper i finska och svenska som krävs visas på fyra sätt: genom språkexamina för statsförvaltningen, genom allmänna språkexamina (se Tarja Leblays artikel), genom språkprov eller språkstudier i samband med andra studier eller, när det gäller utmärkta kunskaper, genom att personen i fråga företer en godtagbar utredning om att den genom tidigare verksamhet har visat sig ha de språkkunskaper som krävs.

I statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen (481/2003) preciseras sedan närmare hur språkkunskap som har visats i samband med studier relateras till de olika nivåerna av språkkunskap. Varken lagen eller förordningen känner till ett sådant begrepp som individens ”modersmål” – det som räknas är skolutbildning (och ämnet modersmål i skolan), studentexamen avlagd på språket i fråga och vissa slag av språkstudier vid högskola.

Delvis svårtolkade bestämmelser

I praktiken har det visat sig att vissa av bestämmelserna om språkkunskap som visats i samband med studier kan vara svåra att tolka, även om en hel del arbete lades ner på att formulera dem entydigt när förordningen skrevs. Jag ska därför gå igenom dem här med förklarande kommentarer.

Ett grundläggande begrepp är det språk på vilket man har fått sin skolutbildning. Det preciseras närmare i 20 § i förordningen:

- En person anses ha fått sin skolutbildning på det språk, finska eller svenska, som anges som modersmål på avgångsbetyget över studier enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998) eller gymnasielagen (629/1998) eller över motsvarande studier, om han eller hon på avgångsbetyget fått godkänt vitsord i modersmålet.
- Den som har avlagt studentexamen på ett annat språk än sitt skolutbildningsspråk enligt 1 mom., anses dock ha fått sin skolutbildning också på det språk på vilket han eller hon i studentexamen har avlagt godkänt prov i modersmålet eller fått minst vitsordet magna cum laude approbatur i provet i finska som andra språk respektive svenska som andra språk.

Lagen ställer alltså inte här specifika krav på hur många år skolutbildningen har varat. Det avgörande är vitsordet i modersmålet (dvs. det som i betyget kallas modersmålet) på avgångsbetyget, eller alternativt provet i modersmålet i studentexamen.

En person som har gått åtta år i svensk skola och sedan för det sista grundskoleåret flyttat över till en finsk skola och får avgångsbetyg från den med godkänt vitsord i finska som modersmål anses alltså ha fått sin skolutbildning på finska, inte på svenska, och vice versa. Har man däremot gått igenom hela grundskolan på svenska (och fått godkänt vitsord i modersmålet på avgångsbetyget) och sedan går gymnasiet (eller åtminstone det sista gymnasieåret) på finska och får godkänt vitsord i finska som modersmål på gymnasiets avgångsbetyg, anses man ha fått sin skolutbildning både på svenska och på finska. Det verkar kanske lite krångligt, men på något sätt måste det preciseras.

I bestämmelsen om studentexamen på annat språk än skolutbildningsspråket gäller det att vara noga med prepositionerna. Det handlar alltså om att man ska ha avlagt studentexamen *på* det andra språket, inte *i* det. Det torde vara relativt sällsynt, men det är teoretiskt möjligt att t.ex. en person med svenska som modersmål i en familj bosatt någonstans där det är svårt att gå i svensk skola föredrar att avlägga studentexamen på svenska trots att den gått i finsk skola. Eller naturligtvis vice versa, att någon har gått både grundskolan och gymnasiet på svenska men ändå föredrar att ta studentexamen på finska. Det handlar då inte bara om modersmålsprovet, utan om hela studentexamen (annars har man inte avlagt studentexamen *på* svenska respektive finska). Observera också att finska respektive svenska som andraspråk är något helt annat än provet i det andra inhemska språket – se närmare nedan.

De bestämmelser om utbildning som finns i förordningen hänför sig i första hand till utbildning i Finland. Möjligen kan dock tillägget ”eller över motsvarande studier” tolkas så att det också gäller grundskolan och gymnasieskolan i Sverige, förutsatt att personen i fråga har godkänt betyg i svenska (respektive i finska i en finsk skola i Sverige). I 14 § i lagen finns dessutom en bestämmelse om att språkexamenämnderna på ansökan kan besluta om jämställande av språkstudier utomlands med språkexamen för statsförvaltningen. Vad som avses med språkstudier preciseras däremot inte.

Rent formellt kan lagen och förordningen alltså eventuellt tolkas så att inte ens en person som har vuxit upp i en svensk familj i Sverige och gått i svensk skola där automatiskt anses ha kunskaper i svenska. På samma sätt beaktar förordningen inte att det finns personer (med finska som ett av sina hemspråk) som har gått i finsk skola i Sverige. Inte heller högskolestudier på svenska i Sverige beaktas automatiskt, eftersom högskolorna i Sverige inte har en direkt motsvarighet till det finländska mognadsprovet. Detta är utan tvivel en brist i lagstiftningen som borde rättas till. Ett första steg kunde vara ett klart ställningstagande av språkexamenämnderna (jfr nedan om deras utlåtande om krav på språkkunskap för medborgarskap). Helt problemfritt blir det emellertid inte att definiera framför allt högskolestudier på svenska i Sverige, eftersom så många högskoleutbildningar numera ges på engelska. Likaså kan det stöta på problem att precisera vad som avses med skolgång på finska i Sverige.

Språkkunskap som visats i samband med studier

Låt oss nu se på vad förordningen säger om hur språkkunskap visad i samband med studier kan ersätta språkexamina för statsförvaltningen.

När det gäller *utmärkt förmåga* att använda finska eller svenska i tal och skrift finns det två huvudmöjligheter.

Den första är en kombination av skolutbildning på språket i fråga och avlagt så kallat mognadsprov (i förordningen kallat mogenhetsprov) på samma språk. Det lönar sig alltså vanligen att avlägga mognadsprovet på sitt skolspråk, då behöver man inte ta någon språkexamen i det språket utan klarar sig med examen i det andra inhemska om man vill ha papper på utmärkt förmåga att använda både svenska och finska.

Det andra alternativet är att man får ett tillräckligt högt betyg i modersmålsprovet i studentexamen. Har man avlagt studentexamen på svenska respektive finska och fått minst magna cum laude approbatur i modersmålet så räcker detta, utan att det behöver kompletteras med mognadsprov i högskola.

En variant av det senare, som närmast gäller invandrare och andra med annat modersmål än svenska och finska, är att man i studentexamen på finska eller svenska får minst eximia cum laude approbatur i finska respektive svenska som andra språk. Den här bestämmelsen har ibland missförståtts och tolkats som att betyget eximia cum laude approbatur i det andra inhemska språket i studentexamen motsvarar utmärkt förmåga att använda språket i tal och skrift. Men så är det självfallet inte. Det handlar återigen om prepositionen *på*: ”den som på detta språk (kyseisellä kielellä) ... har avlagt studentexamen med minst vitsordet eximia cum laude approbatur i finska respektive svenska som andra språk”. Termen finska/svenska som andra språk används inte i detta fall när det gäller elever med finska eller svenska som modersmål. Om en elev med finska som modersmål går i svensk skola kan den läsa modersmålsinriktad finska, men det som på skolschemat kallas modersmålet är ändå svenska, och något sådant som svenska som andra språk existerar inte i det fallet. Och även om eleven i fråga ges en möjlighet att skriva modersmålsprovet i finska vid sidan om modersmålsprovet i svenska räknas det förra inte som ett modersmålsprov enligt gällande bestämmelser, eftersom studentexamen inte är avlagd på finska.

Går vi sedan till *god förmåga* att använda finska eller svenska i tal och skrift finns det fler alternativ. De fyra första är varianter av det som gäller för utmärkt förmåga, men kraven ställs lägre. Examen som visar god förmåga behöver enligt förordningen inte avläggas av den som på finska respektive svenska

1. har fått sin skolutbildning enligt 20 §,
2. har avlagt studentexamen med godkänt vitsord i provet i detta språk som modersmål,
3. har avlagt studentexamen med minst vitsordet magna cum laude approbatur i provet i finska eller svenska som andra språk, eller
4. har avlagt mogenhetsprov i högskola.

Också här gäller det alltså att komma ihåg att punkterna 2 och 3 gäller studentexamen *på* språket i fråga. Framför allt punkt 3 feltolkas ofta som att magna cum laude appro-

batur i det andra inhemska språket i studentexamen skulle motsvara god förmåga att använda språket i tal och skrift, men så är alltså inte fallet.

Utöver dessa fyra finns det ytterligare två sätt att visa kunskaper motsvarande god förmåga att använda finska eller svenska i tal och skrift.

För det första kan språkexamen avläggas i samband med universitets- och yrkeshögskoleexamina (se närmare Ullamaija Fiilins artikel), och betyget god förmåga i sådana examina motsvarar då god förmåga i språkexamen för statsförvaltningen.

För det andra motsvaras god förmåga att använda finska eller svenska i tal och skrift av minst 35 studieveckor (eller vitsordet cum laude approbatur enligt det gamla systemet) i finska respektive svenska/nordiska språk som läroämne vid en högskola.

De två sistnämnda sätten att visa språkkunskaper gäller också för *nöjaktig förmåga* att använda finska eller svenska i tal och skrift, men där är kraven självfallet lägre: nöjaktig förmåga i språkexamen som avläggs i samband med universitets- och yrkeshögskoleexamina eller 15 studieveckor ämnesstudier (approbatur) i finska respektive svenska/nordiska språk som läroämne vid en högskola.

Först när det gäller *förmåga att förstå* finska eller svenska är det möjligt att kompensera det med betyg i det andra inhemska språket i studentexamen som avläggs på det egna språket. Orsaken är framför allt den att provet i det andra inhemska språket i studentexamen inte innehåller någon del som kontrollerar muntlig färdighet. Inte heller kraven på självständig skriftlig produktion är tillräckligt mångsidiga. Därför kan provet i studentexamen inte användas för att testa förmågan att använda språket i tal och skrift. – I den mån det blir möjligt för tvåspråkiga elever att avlägga modersmålsprovet i studentexamen också i det språk som i skolan kallas det andra inhemska språket måste detta naturligtvis omprövas.

Examen som visar god förmåga att förstå finska eller svenska fordras inte av den som har avlagt studentexamen med minst vitsordet *eximia cum laude approbatur* i den långa lärokursen i det andra inhemska språket (a-språk), och examen som visar nöjaktig förmåga att förstå finska eller svenska fordras inte av den som har avlagt studentexamen med minst vitsordet cum laude approbatur i den långa lärokursen i det andra inhemska språket (a-språk) eller minst vitsordet *eximia cum laude approbatur* i den medellånga lärokursen i det andra inhemska språket (b-språk).

Som ovan nämnts säger statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen inget direkt om skolgång eller studier i Sverige. Däremot har examensnämnderna gett ett allmänt utlåtande enligt 17 § i medborgarskapslagen och 7 § 2 momentet i statsrådets förordning om medborgarskap. Enligt utlåtandet uppfylls de krav på språkkunskaper som nämns i 13 § medborgarskapslagen (359/2003) för svenska språkets del om en person i Sverige a) har genomgått grundskolans lärokurs och avgångsbetyget omfattar godkänt vitsord i svenska som modersmål eller andraspråk, b) har genomgått gymnasiets lärokurs med svenska som undervisningsspråk eller c) har avlagt akademisk examen, där ämnesstudierna åtminstone delvis har studerats på svenska.

Språkexamensnämndernas allmänna utlåtande omfattar också ett antal andra utbildningar m.m. som medför att kraven på språkkunskap för medborgarskap uppfylls, bland annat vissa yrkesexamina och studier utomlands.

Tidigare verksamhet

När det gäller utmärkta kunskaper finns det ytterligare ett sätt att få intyg om språkkunskap utan särskilt examen, nämligen genom att personen i fråga för språkexaminationsnämnden företer en godtagbar utredning om att den genom tidigare verksamhet har visat sig ha de språkkunskaper som krävs. En motsvarande bestämmelse fanns redan i den tidigare lagstiftningen, där det talades om ”litterär verksamhet eller tidigare tjänsteverksamhet”.

Avsikten med bestämmelsen är att den som länge har arbetat med språkligt krävande uppgifter på språket i fråga inte ska behöva delta i examen. Det kan gälla någon som har skrivit böcker eller artiklar på det språket, eller som har haft en tjänst som krävt regelbundet talande och självständigt skrivande. När det gäller svenska har till exempel långvarig verksamhet i Sverige eller på Åland i språkligt krävande uppgifter ansetts motsvara denna bestämmelse.

Av den ”godtagbara utredning” som avses bör framgå vilka slags uppgifter personen i fråga har haft, och normalt bör den också innehålla ett skriftligt yttrande av någon ojävig person, i första hand den sökandes chef. Enbart det faktum att man ofta använder språket i fråga i tjänsten är alltså inte ett tillräckligt kriterium – det handlar ju om utmärkta kunskaper.

Källor:

Lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003)

Statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen (481/2003)

Raija Elsinen

Johtaja/lehtori

Joensuun yliopisto, kielikeskus

Taina Juurakko-Paavola

Kielikoulutuskeskuksen johtaja

Hämeen ammattikorkeakoulu

KORKEAKOULUJEN RUOTSINOPINTOJEN ARVIOINNIN YHTENÄISTÄMINEN

Johdanto

Esittelemme artikkelissamme Suomen ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kielikeskusten ensimmäistä yhteishanketta, joka liittyy korkeakoulututkintoihin sisältyvän ruotsin kielen taidon arvioinnin yhtenäistämiseen koko korkeakoulusektorilla. Viitataan hankkeeseen nimellä KORU-hanke (Korkeakoulujen ruotsin kielen suoritusten arvioinnin yhteismitallisuuden kehittäminen). Ruotsin kielen taidon osoittaminen korkeakouluopintojen yhteydessään on jo vakiintunut, tutkintoasetustenkin edellyttämä käytäntö. 2000-luvun alussa tapahtui muutoksia toimintaympäristössä, lainsäädännössä sekä toimijoiden vastuunjaossa, ja näiden muutosten myötä on yhteisten linjausten ja käytännön yhteistyön laajentamisen tarve koko korkeakoulusektorilla selvästi entisestään korostunut.

Selvitämme seuraavassa ensiksi hankkeen taustaa eli sen syntyä ja lainsäädännöllisiä lähtökohtia. Kuvaamme sitten hankkeen tavoitteita ja toteutusta sekä teematapaamisten sisältöjä, taitotasokuvausten laadintaa ja maamerkkityöskentelyä. Lopuksi esitämme tiivistelmän hankkeen suosituksista, pohdimme ruotsin kielen korkeakouluopetukseen liittyviä haasteita ja hahmottelemme tulevaa yhteistyötä korkeakoulujen kesken.

KORU-hankkeen taustaa

KORU-hankkeen synty liittyy kiinteästi 2000-luvun alun kielilainsäädännön uudistamistyöhön, jonka myötä tuli tarpeelliseksi ajankäytöstä myös valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmää. Tätä varten opetusministeriö asetti joulukuussa 2001 työryhmän, joka Kielilakikomitean mietintö (2001) lähtökohtanaan aloitti työnsä kartoittamalla ne eri tavat, joilla suomen ja ruotsin kielen taitoa voitiin valtionhallinnossa osoittaa. Raportissaan työryhmä totesi valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän keskeiseksi ongelmaksi suuret erot kielitaidon osoittamisjärjestelmän eri keinojen ja niiden toimeenpanon välillä. (Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistaminen 2002; Jukkala 2004, 298–299.)

Tilanteen parantamiseksi työryhmä laati luonnoksen asetustekstiksi suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa. Lisäksi suositeltiin valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän laadun perusteellista parantamista siten, että mm. määriteltäisiin valtionhallinnon kielitutkinnon perusteet, tuotettaisiin mallitehtäväkokoelma sekä laadittaisiin ohjeet ja järjestettäisiin arviointikoulutus tutkinnon vastaanottajille. (Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistaminen 2002.) Kyseinen valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistus toteutettiin sittemmin Opetushallituksen ohjauksessa.

Liikaa heterogeenisyyttä oli työryhmän muistion mukaan myös korkeakoulututkintoihin sisältyvien ruotsin kielen opintojen ja suoritusten arvioinnissa. Koska korkeakoulut toteuttivat arviointia varsin itsenäisesti, vaihtelivat sekä arviointikriteerit että käytänteet huomattavasti. Yksi työryhmän tekemistä toimenpide-ehdotuksista koskin korkeakoulujen kielikokeiden yhteismitallisuuden lisäämistä. Tavoitteena oli näin myös tukea korkeakoulujen kieltenopettajia valtionhallinnon kielitutkintojen uusien perusteiden ja koespesifikaatioiden hyödyntämisessä omassa työssään. (Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistaminen 2002, 5, 26.) Ammattikorkeakouluja ja yliopistojen kielikeskuksia kannustettiin yhteistyössä anomaan hankerahaa yhteismitallisuuden toteuttamiseen käytännössä. Yhteinen hankehakemus jätettiin opetusministeriölle maaliskuussa 2003, ja myönteinen rahoituspäätös saatiin saman vuoden kesäkuussa.

Toimintaehdot tälle yhteiselle KORU-hankkeelle määräytyivät keskeisiltä osin lainsäädännöstä. Vaatimus toisen kotimaisen kielen taidon osoittamisesta sisältyy, kuten edellä jo on todettu, korkeakoulututkintojen tutkintoasetuksiin. Valtioneuvoston ammattikorkeakouluista antamassa asetuksessa (352/2003, 497/2004, 8 §) todetaan asiasta seuraavaa: *”Opiskelijan tulee ammattikorkeakoulututkintoon sisältyvissä opinnoissa tai muulla tavalla osoittaa saavuttaneensa sellainen suomen ja ruotsin kielen taito, joka julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) mukaan vaaditaan korkeakoulututkintoa edellyttävään virkaan kaksikielisellä alueella ja joka ammatin harjoittamisen ja ammatillisen kehityksen kannalta on tarpeellinen.*” (Korostus kirjoittajien.) Vastaava valtioneuvoston yliopistojen tutkintoja koskeva asetusta (794/2004, 6 §) on muotoiltu lähes yhtenevästi: *”Opiskelijan tulee alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon sisältyvissä opinnoissa tai muulla tavalla osoittaa saavuttaneensa: 1) suomen ja ruotsin kielen taidon, joka julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 6 §:n 1 momentin mukaan vaaditaan valtion henkilöstöltä kaksikielisessä viranomaisessa ja joka on tarpeen oman alan kannalta [- -].*” (Korostus kirjoittajien.)

Tutkintovaatimukseen sisältyvän toisen kotimaisen kielen taidon osoittaminen on siis molempien asetusten mukaisesti kaksiosainen: tutkinnoissa edellytetään riittävää näyttöä sekä julkishallinnon henkilöstöltä vaadittavasta että oman alan ja/tai ammatin kannalta tarpeellisesta toisen kotimaisen kielen taidosta. Vaatimusten ensimmäinen osa on selvimmän sidoksissa julkisen sektorin työntekijöiden kelpoisuusehtoihin, ja niiden jälkimmäinen osa liittyy, tapauksen mukaan, jossain määrin myös yksityisen sektorin työntekijöiden kelpoisuusehtoihin. Yksityiseltä sektorilta puuttuvat alueen heterogeenisuuden takia selvät yhtenäiset ja lakisäätteiset kielitaitovaatimukset (ks. myös Karjalainen & Lehtonen 2005, 16–17). Vaatimukset, ja aivan erityisesti niiden

jälkimmäinen osa, liittävät kielten opetuksen ja arvioinnin myös tiivistä erityisalojen kieltenopetuksen kontekstiin. Erityisalan kieltenopetuksessa ja kielitaidon arvioinnissa sisällöt ja menetelmät valitaan analysoimalla kunkin erityisalan kielenkäyttötilanteita. Tavoitteena on arvioida selviytymistä tietyissä erityisalan autenttisissa tai näitä simuloivissa kielenkäyttötilanteissa, joissa arvioitava saa mahdollisuuden osoittaa kielitaitonsa tason erityisalan sisällön tuntemuksen tukemana. (Ks. esim. Strevens 1988; Douglas 2000, 1–23; Robinson 2001.)

Tieto siitä, minkä tasoista ruotsin kielen taitoa korkeakoulututkinnossa on osoitettava, käy ilmi laista, joka koskee julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavaa kielitaitoa eli ns. uudesta kielitaitolaista (424/2003). Sen pykälässä kuusi todetaan, että ”*valtion henkilöstöltä, jolta edellytetään säädettyinä kelpoisuusvaatimuksena korkeakoulututkintoa, vaaditaan kaksikielisessä viranomaisessa viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa.*” (Korostus kirjoittajien.)

Siitä, mitä ns. kielitaitolaissa mainituilla ruotsin kielen suullisella ja kirjallisella taidolla tarkoitetaan ja miten kielitaidon tasoja erinomainen, hyvä ja tyydyttävä taito voidaan käytännössä osoittaa, säädetään puolestaan valtioneuvoston asetuksessa suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtioneuvoston asetuksessa (481/2003) eli ns. uudessa kielitutkintoasetuksessa. Suullista taitoa osoittavaan tutkintosuoritukseen kuuluvat puheen ymmärtämisen ja puhumisen osa-alueet, ja kirjallista taitoa osoittavaan suoritukseen kuuluvat tekstin ymmärtämisen ja kirjoittamisen osa-alueet. Ns. uudessa kielitaitolaissa esitettyjä kielitaidon tasoja erinomainen, hyvä ja tyydyttävä voidaan asetuksen mukaisesti yleisesti osoittaa

1. valtioneuvoston kielitutkinnolla (1–12 §)
2. yleisellä kielitutkinnolla (13–14 §)
3. opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla ja -opinnoilla (15–20 §).

On kuitenkin huomattava, että näistä yleensä vain viimeksi mainittu suoritustapa yksiselitteisesti täyttää myös tutkintoasetusten yksilöimän ala- ja/tai ammattikohtaisen kielen hallinnan vaatimuksen.

Opintojen yhteydessä voidaan ruotsin kielen erinomaista suullista tai kirjallista taitoa ns. uuden kielitutkintoasetuksen (481/2003) mukaan osoittaa vain seuraavin tavoin:

1. ruotsin kielellä asetuksen 20 §:n mukaisesti saadulla koulusivistyksellä täydennettynä korkeakoulussa ruotsin kielellä suoritettulla kypsyysnäytteellä
2. ylioppilastutkinnolla, johon sisältyy vähintään arvosanalla magna cum laude approbatur suoritettu äidinkielen koe ruotsin kielessä
3. ylioppilastutkinnolla, jossa ruotsin kieli on suoritettu vähintään arvosanalla eximia cum laude approbatur ruotsi toisena kielenä -kokeessa.

Hyvää suullista tai kirjallista ruotsin kielen taitoa voidaan puolestaan osoittaa opintojen yhteydessä seuraavasti:

1. ruotsin kielellä asetuksen 20 §:n mukaisesti saadulla koulusivistyksellä
2. ruotsinkielisellä kypsyysnäytteellä korkeakoulussa

3. ylioppilastutkinnolla, johon sisältyy hyväksytyt arvosana ruotsin kielessä suoritusta äidinkielen kokeesta
4. ylioppilastutkinnolla, johon sisältyy vähintään arvosana magna cum laude approbatur ruotsi toisena kielenä -kokeessa
5. 35 opintoviikon laajuisilla ruotsin kielen opinnoilla korkeakoulussa
6. korkeakoulututkintoon sisältyvällä ruotsin kielen kokeella tai opinnoilla, joista saatu arvosana on vähintään hyvä.

Tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa taas voidaan opintojen yhteydessä osoittaa joko 1) 15 opintoviikon laajuisilla ruotsin kielen korkeakouluopinnoilla tai 2) korkeakoulututkintoon sisältyvällä ruotsin kielen kokeella tai opinnoilla, joista saatu arvosana on tyydyttävä.

Niissä korkeakoulututkintoihin sisältyvän ruotsin kielen taidon arvioinneissa, joista KORU-hankkeessa on kyse, voidaan julkishallinnon henkilöstöltä vaadittavan ruotsin kielen taidon osalta osoittaa vain joko hyvää tai tyydyttävää ruotsin kielen taitoa. Edellä esitetyistä ruotsin kielen taidon osoittamismahdollisuuksista ovat siis KORU-hankkeen kannalta keskeisimpiä kohta 6 hyvän taidon ja kohta 2 tyydyttävän taidon osoittamisen osalta.

Kuvaus ja kriteerit siitä, mitä kielen erinomainen, hyvä ja tyydyttävä taito tässä lainlaatijan tarkoittamassa merkityksessä käytännössä on, on selostettu Valtionhallinnon kielitutkinnon perusteissa (2003). Sekä suullisessa että kirjallisessa arvioinnissa käytössä ovat erikseen laaditut taitotasoasteikot, joiden perustana on eurooppalainen kuusiportainen taitotasoasteikko. Erinomainen taito vastaa eurooppalaisen kielitaitotasoasteikon itsenäisen kielenkäyttäjän tasoa C2, hyvä taito itsenäisen tai taitavan kielenkäyttäjän tasoa B2– C1 ja tyydyttävä taito itsenäisen kielenkäyttäjän tasoa B1 (ks. myös Eurooppalainen viitekehys 2003). Näitä tasoja vastaavaa kielitaitoa on perusteltua edellyttää opiskelijoilta myös korkeakoulututkintoihin sisältyvissä ruotsin opinnoissa ja niitä koskevissa arvioinneissa.

KORU-hankkeen tavoitteet ja toteutus

KORU-hankkeen päätavoitteena oli sen nimen ja hankehakemusasiakirjan mukaisesti parantaa korkeakoulututkintoihin sisältyvien ruotsin kielen opintojen arvioinnin yhteismitallisuutta ja läpinäkyvyyttä sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistojen kielikeskuksissa tai niitä vastaavissa laitoksissa. Hankkeen toiseksi tavoitteeksi nousi kielitaidon arvioinnin kriteereiden ja käytänteiden selkiyttäminen ja yhtenäistäminen. Päätavoitteen toteuttamisen kannalta välttämätön kolmas tavoite oli ruotsin kielen opettajien arviointivalmiuksien hiominen ja kehittäminen. Neljäs haasteellinen tavoite oli luoda niin korkeakoululaitosten väliseen kuin sisäiseenkin yhteistyöhön perustuva ruotsinopettajien pysyvä toimintakulttuuri, jossa toiminta ja arviointikäytännöt olisivat jatkuvan itse- ja vertaisarvioinnin kohteena. Näiden tavoitteiden arvioitiin toteutuessaan korjaavan juuri niitä puutteita, joita valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistamista pohtineen työryhmän muistiossa (2002, 5) aikanaan ruotsin arvi-

oinnista esitettiin. Lisäksi toivottiin näin edistettävän myös korkeakoulututkintoihin sisältyvien ruotsin kielen opintojen ja suoritusten yleistä laatua.

Hankkeen kokonaistoteutuksesta tulivat vastaamaan ammattikorkeakoulujen osalta koordinaattori Taina Juurakko-Paavola Hämeen ammattikorkeakoulusta sekä yliopistojen osalta koordinaattori Raija Elsinen Joensuun yliopiston kielikeskuksesta. Lisäksi hankkeelle perustettiin aktiivisesti toiminut erillinen ohjausryhmä, johon koordinaattorien ohella kuuluivat Tuija Kiviaho Satakunnan ammattikorkeakoulusta ja Ullamaija Fiilin Helsingin yliopiston kielikeskuksesta. Ohjausryhmä päätti ensimmäisessä kokouksessaan hankkeen toteutuksen suuntaviivat, sisällöt ja ajoitukset. Hankkeen toteutukseen valittiin toimintatutkimuksellinen lähestymistapa, jossa vuorottelevat suunnittelu, toiminta ja toiminnan arviointi. Näin hankkeessa voitiin tarvittaessa joustaa ennakkosuunnitelmista, reagoida nopeasti ja muuntaa konseptia työn edetessä. Tämän toteutustavan valinta mahdollisti myös kaikkien hanketyöskentelyyn osallistuvien henkilöiden oman asiantuntijuuden laaja-alaisen hyödyntämisen ja sitoutumisen yhteistyöhön. (Aaltola & Syrjälä 1999; Kuula 2000, 218.)

Saadakseen aikaan tehokkaan yhteistoiminnallisen työskentelyn ohjausryhmä joutui rajoittamaan hankkeen osallistujamäärän korkeintaan kuuteenkymmeneen opettajaan. Päätettiin, että kukin korkeakoulu sai ns. kiintiöpaikan yhdelle ruotsinopettajalleen. Tämän opettajan hanketyöskentelystä aiheutuneet koulutus-, matka- ja majoituskulut korvasi hanke. Suurimmille korkeakouluille tarjottiin kuitenkin mahdollisuus saada useampi opettaja mukaan työskentelyyn, mikäli ne sitoutuivat itse maksamaan heidän matka- ja majoituskulunsa. Kaikkiaan hankkeeseen osallistui 56 ruotsin kielen korkeakouluopettajaa 25 ammattikorkeakoulusta (N = 29) ja 16 yliopistosta (N = 20).

Hanketyöskentelyn aluksi tunnistettiin mahdolliset muutostarpeet kartoittamalla hankkeeseen osallistuneiden ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kielikeskusten ruotsin kielen taidon arvioinnissa vallitseva lähtötilanne. Tämän jälkeen edettiin lähtötilanteesta kohti tavoitteita jaksoissa, joita kutsumme teematapaamisiksi. Teematapaamisia oli alun perin tarkoitus pitää kolme, mutta hankkeen edetessä osoittautui tarpeelliseksi järjestää vielä neljäs tapaaminen. Ensimmäinen tapaaminen järjestettiin 20.–21.11.2003 Hämeenlinnassa, ja sen teemoina olivat ruotsin kielen arviointiin liittyvä lainsäädäntö sekä valtionhallinnon kielitutkinto ja taitotasokuvaukset. Toinen tapaaminen pidettiin Helsingissä 29.–30.1.2004. Teemana oli kirjallisen ja suullisen kielitaidon arviointi, johon perehdyttiin muun muassa tutustumalla erilaisiin arviointikriteereihin ja -asteikkoihin sekä testauksessa yleisesti käytettyihin tehtävätyyppeihin. 1.–2.4.2004 Helsingissä pidetyn kolmannen tapaamisen teemoina olivat omien KORU-taitotasokuvausten luominen ja maamerkkityöskentely. Toimintatutkimuksen luonteeseen sopivasti järjestettiin vielä ylimääräinen, neljäs teematapaaminen Helsingissä 4.–5.4.2005. Sen aiheina olivat maamerkkityöskentely ja hankkeen suositusten hienosäätö.

Hanketyöskentelystä pyrittiin valitun toimintatavan mukaisesti tekemään yhteistoiminnallista ja ongelmalähtöistä. Teematapaamiset koostuivat asiantuntija-alustuksista, ryhmäkeskusteluista, -pohdintoista ja -töistä. Niitä edelsivät etätöinä tehtävät ja palautettavat etukäteistehtävät ja -kyselyt sekä toisinaan myös perehtyminen aineistoihin, joiden tarkoitus oli syventää reflektointia ja ryhdistää yhdessä oppimista. Myös itse teematapaamisiin liittyi tehtäviä, jotka palautettiin koordinaattoreille muutama viik-

ko tapaamisen jälkeen. Kaikille tehtäville oli ominaista, että ne integroituivat suoraan työhön ja pyrkivät olemaan yhteistoiminnallisia myös työyhteisökohtaisesti siten, että muutkin kuin hankkeeseen varsinaisesti osallistuvat opettajat aktivoitaisiin mukaan ja saatettaisiin osallisiksi hankkeen tuottamasta osaamisesta.

KORU-teematapaamisten sisällöt

Yhteinen näkemys arvioinnin yhdenmukaistamisesta

KORU-hankkeen ensimmäisessä teematapaamisessa perehdyttiin korkeakoulujen ruotsin kielen suoritusten yhteismitallisuuden kehittämiseen liittyvään lainsäädäntöön (ks. luku 2). Asiantuntijoina kuultiin hallitusneuvos Salla Kalsia opetusministeriöstä ja suunnittelija Tim Lamminrantaa Opetushallituksesta. Professori Sauli Takalan johdolla perehdyttiin valtionhallinnon kielitutkintojen perusteisiin, ja erityisen tarkastelun kohteena olivat taitotasokuvaukset.

Nämä asiantuntija-alustukset sekä etukäteistehtävinä tehdyt lähtötilanteen kartoitukset loivat hankkeen osallistujille jo ensimmäisen teematapaamisen ryhmätöissä selkeän näkemyksen siitä, että korkeakoulujen ruotsin opinnoissa tarvittiin yhdenmukaisempaa arviointia mutta että toisaalta tietty korkeakoulukohtainen liikkumavara tuli säilyttää. Yhteismitallisuutta haluttiin parantaa seuraavasti:

- laatimalla yhteiset taitotasokuvaukset
- työstämällä arviointia helpottavat maamerkit
- määrittelemällä testattavat kielitaidon osa-alueet
- laatimalla tehtäväpankki
- päättämällä arvosanojen määräytymisperusteista.

Ammattikorkeakoulu-/yliopistoasetuksen toisen puolen eli ammatti- ja alakohtaisuuden katsottiin puolestaan edellyttävän erityisalojen kielenopetuksen periaatteiden huomioon ottamista ja siten myös ala- ja tapauskohtaisia ratkaisuja. Osallistujat pitivät tärkeänä, että testattavat aihealueet ja kielenkäyttötarkoitukset valitaan ja kielitaidon eri osa-alueita painotetaan näistä lähtökohdista. Jotta yhteisille linjauksille saatiin mahdollisimman suuri hyväksyntä heti hankkeen alkuvaiheessa, oli osallistujien tehtävänä esitellä linjaukset oman koulunsa ruotsinopettajille ja pyytää heiltä kommentteja. Yleensä linjauksia pidettiin hyväksyttävänä, mutta vastaukset ilmensivät myös pientä pelkoa siitä, että linjaukset tulisivat rajoittamaan yksittäisen korkeakoulun tai opettajan toimintaa.

Seuraavat teematapaamiset keskittyivät yhdessä sovittuihin tavoitteisiin. Lopulta vain tehtäväpankin laatimisesta luovuttiin, koska osallistujat eivät pitäneet tehtävää kovin tärkeänä yhteismitallisuuden kehittämisen kannalta. Lisäksi ammattikorkeakoulujen ruotsinopettajat olivat jo AMKKIA-hankkeen yhteydessä laatineet laajan koetehväpankin (AMKKIA-koetehväpankki 2003).

Taitotasokuvausten laatiminen

Käytännön kehittämistyö alkoi tammikuussa 2004, kun hankkeen osallistujat perehtyivät tarkemmin aikaisempiin taitotasokuvauksiin ja laativat ryhmätöinä ensimmäiset luonnokset KORU-taitotasokuvauksista. Kuvausten perustana olivat Eurooppalaisen viitekehysten (2003), Yleisten kielitutkintojen (2002) sekä Valtionhallinnon kielitutkintojen (2003) perusteissa esitetyt taitotasokuvaukset. Kuten jo edellä todettiin, korkeakoulujen ruotsin kielen hyvän ja tyydyttävän taidon kuvausten on oltava linjassa näiden kuvausten kanssa. Tätä eri taitotasokuvausten rinnastumista toisiinsa havainnollistaa taulukko 1.

Taulukko 1. Korkeakoulujen ruotsin kielen opintojen vaatimustason rinnastuminen muihin kielitaitokuvauksiin (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 92)

Valtionhallinnon kielitutkinnot	Yleiset kielitutkinnot	Eurooppalainen viitekehys	Korkeakoulujen ruotsin arviointi: tutkintotodistusmerkinnät	Korkeakoulujen ruotsin arviointi: kurssi-/opintojaksoarviointi
Erinomainen taito	Taitotaso 6	Taitotaso C2	Ei voida osoittaa korkeakoulujen ruotsin opintojen yhteydessä	Ei voida osoittaa korkeakoulujen ruotsin opintojen yhteydessä
Hyvä taito	Taitotasot 4–5	Taitotasot B2–C1	Hyvä taito	Arvosanat 4–5
Tyydyttävä taito	Taitotaso 3	Taitotaso B1	Tyydyttävä taito	Arvosanat 1–3
	Taitotasot 1–2	Taitotasot A1–A2		Hylätty

Hankkeen osallistujat pohtivat taitotasokuvauksia sekä teematapaamisissa että omissa korkeakouluissaan kollegoidensa kanssa. Tavoitteena oli laatia käyttäjäystävälliset kuvaukset, jotka olisivat helppolukuisia ja läpinäkyviä sekä opettajille että opiskelijoille. Opettajat käyttävät kuvauksia arvioidessaan opiskelijoiden suorituksia, ja opiskelijat voivat käyttää niitä itse- ja vertaisarviointeja tehdessään. Kuvaukset eivät voi olla kovin laajoja, mutta silti niiden on kuvattava kullekin taitotasolle asettuvien opiskelijoiden kielitaitoa riittävän hyvin. Osallistujat olivat yksimielisiä siitä, että hyvän ja tyydyttävän taidon lisäksi on tarpeen kuvata myös hylätty suoritus.

Koska tarkoituksena oli, että korkeakouluissa ruotsin kielen suoritusten arviointi olisi ensisijaisesti holistista, työskentely aloitettiin laatimalla holistiset kuvaukset. Holistisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että arvioitava tuotos arvioidaan yhdellä kokonaisarvosanalla, joka perustuu kokonaisvaikutelmaan arvioitavana olevasta tuotoksesta (Eurooppalainen viitekehys 2003, 259–260). Korkeakouluopiskelijoiden ja erityisalojen

kieltenopetuksen kannalta holistinen arviointi on realistinen tapa arvioida kielitaitoa, koska se muistuttaa tosielämän tilanteita: ratkaisevaa on se, miten arvioitava selviytyy tietyssä aidossa tai sitä simuloivassa kielenkäyttötilanteessa.

Käytännön arviointityötä ajatellen pidettiin tärkeänä sitä, että holistista kuvausta tarkennettaisiin KORU-hankkeen tavoitteiden mukaisesti analyttisillä kriteereillä. Näin arvioinneissa voitaisiin saavuttaa yhtenäisempi linja ja palautteen antoa voitaisiin tehostaa. Analyttisiä kriteerejä ei ole esillä valtionhallinnon kielitutkinnoissa, joissa julkisia ovat siis vain holistiset kuvaukset. Tutkimukset ja myös opettajien käytännön kokemukset osoittavat, että holistisia kriteereitä on toisinaan vaikea tulkita. Yksittäiset arvioijat voivat antaa saman arvosanan eri perustein, koska käytännössä yksi tai kaksi piirrettä saattaa määrätä koko arvosanan. Perinteisessä arviointikoulutuksessa analyttinen arviointi onkin usein todettu hyödyllisemmäksi ja sen tulokset luotettavammiksi. (Huhta 1993, 154–155; Weir 1993, 164–165; Weigle 2002, 124.)

Analyttistä arviointia varten valittiin ensin työstettävät kriteerit. Tärkeimmät lähtökohdat arviointikriteerien valinnassa olivat Eurooppalaisen viitekehysten (2003) taitotasokuvaukset sekä niihin tukeutuvat valtionhallinnon ja yleisten kielitutkintojen kriteeristöt, sillä kriteerien avulla laadittavien KORU-taitotasokuvauksen tuli olla linjassa näiden kriteeristöjen kanssa (ks. taulukko 1). Taustamateriaalina käytettiin myös kansainvälisissä kielitesteissä (ks. esim. Weigle 2002, 142–171; Bridges & Shaw 2004, 8) yleisesti käytettyjä puhumisen ja kirjoittamisen arviointikriteereitä. Kriteereitä valittaessa jouduttiin ottamaan kantaa myös niiden sopivaan määrään (ks. Huhta 1993, 155–156; Luoma 2004, 80). Lopulta päädyttiin siihen, että kirjoittamisen arvioinnissa käytetään kolmea analyttistä kriteeriä ja puhumisen arvioinnissa neljää analyttistä kriteeriä.

Kirjoittamisen KORU-taitotasokuvauksiin valittiin analyttisiksi kriteereiksi tekstin sisältö ja jäsentely, sanasto ja rakenteet. Tekstin sisällössä on kyse siitä, kuinka tarkasti ja kattavasti kirjoittaja välittää tehtävänannossa määritellyn tai sen edellyttämän asiasisällön. Tekstin jäsentelyllä puolestaan viitataan siihen, kuinka yhtenäistä ja helpolukuista teksti on. (Weir 1993, 160–162; Takala 2001, 98; Weigle 2002, 189–191; Eurooppalainen viitekehys 2003, 52–53, 175–176.) Sanaston hallinnassa on kyse sanastollisesta tarkkuudesta ja laajuudesta. Tarkkuus tarkoittaa sanavalintojen virheettömyyttä, ja tärkeää on kiinnittää huomiota siihen, kuinka paljon epätarkkuudet tai suoranaiset virheet vaikuttavat tekstin ymmärrettävyyteen. Laajuus puolestaan tarkoittaa kirjoittamistuotoksessa esiintyvän sanaston monipuolisuutta. Tähän sisältyy myös KORU-hankkeessa keskeinen vaatimus oman erityisalan sanaston hallinnasta yleiskielen sanaston osaamisen lisäksi. (Huhta 1993, 165–166; Weigle 2002, 116–117; Eurooppalainen viitekehys 2003, 157–159, 207–208.) Kieliopin hallintaa arvioitaessa tarkastellaan rakenteiden monipuolisuutta ja virheettömyyttä. Perinteisesti kirjoittamisen arvioinnissa on ehkä kiinnitetty huomiota juuri virheettömyyteen, mutta mitä vaativammasta kielitaidon tasosta on kyse, sitä enemmän korostuu myös rakenteiden monipuolisuus. Myös kielioppivirheitä tarkasteltaessa pitäisi pohtia niiden vakavuutta eli sitä, kuinka paljon ne vaikuttavat viestin perillemenoon. (Eurooppalainen viitekehys 2003, 98, 157, 161). KORU-taitotasokuvaukset kirjoittamisen arviointia varten esitetään taulukossa 2, ja niiden rinnalla esitetään myös valtionhallinnon kielitutkintojen vastaavat kuvaukset.

Taulukko 2. KORU-taitotasokuvaukset kirjoittamisen (= kirjallinen tuottaminen ja kirjallinen vuorovaikutus) arviointia varten (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 98) sekä valtionhallinnon kielitutkintojen vastaavat kuvaukset (Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet 2003)

VALTIONHALLINNON KIELITUTKINNOT	KORU-TAITOTASOKUVAUKSET
<p>HYVÄ TAITO Pystyy kirjoittamaan monenlaisia työtehtäviin liittyviä tekstejä, joissa käsittelee aihetta selkeästi, sujuvasti ja yksityiskohtaisestikin. Pystyy tekemään teksteissään eron muodollisen ja epämuodollisen kielenkäytön välillä. Joidenkin tyyliseikkojen sekä vaikeasti hallittavien rakenteiden ja ilmausten käyttö voi olla epäluontevaa.</p>	<p>HYVÄ TAITO Osaa kirjoittaa asiantuntevasti ja tarkoituksenmukaisesti erilaisia, vaativiakin työelämässä tarvittavia yleisiä ja oman alansa tekstejä tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti. <i>Tekstin sisältö ja jäsentely</i> Kirjoittaa sujuvaa, eheää, jäsennehtyä tekstiä, joka on sisällöltään kattava kokonaisuus. <i>Sanasto</i> Hallitsee laajan ja monipuolisen oman alan ja yleiskielen sanaston, jonka turvin suoriutuu vaativistakin tilanteista. Sanojen ja sanontojen käytössä voi esiintyä satunnaista epätarkkuutta. <i>Rakenteet</i> Käyttää rakenteita monipuolisesti ja melko virheettömästi. Vaativissa rakenteissa voi olla horjuvuutta.</p>
<p>TYDYTTÄVÄ TAITO Pystyy kirjoittamaan työtehtäviin liittyviä lyhyehköjä rutiinomaisia tekstejä, jotka eivät edellytä asian laajaa ja perusteellista käsitteilyä. Teksti on pääosin ymmärrettävää, vaikka siinä onkin lukurytmin katkaisevia kielellisesti ja tyyllillisesti epäluontevia ilmauksia.</p>	<p>TYDYTTÄVÄ TAITO Osaa kirjoittaa yksinkertaisesti, pääosin yhtenäisesti ja ymmärrettävästi rutiinomaisia työelämässä tarvittavia yleisiä ja oman alansa tekstejä. <i>Tekstin sisältö ja jäsentely</i> Kirjoittaa pääosin yhtenäistä ja sisällöltään sopivaa tekstiä. Kielelliset epäjohtonmukaisuudet voivat osin vaikeuttaa ymmärtämistä. <i>Sanasto</i> Hallitsee riittävän oman alan ja yleiskielen sanaston, jolla tulee toimeen rutiinomaisissa tilanteissa. Sanojen ja sanontojen käytössä on useita epätarkkuuksia. Muiden kielten vaikutusta on toisinaan havaittavissa. <i>Rakenteet</i> Käyttää perusrakenteita yksipuolisesti ja osin puutteellisesti. Muiden kielten vaikutusta on toisinaan havaittavissa.</p>

	<p>HYLÄTTY</p> <p>Ei suoriudu työelämän yleisistä ja ala-kohtaisista kirjallisista viestintätilanteista asianmukaisella tavalla. Tekstissä on toistuvasti ymmärtämistä haittaavia piirteitä.</p> <p><i>Tekstin sisältö ja rakenne</i></p> <p>Kirjoittaa vain irrallisia lauseita ja ajatuksia, joista ei muodostu ymmärrettävää tekstiä.</p> <p><i>Sanasto</i></p> <p>Hallitsee suppean oman alan ja yleiskielen sanaston, mutta sanasto ei riitä tilanteista suoriutumiseen. Käyttää toistuvasti tilanteeseen sopimattomia sanoja ja sanontoja.</p> <p><i>Rakenteet</i></p> <p>Käyttää perusrakenteitakin puutteellisesti. Ei aina erota sanaluokkia toisistaan. Taivuttaa usein sanoja väärin.</p>
--	---

Puhumisen KORU-taitotasokuvauksiin valittiin analyttisiksi kriteereiksi sanaston ja rakenteiden hallinta sekä vuorovaikutustaidot ja ääntäminen. Korkeakouluopiskelijoiden tulevien työtehtävien kannalta vuorovaikutustaidot ovat erittäin tärkeitä, ja tässä yhteydessä niillä viitataan eurooppalaisen viitekehyksen (2003, 123–126) mukaisesti strategioihin, joiden avulla kielenoppija pystyy 1) ottamaan puheenvuoron keskustelussa, 2) lujittamaan tehtävän edellyttämää yhteistyötä ja pitämään keskustelun oikeassa suunnassa, 3) edistämään keskinäistä yhteisymmärrystä ja 4) pyytämään apua toisilta oman puheenvuoronsa muotoilussa. Keskeiseksi osaksi vuorovaikutustaitoja määritellään myös sosiolingvistinen kompetenssi, jossa on kyse kyvystä tunnistaa, milaista kieltä kussakin tilanteessa tulisi käyttää, ja välttää täten sosiaalisesti epäkorrektia kielenkäyttöä (Eurooppalainen viitekehys 2003, 168–171.) Ääntämisessä puolestaan on kyse sekä yksittäisten äänteiden että lauserytmin hallinnasta (ks. Huhta 1993, 163–164; Saleva 1997, 48–49.) Taulukossa 3 esitetään KORU-taitotasokuvaukset puhumisen arviointia varten ja valtionhallinnon kielitutkintojen vastaavat kuvaukset:

Taulukko 3. KORU-taitotasokuvaukset puhumisen (= puheen tuottaminen ja suullinen vuorovaikutus) arviointia varten (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 97) sekä valtionhallinnon kielitutkintojen vastaavat kuvaukset (Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet 2003)

VALTIONHALLINNON KIELI-TUTKINNOT	KORU-TAITOTASOKUVAUKSET
<p>HYVÄ TAITO Selviytyy monenlaisista viestintätilanteista ja pystyy ilmaisemaan asiansa selkeästi ja tarkasti tilanteeseen sopivalla tavalla. Puhe on pääosin sujuvaa ja luontevaa. Jotkin rakenteet, ilmaukset ja sävytykset eivät ole tarkoin kohdekielen mukaisia.</p>	<p>HYVÄ TAITO Osaa viestiä sujuvasti, spontaanisti ja tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vaativissakin työelämän yleisissä ja alakohtaisissa tilanteissa. Viestintä sujuu vaivattomasti ja luontevasti.</p> <p><i>Vuorovaikutustaidot</i> Osallistuu aktiivisesti vuorovaikutukseen ja edistää sen etenemistä. Osaa ilmaista itseään pääosin tilanteen mukaisesti.</p> <p><i>Sanasto</i> Hallitsee laajan ja monipuolisen oman alan ja yleiskielen sanaston, jonka turvin suoriutuu vaativistakin tilanteista. Sanojen ja sanontojen käytössä voi esiintyä satunnaista epätarkkuutta.</p> <p><i>Rakenteet</i> Käyttää rakenteita monipuolisesti ja melko virheettömästi. Vaativissa rakenteissa voi olla horjuvuutta. Pystyy useimmiten itse korjaamaan virheensä.</p> <p><i>Ääntäminen</i> Ääntää selkeästi ja luontevasti. Lauserytmi on luontevaa. Ääntämisessä voi esiintyä satunnaista epätarkkuutta.</p>
<p>TYDYTTÄVÄ TAITO Osaa toimia tutuissa puhetilanteissa aloitteellisesti, joskin puhe saattaa olla hidasta sekä ääntäminen ja rakenteiden käyttö kohdekielestä poikkeavaa. Epätarkkuudet eivät kuitenkaan estä viestintää.</p>	<p>TYDYTTÄVÄ TAITO Osaa viestiä pääosin ymmärrettävästi rutiininomaisissa työelämän yleisissä ja alakohtaisissa tilanteissa, mutta puhe on usein niukkaa ja katkonaista. Viestin välittyminen saattaa edellyttää ponnistelua ja totuttelua muilta osapuolilta.</p> <p><i>Vuorovaikutustaidot</i> Osallistuu vuorovaikutukseen tutuissa tilanteissa ja on osin aloitteellinen. Saattaa tarvita tukea muilta osapuolilta.</p> <p><i>Sanasto</i> Hallitsee riittävän oman alan ja yleiskielen sanaston, jolla tulee toimeen rutiininomaisissa tilanteissa. Sanojen ja sanontojen käytössä on useita epätarkkuuksia. Muiden kielten vaikutusta on toisinaan havaittavissa.</p> <p><i>Rakenteet</i> Käyttää perusrakenteita yksipuolisesti ja osin puutteellisesti. Muiden kielten vaikutusta on toisinaan havaittavissa.</p> <p><i>Ääntäminen</i> Ääntää pääosin ymmärrettävästi. Lauserytmi voi olla katkonaista. Muiden kielten vaikutusta on toisinaan havaittavissa.</p>

	<p>HYLÄTTY Ei suoriudu työelämän yleisistä ja alakohtaisista suullisista viestintätilanteista asianmukaisella tavalla. Tuotos on liian niukkaa ja/tai puheen pääsisällön ymmärtäminen on muille osapuolille vaikeaa tai mahdotonta.</p> <p>Vuorovaikutustaidot Ei pysty osallistumaan vuorovaikutukseen, koska puheen tuottamisessa ja muiden osapuolten puheen ymmärtämisessä on ongelmia.</p> <p>Sanasto Hallitsee erittäin suppean oman alan ja yleiskielen sanaston, joka ei riitä tilanteista suoriutumiseen. Käyttää toistuvasti tilanteeseen sopimattomia sanoja ja sanontoja.</p> <p>Rakenteet Käyttää perusrakenteitakin puutteellisesti. Ei aina erota sanaluokkia toisistaan. Tärkeimmät sanaluokat on usein taivutettu väärin.</p> <p>Ääntäminen Ääntäminen on erittäin vaikeasti ymmärrettävää. Muiden kielten vaikutus on erittäin häiritsevää.</p>
--	---

Korkeakouluopiskelijoiden ruotsin kielen taidon arvioinnissa lähtökohtana on, kuten jo edellä todettiin, aina näiden taitotasokuvausten perusteella tehtävä kokonaisvaikutelmaan perustuva arvio (ks. Eurooppalainen viitekehys 2003, 259–260). Analyyttisten kriteerien avulla voidaan antaa opiskelijalle yksityiskohtaisempaa palautetta hänen kielitaitonsa tasosta, eli niillä voidaan kuvata hänen kielitaitoprofiliaan (ks. Luoma 2004, 175).

Maamerkkisuoritusten arviointi ja kommentointi

Jotta arviot saataisiin yhteismitallisiksi, tärkeää on yksittäisen arvioijan johdonmukaisuus; monet opettajat kun arvioivat muihin verrattuna joko liian lievästi tai ankarasti (ks. Kaftandjieva & Takala 2001, 136–139). Siksi KORU-hankkeessa tehtiin paljon käytännön arviointityötä ja -harjoituksia pienryhmissä sekä keskusteltiin annettujen arvosanojen ja arvioiden perusteista. Tavoite oli, että jokainen osallistuja tulisi tietoisemmäksi omista arviointiperusteistaan.

Hankkeen teematapaamisissa arvioitiin korkeakouluopiskelijoiden ruotsin kielen suullisia ja kirjallisia tuotoksia. Suullisia tuotoksia kuultiin osaksi nauhalta, osaksi niitä nähtiin videoina. Kirjallisista tuotoksista arvioitiin sekä lyhyitä viestinnällisiä tehtäviä että esseetyyppisiä tehtäviä. Esimerkit analysoitiin yhdessä, ja niistä valittiin ns. maamerkkisuoritukset, jotka ovat hyviä käytännön esimerkkejä kullekin taitotasolle sijoittuvista suorituksista. Maamerkkisuoritukset on myös kommentoitu: hankkeeseen osallistuneet opettajat pohtivat ryhmissä, miksi tietty suoritus asettuu tietylle taitotasolle. Maamerkkisuoritukset on julkaistu teoksessa Korkeakouluopiskelijoiden ruotsin kielen taidon arviointi (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006) ja puhumisen maamerkit mainittuun teokseen liittyvällä CD-ROMilla. Näiden kommentoitujen maamerkkien toivotaan edistävän ruotsin kielen suoritusten arviointien yhteismitallisuutta eri korkeakouluissa.

KORU-hankkeen suositukset yhteisistä arviointikäytännöistä

KORU-hankkeen ensisijaisena tavoitteena oli parantaa korkeakoulujen ruotsin kielen arvioinnin yhteismitallisuutta ja arviointikriteerien läpinäkyvyyttä. Tavoitteen saavuttamiseksi KORU-hankkeen osallistajat laativat yhdessä suositukset siitä, miten korkeakoulujen ruotsin kielen opintoja pitäisi arvioida. Lähtökohtana yhteisille suosituksille olivat luonnollisesti laki ja asetus julkishallinnon virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta sekä yliopisto-/ammattikorkeakouluasetus. Suosituksissa ei ole kyse yrityksestä pakottaa kaikki samaan muottiin, kuten Kantelinen ja Heiskanen (2004, 133) tilanteeseemme sopivasti toteavat. Sen sijaan tavoitteena on sopia ja pitää kiinni yhteisistä toimintaa ohjaavista periaatteista, joilla voidaan tuottaa korkeatasoisia kieliohjelmoja ja taata kieliä opiskelevien, kieltenopettajien ja tulevien työnantajien oikeusturva. Ratkaisut jäävät kuitenkin korkeakouluille, jotka ovat päätöksissään pitkälti autonomisia.

KORU-hankkeen suositukset koskevat seuraavia asioita:

1. arvioitavat ruotsin kielen taidon osa-alueet ja niiden arvioinnissa käytettävät menetelmät ja tehtävätyypit
2. ruotsin kielen puhumis- ja kirjoittamistaitojen arviointikriteerit (KORU-taitotasokuvaukset ja KORU-maamerkit)
3. ruotsin kielen taidon arvioinnissa käytettävien tehtävien sisällöt
4. ruotsin kielen opintojen hyväksilukemiset
5. ruotsin kielen opinnoista vapauttamiset ja mahdolliset erityisjärjestelyt
6. tutkintotodistusmerkinnät ruotsin kielen taidosta.

Seuraavassa esitellään kunkin suosituksen sisältö lyhyesti. Kolme ensimmäistä suositusta liittyvät suoraan korkeakouluopiskelijoiden ruotsin kielen taidon arviointiin. Kolme viimeiseksi mainittua suositusta liittyvät puolestaan laajemmin ruotsin kielen opintoihin korkeakouluissa.

Ensinnäkin arvioitaviksi kielitaidon osa-alueiksi suositellaan suullista ja kirjallista kielitaitoa. Suulliseen kielitaitoon pitäisi sisältyä ainakin puhuminen ja kirjalliseen kielitaitoon vähintään kirjoittaminen. Se, mitä kielitaidosta puhumisen ja kirjoittamisen lisäksi arvioidaan, voidaan valita arviointitilanteen mukaan. Tämä linjaus on erilainen verrattuna valtionhallinnon kielitutkintoihin, joissa suulliseen kokeeseen sisältyy aina myös kuullun ymmärtäminen ja kirjallisen tekstin ymmärtäminen (Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet 2003). Kielitaidon eri osa-alueet voivat painottua ammatin ja alan kielitaitotarpeiden mukaan, ja käytettävät arviointimenetelmät (esim. suullisen kielitaidon arvioinnissa haastattelu, esitys tai ryhmäkeskustelu) voivat vaihdella. Kirjoittamisen arvioinnissa suositellaan käytettäväksi useita viestinnällisiä tehtäviä yhden kirjoitelmatehtävän sijaan. Lisäksi suositellaan sanakirjojen käytön kieltämistä kuten valtionhallinnon kielitutkinnoissakin.

Toiseksi kaikille korkeakouluille suositellaan yhteisten KORU-taitotasokuvausten (ks. taulukot 2 ja 3) käyttöönottoa 1.8.2006 alkaen. Nämä yhteiset taitotasokuvaukset ovat sekä opettajien, opiskelijoiden että työelämän kannalta tärkeitä, sillä ne lisäävät arviointien läpinäkyvyyttä, yhdenmukaisuutta ja vertailtavuutta. Jotta taitotasokuva-

uksia sovellettaisiin mahdollisimman yhdenmukaisesti, niiden tueksi on laadittu kommentoitu maamerkkimateriaali.

Kolmanneksi suositellaan, että ruotsin kielen taidon arvioinnissa käytettävien tehtävien sisällöt valittaisiin niin, että ne vastaavat ammattikorkeakoulu-/yliopistoasetuksen vaatimusta ammatillisesta ja alakohtaisesta kielitaidosta. Sisältöjen määrittelyssä on suositeltavaa käyttää hyväksi valtakunnallisten ydinainesanalyysien tuloksia.

Ruotsinopintojen hyväksilukemisiin suositellaan yhteistä käytäntöä kaikille korkeakouluille. Ruotsinopintojen suorittamiseen korkeakouluissa ei riitä valtionhallinnon kielitutkinto tai yleinen kielitutkinto, vaan tutkintoa on täydennettävä ammattialakohtaisilla opinnoilla. Toisessa korkeakoulussa suoritettujen opintojen suositellaan hyväksiluettaviksi seuraavasti: jos kyseessä on sama ammattiala, opinnot hyväksiluetaan sellaisinaan, mutta mikäli kyse on eri ammattialasta, opintoja on täydennettävä ammattialakohtaisilla opinnoilla. ARENE:n kielityöryhmä (2004) on suositellut tätä käytäntöä ammattikorkeakouluille jo 1.8.2005 alkaen.

Ruotsin kielen opinnoista vapauttamiseen suositellaan korkeakouluille yhtenäistä käytäntöä ammattikorkeakoulu- ja yliopistoasetusten perusteella, joiden mukaan on mahdollista vapauttaa kielitaitovaatimuksista opiskelija, joka ei ole aikaisemmin opiskellut kyseistä kieltä tai erityisestä syystä, jona voidaan pitää esimerkiksi luki- tai muuta vastaavaa vaikeutta.

Korkeakoulujen tutkintotodistusmerkintöihin ruotsin kielen taidosta suositellaan yhteistä käytäntöä. Korkeakoulun tutkintotodistukseen opiskelija voi saada merkinnän ruotsin kielen taidosta arvosanalla hyvä tai tyydyttävä. Korkeakouluille suositellaan käytäntöä, että ruotsin opinnoista saadut arvosanat 1, 2 ja 3 antavat todistusmerkinnän tyydyttävä taito ja arvosanat 4 ja 5 todistusmerkinnän hyvä taito. Tätä samaa käytäntöä on suositeltu ammattikorkeakouluille jo 1.8.2005 alkaen (ARENE:n kielityöryhmä 2004) ja yliopistoille jo KIEVI-hankkeen yhteydessä. Oikeusministeriöltä elokuussa 2005 saadun kannanoton mukaisesti korkeakouluille suositellaan erillisiä arvosanoja suullisen ja kirjallisen kielitaidon osalta. Ammattikorkeakouluille tämä suositus annettiin joulukuussa 2006 Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston ARENE ry:n asettaman kieltenopetuksen kehittämistyöryhmän toimesta (ARENE:n kielityöryhmä 2006).

Pohdinta

Mikä on korkeakoulujen ruotsin opetuksen tehtävä?

Korkeakoulujen ruotsinopetuksen tehtävät määrittyvät ammattikorkeakoulu-(352/2003) ja yliopistoasetuksesta (498/2004). Korkeakoulujen ruotsinopetuksen tehtävänä ei ole yleissivistys tai yleissivistävän koulun jättämien aukkojen paikkaaminen, vaan ammatissa ja työelämässä tarvittavan kielitaidon kehittäminen. Edellä esiteltyjen taitotasovaatimusten mukaisesti opiskelijoiden pitäisi korkeakoulujen ruotsinopinnoissaan osoittaa vähintään eurooppalaisen viitekehyksen mukaista tasoa B1 eli itsenäisen kielikäyttäjän taitoa. Ruotsinopettajia mietityttää kuitenkin se, kuinka realistinen tuo tavoitetaso on.

Useassa ammattikorkeakoulussa on käytetty opiskelijoiden lähtötason testaukseen DIALANG-testiä (ks. <http://www.dialang.org/>), jonka tulokset ovat suoraan verrannollisia eurooppalaiseen viitekehykseen. Satakunnan ammattikorkeakoulussa testattiin DIALANGin avulla syksyllä 2005 kaikkien aloittaneiden opiskelijoiden ruotsin ja englannin kielen taitoa tekstinymmärtämisessä sekä rakenteiden ja sanaston hallinnassa. Ammatillisen tutkinnon suorittaneista opiskelijoista (N = 221) vain 3–4 prosenttia oli rakenteiden ja sanaston hallinnassa tasolla B1, ja tekstinymmärtämisessä tasolle B1 ylsi noin 30 prosenttia. Suuri osa tämän ryhmän opiskelijoista jäi tasolle A1: rakenteiden hallinnassa noin 50 ja sanaston hallinnassa lähes 80 prosenttia. Ylioppilastutkinnon suorittaneista opiskelijoista (N = 756) noin 80 prosenttia saavutti tekstinymmärtämistaidossa tason B1. Sanaston ja rakenteiden hallinnassa tuon tason saavutti noin 15 prosenttia ylioppilaista. Suuri osa ylioppilaista osoitti tasoa A1 (noin 40 prosenttia) tai A2 (noin 45 prosenttia) sanaston hallinnassa. Rakenteet olivat hallussa jonkin verran paremmin, eli A2-tasolla oli noin 75 prosenttia ja A1-tasolla 10 prosenttia ylioppilaisista. (Jaatinen 2005, 20–22.) Jaatinen tutki myös ylioppilastutkinnon suorittaneiden ruotsin arvosanan ja DIALANG-lähtötasotestissä osoitetun kielitaidon tason yhteyttä. Ylioppilastutkinnossa arvosanan *approbatur* tai *lubenter approbatur* ruotsista kirjoittaneet jäivät pääasiassa viitekehyksen tasoille A1–A2, eikä arvosanan *cum laude approbatur* saaneistakaan saavuttanut tasoa B1 sanaston ja rakenteiden hallinnassa kuin noin 10 prosenttia. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muissa korkeakouluissa, joissa on käytetty DIALANG-testiä opiskelijoiden lähtötason kartoitukseen.

Näitä tuloksia tarkasteltaessa herää kysymys siitä, miten korkeakouluopiskelijat voivat selvittää ruotsin opinnoissa vaatimusten mukaiselle viitekehyksen tasolle B1, kun tutkimusten mukaan (Sauli Takala, suullinen tieto) viitekehyksen tasolta toiselle siirtymiseen tarvitaan satoja tunteja opiskelua. Korkeakouluissa opetukseen ja ohjaukseen on kuitenkin varattu vain kymmeniä tunteja, eli keskimäärin kolmen opintopisteen laajuinen ruotsin kielen opintojakso.

Kysymys tavoitteiden saavuttamisesta herättää laajemminkin pohtimaan ruotsin opetusta: mitä opiskelijat keskimäärin osaavat peruskoulun tai lukion jälkeen? Peruskoulun ja lukion uudet opetussuunnitelmat on kieliopinnojen osalta linkitetty viitekehykseen. Peruskoulun B-ruotsin opinnoissa arvosana 8 vastaa tuottamistaidoissa (puhuminen ja kirjoittaminen) viitekehyksen taitotasoa A1.3 ja ymmärtämistaidoissa (kuullun ja tekstin ymmärtäminen) taitotasoa A2.1 (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004). Lukion B-ruotsissa arvosana 8 vastaa tuottamistaidoissa (puhuminen ja kirjoittaminen) taitotasoa B1.1 ja ymmärtämistaidoissa (kuullun ja tekstin ymmärtäminen) taitotasoa B1.2. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003). Luonnollisesti vielä ei kuitenkaan ole ehditty tutkia, kuinka moni lukio-opiskelija todella saavuttaa määritellyn tavoitetason ja kuinka moni jää sen alle.

Pitäisikö korkeakoulujen ruotsinopinnojen vaatimustasoa selventää muille kouluasteille, esimerkiksi lisäämällä tiedotusta lukioiden opinto-ohjaajille? Opiskelijat nimittäin luulevat, ettei ruotsia tarvitse enää opiskella lukio-opintojen jälkeen, ja osa jättää sen kirjoittamatta ylioppilaskirjoituksissa. Pitäisikö korkeakoulujen pääsykokeissa testata myös kielitaitoa tai antaa lisäpisteitä menestymisestä aikaisemmissa kieliopinnoissa? KORU-hankkeeseen osallistuneet korkeakoulujen ruotsinopettajat pohtivat muun muassa näitä kysymyksiä ratkaisuehdotuksina edellä esitettyihin ongelmiin.

Korkeakoulujen yhteistyön jatkuminen

KORU-hankkeen tavoitteena oli luoda uusi yhteistyökulttuuri eri korkeakoulujen ruotsinopettajien välille. Kaikilta hankkeeseen osallistuneilta saadun kirjallisen ja suullisenkin palautteen mukaan tässä tavoitteessa on onnistuttu hyvin. Tavoitteena on myös jatkaa onnistuneesti alkanutta yhteistyötä esimerkiksi järjestämällä vuosittaisia tapaamisia. Erityisesti alakohtaista yhteistyötä halutaan kehittää ja alueellista yhteistyötä lisätä siellä, missä useita toimijoita on lähekkäin.

Sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa on perehdytty ydinainesanalyyysiin ja pohdittu ruotsin opetuksen keskeisimpiä sisältöjä lukuvuonna 2004–2005. Ydinainesanalyyseihin on liittynyt kiinteästi myös viitekehyspohjaisten taitotasokuvausten luominen. Ammattikorkeakouluissa kieltenopetuksen vastuuhenkilöt ovat KORU-taitotasokuvausten pohjalta työstäneet viitekehyspohjaiset taitotasokuvaukset amk-opintojakson arvosanoille 1–5. Näiden taitotasokuvausten käyttöönottoa on suositeltu kaikille ammattikorkeakouluille joulukuussa 2006. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston ARENE ry:n asettaman kieltenopetuksen kehittämisryhmän toimesta (ARENEn kielityöryhmä 2006). Yliopistoissa samaa työtä on tehty eri kielikeskuksissa muun muassa osana KIEVI-hanketta. Yhteisten kuvausten luominen lisää sekä opettajien että opiskelijoiden oikeusturvaa, mutta viestii myös työelämälle siitä, millaista osaamista esimerkiksi ruotsissa arvosanan 3 saaneelta opiskelijalta voidaan odottaa. Lisäksi yhteiset taitotasokuvaukset lisäävät opintosuoritusten vertailtavuutta sekä kansallisesti että kansainvälisesti, kun nyt ollaan luomassa yhtenäistä eurooppalaista korkeakoulualuetta. Esimerkiksi Euroopan komission julkistamassa Kieltenoppimisen ja kielellisen monimuotoisuuden edistäminen -toimintaohjelmassa (2004, 54) korostetaan, että erilaisten kielitaitotodistusten tulisi olla ymmärrettävissä ja hyväksyttävissä kaikkialla Euroopassa.

Yhteisten kuvausten laatiminen on kuitenkin vasta ensimmäinen askel kohti yhtenäisempää arviointia, sillä yhdessä laaditut taitotasokuvaukset pitäisi ottaa käyttöön kaikissa korkeakouluissa ja kaikkien korkeakoulujen ruotsinopettajien olisi saatava koulutusta niiden tulkinnessa. KORU-hankkeeseen osallistuneet opettajat ovat saaneet tällaista koulutusta, jonka ansiosta he voivat toimia muutosagentteina omissa kouluissaan. Valtionhallinnon kielitutkintojen uudistaminen osana kielilainsäädännön uudistumista loi hyvän pohjan tälle kehittämistyölle myös korkeakouluissa.

Lähteet

- AALTOLA, J. & SYRJÄLÄ, L. 1999. Tiede, toiminta ja vaikuttaminen. Teoksessa H. HEIKKINEN, R. HUTTUNEN & P. MOILANEN (toim.) Siinä tutkija, missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena Kustannus, 1–24.
- AMKKIA-koetehväpankki 2003. Hämeen ammattikorkeakoulu. Julkaisu C: 2/2003.
- ARENEn kielityöryhmä 2004. Suositukset kieltenopetuksen käytännöiksi ammattikorkeakouluissa. http://homes.jypoly.fi/~tjokisal/arenekielet/_private/kaytanto-suositukset.htm [Viitattu 10.4.2006]

- ARENEn kielityöryhmä 2006. Suositukset kieltenopetuksen käytännöiksi ammattikorkeakouluissa. http://homes.jypoly.fi/~tjokisal/arenekielet/_private/kaytanto-suositukset.htm [Viitattu 27.3.2007]
- BRIDGES, G. & SHAW, S. 2004. IELTS Writing: Revising assessment criteria and scales (Phase 4). University of Cambridge, ESOL Examinations, English for Speakers of Other Languages. Research Notes, Issue 18, 8–12. http://www.cambridgeesol.org/rs_notes/offprints/skill/skill_writing.cfm [Viitattu 10.4.2006]
- DOUGLAS, D. 2000. *Assessing Languages for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ELSINEN, R. & JUURAKKO-PAAVOLA, T. 2006. Korkeakouluopiskelijoiden ruotsin kielien taidon arviointi. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja 4/2006.
- Eurooppalainen viitekehys 2003. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Helsinki: WSOY.
- HUHTA, A. 1993. Suullisen kielitaidon arviointi. Teoksessa S. Takala (toim.) *Suullinen kielitaito ja sen arviointi*. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä, 143–225.
- JAATINEN, P. 2005. Ammattikorkeakouluopiskelijan kielitaito – harhaa vai hallintaa? Kielten opetuksen kehittämisprojekti. Seurantatutkimuksen 3. osaraportti. Syksyn 2005 lähtötasotestit. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Sarja B, raportit 9/2005.
- KAFTANDJIEVA, F. & TAKALA, S. 2001. Taitotasojen asettaminen. Teoksessa T. JUURAKKO (toim.) *Kielitaidon arvioinnin yhdenmukaistaminen ammattikorkeakouluissa*. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja A:16, 127–140.
- KANTELINEN, R. & HEISKANEN, M. 2004. Ammattikorkeakoulujen kieliopinnot. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- KARJALAINEN, S. & LEHTONEN, T. (toim.) 2005. Että osaa ja uskaltaa kommunikoida – akateemisissa ammateissa tarvittava kielitaito, työntekijöiden ja työnantajien kuvaamana. Helsingin yliopiston hallinnon julkaisuja, raportit ja selvitykset, 13/2005.
- Kieltenoppimisen ja kielellisen monimuotoisuuden edistäminen 2004. Toimintaohjelma 2004–2006. Euroopan komissio. Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto.
- KUULA, A. 2000. *Toimintatutkimus. Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä*. Tampere: Vastapaino.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.
- LUOMA, S. 2004. *Assessing speaking*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus.
- ROBINSON, P. 2001. *Languages for Specific Purposes*. Teoksessa M. Byram (toim.) *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*. London: Routledge, 337–342.
- SALEVA, M. 1997. Now they're talking. Testing oral proficiency in a language laboratory. University of Jyväskylä. *Studia Philologica Jyväskyläensia* 43.

- STREVENS, P. 1988. ESP After Twenty Years: A Re-Appraisal. Teoksessa M. L. TICTOO (toim.) ESP: A State of Art. Singapore: Seameo Regional Language Centre, 1–13.
- TAKALA, S. 2001. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden kielitaidon arvioinnin koespesifikaatiot. Teoksessa T. JUURAKKO (toim.) Kielitaidon arvioinnin yhdenmukaistaminen ammattikorkeakouluissa (AMKKIA). Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisu A: 16. 27–123.
- Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet 2003. Opetushallitus. <http://www.oph.fi/search.asp?path=1;421;423> [Viitattu 13.4.2006]
- Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmän uudistaminen 2002. Opetusministeriön työryhmien muistioita 25:2002. Helsinki: Opetusministeriö.
- Yleisten kielitutkintojen perusteet 2002. Opetushallitus.
- WEIGLE, S. 2002. *Assessing Writing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WEIR, C. 1993. *Understanding and Developing Language Tests*. New York: Prentice Hall.

Lait ja asetukset

Kielilaki 423/2003

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 424/2003

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluopinnoista 352/2003

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluopinnoista 497/2004

Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa 481/2003

Valtioneuvoston asetus yliopisto-opinnoista 498/2004

LIITTEET/BILAGOR

Författningstexterna i bilagorna 1–4 finns på svenska på adressen www.finlex.fi (samma författningsnummer som de finska).

LIITE 1

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 6.6.2003/424

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään valtion viranomaisten, kunnallisten viranomaisten sekä itseenäisten julkisoikeudellisten laitosten samoin kuin eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian (viranomaisen) palveluksessa olevalta henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta sekä kielitaidon osoittamisesta.

Yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja muihin oppilaitoksiin sovelletaan, mitä 2–4 ja 8 §:ssä säädetään. Muutoin niiden henkilöstöä koskevista kielitaitovaatimuksista säädetään erikseen.

Evankelis-luterilaisen kirkon henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään kirkkolaislaissa (1054/1993).

2 §

Henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen

Viranomaisen on koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito viranomaisen tehtävien hoitamiseksi kielilaisissa (423/2003) ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

2 luku

Kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset ja kielitaidon huomioon ottaminen henkilöstöä palvelukseen otettaessa

3 §

Kielitaidosta varmistautuminen palvelukseen otettaessa

Virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa on varmistauduttava siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito.

4 §

Kielitaitoa koskevista vaatimuksista ilmoittaminen

Ilmoituksessa, joka koskee viran tai muun palvelussuhteen haettavana tai avoimena olemista, on mainittava mahdollisista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista sekä työtehtävien edellyttämästä taikka palvelukseen otettaessa eduksi luettavasta kielitaidosta.

5 §

Kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten asettaminen

Valtion viranomaisten henkilöstölle voidaan asettaa kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia vain lailla taikka lain nojalla valtioneuvoston tai asianomaisen ministeriön asetuksella. Suomen ja ruotsin kielten taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista on aina säädettävä, jos henkilöstön tehtäviin kuuluu yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta merkittävää julkisen vallan käyttöä.

Jos lailla tai lain nojalla ei säädetä kunnallisten viranomaisten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, niitä voidaan asettaa kuntalain (365/1995) mukaisessa järjestyksessä.

Jos lailla tai lain nojalla ei säädetä itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, laitokset voivat vahvistaa niitä.

6 §

Valtion henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Valtion henkilöstöltä, jolta edellytetään säädettynä kelpoisuusvaatimuksena korkeakoulututkintoa, vaaditaan kaksikielisessä viranomaisessa viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Yksikielisessä viranomaisessa edellytetään vi-

ranomaisen kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää ymmärtämisen taitoa.

Tuomarin virkaan vaadittavista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). Upseerin virkaan vaadittavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää poikkeuksista 1 momentissa säädetyistä suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, jos työtehtävät sitä edellyttävät tai jos eri kielten käyttämistä edellyttävien työtehtävien jako viranomaisessa sen sallii taikka vaatimuksista poikkeamiselle on muita erityisen painavia syitä.

Muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle henkilöstölle asetettavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa valtuutus suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten säätämiseen asianomaisen ministeriön asetuksella niissä tapauksissa, joissa henkilöstölle ei kielitaitovaatimusten lisäksi aseteta muita kelpoisuusvaatimuksia.

Eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään erikseen.

7 §

Valtion henkilöstön muiden kielten taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Valtion viranomaisten henkilöstölle voidaan asettaa muiden kielten taitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia työtehtävien sitä edellyttäessä ministeriön asetuksella, jollei niitä lain nojalla aseteta valtioneuvoston asetuksella.

8 §

Hakuajan päätyttyä osoitettu kielitaito

Virkaa täytettäessä tai muuhun palvelussuhteeseen otettaessa otetaan huomioon myös sellainen hakija, joka on osoittanut vaaditun kielitaidon hakuajan päätyttyä, jos tämä ei viivytä asian käsittelyä.

9 §

Erivapaus

Valtioneuvosto voi erityisestä syystä myöntää erivapauden lailla taikka valtioneuvoston tai ministeriön asetuksella säädetyistä kielitaitoa koskevasta kelpoisuusvaatimuksesta, jollei laissa tai lain nojalla toisin säädetä.

3 luku

Valtionhallinnon suomen ja ruotsin kielen tutkinnot

10 §

Valtionhallinnon kielitutkinnot

Suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamista varten on valtionhallinnon kielitutkinnot kumpaakin kieltä varten. Tutkinnoissa voidaan osoittaa suomen tai ruotsin kielen erinomaista, hyvää tai tyydyttävää taitoa.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset tutkinnoista sekä tutkintotodistusten antamisesta.

Opetushallitus antaa määräyksiä tutkintojen perusteista ja vahvistaa tutkintotodistuksen kaavan 11 §:ssä tarkoitettujen tutkintolautakuntien annettua asiasta lausunnon.

11 §

Valtionhallinnon kielitutkintojen hallinto ja toimeenpano

Valtionhallinnon kielitutkintojen ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä toimeenpanon valvonnasta vastaa opetushallitus.

Kielitutkintojen toimeenpanoa varten on opetushallituksen yhteydessä suomen kielen tutkintolautakunta ja ruotsin kielen tutkintolautakunta (kielitutkintolautakunnat). Lisäksi opetushallitus määrää tarpeellisen määrän kielitaidon arviointiin perehtyneitä tutkintosuoritusten vastaanottajia.

Kielitutkintolautakuntien jäsenet ja tutkintosuoritusten vastaanottajat toimivat virkavastuulla. Heidän esteellisyyteensä sovelletaan, mitä hallintolain (434/2003) 27–29 §:ssä säädetään.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset kielitutkintolautakuntien kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä, asioiden käsittelystä lautakunnissa, tutkintosuoritusten vastaanottajaksi määräämisestä ja tutkintosuoritusten vastaanottamisesta sekä kielitutkintojen toimeenpanon valvonnasta.

Opetushallitus antaa tarvittaessa tutkintosuoritusten vastaanottajille ohjeita kielitutkintojen toimeenpanosta kielitutkintolautakuntien annettua asiasta lausunnon.

12 § Maksut

Kielitutkintolautakunnan järjestämään kielitutkintoon osallistumisesta ja lautakunnan päätöksistä sekä tutkintosuoritusten vastaanottajan järjestämään tutkintoon osallistumisesta peritään maksu julkisoikeudellisena suoritteena valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesti. Maksun suuruudesta säädetään tarkemmin opetusministeriön asetuksella.

13 § Kielitaidon osoittaminen yleisillä kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, millä tavoin suomen tai ruotsin kielen taito voidaan valtionhallinnon kielitutkinnon suorittamisen sijasta osoittaa yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa (668/1994) tarkoitetuilla kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä suoritetuilla kielikokeilla tai opinnoilla.

14 § Todistus vastaavasta kielitaidosta

Kielitutkintolautakunta voi valtionhallinnon kielitutkintoa toimeenpanematta hakemuksesta:

- 1) antaa todistuksen suomen tai ruotsin kielen erinomaisesta taidosta henkilölle, joka hyväksyttävän selvityksen mukaan on aiemmalla toiminnallaan osoittanut vaadittavaa kielitaitoa; sekä
- 2) päättää ulkomailla suoritettujen kieliopintojen rinnastamisesta valtionhallinnon kielitutkintoihin.

15 § Tutkinnon suorittajan oikeussuoja

Tutkinnon suorittajalle on annettava tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta hänen tutkintosuoritukseensa.

Tutkintosuoritusten vastaanottajan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tutkintosuoritusten vastaanottajan suorittamaan tutkintosuorituksen arviointiin tyytymätön voi kuitenkin seitsemän päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan ilmoittaa suorittamaan tutkinnon kielitutkintolautakunnalle. Tällöin uusintasuoritus lautakunnalle on maksuton.

Kielitutkintolautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

4 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Tällä lailla kumotaan valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta 1 päivänä kesäkuuta 1922 annettu laki (149/1922) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Milloin tällaiset toimenpiteet edellyttävät 10 §:n 3 momentin tai 11 §:n 5 momentin mukaan 11 §:ssä tarkoitettujen lautakuntien kuulemista, opetushallitus kuulee niiden asemasta ennen tämän lain voimaantuloa toimivia vastaavia lautakuntia.

17 §

Siirtymäsäännökset

Ennen tämän lain voimaantuloa suoritettujen tutkintojen rinnastamisesta tämän lain nojalla suoritettuihin tutkintoihin säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Muussa laissa tai asetuksessa suomen tai ruotsin kielen taitoa koskevaksi kelpoisuusvaatimukseksi säädetty kielen täydellinen hallitseminen, täydellinen hallinta tai täydellinen taito vastaa asianomaisen kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa.

Muussa laissa tai asetuksessa oleva viittaus valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annettuun lakiin tarkoittaa tämän lain voimaantulon jälkeen viittausta tähän lakiin.

HE 92/2002, PeVM 9/2002, EV 269/2002

LIITE 2

Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa 12.6.2003/481

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty opetusministeriön esittelystä, säädetään julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 6 päivänä kesäkuuta 2003 annetun lain (424/2003) nojalla:

1 luku

Valtionhallinnon kielitutkinnot

1 §

Tutkinnot

Valtionhallinnon kielitutkinnoissa voidaan osoittaa:

- 1) suomen tai ruotsin kielen suullinen taito;
- 2) suomen tai ruotsin kielen kirjallinen taito; ja
- 3) suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen taito.

Hyväksytysti suoritetusta tutkinnosta annetaan arvosana erinomainen, hyvä tai tyydyttävä.

Tutkinnot voidaan suorittaa yhdessä tai erikseen.

Jos tutkinnoista, jotka koskevat suullista ja kirjallista taitoa, on annettu sama arvosana, osoittavat tutkinnot myös arvosanan tasoista ymmärtämisen taitoa. Muussa tapauksessa tutkinnot osoittavat myös annetuista arvosanoista alemman tasoista ymmärtämisen taitoa.

2 §

Tutkintojen osa-alueet

Edellä 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen tutkinto koostuu puheen ymmärtämisen ja puhumisen osa-alueista.

Edellä 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen tutkinto koostuu tekstin ymmärtämisen ja kirjoittamisen osa-alueista.

Edellä 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen tutkinto koostuu puheen ymmärtämisen ja tekstin ymmärtämisen osa-alueista.

2 luku

Valtionhallinnon kielitutkintojen toimeenpano

3 §

Kielitutkintolautakuntien kokoonpano ja asettaminen

Opetushallitus nimeää suomen kielen tutkintolautakuntaan ja ruotsin kielen tutkintolautakuntaan kumpaankin viisi jäsentä enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Opetushallitus määrää jäsenten keskuudesta puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lautakuntien toimikaudeksi. Lautakuntien sihteerinä toimii opetushallituksen määräämä opetushallituksen virkamies.

Lautakunnissa tulee olla edustettuna kielitaidon arvioinnin ja kielenopetuksen asiantuntemus. Lisäksi puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla perehtyneitä valtionhallinnossa tarvittavaa kielitaitoa koskeviin kysymyksiin.

4 §

Lautakuntien tehtävät

Lautakuntien tehtävänä on:

- 1) antaa opetushallitukselle julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 10 §:n 3 momentissa ja 11 §:n 5 momentissa tarkoitettuja lausuntoja;
- 2) antaa opetushallitukselle 8 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja lausuntoja;
- 3) päättää 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tutkinnon hyväksymisestä;
- 4) päättää julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista hakemuksista;
- 5) ottaa vastaan julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 15 §:n 3 momentissa tarkoitettuja uusintasuorituksia;

- 6) käsitellä muita valtionhallinnon kielitutkintojen kehittämiseen liittyviä periaatteellisia tai muutoin tärkeitä asioita;
- 7) antaa lausuntoja ja tehdä aloitteita toimialansa asioista;
- 8) suorittaa muut tässä asetuksessa säädetyt tai opetushallituksen määräämät tehtävät.

5 §

Lautakuntien kokoukset

Lautakuntien kokoukset tutkintojen toimeenpanoa varten pidetään yleensä kerran kuukaudessa.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä ovat saapuvilla. Erimielisyyden sattuessa asia ratkaistaan yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Jos äänet menevät tasan, lautakunnan kannaksi tulee se mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut.

6 §

Lautakuntien sihteerij- ja toimistotehtävät

Lautakuntien sihteerij- ja toimistotehtävät hoidetaan opetushallituksessa virkatyönä.

7 §

Tutkintojen vastaanottaminen

Tutkinto, joka koskee erinomaista kielitaitoa, on suoritettava tutkintolautakunnalle.

Muut tutkinnot suoritetaan opetushallituksen määräämälle tutkintosuoritusten vastaanottajalle.

8 §

Tutkintosuoritusten vastaanottajat

Opetushallitus määrää tutkintosuoritusten vastaanottajat hakemuksen perusteella enintään viideksi vuodeksi kerrallaan kielitutkintolautakunnan annettua asiasta lausunnon. Tutkintolautakunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja eivät voi toimia tutkintosuoritusten vastaanottajina.

Tutkintosuoritusten vastaanottajan tehtävänä on päättää 7 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tutkintojen arvioinnista julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain nojalla annettujen määräysten ja ohjeiden mukaisesti sekä suorittaa muut tässä asetuksessa säädetyt tai opetushallituksen antamat tehtävät.

9 § Todistukset

Tutkinnon suorittamisesta annetaan todistus. Kielitutkintolautakunnan antamat todistukset allekirjoittaa tutkintolautakunnan puheenjohtaja tai, jos hän on estynyt, varapuheenjohtaja. Opetushallituksen määräämä tutkintosuoritusten vastaanottaja allekirjoittaa antamansa todistukset.

10 § Testien laatiminen

Tutkintolautakunnalle suoritettavissa tutkinnoissa käytettävien testien laatimisesta ja käytöstä päättää opetushallitus kielitutkintolautakunnan annettua asiasta lausunnon.

Tutkintosuoritusten vastaanottaja vastaa käyttämiensä testien laatimisesta ja käytöstä julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain nojalla annettujen määräysten ja ohjeiden mukaisesti.

11 § Palkkiot

Tutkintolautakuntien jäsenille ja tutkintosuoritusten vastaanottajille suoritetaan opetushallituksen vahvistamien perusteiden mukaiset palkkiot.

12 § Toimeenpanon valvonta

Tutkintosuoritusten vastaanottajan tulee toimittaa opetushallitukselle sen valvontatehtävänsä hoitamiseksi tarvitsemat tutkintojen toimeenpanoa koskevat tiedot.

Opetushallitus voi peruuttaa nimeämisen kielitutkintolautakunnan jäseneksi tai tutkintolautakuntaa kuultuaan määräyksen tutkintosuoritusten vastaanottajaksi, jos lautakunnan jäsenen tai tutkintosuoritusten vastaanottajan suorittamassa kielitutkintojen toimeenpanossa ilmenee olennaisia epäkohtia.

3 luku

Kielitaidon osoittaminen yleisillä kielitutkinnoilla

13 §

Yleisten kielitutkintojen rinnastaminen valtionhallinnon kielitutkintoihin

Suomen ja ruotsin kielen tutkinnot, jotka kuuluvat yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa (668/1994) tarkoitettuihin tutkintoihin, rinnastetaan valtionhallinnon kielitutkintoihin seuraavasti:

- 1) yleisessä kielitutkinnossa osoitetut puhumisen ja puheen ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat valtionhallinnon kielitutkinnossa osoitettua erinomaista suullista taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää suullista taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää suullista taitoa;
- 2) yleisessä kielitutkinnossa osoitetut kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat valtionhallinnon kielitutkinnossa osoitettua erinomaista kirjallista taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää kirjallista taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää kirjallista taitoa;
- 3) yleisessä kielitutkinnossa osoitetut puheen ymmärtämisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeiden taitotasot 6 vastaavat valtionhallinnon kielitutkinnossa osoitettua erinomaista ymmärtämisen taitoa, taitotasot 4 ja 5 vastaavasti hyvää ymmärtämisen taitoa sekä taitotasot 3 vastaavasti tyydyttävää ymmärtämisen taitoa.

14 §

Aikaisemmin voimassa olleiden määräysten mukaiset yleiset kielitutkinnot

Ennen 1 päivää tammikuuta 2002 suoritettujen yleisten kielitutkintojen yhdeksänportaisen taitotasoasteikon tasot vastaavat 13 §:ssä tarkoitettuja kuusiportaisen taitotasoasteikon tasoja siten kuin 5 päivänä toukokuuta 2003 annetussa opetushallituksen määräyksessä (D:18/011/2003) säädetään.

4 luku

Kielitaidon osoittaminen opintojen yhteydessä

15 §

Erinomainen suullinen ja kirjallinen kielitaito

Tutkintoa, jolla osoitetaan suomen tai ruotsin kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito, ei vaadita siltä, joka on kyseisellä kielellä

- 1) saanut 20 §:n mukaisen koulusivistyksensä ja suorittanut korkeakoulussa kypsyysnäytteen;
- 2) suorittanut ylioppilastutkinnon, johon sisältyy vähintään arvosana magna cum laude approbatur kyseisessä kielessä suoritettussa äidinkielen kokeessa; taikka
- 3) suorittanut ylioppilastutkinnon, johon sisältyy vähintään arvosana eximia cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa.

16 §

Hyvä suullinen ja kirjallinen kielitaito

Tutkintoa, jolla osoitetaan suomen tai ruotsin kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito, ei vaadita siltä, joka on kyseisellä kielellä:

- 1) saanut 20 §:n mukaisen koulusivistyksensä;
- 2) suorittanut ylioppilastutkinnon, johon sisältyy hyväksytyt arvosana kyseisessä kielessä suoritettussa äidinkielen kokeessa;
- 3) suorittanut ylioppilastutkinnon, johon sisältyy vähintään arvosana magna cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa; taikka
- 4) suorittanut korkeakoulussa kypsyysnäytteen.

Tutkintoa, jolla osoitetaan suomen tai ruotsin kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito, ei vaadita siltä, joka tässä kielessä on vähintään arvosanalla hyvä suorittanut korkeakoulututkintoon sisältyvän sellaisen kielikokeen tai sellaiset kieliopinnot, jotka osoittavat toisen kotimaisen kielen suullista ja kirjallista taitoa.

Tutkintoa, jolla osoitetaan suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito, ei vaadita siltä, joka on suorittanut korkeakoulussa vähintään 35 opintoviikon opinnot taikka ar-

vosanan cum laude approbatur suomen kielessä tai korkeakoulun antaman todistuksen mukaan vastaavassa oppiaineessa.

Tutkintoa, jolla osoitetaan ruotsin kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito, ei vaadita siltä, joka on suorittanut korkeakoulussa vähintään 35 opintoviikon opinnot taikka arvosanan cum laude approbatur ruotsin kielessä tai korkeakoulun antaman todistuksen mukaan vastaavassa oppiaineessa.

17 §

Tyydyttävä suullinen ja kirjallinen kielitaito

Tutkintoa, jolla osoitetaan suomen tai ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito, ei vaadita siltä, joka tässä kielessä on arvosanalla tyydyttävä suorittanut korkeakoulututkintoon sisältyvän sellaisen kielikokeen tai sellaiset kieliopinnot, jotka osoittavat toisen kotimaisen kielen suullista ja kirjallista taitoa.

Tutkintoa, jolla osoitetaan suomen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito, ei vaadita siltä, joka on suorittanut 16 §:n 3 momentissa tarkoitettussa oppiaineessa vähintään 15 opintoviikon opinnot tai vähintään arvosanan approbatur.

Tutkintoa, jolla osoitetaan ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito, ei vaadita siltä, joka on suorittanut 16 §:n 4 momentissa tarkoitettussa oppiaineessa vähintään 15 opintoviikon opinnot tai vähintään arvosanan approbatur.

18 §

Ymmärtämisen taito

Tutkintoa, jolla osoitetaan suomen tai ruotsin kielen hyvä ymmärtämisen taito, ei vaadita siltä, joka on suorittanut vähintään arvosanan eximia cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen pitkässä oppimäärässä (a-kieli) sisältävän ylioppilastutkinnon.

Tutkintoa, jolla osoitetaan suomen tai ruotsin kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito, ei vaadita siltä, joka on suorittanut vähintään arvosanan cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen pitkässä oppimäärässä (a-kieli) tai vähintään arvosanan eximia cum laude approbatur toisen kotimaisen kielen keskipitkässä oppimäärässä (b-kieli) sisältävän ylioppilastutkinnon.

19 §

Korkeakoulututkintotodistukseen merkittävä kielitaito

Korkeakoulun perustutkinnosta annettavaan todistukseen on merkittävä koulusivistyksen ja kypsyysnäytteen kieli sekä kieli, jolla opiskelija on suorittanut maan toisen kielen suullista ja kirjallista taitoa osoittavan kielikokeen tai kieliopinnot.

20 § Koulusivistys

Henkilön katsotaan saaneen koulusivistyksensä sillä kielellä, jolla hän on perusopetuslain (628/1998) tai lukiolain (629/1998) mukaisista tai vastaavista opinnoista saamassaan päättötodistuksessa saanut hyväksytyin arvosanan äidinkielenä opiskellusta suomen tai ruotsin kielestä.

Sen, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon eri kielellä kuin 1 momentissa tarkoitulla koulusivistyskielellään, katsotaan kuitenkin saaneen koulusivistyksensä myös sillä kielellä, jolla hän on ylioppilastutkinnossa suorittanut hyväksytyin kokeen äidinkielessä tai saanut vähintään arvosanan magna cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa.

5 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

21 § Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

22 § Siirtymäsäännökset

Ennen asetuksen mukaisten kielitutkintolautakuntien toimikauden alkamista nykyiset suomen ja ruotsin kielen tutkintolautakunnat voivat antaa opetushallitukselle 8 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja lausuntoja.

Tämän asetuksen voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaiset kielitutkinnot ja niissä saadut arvosanat sekä näitä tutkintoja ja arvosanoja vastaavat muut kielitaitoa osoittavat suoritukset vastaavat 1 §:ssä tarkoitetuissa tutkinnoissa osoitettua suomen tai ruotsin kielen taitoa seuraavasti:

- 1) tutkinto, joka koskee suomen tai ruotsin kielen täydellistä hallitsemista, vastaa kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa;
- 2) arvosana hyvä tutkinnossa, joka koskee suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa, vastaa kielen hyvää suullista ja kirjallista taitoa;

- 3) arvosana tyydyttävä tutkinnossa, joka koskee suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa, vastaa kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa;
- 4) arvosana erinomainen tutkinnossa, joka koskee suomen tai ruotsin kielen suullista taitoa, vastaa kielen erinomaista suullista taitoa;
- 5) arvosana hyvä tutkinnossa, joka koskee suomen tai ruotsin kielen suullista taitoa, vastaa kielen hyvää suullista taitoa;
- 6) arvosana tyydyttävä tutkinnossa, joka koskee suomen tai ruotsin kielen suullista taitoa, vastaa kielen tyydyttävää suullista taitoa;
- 7) arvosana hyvä tutkinnossa, joka koskee kykyä ymmärtää suomen tai ruotsin kieltä, vastaa kielen hyvää ymmärtämisen taitoa;
- 8) arvosana tyydyttävä tutkinnossa, joka koskee kykyä ymmärtää suomen tai ruotsin kieltä, vastaa kielen tyydyttävää ymmärtämisen taitoa.

LIITE 3

Kielilaki 6.6.2003/423

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

---

2 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia.

Tavoitteena on, että jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että yksilön kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

Viranomaisen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin tässä laissa edellytetään.

---

2 luku

Oikeus käyttää suomea ja ruotsia viranomaisissa

10 § Yksityishenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa

Valtion viranomaisessa ja kaksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Viranomaisen on lisäksi järjestettävä asiassa kuultavalle mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi.

Yksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa käytetään kunnan kieltä, jollei viranomaisen pyynnöstä toisin päätä tai jollei muualla laissa toisin säädetä. Jokaisella on kuitenkin oikeus käyttää omaa kieltään ja tulla kuulluksi omalla kielellään viranomaisen aloitteesta vireille tulevassa asiassa, joka välittömästi kohdistuu hänen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai joka koskee viranomaisen hänelle asettamaa velvoitetta.

---

5 luku

Kielellisten oikeuksien turvaaminen

23 §

Viranomaisen velvollisuus toteuttaa kielellisiä oikeuksia

Viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä.

Kaksikielisen viranomaisen tulee palvella yleisöä suomeksi ja ruotsiksi. Viranomaisen tulee sekä palvelussaan että muussa toiminnassaan osoittaa yleisölle käyttävänsä molempia kieliä.

Kaksikielisen viranomaisen tulee yhteydenotoissaan yksityishenkilöihin ja oikeushenkilöihin käyttää näiden kieltä, suomea tai ruotsia, jos se on tiedossa tai kohtuudella selvitettävissä, taikka molempia.

---

41 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

10 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

42 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Tällä lailla kumotaan 1 päivänä kesäkuuta 1922 annettu kielilaki (148/1922) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

43 § Siirtymäsäännökset

Ennen tämän lain voimaantuloa annetussa muussa laissa taikka asetuksessa olevan viittauksen tällä lailla kumottuun kielilakiin katsotaan tämän lain voimaantulon jälkeen tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin sovelletaan edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jollei viranomaisen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen muuta päätä.

Virka- ja itsehallintoalueiden kielellisestä jaotuksesta vuosina 2003–2012 annettu valtioneuvoston asetus (1174/2002) on voimassa asetuksessa säädetyn voimassaoloajan loppuun siltä osin kuin se koskee kuntien kielellistä asemaa, minkä jälkeen annetaan uusi valtioneuvoston asetus kuntien kielellisestä asemasta tämän lain 5 §:n 1 momentin nojalla.

Tämän lain 34 §:ssä tarkoitetut kulutushyödykkeitä koskevat tekstit on saatettava tämän lain mukaisiksi viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

HE 92/2002, PeVM 9/2002, EV 269/2002

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:

19.8.2005/631 :

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2005.

HE 230/2004, LaVM 5/2005, EV 70/2005

LIITE 4

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

---

17 § Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin

Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.

Jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla.

LIITE 5

Kanada

Julkishallinnon kielikoe

Julkishallinnossa käytössä olevat 3 kielitaidon luokitustasoa (A, B, ja C-tasot) eri osataidoissa (tekstin ymmärtäminen ja suullinen vuorovaikutus)

TEKSTIN YMMÄRTÄMINEN	
Taso A	Kyky ymmärtää tekstejä, jotka käsittelevät rajallista määrää aihepiirejä; kyky ymmärtää hyvin yksinkertaisia ja tuttuja aihepiirejä käsitteleviä tekstejä ja ymmärtää pääajatus; kyky lukea ja ymmärtää perusasioita kuten päivämääriä, lukuja ja nimiä jonkin verran vaativammista teksteistä työhön liittyvien rutiinitehtävien suorittamiseksi.
Taso B	Kyky ymmärtää useimpia kuvailevia ja asiatekstejä työhön liittyvistä aihepiireistä; kyky ymmärtää pääajatus useimmista työhön liittyvistä teksteistä, paikallistaa spesifejä yksityiskohtia ja erottaa pääajatuksset vähemmän tärkeistä ajatuksista.
Taso C	Kyky ymmärtää tekstejä monenlaisista työhön liittyvistä aihepiireistä; kyky ymmärtää monimutkaisiakin yksityiskohtia, johtopäätöksiä ja hienoja merkitysvaihteita; kyky lukea helposti ymmärtäen erityisalan aineistoa tai vähemmän tuttua aineistoa.

SUULLINEN VUOROVAIKUTUS			
TASO	A	B	C
Kyky keskustella	Osaa ottaa osaa yksinkertaiseen kysymysvastaus –vuorovaikutukseen.	Osaa ylläpitää epävirallista keskustelua konkreeteista aiheista.	Osaa osallistua tehokkaasti keskusteluihin monenlaisista aiheista.
	Osaa tuottaa uusia lauseita (ei vain ulko-opittua aineistoa).	Osaa käyttää kiertoilmaisuja, kun ei osaa tarvittavia sanoja.	Osaa kehittää aihepiirejä helposti.
Kielen käytön helppous	Puhe voi olla hidasta.	Puhuu kohtalaisen spontaanisesti.	Puhuu luontevasti.
	Osaa muodostaa lauseita hieman epävarmasti.	Voi epäröidä käyttäessään monimutkaisempia virkkeitä.	Epäröi harvoin, paitsi etsiessään mitä sanoa.
Viestinnän selkeys	Omaa perussanaston rutiininomaisten työhön liittyvien aiheiden käsittelyyn.	Omaa konkreettisen sanavaraston, jota tarvitaan vähemmän rutiininomaisissa työhön liittyvissä aiheissa.	Omaa tarkan sanaston eksaktin merkityksen välittämiseen.
	Osaa puhua tämänhetkisistä tosiasioista.	Osaa sijoittaa tosiasiat ja tapahtumat aikaan (ts. hallitsee hyvin perusaikamuodot).	Osaa liittää virkkeitä tehokkaasti monimutkaisten ajatusten esittämiseksi.
	Osaa yhdistää sanoja muodostamaan yksinkertaisia lauseita.	Osaa liittää lauseita laajemmiksi kokonaisuuksiksi.	Osaa liittää virkkeitä tehokkaasti monimutkaisten ajatusten esittämiseksi.
	Saattaa pyytää joidenkin kysymysten toistoa tai uudelleenmuotoilua.	On vain vähän vaikeuksia ymmärtää testaajaa.	Osaa tulkita helposti ja tarkasti, mitä testaaja sanoo.
	Osaa yleensä puhua ymmärrettävästi mikäli kuulija kuuntelee tarkkaavaisesti.	Useimmat henkilöt ymmärtävät puhujaa mutta voi joskus antaa aihetta toistopyyntöön.	On helposti ymmärrettävä puhuja: ääntäminen ei häiritse viestin ymmärrettävyyttä.

X	Suoritus ei vastaa A-tason vähimmäisvaatimusta.
Vapautus	Ei tarvitse osallistua jatkossa enää suullisen vuorovaikutuksen testaamiseen, koska puheessa ei ole mainittavia puutteita. Koska pystyy hallitsemaan useimmat tilanteet kielen hyvin halliten ja hyvin vaivattomasti, voidaan olettaa, että taso C säilyy.

LIITE 6

Kanada

Julkishallinnon kielikoe

Kirjoittamisen koe

Esimerkkejä koetehtävistä

Tyyppi I: Käännösvastineen valitseminen

Select the answer that is closest in meaning to the sentence in English and that is grammatically correct.

Question 1

Government of Canada MESSAGE	Gouvernement du Canada MESSAGE
I will be away from my office for two hours.	
(1) Je serai loin dans mon bureau pendant deux heures.	
(2) Je serai absent de mon bureau durant deux heures.	
(3) Je serai revenu à mon bureau pour deux heures.	
(4) Je serai parti de mon bureau à deux heures.	

Question 2

Government of Canada MESSAGE	Gouvernement du Canada MESSAGE
<p>The analysis will be done by computer in a week.</p> <p>(1) L'analyse sera faite par ordinateur pour une semaine.</p> <p>(2) L'analyse fera faire au ordinateur dans une semaine.</p> <p>(3) L'analyse sera faite par ordinateur dans une semaine.</p> <p>(4) L'analyse se fait par ordinateur pour une semaine.</p>	

Question 3

Government of Canada MESSAGE	Gouvernement du Canada MESSAGE
<p>Indicate on the document that it is for restricted circulation.</p> <p>(1) Indiquez dans le document qu'il est pour distribution restreinte.</p> <p>(2) Indiquez sur le document qu'il est pour diffusion restreinte.</p> <p>(3) Indiquez en le document qu'il est pour circulation limitée.</p> <p>(4) Indiquez au document qu'il est pour distribution classifiée.</p>	

Tyyppi II – Lause, jossa sanoja tai ilmaisuja on alleviivattu

Identify from among four underlined words or groups of words, the one that constitutes an error. If none of the words or groups of words constitutes an error, then choice 5 is the correct answer.

Question 4

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
Je <u>tiens</u> à rappeler aux chefs <u>de</u> service que le réseau interurbain est (1) (2)	
réservé <u>exclusif</u> aux affaires <u>de</u> l'État. _____ (3) (4) (5)	

Question 5

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
Les agents de projet devront être <u>notifier</u> de l'approbation d'un projet (1)	
<u>aussitôt</u> que possible, <u>de sorte</u> que le contrat <u>puisse</u> être signé. _____ (2) (3) (4) (5)	

Question 6

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
Nous <u>joignons à</u> la présente lettre les calendriers des <u>différents</u> cours, leur (1) (2) (3)	
description et les modalités d' <u>inscription</u> . _____ (4) (5)	

Tyyppi III – Aukotettu teksti, jossa numeroiduille aukoilille annetaan tekstin lopussa vaihtoehdot

Choose from the four answer choices given, the one that is the most appropriate to complete the text correctly.

Question 7 and 8

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
<p>Vous trouverez, ci-joint, un exemplaire de la nouvelle politique de mutation du ministère pour les employés qui <u>Z.</u> pour une période indéterminée. Cette politique entrera en vigueur le 1er avril prochain. Par conséquent, tout document qui vous aura été distribué à ce sujet sera remplacé par celui-ci à partir du 1er avril.</p> <p>Les employés du ministère qui ont soumis une demande de mutation en vertu du système actuel et qui sont toujours <u>8.</u> à obtenir une mutation devront soumettre une nouvelle demande.</p>	

7.

- (1) sont nommer
- (2) sont nommé
- (3) sont nommées
- (4) sont nommés

8.

- (1) intéressant
- (2) intéressés
- (3) intéressants
- (4) intéressé

LIITE 7

Kanada

Julkishallinnon kielikoe

Tekstin ymmärtämisen koe

Esimerkkejä koetehtävistä

Tyyppi I – Tekstiä seuraa vaillinainen lause, joka tulee täydentää oikealla vaihtoehdolla

Select the answer choice that best corresponds to the information in the text.

Question 1

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
Conformément à ce qui a été discuté hier, le rapport aura une page couverture spéciale, mais il n'aura pas de numéro d'identification et le nom de notre direction n'y figurera pas. Nous en interdirons également la reproduction.	

1. According to the above memorandum, the report will:

1. be copied.
2. have an identification number.
3. have a special cover.
4. bear the name of the division.

Question 2

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
Vous trouverez ci-joint les exemplaires des versions française et anglaise du manuel des opérations. Veuillez noter que des changements ont été apportés aux pages 8, 10, 22, et 23 de chacune des versions de ce manuel. Si vous avez des questions, n'hésitez pas à communiquer avec moi au numéro 5-8181.	

2. The memorandum was written to:

1. be copied.
2. have an identification number.
3. have a special cover.
4. bear the name of the division.

Question 3

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
Vous trouverez ci-joint la liste des activités prévues pour les prochains six mois. Comme vous pouvez le noter, chacun d'entre vous aura l'occasion de travailler sur un ou plusieurs des projets mentionnés. Afin d'expliquer plus en détail les rôles et les responsabilités de chaque personne, une réunion aura lieu cet après-midi à 14 h 30 dans la pièce 1236.	

3. According to the above memorandum the purpose of the meeting is to:

1. discuss upcoming projects not already mentioned.
2. specify what should be done by each employee.
3. clarify the present stage of development of each project.
4. decide who will be responsible for the projects.

Tyyppi II – Tekstiä seuraa 4 vaihtoehtoa sisältävä tehtävä

Select the sentence that best describes the text.

Question 4

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
VDès la conception de cette publication gouvernementale, nous avons décidé qu'elle consisterait essentiellement en une étude photographique, et donc, qu'elle comporterait beaucoup d'illustrations et très peu de textes.	

4. Which of the following BEST DESCRIBES the above sentence?

1. Les publications gouvernementales contiennent généralement beaucoup d'illustrations et peu de textes.
2. Lorsque nous avons commencé à travailler à cette publication, nous avons opté pour une étude photographique.
3. La publication a été conçue avec beaucoup d'exemples pour illustrer les principaux points traités.
4. La publication traitera de la photographie et elle renfermera beaucoup d'illustrations.

Question 5

Government of Canada MEMORANDUM	Gouvernement du Canada NOTE DE SERVICE
Communiquer avec le public, tout particulièrement avec les représentants de la presse, fait partie des fonctions et responsabilités qui incombent aux gestionnaires. Dans la plupart des ministères et agences gouvernementales, il y a des agents d'information pour aider les gestionnaires dans l'accomplissement de cette tâche.	

5. Which of the following BEST DESCRIBES the above text?

1. C'est aux gestionnaires que revient la tâche de communiquer avec le public et les représentants de la presse, parfois avec l'aide des agents d'information.
2. Il appartient aux agents d'information des différents ministères et agences gouvernementales d'amener les représentants de la presse à communiquer l'information au public.
3. Les agents d'information des différents ministères et agences gouvernementales ont généralement pour tâche de venir en aide aux représentants de la presse.
4. Les gestionnaires doivent communiquer avec le public, avec l'aide d'agents d'information qui connaissent les représentants de la presse.

LIITE 8

Kanada

Julkishallinnon kielikoe

Suullisen vuorovaikutuksen koe

Esimerkkejä koetehtävistä tasoilta A, B ja C

TASO A

Yksinkertaisten kysymysten tekeminen ja niihin vastaaminen.

A machinist asks a colleague where and how a certain tool may be obtained, or a personnel officer answers an employee's questions about the time allowed for a particular test.

Yksinkertaisten ohjeiden antaminen.

A receptionist directs a visitor to the cafeteria, or a manager gives a new clerk instructions on how to handle the travel arrangements for an upcoming trip.

Yksinkertaisten työtilanteiden hoitaminen.

A secretary tells a visitor that the director is out of town and therefore unavailable for a meeting.

TASO B

Yksinkertaisten selitysten antaminen.

An administrative officer explains to a manager the standard procedures for hiring a term employee.

Asiakeskeinen kuvaileminen (henkilöt, paikat, asiat).

An officer describes to a manager the design, colour and dimensions of the information brochures that have been ordered.

Tapahtumien kuvaaminen (nyky aika, mennyt aika, tuleva aika).

A security officer relates to the supervisor the events of a break-in.

Työhön liittyvän ongelmatilanteen hoitaminen.

A clerk resolves the problem of an incomplete supply order with the person responsible for filling out the order.

TASO C

Yksityiskohtaisten selitysten ja kuvausten esittäminen.

A secretary explains to another secretary a complex system of keeping track of ministerial correspondence.

Hypoteettisten kysymysten käsitteleminen.

A unit head explains to a superior what would happen to the work output if a compressed work week were adopted by the unit.

Mielipiteen perusteleva, näkemyksen puolustaminen, toiminnan perustelu.

A supervisor defends the opinion that flexible hours for the unit should be permanently adopted.

Neuvominen ja opastaminen.

A librarian helps a colleague make a decision about an employment option.

Monimutkaisten työtilanteiden hoitaminen.

The head of a unit discusses with a junior employee the problem of that employee's frequent absences and tardiness, and the effect this has on the rest of the work unit.